

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Харківський
Національний Університет
імені В.Н. Каразіна
**ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ**

**VII НАУКОВИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ ТА МАГІСТРІВ**

***ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА —
ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ***

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

18 грудня 2015 року, м. Харків

Харків – 2015

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 5 від 15 грудня 2015 року*

**В 36 ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА-ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ: VII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів,
18 грудня 2015 р., м. Харків: Збірник тез доповідей.— Харків: ХНУ імені
В. Н. Каразіна, 2015. – 327 с.**

ISBN 978-966-623-636-7

До збірника увійшли тези наукових доповідей молодих вчених, аспірантів та магістрів, присвячені різним сучасним проблемам становлення громадянського суспільства і правової держави в Україні, які вміщують в себе п'ять основних напрямів: «Фундаментально-правові та історико-теоретичні проблеми забезпечення прав людини та громадянина при розбудові правової держави», «Сучасні конституційно-правові та міжнародно-правові питання забезпечення прав людини та громадянина», «Цивільно-правові аспекти здійснення та захисту прав людини та громадянина», «Кримінально-правові проблеми забезпечення прав людини та громадянина, правові основи боротьби зі злочинністю в сучасних умовах», «Проблеми правосуддя в аспекті розбудови правової держави».

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України (головний редактор); М. В. Даньшин, д. ю. н., проф. (заступник головного редактора); В. М. Трубников, д. ю. н., проф.; М. В. Руденко, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України; І. В. Венедіктова, д. ю. н., проф., М. М. Воронов, к. ю. н., доц.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Інститут соціології, психології і права, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків 61022, т.: (057) 707-53-81

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

ОРГКОМІТЕТ VII НАУКОВОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

Голова Оргкомітету: **Кагановська Тетяна Євгеніївна**, декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Заступник голови Оргкомітету: **Даньшин Максим Валерійович**, заступник декана юридичного факультету з наукової роботи Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Помічник голови Оргкомітету: **Трубников Василь Михайлович**, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Секретар Оргкомітету: **Хабарова Тетяна Володимирівна**, аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Заступник секретаря Оргкомітету: **Пилаєва Вікторія Миколаївна**, аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Члени Оргкомітету:

Воронов К.М., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Зубаха Д.В., аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Угнєва О.В. студент юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Халявка Т.М. студент юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Савченко К.І., студент юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Сьомак Р.С., студент юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Горонді Л.Л., студент, член СНО юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

П'ятіна А.І., студент, член СНО юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

МЕДІАЦІЯ В ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН

Агапітов Владислав Едуардович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: медіація, моделі, альтернативне вирішення спорів, медіатор, посередництво

Медіація - це альтернативна форма вирішення спорів, за участю третьої, не зацікавленої в даному конфлікті сторони - медіатора. Медіація - це особлива форма посередництва, яка не передбачає винесення третьою стороною рішення по суті спору. Тобто, головним завданням медіатора є сприяння сторонам в знаходженні взаємовигідного рішення, себто такого яке б задовольняло інтереси обох сторін.[1]

Медіація в її сучасному розумінні почала розвиватися в другій половині 20 століття. Перш за все, в країнах англосаксонської правової сім'ї - Великобританії, Австралії, США, а вже потім вона поступово стала поширюватися і в країнах романо-германської правової сім'ї – Польщі, Австрії, Німеччині. Перші спроби застосування медіації, як правило, робилися при вирішенні спорів у сфері сімейних відносин. А вже згодом медіація отримала визнання при вирішенні широкого кола спорів, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи конфліктами в комерційній і публічній сферах.[2]

Аналізуючи світову практику можемо побачити безліч прикладів законодавчого закріплення медіації. Відповідні акти прийняті в таких країнах, як Німеччина, Австрія та США, та навіть в деяких пострадянських країнах, таких як Білорусь та Росія.

Говорячи про Європейський Союз варто зазначити, що Європейська комісія затвердила Кодекс медіатора, а також було видано низку директив, регулюючих діяльність медіаторів.

На рівні ООН комісією з міжнародного торгівельного права (UNCITRAL) розроблено Типовий закон про медіацію, в пояснювальній записці до якого міститься аналіз юридичного ефекту і обов'язковості угоди, досягнутої в ході медіації, в тих країнах, де цей інститут вже знайшов своє застосування.[3]

Цікавим видається досвід США, де вся система права направлена на те, щоб більшість спорів вирішувалися добровільно в досудовому порядку, а суддя може перервати судовий розгляд справи і порадити сторонам попрацювати з медіатором. Без медіаторів у цій країні в сферах бізнесу, економіки та політики не відбувається жоден серйозний переговорний процес. Випускаються журнали, які освітлюють проблеми медіації («Щоквартальний журнал з медіації»). Також існує Національний інститут вирішення диспутів, який займається розробкою нових методів медіації, діють приватні і державні служби медіації. Великий вплив має Американська арбітражна асоціація (American Arbitration Association), яка затвердила свої Правила третейського розгляду (арбітражу) і медіації, які використовуються, у тому числі, при розгляді внутрішніх спорів.[4]

Процедура примирення за участю нейтрального посередника має велику популярність у Великобританії, існує навіть спеціальна служба - гаряча лінія, куди можна зателефонувати з будь-якого кінця країни, охарактеризувати конфлікт, свої побажання стосовно медіатора, і вам запропонують цілий перелік фахівців, згідно ваших вимог. Стосовно обов'язковості процедури, Великобританія пішла на компромісний варіант: якщо якась із сторін відмовляється від запропонованої судом процедури медіації, вона повинна понести всі судові витрати, навіть якщо виграла справу.

У Німеччині медіація гармонійно вбудована в систему правосуддя. Наприклад, посередники працюють прямо при судах, значно знижуючи кількість потенційних судових тяжб. Сьогодні медіація інтегрована до німецьких судів не лише по сімейних справах, але і до судів загальної юрисдикції, адміністративних судів і так далі. У більшості німецьких шкіл

права введений постійний курс медіації. Тобто кожен, хто випускається з юридичного факультету, проходить курс медіації.

Та все ж не у всіх країнах професія «медіатор» має формальне визнання як окрема професія. Частіше вона розглядається як спеціальність на додаток до основної професії. Можливо, Австрія одна з небагатьох країн світу, де професія медіатора внесена до номенклатури професій, а законом врегульовані питання про підготовку медіаторів. Відповідно, медіатором може бути особа, яка досягла 28 років, має професійну кваліфікацію, заслуговує на довіру та застрахувала свою цивільно-правову відповідальність. [5]

В Австрійському законодавстві також передбачається, що угода за результатами медіації, що проводиться у зв'язку з наявним судочинством, може бути визнана судом, тоді як результат досудової медіації судового визнання не отримує.

Навпаки відбувається в Індії, де угоди, досягнуті в результаті проведення медіації, мають однакову юридичну силу з рішеннями третейських (арбітражних) судів, причому немає значення чи здійснювалася процедура медіації в рамках існуючого судового провадження, чи ні.

У Гонконзі угода за результатами медіації має аналогічну дію, що і в Індії, але лише відносно сторін, між якими існувала угода про передачу суперечок до третейського суду (арбітраж) (мається на увазі, що, не дивлячись на таку обмовку, сторони по якихось причинах вибрали процедуру медіації).

Згідно експертних оцінок, біля 30% спорів в Китаї вирішується в позасудовому порядку. У цій країні, а також в Угорщині та Кореї, якщо сторони досягли угоди в рамках медіації і затвердили її в порядку, передбаченому для розгляду третейськими судами (арбітражем), така угода набуває сили третейського рішення (арбітражу) і підлягає виконанню у відповідному порядку. Така процедура дає можливість, надавати цим угодам можливість підтримки за допомогою державного примусу до виконання, так і здійснювати державний нагляд за їх законністю незалежно від наявності судового провадження.[2]

Посередницькі процедури, зокрема, медіація, як інструмент вирішення внутрішніх спорів традиційно були широко поширені в Японії. Прихильність ділових кіл Японії альтернативним методам вирішення спорів була пов'язана з негативним відношенням до державного суду, як способу врегулювання розбіжностей.

Підводячи підсумок необхідно зазначити що наразі роль медіації визнана законодавчими та судовими органами більшості цивілізованих країн світу. Та приймаючи до уваги той факт, що саме зараз в Україні активно йде мова про впровадження інституту медіації видається обумовленою необхідність проведення аналізу моделей медіації закордонних країн з метою визначення їх переваг та недоліків для подальшої розробки та впровадження власної моделі медіації.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Передерій О.С.

Список використаних джерел:

1. Шатихина Н.С. Институт медиации в российском уголовном праве [Текст]: учеб. пособие. – СПб., 2004. – 312 с.
2. Медиация в мире / Центр медиации и права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediacia.com/medworld.htm>.
3. Resolution Adopted by the General Assembly // Official Documents of the United Nations Commission on International Trade Law: Fifty-second Session January 1998). - A/RES/52/158.
4. Г. Мета, Г. Тохмелкін (Медіація – мистецтво вирішувати конфлікти. Знайомство з теорією, методом і професійними технологіями) М.: Видавництво Verte, 2004 р. – С. 320.
5. Федеральный закон Австрии от 2003 года «О медиации в гражданских делах» [Bundesgesetz über Mediation in Zivilrechtssachen] // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. Teil I. – 6.Juni 2003. - No 29/2003. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753>

ПЕРЕГОВОРИ ТА МЕДІАЦІЯ ЯК ВИДИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Бабич Анастасія Вікторівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

e-mail: nastia_babich@mail.ru

Ключові слова: трудові спори, альтернативні способи вирішення трудових спорів, примирення, національна служба посередництва та примирення,

Альтернативні способи вирішення трудових спорів, а також їх класифікація та процедура проведення, є нагальним питанням сьогоденних реалій, які виникають у соціально - трудовій сфері, та заслуговують на неабияку увагу з боку сучасних науковців та дослідників у галузі трудового права. Вказані питання висвітлені у багатьох працях науковців, зокрема у працях В. О. Кабанець, С. І. Запари, А. М. Лушнікова, М. В. Лушнікової, М.Ю. Погорелко тощо.

М.Ю. Погорелко вважає, що *альтернативне вирішення спорів* - це способи позасудового впливу на конфлікт, мета якого - усунення протиріч між сторонами конфлікту та мінімізація негативних наслідків конфлікту для його учасників. [1, 78]

Більш об'ємне та широкє визначення вказаного поняття дає Г.В. Севастьянов, а відтак, - *альтернативне вирішення спорів* - це погоджений вибір (застосування), виходячи з конкретної ситуації, визначеного або спільного моделювання власного найефективнішого недержавного (приватного) способу вирішення спору і/або врегулювання правового конфлікту (способу АВС), не забороненого законом, з метою досягнення

необхідного правового результату (встановлення суб'єктивних прав та обов'язків сторін). [2, 25–32]

У порівнянні із традиційними методами, що застосовуються задля вирішення трудових конфліктів, процес вирішення спорів альтернативними способами характеризується наступними перевагами:

Швидкість нетрадиційних способів вирішення трудових спорів обумовлена тим, що, на відміну від розгляду спорів у судовому порядку, який може затягнутися на досить тривалий час, навіть враховуючи закінчення перебігу процесуального строку, переговори – процес, шляхом якого, без значних витрат, можна врегулювати конфлікт невдовзі після його виникнення.

Неформалізованість визначена спрощеним порядком вирішення спору без залучення владної сторони (суду) для вирішення спору у встановленому порядку.

Гнучкість виявляється у тому, що результат вирішення спору способом нетрадиційним повністю залежить від волевиявлення сторін, а не від норм матеріального та процесуального права, які застосовує суд при розгляді спору по суті.

Добровільність полягає, насамперед, у тому, що сторони вступають у переговори з опонентом на добровільній основі шляхом погодження спірних питань, а також мають можливістьна власний розсуд вирішувати, чи вступати у переговори з опонентом взагалі.

Ефективність таких способів підкреслюється тим, що альтернативні способи вирішення трудових конфліктів є найбільш простим процесом, який тягне за собою незначні фінансові втрати або відсутність потреби у додаткових витратах взагалі (наприклад, у порівнянні із судовим розглядом спорів, відповідно до якого сторонами сплачуються судові витрати, судовий збір у встановленому порядку та розмірі тощо), за грамотного проведення переговорів спірні відносини зазвичай взагалі перестають бути конфліктними тощо.

Чинним трудовим законодавством України, зокрема положеннями Кодексу законів про працю України, не регламентовано порядку спеціального

використання альтернативних методів вирішення трудових спорів, тоді, як порядок вирішення індивідуальних трудових спорів, наприклад, за допомогою комісій з трудових спорів, знайшов своє відображення в нормах вищезазначеного нормативно-правового акту.

Однак, незважаючи на те, що оформлення процедури безпосередніх переговорів сторін з приводу вирішення колективного трудового спору знайшло своє законодавче закріплення, зокрема у Законі України «Про порядок вирішення колективного трудового спору (конфлікту)» від 03.03.1998р. та у Проекті нового Трудового кодексу, аналогічного вирішення потребує також питання щодо вирішення індивідуальних трудових спорів.

Слід зауважити, що Проект Трудового кодексу, який було внесено на розгляд народними депутатами України В. Г. Хара, Я.М.Сухим, О.М.Стояном у 2007 році, а саме стаття 441 передбачала, що індивідуальні трудові спори мають розглядатися у присутності працівника та роботодавця чи уповноваженої ним посадової особи. Натомість, Проект нового Трудового Кодексу, який набуває чинності з 1 січня 2016 року, внесений народним депутатом України Папієвим М.М. та погоджений Верховною Радою України в першому читанні, аналогічної чи альтернативної норми не передбачає.

Врегулювання трудових спорів способами альтернативними є відносно новим явищем, не застосовуваним раніше в Україні. Найпоширенішими у світовій практиці способами альтернативного вирішення трудових спорів є ***переговори (negotiation), примирення (conciliation) та посередництво (медіація).***

Традиційно, ***переговори*** як альтернативний спосіб вирішення індивідуального трудового спору являє собою обмін сторін думками стосовно предмета спору без залучення третьої нейтральної сторони. Мета проведення переговорів – досягнення відповідного консенсусу. Вони при цьому можуть бути як самостійним засобом вирішення спору, так і складовою іншого способу альтернативного вирішення індивідуального трудового спору. Відмінність полягає в тому, що в першому випадку переговори ведуться безпосередньо

сторонами (їх представниками), у другому – обов'язково за участі третьої незалежної особи. [3, 431]

Водночас, у Кодексі законів про працю України закріплено статтю 14, яка присвячена колективним переговорам, та норма зазначеної статті носить відсильний характер, тобто вказує, що для встановлення ознак, яких бракує, слід звертатися до інших частин даної норми або до інших норм цієї ж галузі права.

Переговорний процес має свою структуру, яку складають самі суб'єкти, предмет переговорного процесу, стратегія і тактика ведення переговорів.

У процесі здійснення примирних процедур безпосередньо можуть брати участь такі органи:

- ❖ примирна комісія;
- ❖ трудовий Арбітраж;
- ❖ незалежний посередник;
- ❖ Національна служба посередництва і примирення.

Статтею 7 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» визначено, що розгляд колективного трудового спору (конфлікту) здійснюється примирною комісією, а в разі неприйняття рішення у строки, встановлені статтею 9 цього Закону, - трудовим арбітражем.

Водночас, норма-дефініція, яку містить у собі частина 1 статті 8 зазначено вище закону, закріплює поняття примирної комісії, а відтак, - ***примирна комісія*** - орган, призначений для вироблення рішення, що може задовольнити сторони колективного трудового спору (конфлікту), та який складається із представників сторін.

Відповідно до Положення про порядок проведення примирних процедур по вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів), затвердженого наказом Національної служби посередництва і примирення від 24 квітня 2001 р. N 92, ***основним завданням примирної комісії*** за участю незалежного посередника є вироблення рішення, що може задовольнити сторони колективного трудового спору (конфлікту).

Таким чином, у розумінні Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», граничним строком для розгляду колективного трудового спору є п'ятнадцять днів з моменту утворення комісії.

Тому, при спливі граничного строку для вирішення трудового спору без його продовження, у випадку неприйняття рішення, трудовий спір передається на розгляд з примирної комісії до трудового арбітражу.

Стаття 11 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» визначає *трудоий арбітраж* як орган, який складається із залучених сторонами фахівців, експертів та інших осіб і приймає рішення по суті трудового спору (конфлікту).

Основним завданням трудового арбітражу у відповідності до Положення про порядок проведення примирних процедур по вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів), затвердженого наказом Національної служби посередництва і примирення від 24 квітня 2001 р. N 92, є вирішення по суті спору між сторонами колективного трудового спору (конфлікту).

Окрім вищезазначених органів, функції примирення сторін колективного трудового конфлікту також виконує посередник та незалежний посередник.

Аналізуючи норму статті 10 Закону, можна дійти висновку про те, що посередник є незалежною особою, за участю якої сторони конфлікту можуть проводити переговори та взаємодіяти. Водночас, така фігура, як незалежний посередник, після прийняття рішення примирною комісією рішення з приводу того чи іншого конфлікту у соціально – трудовій сфері, сприяє виробленню та виготовленню цього рішення. Тобто, незалежний посередник може діяти як самотійно, так і у складі примирних комісій.

Згідно із Положенням про посередника, затвердженого наказом Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 р. N 133, *посередник* - це підготовлена Національною службою посередництва і примирення (далі - НСПП) особа, яка в разі визначення її за спільним вибором

сторін колективного трудового спору (конфлікту), набуває статусу незалежного посередника.

Водночас, *незалежний посередник*, у відповідності до вищезазначеного Положення - це визначена за спільним вибором сторін колективного трудового спору (конфлікту) особа, яка сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирною комісією взаємоприйняттого рішення.

Основною метою діяльності незалежного посередника є досягнення довіри сторін колективного трудового спору (конфлікту), встановлення співробітництва між сторонами колективного трудового спору (конфлікту), сприяння сторонам колективного трудового спору (конфлікту) в його вирішенні на взаємоприйнятних умовах.

Водночас, неможливо залишити без уваги участь *Національної служби посередництва та примирення* у вирішенні колективних трудових спорів, яка є спеціально створеним державним органом, покликаним сприяти врегулюванню колективних трудових спорів.

Доцільно виділити серед основних завдань Національної служби посередництва і примирення у вирішенні трудових спорів такі:

- 1) сприяння взаємодії сторін трудових конфліктів у процесі врегулювання колективних спорів;
- 2) передбачення виникнення та прогнозування виникнення трудових спорів, а також сприяння їх належному вирішенню;
- 3) посередництво, а також проведення примирних процедур у процесі врегулювання спорів.

Поряд із переліченими раніше альтернативними способами вирішення трудових спорів, існує ще один, який для України є новелою, однак у більшості країн Європи – це один із найпопулярніших та найчастіше застосовуваних способів. Цим способом є медіація.

Слово «*медіація*» походить з латинської мови – mediation та означає: посередництво. У цьому полягає саме етимологія зазначеного поняття.

Світова практика з вирішення конфліктів у соціально – трудовій сфері свідчить про те, що медіація – це найбільш ефективний позасудовий спосіб вирішення трудових спорів, адже сторони конфлікту без залучення нейтральної сторони (суду) за допомогою посередника провести цивілізовані переговори та досягти згоди з питань, що раніше викликали суперечності та розбіжності. У цьому аспекті також варто зазначити, що медіація може застосовуватися за будь-яких обставин, уникаючи при цьому судового процесу.

З одного боку, постає питання, чи може взагалі існувати інститут медіації як такий, та чи може він ефективно функціонувати без спеціального нормативно-правового акту, який профільно регулює процедуру медіації.

Саме тому, однією із найголовніших проблем у цьому аспекті, є саме імплементація поняття медіації у систему сучасного українського законодавства.

Із розвитком суспільних трудових відносин, а також, з огляду на те, що у світі подібні відносини розвиваються із неабиякою швидкістю, пропорційно такому розвитку повинні удосконалюватися, скасовуватись старі та прийматись нові акти законодавства, що повною мірою регулювали б такі відносини.

І на це є своя практика. У більшості європейських країн процедура медіації успішно застосовують і розвивається завдяки своїй швидкості, гнучкості та ефективності. Про такий розвиток свідчать, наприклад, досвід Ізраїлю, де медіація взагалі є обов'язковою процедурою, якщо суддя визнає спір таким, що може бути вирішеним за допомогою медіації, та це встановлено на законодавчому рівні.

На жаль, в Україні, працівники і роботодавці, між якими виникають різного роду розбіжності та конфлікти у трудовій сфері, не завжди обізнані про існування інституту «медіації» в аспекті вирішення трудових спорів.

Однак, це, на мою думку є негативним моментом, адже процедура медіації може стати реальним механізмом, за допомогою якого реально можна зменшити навантаження суддів та судової системи в цілому. Це є певним

позитивним моментом для нейтральної сторони, яка вирішує трудовий спір по суті.

Одним із успішних кроків для впровадження процедури медіації в Україні стала розробка проекту Закону України «Про медіацію» для можливості впровадження, розвитку та ефективного функціонування альтернативних методів вирішення спорів, а також визнання медіації законодавчо на офіційному рівні.

Згідно із положеннями даного законопроекту від 27.03.2015 № 2480, які визначають, що ***медіація*** - альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора.

Науковий керівник: к.ю.н, доц. Кулачок-Тітова Л.В.

Список використаних джерел:

1) Альтернативные способы разрешения споров между субъектами предпринимательской деятельности / [С.С. Сулакшин, Е.Э. Буянова, В.В. Кулаков, М.Ю. Погорелко]. – М.: Научный эксперт, 2013.

2) Севастьянов Г.В. Концепция частого процессуального права (права альтернативного разрешения споров) /Г.В. Севастьянов //Третейский суд. – 2009. – № 1.

3) Петоченко Т.М. Перспективы расширения применения примирительных процедур при разрешении трудовых споров в Республике Беларусь /Т.М. Петоченко // Право в современном белорусском обществе: сборник научных трудов. Выпуск 6. – Минск: Право и экономика, 2011. – С. 430–436.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН І ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Берлізева Юлія Віталіївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
e-mail: berlizeva1994@mail.ru

Ключові слова: шлюбно-сімейні відносини, правовий режим майна подружжя

Сім'я – один із фундаментальних інститутів будь-якого суспільства. Так було у всі часи і залишається актуальним досі. При цьому інститут сім'ї включає в себе багато інших приватних інститутів, таких як інститут шлюбу, батьківства, опіки і піклування, власності тощо.

Шлюбно-сімейні відносини зазнавали багато трансформацій у ході розвитку суспільства та держав. І досі не можна сказати, що у світі є усталене уявлення про шлюбно-сімейні відносини, їх предмет та правове регулювання. Значний вплив на сучасний стан розвитку шлюбно-сімейних відносин спричинили релігійні, економічні, культурні фактори.

Наразі дуже активним є рух на підтримку ЛГБТ спільноти, багато держав виступають із заявами про необхідність легалізації одностатевих шлюбів. Тому можна відзначити, що наразі суспільство стоїть на межі переосмислення шлюбно-сімейних відносин та розширення рамок розуміння того, що є шлюбом. Звичайно, наразі такі ідеї зустрічаються зі спротивом, однак кожна трансформація не проходить безболісно.

Сімейні відносини в твій чи іншій формі виникали з появою людства, і шлюбні відносини також у різні часи розвитку людства були різними. Так, вчені виділяють чотири основні історичні типи шлюбних відносин:

1) Груповий шлюб, тобто союз кількох чоловіків і жінок, що був розповсюджений у первісному суспільстві.

2) Полігінія, тобто союз чоловіка та декількох жінок. Такий тип шлюбних відносин був притаманний скотарям-кочівникам.

3) Поліандрія, союз жінки та декількох чоловіків. Такий тип союзу є дуже рідкісним та зустрічався у деяких народів Індокитаю.

4) Моногамія, яка зустрічається у двох формах: довічна, але допускає розлучення та з можливістю легкого розлучення [1, 312-313].

Вважається, що в первісному людському суспільстві існував промискуїтет, тобто мали місце неупорядковані полові відносини. Однак заперечення проти гіпотези абсолютного промискуїтета в первісному суспільстві давало аргументацію для прояснення еволюції шлюбно-сімейних відносин. Таким чином, промискуїтет якщо й існував в історії людства, те відносно недовго.

З появою роду полові відносини були впорядковані, але вважати цей час настанням шлюбних відносин було б невірно. Полові відносини існують і до шлюбу й поза шлюбом; шлюб же несе в собі певні права й обов'язки, які повинні бути визнані суспільством.

Уперше такі обов'язки виникли з появою групового шлюбу. В умовах групового шлюбу насамперед виникали права й обов'язки по забезпеченню харчуванням і вихованню дітей. Всі діти перебували в жіночій групі, і лише ставши дорослими, хлопчики переходили в групу чоловіків. Провідна роль у груповому шлюбі стала належати жінці, тобто наступило століття матріархату.

Уже давно було зауважено, що в багатьох народів в основу всіх сімейних прав покладене походження від матері, а не від батька. На підставі подібних фактів прийшли до того висновку, що спочатку існував матріархат, що проявлявся, власне кажучи, в багатофункціональності жіночих обов'язків, а не у верховенстві жінки.

Групи жінок і чоловіків жили поруч, господарюючи. Спочатку не існувало шлюбу як такого, отже, не було й сім'ї. Існували лише родові союзи, у яких панував «комунальний шлюб», коли кожен чоловік, що належав невеликій групі, уважав себе чоловіком всіх жінок тієї ж групи.

В основному в примітивних народів існувала полігамія (шлюб одного з декількома).

Наступним етапом розвитку шлюбних відносин є моногамний шлюб у його сучасному вигляді.

З виникненням приватної власності й розширенням мінової торгівлі поступово на перший план висувається чоловік. Якщо в парній сім'ї й чоловік, і жінка брали участь у міру своїх можливостей у створенні матеріальних і побутових благ, то тепер жінка поступово втрачає своє положення, і чоловік захоплює кермо влади у свої руки. Завдання жінки зводиться до народження дітей, які будуть успадковувати майно батька. Перетворившись у власника родини, її майна, у тому числі й майна, яке раніше належало жінці, чоловік став виступати в якості годувальника дітей й жінки, а вони – в якості його утриманців, незалежно від того, хто насправді утримував родину, за рахунок чийої праці – голови чи самих членів даної сім'ї – мешкала родина” [2, с. 5]. Отже, чоловік вважався годувальником сім'ї у зв'язку з тим, що він володів майном, а не тому що він насправді утримував родину (він міг це робити, а міг і не робити).

За кілька тисячоліть до нової ери в кодексі вавилонського царя Хамурапі була закріплена нерівність чоловіка й жінки - кодекс визнавав моногамію, але дозволяв чоловіку брати наложниць, а за невірність особливо строго карав дружину. Подібні закони видавалися в стародавні й середні віки в багатьох країнах.

Таким чином, соціальний інститут моногамної родини виникає як намагання розв'язати суперечності між необхідністю індивідуальної відповідальності у процесі виробництва (тобто приватної власності) та необхідністю парної форми у сфері статевих стосунків (передусім, народження

та виховання дітей). Розвиток родини відбувався шляхом переходу влади до чоловіка, перетворення жінки у рабіню, об'єкт власності чоловіка, знаряддя домашньої праці. Цим відрізняється патріархальний тип сімейних відносин, елементи яких є властиві сім'ї й до нашого часу. Для моногамної родини з патріархальними елементами характерним є володарювання чоловіка над жінкою, орієнтація на народження дітей, право, а розторгнення подружнього союзу фактично закріплюється тільки за чоловіком.

Уперше в історії рівність чоловіків і жінок перед законом проголосила Французька революція 1793 року. Саме тоді був уведений шлюб по взаємній згоді, відрегульована система розлучень, скасований поділ дітей на законних й незаконних.

Наукові праці з історії сім'ї та шлюбу з'явилися порівняно нещодавно. До середини XIX століття панували релігійно-догматичні погляди на шлюб та сім'ю, яка розглядалась як щось незмінне, що знаходило вираз в ототожненні патріархальної та буржуазної сім'ї. Те, що нарівні з моногамною сім'єю існували східне багатоженство (полігінія) або індійсько-тібецьке багатомужжя (поліандрія), істориками сім'ї просто ігнорувалося.

Початком систематичного наукового вивчення сім'ї стала праця Ф. Енгельса "Походження сім'ї, приватної власності та держави" (1884 р.), в якій простежуються зміни сім'ї та шлюбу в минулому, показується, що в ході історичного процесу послідовно змінювали одна одну три форми шлюбу: в добу дикунства – груповий (родовий) шлюб, у період варварства – парний шлюб, у часи становлення цивілізації – моногамія. Вищеназвана праця Енгельса має наукову історичну цінність і на сьогоднішній день.

У науці довгий час, фактично до 60-х років XIX століття, сім'ю вважали первісною найдавнішою формою стародавнього суспільства, з якої згодом виникали рід, плем'я, держава. Ф.Енгельс довів, що така формула не відбиває дійсного стану речей. Вивчивши наукову працю "Стародавнє суспільство" (1877 р.) Л.Моргана, скориставшись працями ряду інших вчених з історії стародавнього суспільства, він дав нове пояснення історичних форм сім'ї та

шлюбу. Енгельс приділив особливу увагу еволюції форм сім'ї, її розвитку від групових форм до моногамії.

Соціологічний напрям у дослідженні сім'ї представлено працями Е. Дюркгейма ("Введення в соціологію сім'ї", 1888), М. Вебера ("Дружина і мати в правовому розвитку", 1907), Ф. Мюллер-Лієра ("Сім'я", 1911), У. Гудселла ("Історія шлюбу та сім'ї", 1915), С. Ціммерман ("Сім'я та цивілізація", 1917), Ч. Кулі ("Соціальна організація", 1908). В них остаточно закріпився відхід від європейської, особливо американської соціальної науки, від споглядальних схем в бік конкретно історичного уявлення про сім'ю [3, 40-41].

В Україні селянську родину, її функціонування в системі соціальних інститутів села вивчали А.Єфименко, М.Костомаров, В.Тарновський, І.Франко, М.Грушевський та інші. Особливості функціонування української сім'ї, деякі напрями реалізації її соціального потенціалу відображені у працях етнографів та етносоціологів О.Кравця, В.Миронова, В.Наулка, А.Пономарьова (проблеми модифікації національно-культурних особливостей організації сім'ї, сімейного побуту через зміни в політичному, соціально-економічному розвитку суспільства).

В Україні існує моногамна сім'я від часу заселення її території, про що свідчать історичні та археологічні матеріали. Ця форма сім'ї є найпоширенішою і на сучасному етапі. Тип моногамної сім'ї визначається кількістю шлюбних пар і кровно споріднених членів у ній [4, с. 120].

Прогнозувати розвиток сучасної сім'ї досить важко без достатньо повного вивчення цього питання. З аналізу цього інституту випали такі важливі елементи людських відносин, як духовність, психологія, етика та мораль.

Якщо судити по змінах, які відбуваються у сучасній Україні, саме ці категорії сім'ї виходять на перший план, тому непохитна цінність сім'ї, як і раніше, зберігається у самосвідомості українського суспільства.

Інститут сім'ї та шлюбу в цілому напряму залежить від рівня розвитку суспільства та держави. Якщо культура у суспільстві розвинена на високому рівні, це дає поштовх для розвитку високого рівня культури сім'ї і навпаки.

Адже життя нашого суспільства характеризується та визначається тими ж самим культурними і духовними факторами, що й інститут сім'ї.

Сім'я – це продукт суспільства і дуже важливо виховувати високоморальне суспільство, бо сім'я відображає, в першу чергу, рівень його розвитку.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Бервено С.М.

Список використаних джерел:

1. Добренєков В. І., Кравченко. А. І. Соціальні інститути і процеси. М.: МГУ, 2000 р. т. 3 – 723 с.
2. Ткачова В. А. Інститут сім'ї у ретроспективі та сучасності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу - http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_64/%D2%EA%E0%F7%EE%E2%E0.pdf
3. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. – К.: Знання, 2013. – 223 с.
4. Сушицька І. М. Історичні аспекти формування сім'ї та шлюбно-сімейних відносин у соціально-культурному просторі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, ISSN 2226-3209, № 1, 2014. – с. 117 – 121.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ АКТИВІВ

Білошенко Антон Юрійович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: biloshenko@mail.ru

Ключові слова: інвестиції, захист активів, міжнародний комерційний арбітраж

На сьогоднішній день дуже важко уявити розвиток будь-якого підприємства (незалежно від форми власності) без здійснення інвестиційної діяльності. Особливо це стосується великих підприємств, що інвестують у диверсифікацію виробництва, розширення географії діяльності підприємства тощо.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1, ст. 1].

Відповідно до офіційних статистичних даних, за 2012-2014 роки в Україні освоєно близько 745 млрд. грн. інвестицій, при цьому можна відзначити поступовий спад обсягів інвестицій кожного року по галузях та регіонах [2]. Однією з причин погіршення інвестиційних процесів в Україні можна назвати несприятливий інвестиційний клімат, а саме: недосконалість законодавства та проблеми захисту інвестиційних активів.

Стосовно першої проблеми слід зазначити, що в останні роки неодноразово змінювались умови ведення бізнесу в Україні. Створювались та припиняли свою діяльність території пріоритетного розвитку (ТПР) та спеціальні (вільні) економічні зони (ВЕЗ). Неодноразово змінювалось податкове законодавство, митне законодавство тощо. На сьогоднішній день обговорюються декілька різних проектів змін до податкового законодавства. Така нестабільність негативно впливає на інвестиційний клімат країни та зменшує потік інвестицій до української економіки (як зовнішніх, так і внутрішніх).

Що стосується питання захисту інвестиційних активів, то це є дуже вагомим підґрунтям для розвитку інвестиційної діяльності будь-якої країни. На сьогоднішній день в Україні діє певна кількість законів, що регулюють діяльність інвесторів в країні, та спрямовані на захист інвестиційних активів. До них належать: закон України «Про інвестиційну діяльність», закон України «Про режим іноземного інвестування», закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», закон України «Про державно-приватне партнерство»

та інші нормативно-правові акти. Всі зазначені вище закони встановлюють гарантії діяльності інвесторів, зазначають процедуру розгляду спорів, що виникають у процесі здійснення інвестиційної діяльності. Так, закон України «Про режим іноземного інвестування» встановлює, що спори між іноземними інвесторами і державою з питань державного регулювання іноземних інвестицій та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями підлягають розгляду в судах України, якщо інше не визначено міжнародними договорами України. Усі інші спори підлягають розгляду в судах України або за домовленістю сторін – у третейських судах, у тому числі за кордоном [3, ст. 26]. Закон України «Про інвестиційну діяльність» встановлює, що спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються відповідно судом або третейським судом [1, ст. 19].

Але ступінь довіри іноземних інвесторів до українського законодавства різко знизився після припинення діяльності ВЕЗ та ТПП з квітня 2005 року, тому інвестори більше покладаються на міжнародні механізми захисту їх прав на інвестиційні активи на Україні.

Одним з механізмів захисту інвестиційних активів є реалізація права на звернення до міжнародного інвестиційного арбітражу. Міжнародні конвенції, що регулюють комерційний арбітраж, різняться за обсягом їх територіальної дії (всесвітні та регіональні) і сферою застосування (загальні та спеціальні). На сьогодні регулювання відносин у сфері міжнародного комерційного арбітражу здійснюється за трьома напрямками: угодою сторін, національним законодавством, а також у сфері міжнародних відносин [4, с. 44]. Даний спосіб є досить дієвим: рішення міжнародного комерційного арбітражу є остаточними і не підлягають оскарженню; сторони зобов'язані виконувати дане рішення без зволікання. У разі відмови сторони від добровільного виконання рішення, процедура примусового виконання передбачена Нью-Йоркською конвенцією про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень.

До недоліків міжнародного комерційного арбітражу можна віднести: значні витрати на розгляд справи (арбітражні збори; витрати, пов'язані з

підготовкою та розглядом справи; винагороди арбітрів); обов'язкова наявність арбітражної угоди між сторонами конфлікту; відсутність гарантії, що дане питання згодом не стане предметом розгляду у інших судових установах.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.03.1991 року № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.
2. Статистична інформація щодо обсягів капітальних інвестицій. [Електронний ресурс] Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 року № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – ст. 80.
4. Міжнародний комерційний арбітраж / Білоусов Ю.В., Конащук В., Коссак В.М. та ін.; за ред. В.М. Коссака. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. – 204 с.

ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА ЯК ОБЄКТ РЕЧОВИХ ПРАВ У СУЧАСНІЙ ЦИВІЛІЗАЦІЙНІЙ НАУЦІ

Виноградов Владислав Володимирович
студент- магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: речові права, землеволодіння, земельне право

Вітчизняна цивілізаційна наука пройшла довгий шлях становлення, і тільки з проголошення України незалежною Державою відбулись істотні зміни у правовій системі щодо формування і реалізації речових прав громадян. Основним Законом в Україні землю проголошено об'єктом права власності

українського народу. Аналізу, формуванню та розвитку речових прав (в тому числі дослідженню земельної ділянки як об'єкта права приватної власності) у сучасній цивілізаційній науці приділяли увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, однак протягом часу фахівці не дійшли одностайності, що підтверджено динамічними змінами у вітчизняному законодавстві. Таким чином, звернення до історичного досвіду розвитку речових прав у вітчизняному правопорядку є актуальним і може мати прикладне значення.

Землеволодіння – це володіння землею на визначених умовах (право власності, право користування та інше), якими обумовлені відповідні права та обов'язки її власника [7, т.8, с.464].

Формування та розвиток права власності на землю в Україні відбувалося в складних історичних умовах зміни адміністративно-територіального устрою. За часів Київської Русі існувала особиста власність на речі й землю [8]. Однак земля в спадковій власності належала тільки вищим станам, а нижчі – селяни – мали право тільки на обробку землі. За словами українського історика М.Грушевського, на Хмельниччині було утворене козацьке право на земельну власність. Пізніше до проекту Конституції Української Національної Держави з 1919 року було внесено засади суспільної функції власності [8]. Земля передавалась трудящим на засадах зрівняльного землекористування, що відображено Декретом РНК РРФСР «Про націоналізацію землі» від 19 лютого 1918 року і в Конституції Української РСР 1919 року, а також в Декреті РНК Української РСР від 3 квітня 1920 року. При цьому у Цивільному Кодексі Української РСР від 16 грудня 1922 року ще зберігалась правова категорія «речове право», якою крім права власності визнавалось і право забудови. Але у Цивільному Кодексі Української РСР 1963 року [6] речове право вже відсутнє.

8 липня 1970 року Законом Української РСР «Про затвердження Земельного Кодексу Української РСР» вводився в дію з 1 січня 1971 року Земельний Кодекс Української РСР [4], яким визначено виключне право власності на землю за державою та право громадян на користування землею (стаття 3). У другій половині 80-х років науковцями було підтримано

відродження категорії речових прав у законодавстві, що знайшло відображення у проекті основ цивільного законодавства Союзу РСР та республік, в який до системи речових прав були включені право власності, право повного господарського віддання, право оперативного управління та право довічного успадкованого володіння [9, с.119].

16 липня 1990 року (прийняття Декларації про державний суверенітет України) почалось формування і розвиток земельного права незалежної України, а саме з оприлюднення намірів влади провести земельну реформу, яку було затверджено Постановою Верховної Ради Української РСР №563-12 від 18 грудня 1990 року «Про земельну реформу» [5]. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатоукладної економіки, раціонального використання й охорони земель.

Також прологом реформування речового права в Україні став Закон УРСР «Про власність» від 7 лютого 1991 року, яким регулювались всі відносини власності на території Держави, зокрема врегульовані земельні відносини щодо права приватної власності громадян на землю, визнано земельні ділянки об'єктом права приватної власності (частина 1 статті 13).

Характеризуючи стан правового регулювання земельних відносин, слід зазначити, що у розвиток окремих положень Конституції України, Земельного кодексу прийнято надзвичайно велику кількість підзаконних нормативно-правових актів: постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та численних відомчих нормативно-правових актів.

Так Декретом Кабінету Міністрів України «Про приватизацію земельних ділянок» № 15-92 від 26 грудня 1992 року посвідчення права приватної власності громадян на земельні ділянки, передані їм для цілей, передбачених статтею 1 цього Декрету, посвідчується відповідною Радою

народних депутатів, про що робиться запис у земельно-кадастрових документах, з наступною видачею державного акта на право приватної власності на землю (стаття 3) [1]. Стаття 23 Земельного Кодексу України 1990 року визначала, що право власності або право постійного користування землею посвідчується державними актами, які видаються і реєструються відповідними Радами народних депутатів. Однак Декретом № 15-92 від 26.12.92 р. дію статті 23 зупинено щодо власників земельних ділянок, визначених статтею 1 Декрету № 15-92 від 26.12.92 р.

Таким чином, ми спостерігаємо застосування історичного досвіду і наступництва радянського періоду у врегулюванні земельно-правової прогалини в законодавстві, а саме застосування синтезу Земельного Кодексу Української РСР та Декрету № 15-92 від 26.12.92 р. для забезпечення права власності громадян на земельні ділянки. Проте застосування вказаних норм не дало належного результату і не було достатньо розкрито у новій редакції Земельного Кодексу України 2001 року. Прийняття окремих законів не могло охопити всю сферу цивільних відносин, що потребувало комплексного вирішення посталої проблеми через прийняття нового Цивільного Кодексу України як основного кодифікаційного акта цивільного законодавства. Прийнятий у 2003 році новий ЦК України став відображенням прогресивного досвіду передових країн світу у сфері речового права з урахуванням власної специфіки історичного розвитку вітчизняного цивільного права [9, с.119].

Правові прогалини мають місце в сфері регулювання земельних відносин у конкретному застосуванні вище приведених норм. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву» №509-17 від 16.09.08 р. були внесені значні зміни у законодавчі акти і Земельний Кодекс України [3]. Проте спроба усунути прогалину шляхом внесення відповідних змін знов не була достатньою для правового регулювання земельних відношень, що виявило прогалини не тільки матеріального земельного права, а і процесуальні прогалини земельного права, що

підтверджено неоднаковим застосуванням норм законодавства відображеному у судових рішеннях.

Частиною 1 статті 79 Земельного кодексу України визначено земельну ділянку як об'єкт права власності. З 1 січня 2013 року Земельний Кодекс доповнено статтею 79-1, якою уточнено кваліфікаційні ознаки земельної ділянки щодо формування земельної ділянки як об'єкта цивільний прав. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення складу, змісту та порядку погодження документації із землеустрою» №497-19 від 02.06.2015 р. [2], внесено зміни до земельного законодавства, зокрема змінено статтю 79-1 в частині 2 щодо формування земельних ділянок, стаття 186 викладено в новій редакції, що значно спрощує отримання кадастрового номеру на земельну ділянку, яка знаходиться у власності громадян. Україна зберігає в багатьох аспектах наступництво як відносно дореволюційного цивільного права, так і цивільного права радянського періоду, поєднує в собі досвід та напрацювання інших країн світу, застосовуючи їх з урахуванням особливостей національного цивільного права, правових традицій та ментальності українського народу, що історично склались у нашій державі. Повільно, але впевнено формується механізм щодо виявлення і вирішення юридичних прогалин у земельному праві, що забезпечує стабільність цивільного обігу об'єктів нерухомості, прозорість ринку землі та високий ступінь захисту прав власності на землю громадян, гарантований Основним Законом.

Науковий керівник: д.ю.н, проф. Мічурін О.Є.

Список використаних джерел:

1. Декрет Кабінету Міністрів України «Про приватизацію земельних ділянок» № 15-92 від 26 грудня 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 10, 79 с.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення складу, змісту та порядку погодження документації із

землеустрою» №497-19 від 02.06.2015р.// Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. — № 31. — 29 с.

3. Земельний Кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, 27 с.

4. Земельний Кодекс Української РСР 1970 // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 1970. — N 29. — 2015 с.

5. Постанова Верховної ради УРСР Про земельну реформу// Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). — 1991. — № 10. — с. 100.

6. Цивільний Кодекс Української РСР// [Електронний ресурс] — режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>

7. Большая советская энциклопедия: в 30 т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. — 3-е изд. — М. : Сов. энцикл., 1969 – 1978.

8. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С.Сохань (голова) та ін. — К.: Наук. думка, 1991. — тт. II і III.

9. Вітчизняна доктрина речових прав: історичні нариси / Г. Харченко // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 4. - С. 114-122.

СУСПІЛЬНО КОРИСНА ПРАЦЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Воронятніков Сергій

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку правової системи в Україні інститут суспільно корисної праці засуджених не врегульований досконало, лишається відкритим питання «чи потрібно засудженим працювати і чи ця праця має бути примусовою?». Мета –

відповісти на питання «чи потрібно засудженим працювати і чи ця праця має бути примусовою?».

Суспільно корисна праця є одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. Праця, крім усього іншого, є також і важливим засобом зміни світобачення кожної людини, в тому числі і засуджених до позбавлення волі, а ставлення до роботи визначає соціальну значимість особистості.

Було б неправильно ототожнювати працю засуджених і працю всіх інших громадян України, так як робота засуджених - це особлива праця, яка має свої, специфічні особливості.

Не можна погодитися з думкою деяких вчених, які розглядають працю засуджених, як кару. Кара ж міститься в позбавленні волі і є примусом, а праця в свою чергу є додатковим елементом, яка на даний час є добровільною.

Праця засуджених, нарівні з іншими основними засобами виправлення і ресоціалізації має мету :

- 1) виправлення і ресоціалізацію засуджених;
- 2) попередження вчинення нових злочинів засудженими;
- 3) попередження вчинення нових злочинів іншими особами.

І, крім цього, праця має економічну, соціальну та оздоровчу мету. Економічна мета праці полягає в тому, що особи, засуджені до позбавлення волі, що тримаються в установах виконання покарання, працюють на себе і на країну, громадянами якої вони є, або на ту країну проти якої було вчинено злочин і відповідно до їхнього законодавства було засуджено особу.

Під час праці, засуджені створюють певні матеріальні цінності, які можна використовувати. Соціальна мета праці досягається тоді, коли в місцях позбавлення волі можна отримати професію, а також вміння і навички, які в подальшому житті засудженими можуть бути використані в побуті. Для досягнення цієї мети в установах виконання покарання створюються промислове виробництво, організовується професійне навчання засуджених. Праця в установах виконання покарань має також і оздоровчу мету. Беручи

участь у суспільно корисній праці, засуджений, таким чином, зберігає своє здоров'я, оскільки неробство не тільки морально калічить людину, але й приводить його до фізичної деградації.

Отже, на мою думку, на таке риторичне питання «чи взагалі потрібно засудженим до позбавлення волі працювати?» можна відповісти однозначно : так, потрібно! І на питання «Чи праця має бути добровільною?» можна відповісти теж однозначно: так, але відповідно до категорій засуджених (інваліди, хворі на туберкульоз і т.д.), яким потрібно створити певні умови, або звільнити їх від праці, якщо вона для них є небезпечною, або ж самі особи несуть небезпеку для оточуючих. Отримуючи певний відсоток заробітної плати, засуджений віддає частину заробітку суспільству. Якщо ж засуджений не працює, то суспільство утримує його за свій кошт. В цьому випадку, як правильно зазначається в літературі, не можна забувати і про дітей засуджених, батьках, які роками живуть без аліментів, а також про потерпілих від злочинів, які залишаються без відшкодування матеріального збитку. Суспільству потрібне не формальне залучення засуджених до праці, а фактичне. І засуджений, який потрапив у місця позбавлення волі і не мав ніякої професії, і у зв'язку з цим пішов на вчинення злочину, матиме професію і шанс рецидиву різко зменшиться.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Трубников В. М.

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ФОРМИ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Гамова Дарія Олегівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: альтернативні способи вирішення спорів, відновне правосуддя, медіація, громадські та родинні конференції, кола підтримки та мирові кола , законодавче врегулювання

Для України, як і для більшості країн світу, проблема зростання рівня злочинності та відновлення почуття безпеки у громадян є вже не просто актуальною, а й нагальною.

Заслужують уваги праці таких сучасних українських вчених, як Землянська В.В., Дьомін Ю.М., Маляренко В.Т., Хряпинський П.В. Ці роботи, як правило, досліджують проблеми відновного правосуддя.

Метою правосуддя є не покарання, а відновлення, зцілення, примирення всіх сторін конфлікту, усунення завданої шкоди та досягнення злагоди в суспільстві. У цьому і полягає зміст відновного правосуддя. Проект з упровадження програм відновного правосуддя до правової системи України реалізовувався Українським Центром Порозуміння за підтримки Інституту Сталих Спільнот (Institute for Sustainable Communities) та Посольства Великобританії в Україні протягом 2003 — 2004 років.

До прийняття чинного КК України, пропонувалось передбачити в законі правило про те, що справи про злочини невеликої тяжкості закриваються за примиренням сторін за умови повного відшкодування матеріальної і компенсації моральної шкоди потерпілому.

Деякі пропозиції знайшли втілення у законодавстві. Це, перш за все, інститути дійового каяття та примирення обвинуваченого з потерпілим.

З огляду на значну кількість щорічно розслідуваних справ та той факт, що значна частина з них є справами про злочини невеликої тяжкості, можна стверджувати, що Україні потрібна процесуально-правова технологія, яка визначала б умови і межі компромісу у кримінальному процесі, критерії й гарантії забезпечення справедливого розв'язання справи та захисту прав і свобод учасників процесу [1].

Існує кілька моделей (форм) відновного правосуддя. Найпоширеніші з них такі:

а) медіація (посередництво) між правопорушником та жертвою злочину. Суть медіації (від англ. *mediation* — посередництво) полягає в організації зустрічей потерпілого і правопорушника по справах, які передаються із

правоохоронних та судових органів у разі, якщо злочинець визнав факт вчинення ним злочину. Вона є спробою досягнення добровільного порозуміння (примирення) між потерпілим і правопорушником з метою відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди за допомогою неупередженої, підготовленої для розв'язання конфлікту особи — медіатора. [2, 26]

Рекомендацією № R (99) 19 визначено, що процедура медіація: «Має враховувати необхідність залучення до розгляду якомога більшої кількості людей – жертви, правопорушника та тих членів суспільства, яких певна ситуація могла б стосуватися» [3, с. 86-87];

б) громадські та родинні конференції. Конференції між потерпілими та правопорушниками досить часто використовуються у справах неповнолітніх злочинців. За суттю вони аналогічні до медіації між потерпілими та правопорушниками. Однак на таких конференціях передбачається присутність більшої кількості осіб: запрошуються члени сім'ї та родичі неповнолітнього, а також інші особи, що перебувають у добрих стосунках з правопорушником, якими можуть бути вчитель чи керівник спортклубу, друг сім'ї, сусід тощо. [2, 29];

в) кола підтримки та мирові кола. Практика кіл правосуддя охоплює найбільшу кількість учасників відновного правосуддя, адже вона передбачає можливість запросити будь-якого члена громади до участі в процесі. Учасники сідають так, щоб створити коло, і обговорення спрямовується в напрямку годинникової стрілки від однієї особи до іншої, доки учасники дискусії не прийдуть до рішення[2,31]. Щодо кіл правосуддя, то в Європі, вони, на жаль, майже не застосовуються, хоча досвід їх реалізації в Канаді є вкрай оптимістичним [4, с.16].

Кожна з програм відновного правосуддя завершуються **укладенням угод** щодо питань, пов'язаних із відшкодуванням правопорушником заподіяної шкоди. У цих угодах часто мають місце чотири способи репарації:

— **вибачення**. Воно може бути письмовим чи усним;

— **реституція** — це плата правопорушником суми грошей з метою компенсації жертві фінансових збитків (втрат) заподіяних злочином. вона призначалася лише за рішенням суду[5];

— **зміна поведінки**. У найбільш узагальненому значенні зміна поведінки правопорушником означає невчинення ним нових злочинів.

Що стосується питання про впровадження відновного правосуддя і його закріплення у законодавстві України, то, перш за все, слід говорити про інститут угод у кримінальному провадженні, який на сьогоднішній день активно застосовується згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, прийнятим у 2012 році.

Інститут угод значно розширив шляхи реалізації принципу диспозитивності, згідно з яким сторони кримінального провадження наділені повноваженнями вільно у межах закону самостійно обирати способи здійснення своїх матеріальних і процесуальних прав, а також використовувати на власний розсуд передбачені законом публічні засоби їхнього захисту, активно впливаючи на хід і результати кримінального провадження [6, 11].

На підставі вищевикладеного потрібно сформулювати такі основні положення тез доповідей:

1) У наш час дуже актуальною є проблема Законодавчого врегулювання програм відновного правосуддя. Стосовно можливого органу підготовки, сертифікації та контролю за медіаторами пропонується, що це може бути асоціація медіаторів, при цьому реєстрація медіаторів також може здійснюватись Міністерством юстиції України в окремому реєстрі.

2) Необхідно передбачити у законі наслідки невиконання медіаційної угоди, також обов'язково передбачити можливість повторної медіації, та лише потім судового розгляду справи щодо невиконання угоди.

3) Запропонувати визначити органом, що регулюватиме діяльність ведучих програм відновного правосуддя (навчатиме, сертифікуватиме), Асоціацію ведучих програм відновного правосуддя. Водночас, ведення реєстру ведучих програм ВП пропонується покласти на Міністерство юстиції України.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слинко Д.С.

Список використаних джерел:

1. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина. [електронний ресурс]: http://pidruchniki.com/1814031059180/pravo/osoblivi_formi_provadzhennya_kriminalnomu_protsezi
2. Землянська В. В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України [Текст] : посіб. / В. В. Землянська. — К. : Видавець Захаренко В. О., 2008.
3. Рекомендация № R (99) 19, принята Комитетом Министров Совета Европы 15 сентября 1999 года, и пояснительные заметки // Вестник восстановительной юстиции. — 2001. — №2. — С. 86 — 103.
4. Аертсон И., Виллемсен Дж., Маккей Р., Пеликан К., Райт М. Реконструкция связей в сообществе — медиация и восстановительное правосудие в Европе. — Левон, Бельгия: Издание Совета Европы, 2004 г. — 50 с.
5. Handbook on Restorative justice programmes [Text] / United Nations Office on Drugs and Crime. — N.Y., 2006. — 105 p.
6. Дьомін Ю. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі аспекти правозастосування [Текст] / Ю. Дьомін // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2013. — № 4.

**ЗАВДАННЯ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ
ВБИВСТВА НА ЗАМОВЛЕННЯ**

Горбатова Дар'я Ігорівна
студентка 4 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: злочин, умисне вбивство, вбивство на замовлення, розслідування вбивств, слідчі ситуації.

Конституція України у ст. 3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Обов'язок держави – захищати життя людини [1].

На теперішній час широкого розповсюдження набули особливо небезпечні злочини, а саме: серійні вбивства, вбивства на замовлення. Особливість суспільної небезпеки умисних вбивств, вчинених на замовлення, полягає в тому, що вони завдають шкоди, яка не має відповідного еквіваленту, - людина позбавляється найціннішого – життя, і часто найбільш небезпечними способами та засобами [3, с. 26].

Підвищена суспільна небезпека вбивств на замовлення полягає в тому, що: у потерпілого відсутня можливість захиститись; важким або взагалі неможливим є втручання оточуючих осіб з метою попередити або припинити злочинні дії; виникає реальна небезпека для життя людей, які випадково опинилися на місці події; участь у злочині кількох осіб майже завжди супроводжується здійсненням значної кількості інших злочинів.

Чинний Кримінальний кодекс України у п. 11 ч. 2 ст. 115 передбачає відповідальність за вчинення вбивства на замовлення. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» № 2 від 07.02.2003р. умисне вбивство, вчинене на замовлення – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник - вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх [2].

Вбивства на замовлення традиційно відносять до найбільш резонансних кримінальних правопорушень, вчинених, як правило, в умовах неочевидності, що істотно ускладнює встановлення замовників, посередників і безпосередніх виконавців, доведення їх винуватості. У таких ситуаціях досвідчені слідчі звертаються до власного досвіду розслідування аналогічних злочинів,

утворюючи типові слідчі версії. Для припущень про замовний характер вчинення вбивства, можна віднести такі ознаки: становище особи жертви в суспільстві; наявність інформації про те, що загиблий мав неприємні стосунки, отримував погрози; демонстративний і зухвалий характер самого вбивства; використання автоматичної вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та інших предметів, спеціально призначених для позбавлення життя; ознаки планового підготування до вчинення злочину (обрані злочинцем час, місце та спосіб вбивства); відсутність ознак пограбування або іншого насильницько-корисливого злочину; залишення знаряддя вбивства; мінімальна кількість слідів; наявність великої кількості ушкоджень життєво важливих органів і «контрольного» пострілу; застосування комбінованих способів вбивства, кожен з яких самостійно міг би спричинити смерть; ознаки приховування злочину; знищення свідків злочину; негативні обставини, що свідчать про інсценування події [5, с. 115-124].

Вбивство на замовлення має специфічний механізм організації та вчинення, часто характеризується відсутністю безпосередніх зв'язків між замовником (організатором) і виконавцем злочину, попередніх стосунків між найманою особою і жертвою (вони не знайомі один з одним, не мають спільних інтересів, убивця не зацікавлений особисто у смерті тієї чи іншої особи, а має у більшості випадків корисливий мотив). Провідні вчені та фахівці правоохоронних органів вбивства на замовлення поділяють на дві групи: скоєні на побутовому ґрунті та скоєні у сфері бізнесу. Злочини першої групи вчиняються значно частіше і становлять близько 85%. Результативність їх розкриття досить висока – у середньому майже 90% [6, с. 57-62].

Наведемо приклад слідчої ситуації. Знайдено труп в обстановці, яка дає можливість передбачати, що вбивство вчинено на замовлення. Ознакою такого вбивства може бути наявність трупа політичного діяча, журналіста, працівника правоохоронних органів, банкіра, бізнесмена, комерсанта, члена організованої злочинної групи.

Перш за все, завданням, яке ставиться перед слідчим в такій ситуації, є встановлення: 1) особи жертви; 2) зв'язків і кола спілкування жертви; 3) мотивів і механізмів вчинення вбивства; 4) свідків; 5) осіб, кому була вигідна смерть зниклого; 6) особи злочинця або злочинців і їх розшук; 7) знаряддя вчинення злочину.

Для вирішення цих завдань проводяться такі слідчі дії і оперативно-розшукові заходи: а) огляд місця невідомого трупа або частин трупа за спеціальними правилами огляду невідомого трупа або частин трупа; б) встановлення особи жертви; огляд житла і місця роботи жертви; в) встановлення і допит свідків і очевидців; г) проведення оперативно-розшукових заходів по розшуку знарядь вчинення вбивства або речовини, за допомогою якої було вчинено вбивство; е) призначення експертизи для дослідження і перевірки відповідності поранень на трупі, пошкоджень тканин і предметних описів знарядь вчинення злочину; ж) призначення криміналістичних і судово-медичних експертиз; з) експертизи речових доказів; і) допит рідних, близьких; к) накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію [4, с. 53].

Треба зазначити, що у цій ситуації після огляду місця події і трупа, в першу чергу, вилучаються комерційні документи, диски, дискети, різні касети, комп'ютер банку політичного діяча, журналіста. Вилучаються особисті документи вбитого, календарі, телеграми, записи на автовідповідачі для дослідження їх для з'ясування, кому була вигідна смерть даної людини, а також для встановлення її зв'язків. Ця ж мета переслідується при допитах свідків. Одночасно дається доручення органам дізнання при встановленні можливого замовника вбивства, його організатора, посередника, виконавця, співучасників. У всіх підозрюваних при наявності підстав проводяться обшуки.

Підсумовуючи, варто сказати, що на початковому етапі розслідування умисних вбивств, вчинених на замовлення, перед слідчим постає ціла низка завдань, які потребують негайного вирішення, так як вбивство на замовлення має специфічні та своєрідні особливості тактики і методики їх розслідування. Розслідування замовних вбивств потребує від правоохоронних органів певні

криміналістичні знання, вміння та навички, які у свою чергу ґрунтуються на впорядкованій системі елементів криміналістичної характеристики вбивств на замовлення.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Даньшин М.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України України від 28 червня 1996 р. (із змін.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» № 2 від 07.02.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>
3. Гаркуша А. Г. Окремі історико–правові питання, пов'язані з умисним вбивством вчиненим на замовлення / А. Г. Гаркуша // Міжнародний науковий журнал «Влада. Людина. Закон» 5/2009 м. Запоріжжя. – с. 26-30
4. Саїнчин О. С. Слідчі ситуації та алгоритми дій в методиці розслідування серійних вбивств / О. С. Саїнчин // Актуальні проблеми держави і права. - 2007. - Вип. 32. - с. 49-56
5. Синчук, О. В. Роль типових версій у розслідуванні вбивств на замовлення / О. В. Синчук // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики [Текст] : збірник наукових праць. Вип. 13 / М-во юстиції України, Харківський наук.-досл. ін-т судових експертиз ім. С. Бокаріуса, Нац. ун-т "Юридична акад. України ім. Я. Мудрого" ; [редкол. М. Л. Цимбал [та ін.]]. - Харків : Право, 2013. - 592 с.
6. Тимків А. Умисне вбивство на замовлення: проблема протидії / А. Тимків // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 року). – К.: Національна академія прокуратури України, 2013. – 564 с.

ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ФРАНЦІЇ

Григорян Мері Рубенівна
здобувач кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: merig@mail.ua

Ключові слова: державна служба, соціальне забезпечення державних службовців, французька система соціального забезпечення державної служби

Сьогодні Україна зробила важливий крок у питанні реформування державної служби, зокрема і соціального забезпечення державних службовців. Визначений курс реформування державної служби має важливе значення для кожного державного службовця, для кожного громадянина та для держави в цілому. 10.12.2015 року на засіданні Верховної ради України було ухвалено довгоочікуваний якісно новий закон «Про державну службу», який набере чинності 01.05.2016 р. Закон відображає нове бачення цього найважливішого для держави інституту, що також стосується і питань соціального забезпечення державних службовців, зокрема законом передбачено встановлення посадового окладу на рівні 2 мінімальних заробітних плат, відмова від спеціальних пенсій, створення фонду заробітної плати за рахунок коштів державного бюджету та коштів, які надходять до державного бюджету в рамках програми ЄС щодо допомоги від міжнародних фінансових організацій, донорських установ тощо.

Так, у цій ситуації значну допомогу може надати вивчення досвіду країн з перевіреними часом системами соціального забезпечення державних службовців. Соціальне забезпечення державних службовців повинно бути тим фактором, який залучатиме високопрофесійні кадри до державної служби, через що остання матиме перспективи для набуття престижності. Вважається необхідним дослідження системи соціального забезпечення державних

службовців в більш економічно-розвинутих країнах для втілення їхнього досвіду в нашій державі. Однією з таких країн, де функціонує стабільна та ефективна система державної служби, де авторитет державного службовця досить високий, є Франція. Французька система державної служби має особливий інтерес для нас також тим, що має схожість з українською, зокрема в кар'єрному рості на державній службі, в деяких аспектах соціального забезпечення державних службовців тощо.

Французи розуміють державну службу своєї країни як "діяльність в інтересах суспільства, здійснювану під керівництвом політичної влади від імені та в інтересах громадян [4].

У Франції держава, приймаючи на роботу громадян, зобов'язується забезпечити їм гідні умови життя. Загалом система державної служби у Франції орієнтована на те, що людина, потрапивши на державну службу, залишиться там протягом усього свого трудового життя, поступово просуваючись по кар'єрних щаблях [3, с. 60-61]. Таким чином, основним елементом кар'єри у Франції (як і в Україні) є гарантія повільного, але вірного просування за вислугою років.

У 1999 році вийшов у світ Кодекс державної служби, що включає не тільки основні закони, але також інші нормативно-правові акти, що регулюють права, обов'язки та соціальне забезпечення державних службовців різних рангів, статус яких чітко визначений. Запорукою стабільної, ефективної державної служби та необхідною умовою розвитку французьких державних службовців є хороший рівень соціального забезпечення останніх.

Законодавство Франції про державну службу передбачає, що соціальне забезпечення державного службовця – це певний елемент статусу, засіб існування, його винагорода за кваліфікацію.

Чинне у Франції законодавство про державну службу є підсумок реформ, які почалися відразу ж після звільнення країни після другої світової війни. «Закон про загальний статус чиновника» діє з 1946 р. Він регламентує структуру державної служби і систему оплати праці чиновників. Поняття

«чиновник» вживається сьогодні для всіх осіб, які перебувають на службі в органах державного управління[1].

Закон «Про загальний статус чиновників» від 19 жовтня 1946 року встановлював таку структуру соціального забезпечення для французьких державних службовців: оклад, надбавку сімейним, квартирні гроші, премії. Розмір платні залежить від звання і займаної посади. Чиновники мають право на щорічні відпустки (до 30 днів), відпустки через хворобу, материнство (батьківство), відпустки на професійну і профспілкову підготовку. Державним службовцям надаються щорічні відпустки, відпустки через хворобу, пологів та догляду за дитиною на більш сприятливих умовах. Вони також охоплені системою спеціального пенсійного та медичного забезпечення [2].

Рівень заробітної плати чиновників центральних і місцевих органів однаковий. Один раз на два роки уряд розглядає питання про розміри винагороди чиновників, що обговорюється з профспілковою організацією. У Франції існує жорстка система виплати службовцям основної платні. Оплачується тільки вже виконана робота. Розмір платні для різних розрядів службовців визначається тарифною сіткою, як для цивільних службовців, так і для військових. Ця тарифна сітка являє собою систему посадових окладів. Збільшення платні службовців позначається на бюджеті всієї служби і навіть на національному бюджеті, оскільки це веде, наприклад, до збільшення розміру пенсій.

На початку кар'єри заробітна плата державних службовців, як правило, менше, ніж у працівників державних господарських підприємств і тим більше приватних фірм. Але з роками оплата праці державного службовця безперервно зростає і це забезпечує стабільність чиновникам впродовж усієї служби.

Кодекс державної служби встановлює, що тривалість служби і можливі надбавки (на дітей та інших родичів, які перебувають на утриманні службовця, а також за особливі військові заслуги) обчислюються в роках стажу роботи. Щороку роботи дає право на отримання 2% від суми номінального посадового окладу, відповідного індексу системи окладів, діючої на держслужбі.

Максимальна кількість років для визначення цивільної або військової пенсії складає 37,5 років. Таким чином, розмір пенсії визначається двома параметрами: стажем роботи на державній службі і розміром посадового окладу. Пенсії за вислугу років складають одну з основних складових всієї системи соціального забезпечення державних службовців Франції. Це довічна грошова допомога, що надається службовцю у вигляді компенсації за роботу, яку він виконував до припинення своїх повноважень. Режим пенсій, що поширюється на державних службовців, встановлений "Кодексом цивільних і військових пенсій за віком".

У разі захворювання законодавцем передбачено цілий ряд заходів захисту державного службовця. Це страхування через хворобу, як у формі виплат (компенсація витрат на лікування), так і у формі оплачуваної відпустки через хворобу.

Варто також згадати міжміністерські соціальні акції, що становлять значну частину системи соціального забезпечення державних службовців. Основні напрямки міжміністерських соціальних дій можуть здатися дублюючими основний масив соціального забезпечення державних службовців, але це не зовсім так. Вони покликані доповнити її і таким чином створити ще один стимул, що заохочує людей прагнути вступити на державну службу. Це, зокрема: дотації на харчування, допомога сім'ям (на дітей - для проведення канікул в літніх таборах, будинках відпочинку, санаторіях у супроводі батьків і т.д.), соціальна та медико-соціальна допомога, дотації молодим фахівцям, допомога інвалідам, дотації на поліпшення житлових умов, надання житла за соціальними програмами та ін.

Отже, на прикладі Франції ми бачимо, що соціальне забезпечення державного службовця це не лише заробітна плата, а й підтримка на високому рівні статус державного службовця в суспільстві, за допомогою соціальних пільг та стимулів, що якісно компенсує недостатність однієї заробітної плати для гідних умов проживання службовця та членів його сім'ї та створює умови стабільності та впевненості у завтрашньому дні.

Тож, лише наявність сильного соціального забезпечення державних службовців створює умови для припливу і закріплення на державній службі найбільш компетентних і сумлінних громадян, здатних стати сполучною ланкою держави з населенням, захищати права і законні інтереси людини в країні. Як наслідок - високий рейтинг державної служби у населення. Позитивний досвід Франції, безсумнівно, корисний при розробці нових нормативних документів українського законодавства стосовно державних службовців.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Василенко І. А. Адміністративно-державне управління в країнах Заходу: США, Великобританія, Франція, Німеччина[Текст]: Навчальний посібник. Вид. 2-е, перераб. і доп./ І.А. Василенко. - М.: Видавнича корпорація «Логос».- 2001.- 200 с.
2. Козирін А.Н.. Адміністративне право зарубіжних країн /[Текст]: Навчальний посібник/ А.Н.Козирін. – Вид.: «СПАРК».-1996. - 229 с.
3. Оболонский А. В. Государственная служба во Франции / [Текст]: А. В. Оболонский // Государство и право. - 2000. - № 11. - С. 60-66.
4. Салон С. Государственные служащие во Франции: вопросы правового статуса [Текст]/ С. Салон// Чиновник. – 2001. - №4(14) [електронний ресурс] режим доступа: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1144475>

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: НА МАТЕРІАЛАХ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Гудименко Юлія Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
hydumyulia@gmail.com

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування, прецедент, Європейський суд з прав людини, тлумачення.

В Україні триває процес формування та розвитку нових юридичних можливостей захисту прав і свобод людини. Це стосується, в тому числі, і відшкодування моральної шкоди. До них, безперечно, відноситься розширення меж системи судового захисту, а саме право громадян на звернення до міжнародних органів, в першу чергу – до Європейського суду з прав людини.

Статтею 55 Конституції України передбачено, що кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, а також право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [9].

Реалізація зазначеного положення стала можливою після ратифікації 17 липня 1997 року Верховною Радою України Конвенції про захист прав людини та основних свобод [5].

Застосування конституційного положення про додаткові міжнародні засоби захисту прав і свобод людини, в тому числі і права людини на відшкодування моральної шкоди можливе лише після «використання всіх національних засобів правового захисту». Тобто особа повинна вичерпати всі доступні внутрішні засоби захисту перед зверненням з офіційною заявою до

міжнародного органу. Це відображає загальний принцип міжнародного права, який ґрунтується на тому, що державі повинно бути надано всіх можливостей для виправлення будь-яких порушень своїх міжнародних зобов'язань шляхом використання внутрішніх юридичних засобів до розгляду спору про право на міжнародному рівні [11, с. 223].

Хоча наша держава і належить до романо-германської правової сім'ї, рішення Європейського суду з прав людини (далі – Суд) відносять до своєрідних джерел права України. Значущість цих рішень зумовлюється тим, що практика Європейського суду з прав людини будується за прецедентним принципом. У сукупності такі рішення утворюють прецедентне право Ради Європи [6, с. 223]. Іншими словами, Європейський суд дає офіційне тлумачення Конвенції. Держава, зобов'язуючись виконати рішення Суду, в якому визнано, що вона порушила певне право людини, зафіксоване в Конвенції, тим самим змушена формально погодитися також і з інтерпретацією цим Судом змісту застосованої ним конвенційної норми [3, с. 104].

Таким чином, право на відшкодування моральної шкоди виникає у разі якщо така шкода заподіяна порушенням будь-яких прав, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та протоколами до неї.

Рішення про відшкодування моральної шкоди Суд виносить у відповідності до статті 41 Конвенції, якою передбачено право на справедливу сатисфакцію. Згідно зазначеної статті, якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію [8].

При цьому, судова практика є різноманітною і в більшості справ Судом таки встановлюється відшкодування моральної шкоди. Але розміри такого відшкодування спрогнозувати не можливо, оскільки, як і національним законодавством, не встановлено жодних критеріїв її визначення. Тому розмір грошового відшкодування моральної шкоди залежить від конкретних обставин

справи, що розглядалася та практики Європейського Суду з прав людини, яка склалися на момент винесення рішення.

Наприклад, у Рішенні по справі «Нечипорук та Йонкало проти України» (№ 42310/04) від 21 липня 2011 року Суд визнав вимогу заявників про відшкодування їм нематеріальної шкоди в розмірі 80 000 надмірною і встановив відшкодування в розмірі 35 000 євро, і лише першому заявникові [10].

Такі розміри відшкодування швидше є виключеннями ніж правилом, так як у більшості рішень Суду сума такого відшкодування становить від декількох сотень до декількох тисяч євро. Наприклад, у справі «Юрій Волков проти України» (№ 45872) від 19 грудня 2013 року була встановлена Судом компенсація нематеріальної шкоди в розмірі 4 500 євро, попри те, що заявник просив 30 000 євро. Подібна ситуація була і в справі «Сергій Волосюк проти України» (№1291/03) від 12 березня 2009 року, коли Суд призначив компенсацію нематеріальної шкоди у розмірі 3 000 євро замість 300 000 євро, що просив заявник тощо [4].

Варто зазначити, що Суд відшкодовує моральну шкоду незалежно від наявності чи доведеності матеріальних збитків. Так, у Рішенні по справі «Бакай та інші проти України» (№ 67647/01) від 9 листопада 2004 року Суд нічого не присуджує з приводу матеріальної шкоди. Проте суд визнає наявність нематеріальної шкоди, достатнім відшкодуванням якої не могла б бути лише констатація порушення. Роблячи свою оцінку на неупередженій основі, як вимагається статтею 41 Конвенції, Суд присуджує кожній заявниці 2 800 євро у відшкодування нематеріальної шкоди [1].

Досить часто Суд об'єднує грошове відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Так, наприклад, у Рішенні по справі «Кожанова проти України» (№ 27349/03) від 22 листопада 2005 року об'єктивно оцінюючи ситуацію, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд вважає за доцільне присудити заявниці суму 1 960 євро з огляду на моральну та матеріальну шкоду, а також судові витрати [7].

Однак, слід також пам'ятати, що Суд може визнати порушення положень Конвенції без призначення будь-якого відшкодування моральної шкоди, вважаючи, що самого визнання порушення державою прав заявника достатньо. Наприклад, у рішенні по справі «Білуха проти України» (№ 33949/02) від 9 листопада 2006 року Суд зазначає, що визнання порушення п. 1 ст. 6 Конвенції за цих обставин становитиме достатню справедливу сатисфакцію [2]. Тобто, відмовивши у призначенні додаткової компенсації, Суд не відмовив заявнику у визнанні факту спричинення йому моральної шкоди.

На основі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що Суд приймаючи рішення про відшкодування моральної шкоди об'єктивно оцінює обставини справи, керуючись засадами справедливості та опирається на практику, яка склалася на момент його винесення. Варто також зазначити, що така оцінка може носити суто суб'єктивний характер, а взяття за основу існуючих прецедентів може бути об'єктивним лише за умови їх пристосування до сучасних соціально-економічних умов.

При цьому, створені Європейським судом з прав людини позитивні прецеденти щодо відшкодування моральної шкоди мають велике значення для розвитку національної правозастосовної діяльності у цій сфері.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Бакай та інші проти України//Європейський Суд з прав людини. Рішення щодо України// Інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1118325521>

2. Білуха проти України//Європейський Суд з прав людини. Рішення щодо України// Інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1182330721>

3. Грищук О. В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти) [Текст]: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.01/ Грищук О.В.; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. - Л., 2002. - 188 с.

4. Європейська практика правового захисту. Відшкодування нематеріальної шкоди//Платформа стратегічного судового захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://precedent.in.ua/index.php?id=1425663030#>

5. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»// Відомості Верховної Ради України – 1997 - № 40 - ст.263.

6. Ільченко І. Деякі питання застосування конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні [Текст]/ І. Ільченко// Право України. – 2009. – № 10. – С. 147.

7. Кожанова проти України// Європейський Суд з прав людини. Рішення щодо України// Інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1179240919>

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed20100601

9. Конституція України// Відомості Верховної Ради України - 1996 р. - № 20. – ст. 141.

10. Нечипорук и Йонкало против Украины// Платформа стратегічного судового захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <HTTP://PRECEDENT.IN.UA/INDEX.PHP?ID=1304874747>

11. Судебная защита прав и свобод граждан [Текст]: научно-практическое пособие/ Под ред. проф. В.П.Кашепова. – М.: Норма, 1999.- 255 с.

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОНТРАБАНДЕ

Гурбанов А.И.

студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина
e-mail: kozyrev_aman@mail.ru

Ключевые слова: противодействия контрабанде, таможенные органы, общественная безопасность, экономическая преступность, внешнеторговый оборот, внешнеэкономическая деятельность.

Статья 201 Уголовного кодекса Украины (УК Украины) предусматривает уголовную ответственность за контрабанду. Согласно этой статьи контрабанда - это перемещение товаров через таможенную границу Украины вне таможенного контроля или с укрывательством от таможенного контроля, совершенное в больших размерах, а также незаконное перемещение исторических и культурных ценностей, ядовитых, сильнодействующих, взрывчатых веществ, радиоактивных материалов, оружие и боеприпасов (кроме гладкоствольного охотничьего оружия и боевых припасов к ней), специальных технических средств негласного получения информации, а так же контрабанда стратегически важных сырьевых товаров [1, с. 96-97].

Исследованию комплекса проблем, связанных с совершенствованием уголовно-правовых мер охраны интересов государства в сфере внешнеэкономической деятельности от преступных посягательств, а также анализа различных аспектов уголовной ответственности за контрабанду посвящены работы таких авторов: П.П. Андрушка, О.Ф. Бантишева, Л.В. Багрий-Шахматова, О.И. Бойка, Б.В. Волженкина, В.М. Володька, В.О. Владимирова, В.О. Глушкова, А.А. Дудорова, М.П. Карпушина, М.Й. Коржанського, М.А. Кочубея, О.О. Кравченко, В.И. Курляндського, П.С.

Матишевського, П.П. Михайленка, М.И. Мельника, Ю.Б. Мельникова, А.А. Музики, В.О. Навроцького, С.И. Никулина, В.М. Поповича, Л.Ю. Родиной, М.С. Таганцева, Г.Б. Устинова, М.И. Хавронюка, П.С. Яни и др.

Как правило, основным объектом преступления выступает установленный порядок перемещения соответствующих предметов через таможенную границу Украины, который является необходимым условием нормальной деятельности таможенных органов по взысканию предусмотренных законодательством платежей, осуществлению таможенного контроля и таможенного оформления предметов. Также к этому дополнительным объектом контрабанды могут являться установленный порядок оборота предметов разрешительной системы и защиты культурного наследия, установленный порядок налогообложения, общественная безопасность, здоровье населения.

Под перемещением через таможенную границу следует понимать ввоза на таможенную территорию Украины, вывоз с этой территории или транзит через территорию Украины товаров и других предметов в любой способ, включая использование с этой целью трубопроводного транспорта и линий электропередачи. Предметы контрабанды могут быть перемещены через сухопутный, морской или воздушный границу как вместе с лицами, которые его пересекают, так и отдельно от них, например, в случае отправления предметов в несопровождаемом багаже или почтой.

Обязательным признаком состава преступления является место его совершения - это таможенную границу. Таможенная граница совпадает с государственной границей Украины [2], за исключением границ территории специальных таможенных зон. Границы территории специальных таможенных зон являются составной частью таможенной границы Украины.

Предмет контрабанды являются товары и иные ценности.

Субъектом преступления является вменяемое лицо, достигшее 16-летнего возраста.

Субъективная сторона преступления характеризуется прямым умыслом [2].

Расширение внешнеторгового оборота, вовлечение в него значительного числа субъектов повлекли за собой рост негативных явлений в сфере внешнеэкономической деятельности, что потребовало изменения уголовного законодательства, апробации его к изменившимся социально-политическим условиям. Одним из опасных экономических преступлений является контрабанда. Контрабанда относится к преступлениям, попадающим в сферу криминальной деятельности организованных преступных групп, участниками которых становятся товаропроизводители, участники внешнеэкономической деятельности, торговые посредники, мелкие торговцы товаром, работники транспортных предприятий, таможенных служб и др. Контрабандным путем из конкретной страны, как правило, вывозят: валюту, антиквариат, цветные и редкоземельные металлы, нефть и нефтепродукты, газ, лес, уголь, меха, стройматериалы, алкогольные напитки, продовольствие. Незаконно ввозятся на территорию украинского государства, в частности, дешевые товары народного потребления, подержанные транспортные средства, наркотики, психотропные и сильнодействующие вещества. Наибольшее число выявленных фактов контрабанды, образующей состав соответствующего преступления, фиксируется на границах с бывшими союзными республиками, а также по всему периметру сухопутных, морских и воздушных границ Украины.

Контрабанда, являясь по своей сути экономическим преступлением, наносит вред еще целому ряду других общественных отношений. Она нарушает установленный порядок государственного регулирования внешнеторговой деятельности, выступающей составной частью внешнеэкономической деятельности, путем нарушения порядка перемещения через таможенную границу товаров, порядка, установленного специальными правилами ввоза или вывоза отдельных товаров из Украины, монополию государства на их экспорт и импорт. Так называемая коммерческая контрабанда, приносящая стране невосполнимый экономический, политический и моральный вред, базируясь на

нелегальном вывозе из Украины минеральных руд и других стратегически важных сырьевых товаров, посягает на экономическую безопасность страны. Кроме того, могут быть нарушены общественная безопасность, национальная безопасность Украины, мир и мирное сосуществование различных государств, экономическая безопасность страны, причиняется ущерб культурному достоянию народов Украины, конституционному праву граждан на пользование культурными ценностями, создается угроза здоровью населения, затрагиваются интересы личности, ее физическая неприкосновенность [3, с. 416].

В современной Украине существует достаточно высокая степень общественной опасности контрабанды, а следовательно, о необходимости проведения эффективной борьбы с ней как на государственном, так и на межгосударственном уровнях.

Эта сущность контрабанды оказывается в сфере внешнеэкономической деятельности физических и юридических лиц и существенно нарушает установленный в государстве порядок внешнеторговой деятельности, а также снижает доходную часть государственного бюджета в результате не поступления доходов от таможенных платежей и тарифов, которые обязаны платить соответствующие физические и юридические лица за перевозку через границу товаров и других предметов [4, с. 544].

Как отмечают эксперты основными лидерами контрабанды в Украину занимают такие товары, как оружие, наркотики и сигареты.

Мое мнение заключается в том, что основной проблемой является то, что государство только создает видимость борьбы с контрабандой. С моей точки зрения, для того чтобы снизить уровень опасности контрабанды нужно увеличивать расходы бюджета на укрепление границ, а именно оснащение их всеми новыми оборудованием, дронами беспилотниками, которые непрерывно летают и фиксируют все на камеру и другой оснащенной техникой, тщательная проверка лиц, и их автомобилей, которые пересекают границу таможенных органов, повышение квалификации работников таможенных органов, их оснащение новыми предметами проверки лиц, а также постоянный надзор

таможенных органов вышестоящими органами. Также предлагаю внести изменения наказания в УК Украины лишением свободы лицам совершившие данное преступление на срок от шести до 10 лет с конфискацией предметов контрабанды. А лицам, которые совершили те же действия, совершенные по предварительному сговору группой лиц или лицом, раньше судимым за преступление, предусмотренное этой - лишение свободы от девяти до пятнадцати лет с конфискацией предметов контрабанды.

Научный руководитель: к.ю.н., доц. Слинько Д.С.

Список использованных источников:

1. ПВСУ от 3 июня 2005 г. (с изм. и доп. от 30 мая 2008г. № 8) «О судебной практике по делам о контрабанде и нарушении таможенных правил» // ВВСУ. – 2005. – №6. – с. 10 - 13; 2008. – №6. – с. 24-25.
2. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. За заг. ред. В.Т. Малярєнка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Видання друге, перероб. та доповн. – Х.: ТОВ “Одіссей”, 2004. – 1152 с.
3. Коржанский Н. И. "Квалификация преступлений". - М.: Интер, 2009. - 416с.
4. Уголовное право и законодательство Украины. Часть Особенная. Курс лекций / Под ред. М.И. Коржанский. - М.: Атака, 2004. - 544 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / [В.М. Трубников, В.І. Борисов, Я.О. Лантінов, та ін.]; за заг. ред. Проф. В. М. Трубникова. – Х.: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 336 с.
6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваїте, 2014. – 944с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Даньшина Катерина Євгенівна

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін, трудового та господарського права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Сучасний процес розбудови дійсно правової держави з розвинутими демократичними інституціями та цінностями громадянського суспільства в Україні, нажаль, характеризується не вдосконаленням правового регулювання та корінними розбіжностями у свідомленні з боку вітчизняного законодавства основних життя-утворюючих категорій соціуму. В першу чергу, це проблематика правового регулювання трудових відносин.

Трудова діяльність людини є однією з найголовніших, адже саме вона визначає матеріальні умови буття людини і має прямий вплив на її становище в суспільстві. Праця – це основа матеріального розвитку і життя суспільства. Безліч ознак праці дають підставу для розрізнення конкретних її видів, кількість яких нескінченна: праця фізична і розумова, індустріальна і сільськогосподарська, професійна і аматорська, легка і важка, складна і проста, кваліфікована і некваліфікована, виконавча і управлінська і т.д.

В умовах радикальних змін, що відбулися в українському суспільстві у останній час, зокрема переходу на ринкові умови економіки, виникнення різних форм власності та господарювання, появи таких соціально–економічних явищ, як конкуренція, ринок праці, безробіття, інфляція, політична, соціальна, фінансова та економічна кризи, особливої актуальності набуває проблема правового регулювання трудових відносин у фермерських господарствах в Україні.

У процесі реформування аграрного сектору, яке відбувається в Україні вже протягом п'ятнадцяти років, виникли нові господарюючі суб'єкти приватної форми власності, які є стороною трудових відносин, – роботодавці.

За умов ринкової економіки та наявності великої кількості власників сільськогосподарських підприємств актуальними стають питання правового регулювання трудових відносин у цій галузі. Незважаючи на прийняття низки законодавчих актів, ці проблеми потребують свого вирішення. Положення чинного Кодексу законів про працю України, навіть з урахуванням великої кількості внесених змін до нього, застаріли. Перед наукою трудового права постав цілий комплекс нових проблем, породжених сучасними умовами суспільного розвитку, у тому числі і проблема гармонізації трудового законодавства України з міжнародним правом. У новому Трудовому кодексі України необхідно врахувати особливості правового регулювання трудових відносин сільськогосподарських працівників. Це, у свою чергу, вимагає розробки пропозицій щодо вдосконалення положень з питань виникнення, зміни та припинення трудових відносин, норм, що регулюватимуть робочий час, відпочинок, оплату та охорону праці, трудову дисципліну працівників сільськогосподарських господарств.

У результаті трансформаційних змін, що відбулися в аграрному секторі України протягом останнього десятиріччя, на базі колишніх колективних та переважної більшості державних підприємств створені підприємства нових організаційно-правових форм. Метою даного процесу був пошук ефективно функціонуючого власника землі та ефективної форми господарювання в суспільному секторі. Втім, процес трансформації форм господарювання супроводжувався руйнацією матеріально-технічної бази, суттєвим зниженням ефективності.

Перехід аграрного сектора до ринкових відносин супроводжується новими тенденціями розвитку АПК, зміною структури виробництва, характером зайнятості сільського населення, зумовленими реструктуризацією сільськогосподарських підприємств і створенням на їх основі нових господарських структур на засадах приватної власності на майно і землю. Зокрема широкого розповсюдження набули фермерські господарства.

Фермерські господарства є традиційною для України формою господарювання на селі. Ефективність їх діяльності значною мірою залежить від правильної організації виробництва, раціонального використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Тому важливе значення має пошук резервів підвищення ефективності насамперед виробничої діяльності фермерських господарств – як традиційних, так і тих, що займаються органічним виробництвом, яке останнім часом набуває дедалі більшого поширення.

Особливість сучасного розвитку трудових відносин у галузі сільського господарства полягає в тому, що в аграрному секторі економіки протягом останніх років відбувається процес реформування майнових та земельних відносин, унаслідок чого змінилися не лише виробничі відносини, а й трудові.

Слід зазначити, що проблеми вдосконалення правового регулювання трудових відносин на етапі переходу до ринкової економіки завжди знаходилися в центрі уваги вчених–правознавців. Однак, не дивлячись на досить вагомий внесок у становлення та розвиток теорії правового регулювання трудових відносин на практиці ці питання є досить актуальними та не вирішеними у достатній мірі. Також зберігається деяка розбіжність у правовстановлюючій діяльності інституту фермерського господарства яка ґрунтується на вітчизняній законодавчій базі з проголошеними ідеями уніфікації європейського законодавства та світової практики.

Таким чином, в Україні на сьогодні є актуальна проблема ефективного існуванні фермерського господарства на засадах прогресивних сучасних правових норм регламентації. Вирішення цієї проблеми залежить від волі вітчизняного законодавства, який зможе не тільки розробити самостійний і своєрідний український інститут фермерського господарства та правильно інтегрувати у вітчизняну практику вже існуючий законодавчий світовий досвід, але ще й забезпечити комплексний підхід до правової уніфікації різних форм господарювання з урахуванням сучасних викликів дійсності. У цьому аспекті зловідомими є питання системного підходу до оптимізації правового

регулювання трудових відносин у фермерських господарств з урахуванням вирішення нагальних політичних, економічних, соціальних та інших питань, які зараз гостро постали перед вітчизняним соціумом.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. І. Процевський

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ (2004-2015): РЕЗУЛЬТАТИ, УРОКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Дьомін Владислав Олегович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Питання політичної реформи вперше було виведено на рівень законопроектів про внесення змін та доповнень до Конституції України ще у 1998 році, коли на розгляд парламенту винесли два законопроекти, в першому з яких пропонувалося скасувати розділи, що регулюють діяльність Президента та Конституційного Суду України, а в другому – фактично повернутися до радянської моделі державного правління шляхом розширення повноважень парламенту, запровадження інституту Президії Верховної Ради України та скасування посади Президента. Ці законопроекти не були підтримані парламентом [1; с. 24].

Натомість конституційна («політична») реформа 2004 р. була започаткована і здійснена Верховною Радою України через ухвалення Закону України «Про внесення змін до конституції України» від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV. Внаслідок конституційної реформи напівпрезидентська модель республіканської форми правління в Україні зазнала певних трансформацій: баланс повноважень у межах змішаної форми правління був зміщений на користь парламенту фактично лише в одній, окремо взятій ділянці – в процедурі формування Кабінету Міністрів та контролю за його діяльністю. При

цьому за Президентом закріплено збережено низку конституційних функцій, які неможливо реалізувати без застосування виконавчої влади – гарантія суверенітету і територіальної цілісності країни, гарантія прав і свобод громадян, здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави [2; с. 70].

У структурі Верховної Ради України запроваджувався інститут парламентської більшості – коаліція депутатських фракцій. Відповідно до ч. 8 ст. 83 Конституції правом вносити пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України наділяється виключно коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів від конституційного складу парламенту, або ж депутатська фракція, яка нараховує таку кількість мандатів.

Розглядаючи конституційну процедуру формування Кабінету Міністрів України, можна виділити наступні обов'язкові етапи: 1) формування за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій коаліції депутатських фракцій; 2) внесення коаліцією депутатських фракцій пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України; 3) подання Президентом України кандидатури Прем'єр-міністра України на затвердження Верховної Ради України; 4) призначення Прем'єра-міністра України Верховною Радою України, а також персонального складу Кабінету Міністрів України.

Важливою складовою конституційної реформи 2004 р. стало значне обмеження повноважень Президента щодо призначення на посади та звільнення з посад де-яких вищих посадових осіб держави. У результаті конституційної реформи Президент України втратив повноваження [3; с. 10]:

– звільняти Генерального прокурора України з посади на власний розсуд (наявність такого повноваження фактично означала підпорядкування Президентіві всієї прокуратури України); згідно з конституційними змінами він може звільнити Генерального прокурора з посади вже тільки за згодою Верховної Ради;

- призначати на посади та звільняти з посад за згодою Верховної Ради Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення та радіомовлення;

- призначати на посаду та звільняти з посади Голову Служби безпеки України; згідно з конституційними змінами Президент лише вносить до Верховної Ради подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови СБУ.

Натомість Верховна Рада України набула повноважень:

- призначати за поданням Прем'єр-міністра Голову Антимонопольного комітету, Голову Державного комітету телебачення та радіомовлення, Голову Фонду державного майна, звільняти зазначених осіб з посад;

- призначати на посаду та звільняти з посади за поданням Президента Голову СБУ;

- надавати згоду на звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України.

Змінами 2004 р. передбачалося, що дія актів Уряду могла зупинятися Президентом України виключно з мотивів їх невідповідності Конституції України. Такий підхід зменшував залежність Кабміну від глави держави при прийнятті своїх рішень. Водночас політична реформа залишила неврегульованим питання щодо можливості Президента України зупиняти дію актів Кабінету Міністрів України, які суперечать законам України, постановам Верховної Ради України чи актам Президента України [4; с. 178].

Законотворчий процес теж зазнав незначних змін. Так, Національний банк України було виключено з суб'єктів законодавчої ініціативи. Уточнено порядок набрання чинності законопроекту на який президент наклав вето. Якщо такий закон після повторного розгляду буде знову прийнятий двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, а Президент відмовиться його підписати та офіційно оприлюднити – закон «невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом» [5].

Таким чином, у результаті внесення змін до Конституції України у 2004 р. система стримувань і противаг у механізмі держави зазнала відхилення в бік посилення ролі парламенту при формуванні Уряду та незалежності системи виконавчої влади від Президента України.

Однак названі зміни виявилися тільки першим кроком новітньої конституційної реформи. 1 жовтня 2010 р. Конституційний Суд України, посилаючись на порушення конституційно встановленої процедури внесення змін, скасував політичну реформу 2004 р. й повернув у дію Конституцію 1996 р. Тим часом конституційний процес був продовжений. Указом Президента України № 224/2011 було підтримано ініціативу Л.М. Кравчука (Президента України у 1991 – 1994 роках) про необхідність створення Конституційної Асамблеї для підготовки змін до Конституції України. Створення даного органу обґрунтовувалося потребою підготовки пропозицій щодо вдосконалення конституційного регулювання відносин, необхідністю забезпечення максимальної транспарентності, загальнодоступності, демократичності та деполітизації цього процесу, невторчання у нього суб'єктів владних повноважень, а також започаткування широкого обговорення конституційних ініціатив, залучення до нього громадськості, вчених, міжнародного експертного середовища. Планувалося, що Конституційна Асамблея зможе подати Президентові України проект змін до Конституції України до початку 2014 р. Указом Президента України від 17 травня 2012 р. № 328/2012 було визначено персональний склад цієї комісії та затверджено Положення про неї.

Здавалося, що здобутки конституційної реформи 2004 р. будуть остаточно поховані. Проте політичні події в Україні, що відбулися наприкінці 2013 – на початку 2014 рр., призвели до припинення роботи Конституційної Асамблеї і фактичного відновлення дії конституційної реформи 2004 р. Постановою Верховної Ради України від 22 лютого 2014 р. № 750-VII були визнані такими, що є чинними на території України, положення Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., із

змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV, від 1 лютого 2011 р. № 2952-VI та від 19 вересня 2013 р. № 586-VII.

За даних умов конституційна реформа отримала новий імпульс. 3 березня 2015 р. указом глави держави було створено Конституційну комісію. Відповідно до цього указу, комісія є спеціальним допоміжним органом при Президентові України. Основними завданнями Конституційної Комісії визначено: напрацювання узгоджених пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні; забезпечення широкого громадського та професійного обговорення пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні; підготовка за результатами широкого громадського та професійного обговорення законопроекту (законопроектів) щодо внесення змін до Конституції; інформування громадськості про роботу з підготовки пропозицій щодо проведення конституційної реформи, її реалізації. Керівництво комісією здійснює голова Верховної Ради України.

У межах Конституційної комісії створено три робочі групи, члени яких напрацьовують пропозиції щодо змін до Основного Закону з питань децентралізації, правосуддя та суміжних правових інститутів, а також з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Саме з роботою цієї комісії, а також ставленням до результатів її роботи з боку парламенту пов'язана на сьогодні подальша доля конституційної реформи в Україні.

Науковий керівник: д.ю.н., проф Серьогін В.О.

Список використаних джерел:

 Стрижак А. Конституційна реформа в Україні: передумови, мета та способи реалізації / А. Стрижак // Віче. – 2014. – № 23. – С. 21-31.

 Речицький В.В. Конституціоналізм. Коротка версія / читанка з конституціоналізму для зацікавлених / В.В. Речицький. – Х.: Права людини, 2014. – 263 с.

 Колюх В. Звуження через розширення: правовий статус Президента України в контексті конституційних змін / В. Колюх // Віче. – 2014. – № 23. –

С. 9-12.

  Даниляк О. Порівняльний аналіз механізмів стримувань і противаг між Президентом, парламентом та Урядом України у владних моделях 1996 та 2004 років / О. Даниляк // Вісник НАДУ. Політологія і право. – 2011. – № 2 (25). – С. 174-181.

  Зленко С. Зміни до Конституції внесено // С. Зленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scenter.kiev.ua/news/archive/news:change>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ

Дядечко Вячеслав Володимирович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: корупція, подарунок, адміністративна відповідальність, суб'єкти правопорушення, Федеративна Республіка Німеччина.

Зменшення корупційних проявів у всіх сферах суспільного життя є одним із першочергових завдань України на шляху до становлення прозорої демократії та забезпечення прав і свобод людини. 02.12.2009 року Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції, з цього моменту розпочалося активне реформування діючого законодавства у сфері боротьби з корупцією та приведення його у відповідність зі світовими стандартами. Частиною 4 ст. 7 Конвенції ООН проти корупції встановлюється необхідність створення, підтримки й зміцнення систем, які сприяють прозорості і запобігають виникненню конфлікту інтересів. Одним із ефективних інструментів запобігання виникненню конфлікту інтересів є і обмеження щодо одержання

подарунків, забезпечення даних обмежень відбувається, у тому числі, шляхом впровадження ефективних механізмів адміністративної та кримінальної відповідальності.

Одним із видів корупційних правопорушень міжнародне та вітчизняне законодавство визнає отримання подарунків особами, які наділені певними повноваженнями. Так, кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) 01.07.2011 року було доповнено главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією». Відповідно 01.07.2011 року до КУпАП було внесено склад правопорушення – порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви). 14.10.2014 року статтю 172-5 КУпАП було приведено у відповідність із Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 1700-VII і диспозиція вказаної статті була сформульована наступним чином: карається порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Таким чином, законодавець України визнав одержання подарунків корупційним правопорушенням, що відповідає міжнародним стандартам у цій сфері. Водночас у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційне правопорушення визначено як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено *кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (виділено авт.)*. Тож з визначення корупційного правопорушення можна зробити висновок, що за корупційні правопорушення адміністративна відповідальність не настає, тому вказане поняття, на нашу думку, потребує корегування.

Згідно примітки до ст. 172-5 КУпАП суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції". Отже, суб'єктом правопорушення щодо одержання подарунків окрім державних службовців та посадових осіб юридичних осіб публічного права, визнано осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори,

нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом). Проблемні питання застосування Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" в частині суб'єктного складу (зокрема, щодо визначення понять юридична особа публічного права та посадова особа) розкриті у роз'ясненні Міністерства юстиції України від 10.07.2012 року. Водночас законодавство України не містить визначення посадової особи, що не дозволяє остаточно вирішити питання про суб'єктний склад адміністративного правопорушення, яке досліджується. Так, незрозуміло чи підпадають під визначення посадових осіб працівники освітніх закладів, медичні сестри, тобто особи, які за своєю посадовою інструкцією не виконують розпорядчих функцій, але можуть приймати участь у корупційних схемах.

Досліджуючи диспозицію ст. 172-5 КУпАП – порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, робимо висновок, що предметом правопорушення щодо одержання подарунків є подарунок, при цьому диспозиція ст. 172-5 КУпАП є відсильною і зобов'язує законодавця встановити вартісну межу подарунку, після виходу за яку постає питання про притягнення суб'єкта до відповідальності. Такі обмеження встановлені ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», якою встановлено, що суб'єктам корупційного правопорушення забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи. Можна приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи

(групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Однак вказані обмеження щодо подарунків не розповсюджуються на осіб, які працюють у юридичних особах приватного права, а також осіб, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією. Отже, на сьогодні до кола суб'єктів корупційного правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, не входять особи, які за міжнародними стандартами визнаються учасниками корупційних схем. Зокрема, до таких осіб не будуть відноситися медичні працівники, які можуть отримувати подарунки від фармацевтичних компаній за пропонування їх продукції, а також працівники юридичних осіб приватного права, які завдяки корупційним схемам створюють нездорову конкуренцію на ринку.

Цікавим у цьому контексті є приклад Федеративної Республіки Німеччини. Там на законодавчому рівні встановлюється право приватних юридичних осіб у колективних договорах, трудових угодах, положеннях визначати максимальну вартість подарунка, що може бути отриманий їх працівником. Так, Федеральним судом Німеччини по трудових спорах 17.06.2003 року було винесено рішення по справі № 2 AZR 62/02. Згідно з матеріалами справи заявниця з 1990 року працювала медичною сестрою у благодійній асоціації. Відповідно до умов трудового договору працівники асоціації мають право приймати подарунки тільки за згоди роботодавця, і після надходження пропозиції подарунка одразу інформувати його про це. Під час виконання своїх трудових обов'язків заявниця надавала допомогу 80-річному гр. В (вимірювала тиск тощо), у ході цього у неї склалися з ним приятельські стосунки, він познайомився з її сім'єю і бував у неї в гостях. Після його смерті стало відомо, що він заповів частину своїх статків заявниці і вона прийняла спадщину. Роботодавцю стало відомо про цей факт від третіх осіб і він повідомив заявницю про те, що якщо вона хоче продовжити працювати, то повинна відмовитися від спадщини. Заявниця на цю пропозицію не пристала і

була звільнена у строк вказаний роботодавцем, своє звільнення вона і оскаржувала у суді. Суд визнав дії роботодавця правомірними, вказавши, що під поняттям подарунок у трудовому договорі мається на увазі і спадкове майно, а після випадку із заявницею і гр. В у роботодавця зникла довіра до неї як до працівника, і для того, щоб вона та інші не змогли в подальшому користуватися цією схемою збагачення її було звільнено [4]. Отже, на нашу думку, законодавцю варто розширити коло суб'єктів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, включивши до нього працівників юридичних осіб приватного права.

Варто відмітити, що у Федеративній Республіці Німеччина за одержання подарунків встановлена кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення не передбачена. Окрім обмежень щодо вартості подарунків, які встановлюються юридичними особами приватного права самотійно, такі обмеження можуть встановлюватися на законодавчому рівні. Так, 19 вересня 2014 року було прийнято адміністративний регламент щодо підзаконних актів про заборону прийняття, нагород, подарунків та інших переваг. Згідно з даним регламентом співробітникам державних шкіл Берліну дозволяється, зокрема, приймати малоцінні подарунки (наприклад, календарі, ручки і т.д.) вартістю до € 5 за умови, що вони є простим знаком ввічливості. Це не припустимо, якщо є підозра, що ці подарунки робляться з певною метою. Прийняття послуг, що полегшують або прискорюють надання освітніх послуг не допускається. Дозволяється приймати подарунки від батьків або учнів чи студентів вартістю не більше € 10 (наприклад, квіти), а також звичайні знаки гостинності (гарячі або холодні напої, випічку тощо) на відповідних заходах, офіційних прийомах тощо [5]. Виконання цього підзаконного нормативно-правового акту забезпечується кримінальними санкціями. Так, у 2014 році прокуратурою Німеччини було проведено розслідування за фактом отримання вчителькою подарунка від свого випускного класу. Учні 10 класу, бажаючи віддячити своїй вчительці, придбали їй прощальний подарунок – скульптуру вартістю € 198.

Один із батьків поскаржився до прокуратури, як результат вчителя засудили до штрафу розміром € 4000. Прокуратура не взяла до уваги доводи тих, хто став на захист вчителя, які вказували на те, що клас є випускним, а, отже, мова не іде про отримання будь-яких вигод від подарунка. Прокурор зауважив, що вчителька в подальшому може стати викладачем у братів та сестер учнів цього класу, а це може позначитися на її відношенні до них [6].

Отже, дослідивши окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, ми з'ясували, що законодавство України не повною мірою враховує усі питання, що виникають при боротьбі з таким явищем як корупція, зокрема, це стосується суб'єктного складу правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) : кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X (за станом на 26 листопада 2015 р.) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України (офіційний веб-портал). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 21.11.2015).
2. Закон України «Про запобігання корупції» : закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (за станом на 26 листопада 2015 р.) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України (офіційний веб-портал). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 21.11.2015).
3. Конвенція ООН проти корупції : конвенція від 31.10.2003 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України (офіційний веб-портал). – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 21.11.2015).
4. Рішення Федерального суду Німеччини по трудових спорах по справі № 2 AZR 62/02 від 17.06.2003 року [Електронний ресурс] // Jurion. – Режим

доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 21.11.2015).

5. Адміністративний регламент щодо підзаконних актів про заборону прийняття, нагород, подарунків та інших переваг від 19 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.boetzow-grundschule.de/geschenke-f%C3%BCr-p%C3%A4dagogen/> (дата звернення: 21.11.2015).

6. Учитель принял подарок от учеников: учитель должен заплатить штраф 4000 евро // SchulSPIEGEL [Електронний ресурс] : [сайт] : нім. версія. – Електрон. текст і граф. дані. – Режим доступу: <http://www.spiegel.de/schulspiegel/berlin-lehrerin-unter-korruptionsverdacht-wegen-schuelergeschenk-a-1011666.html> (дата звернення: 21.11.2015).

НАГЛЯД ПРОКУРОРА ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ОРГАНАМИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Дядечко Олексій Володимирович
студент V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: прокурорський нагляд, досудове розслідування, процесуальне керівництво, корупційні злочини, корупція.

«Будь-яка людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею»

Шарль-Луї де Монтеск'є

Важливу роль у розв'язанні проблеми протидії корупції відіграють органи прокуратури. Зміни, що відбуваються в суспільстві, призвели до необхідності

переосмислення ролі органів прокуратури в системі державних органів, що ведуть боротьбу з корупційними проявами.

Законами України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», «Про запобігання корупції», новим законом «Про прокуратуру», Законом «Про національне антикорупційне бюро» та іншими законами України передбачено створення спеціально уповноважених органів у сфері протидії корупції, антикорупційних ефективних програм; запровадження превентивних заходів; обмеження повноважень прокуратури сферою кримінальної юстиції; забезпечення достатніх гарантій незалежності у діяльності прокурорів; зміну принципів їх територіальної межі; реалізацію прозорих конкурсних засад добору кадрів та інші заходи з реформування органів прокуратури на основі європейських стандартів.

Кримінально-правова наука та законодавець вважають корупційними злочинами ті, які передбачені у примітці до ст. 45 КК України, тобто злочини, передбачені у ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 Кодексу, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені у ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу. Іншими словами, під корупційним злочином розуміють передбачене Особливою частиною КК України суспільно небезпечне діяння, яке містить ознаки корупційного правопорушення.

На підставі аналізу змісту організаційно-правових засад діяльності прокурора можна визначити його наступні задачі в сфері протидії корупції: процесуальне керівництво та підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях про корупційні злочини; координаційні повноваження щодо протидії корупційним злочинам тощо. В цілому, з приводу місця прокурора та поняття нагляду у боротьбі із корупційними злочинами можна застосувати вислів «*Dura lex, sed lex*» («закон суворий, але такий закон»).

На сьогодні, з огляду на численні критичні зауваження з боку

представників розвинених країн зі сталою законодавчою системою й розвиненою економікою, повноваження прокурора щодо здійснення нагляду за дотриманням і застосуванням законів суттєво обмежено. Водночас, з огляду на наявні в Україні правові норми, якими регулюється діяльність прокуратури, слід зазначити, що навіть в умовах ліквідації функції нагляду за дотриманням і застосуванням законів («загального» нагляду) органи прокуратури продовжують виконувати обов'язки із забезпечення дотримання вимог законодавства правоохоронними органами.

У свою чергу, прокурорський нагляд за дотриманням законів під час провадження оперативно-розшукової діяльності, дізнання й досудового слідства слід розмежовувати на нагляд за дотриманням і застосування законів під час провадження оперативно-розшукової діяльності та нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування, який здійснюється у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Прокурорам, які безпосередньо здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення розслідування конкретних кримінальних правопорушень, для виконання функції процесуального керівництва органами дізнання і досудового слідства надається широкий спектр повноважень кримінального процесуального характеру, визначених ч. 2 ст. 36 КПК України. Передусім, до них необхідно зарахувати наступні повноваження прокурора: доручати органу досудового розслідування проведення розслідування конкретного кримінального правопорушення; доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій; давати вказівки щодо проведення таких дій; брати безпосередню активну участь в цих діях; скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих; ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав для його відводу, або у випадках неефективного досудового розслідування;

погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України тощо.

Дехто з авторів, відстоюючи право прокурора на здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням, зазначають, що ніхто із прихильників самостійності функції процесуального керівництва не зміг довести, які саме прокурорські повноваження з тих, що визначені ч. 2 ст. 36 КПК України, є наглядовими, а які використовуються виключно для процесуального керівництва розслідуванням. Вбачається, що для поділу прокурорських повноважень, встановлених ч. 2 ст. 36 КПК України, на суто наглядові і призначені спеціально для процесуального керівництва досудовим розслідуванням немає потреби через універсальний характер цих повноважень.

Обов'язок із виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень має покладатися, перш за все, не на прокуратуру, а на інші правоохоронні органи України: Національне антикорупційне бюро, Національне агентство з питань запобігання корупції, Службу безпеки України, МВС, Державне бюро розслідувань. Поряд з вказаним необхідно відмітити і роль Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка за очікуваннями громадськості та міжнародної спільноти повинна довести свою прозорість, спеціалізацію та незалежність.

У свою чергу, на прокуратуру покладено обов'язок зі здійснення нагляду за додержанням законів не взагалі у всій сфері протидії та запобігання корупції (це було раніше), а лише при проведенні ОРД, дізнання та досудового слідства, процесуального керівництва, зокрема слідчими підрозділами: органів внутрішніх справ; органів безпеки; органів державного бюро розслідувань; підрозділів детективів, підрозділів внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України. Повноваження прокурора з цього приводу окреслені у ст. 36 КПК України.

Також слід зазначити, що відповідно до прогнозованих можливих змін відповідно до позитивного Висновку Венеціанської Комісії від 23.10.2015 у

Проекті Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» запропоновано вилучити з Конституції України розділ VII "Прокуратура" у повному обсязі, а приведені відповідно до міжнародних та європейських стандартів положення, що визначають юридичний статус органів прокуратури, включити до розділу VIII "Правосуддя".

Таким чином, можна зробити висновок, що реформування органів прокуратури, досудового слідства та спеціалізованих антикорупційних інституцій перебуває на шляху адаптації до норм міжнародних європейських стандартів, що потребує додаткового теоретичного та практичного дослідження.

Науковий керівник: д.ю.н, проф. Руденко М.В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ ВЧИНЕНИХ ОСОБАМИ З РОЗЛАДАМИ ПСИХІКИ

Зубаха Д.В.

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: вбивство, відхилення психіки, розслідування, криміналістика, методика розслідування.

Сучасний період формування правової держави з розвинутими демократичними цінностями в Україні характеризується загостренням загальної криміногенної ситуації, що пов'язано з корінними змінами в економіці, політиці та соціальній сфері нашого суспільства. Це у свою чергу обумовило тенденцію до збільшення як кількісних характеристик злочинності в Україні, так й до зростання її якісних показників. У цьому аспекті злочини проти життя особи займають особливе місце серед інших злочинних посягань. Останні

соціальні перетворення в українському соціумі негативно вплинули на рівень не тільки злочинності, але й змінили її якісну картину. Зараз намітилася стійка тенденція до різкого збільшення вбивств, що вчинені особами з явними розладами психіки.

За останніми даними Всесвітньої організації охорони здоров'я нині близько 52 млн. людей схильні до серйозних захворювань нервової системи, таких як шизофренія, 155 млн. – уражені невробами, близько 120 млн. страждають від психічної загальмованості, 100 млн. – від різних розладів депресивного типу, 16 млн. – від слабоумства. Значна категорія осіб має психічні розлади. До цієї категорії належать особи, центральна нервова система яких постраждала. У даний час близько 500 млн. жителів планети страждають від хвороб і розладів психіки. Це тільки офіційна статистика, за неофіційною інформацією різних правозахисних та громадських організацій ця цифра потребує збільшення у 3 рази. Особи з відхиленнями у психіці часто вчиняють різні суспільно-небезпечні діяння, окреме місце з яких займають злочини проти життя інших осіб.

Правоохоронні органи України вже мають достатній досвід розслідування злочинів, вчинених особами з розладами психіки. Але цей досвід у рамках вітчизняної науки до сих пір не узагальнений, є сучасні роботи зарубіжних вчених юристів, медиків та соціологів, які присвячені окремим аспектам аналізу особи цього злочинця, закономірностям його поведінки, зв'язку між особою злочинця (наявністю того чи іншого психічного захворювання або розладу) та наслідками злочину, а також окремим питанням організації розслідування цієї групи злочинів. Однак вони не мають комплексного загальноновизнаного характеру. У вітчизняній правовій науці ця проблематика також не вирішена. Окремі її аспекти, пов'язані з питаннями кримінальної відповідальності, знайшли своє розв'язання та висвітлені в українській науковій кримінально-правовій літературі, однак криміналістичні питання до сих пір залишаються поза увагою вчених-криміналістів.

Проблематика розслідування вбивств, які вчинені неосудними та особами з розладами (дефектами) психіки у різні часи цікавила таких вітчизняних та зарубіжних вчених-криміналістів, як Т. В. Аверьянова, Ю. М. Антонян, Ю. В. Александров, Р. С. Белкін, Ю. С. Богомяков, І. В. Борісенко, С. В. Бородін, Л. Г. Відонов, П. С. Дагель, М. В. Даньшин, Б. І. Дергай, Л. Д. Гаухман, І. І. Горелік, В. О. Коновалова, С. М. Лозова, М. І. Порубов, В. В. Радаєв, О. Р. Ратінов, М. О. Селіванов, В. П. Ємельянов та ін. Ними, переважно на теоретичному рівні, було обґрунтовано особливу роль дефектів психіки у генезисі злочинної поведінки, визначено розповсюдженість психічних аномалій серед різних категорій злочинців, досліджено особливості особи злочинця. Однак, на сьогодні не має сучасної вітчизняної комплексної методики розслідування вбивств, вчинених особами з розладами психіки з урахуванням сучасної міжнародної класифікації таких дефектів.

На сьогодні у вітчизняній криміналістичній науці не приділяється достатньої уваги питанням розслідування вбивств вчинених особами з відхиленнями психіки, хоча, за даними кримінологічних досліджень, частка таких осіб серед засуджених в нашій країні становить від 20 до 80%. Зараз практика відчуває значні труднощі в процесі розслідування вбивств, суб'єктом якого є особа з відхиленням (дефектом) психіки. Труднощі постають при виборі тактичних прийомів, так як правоохоронці не володіють в першу чергу достатніми знаннями криміналістичної характеристики щодо самої особи злочинця, не знають прийомів тактико-психологічного впливу на допитуваного з відхиленнями у психіці при вирішенні конфліктних ситуацій, не вміють прогнозувати можливу поведінку злочинця за наявності в особи відхилень психіки в межах його осудності, не знають особливостей взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження, зокрема медиками.

Поняття «розлади психіки» на відміну від поняття «неосудності» законодавчо не вирішений у повному обсязі. Особи, які мають відхилення психіки, що не позбавляють їх здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними, займають значну частину серед винних у вчиненні насильницьких

злочинів, зокрема вбивств. Відсутність законодавчого закріплення у нормах кримінального закону поняття, яке характеризує форми розладів психіки та досвіду ефективного розслідування у сучасних умовах даної групи злочинів, потребує додаткових теоретичних розробок щодо питань пов'язаних з особливостями вчинення вбивств особами з розладами психіки та впровадження на цій основі науково обґрунтованих методів їх виявлення та розслідування, які б ґрунтувалися на глибокому вивченні емпіричного матеріалу, всебічному аналізу виявлених закономірностей, розробці криміналістичних рекомендацій щодо форм і засобів забезпечення більш ефективного їх розслідування.

При вчиненні особами, з ознаками психічних розладів, злочинів залишається специфічна слідова картина, є своєрідні риси механізму злочину, є прямий зв'язок між особою злочинця та наслідками злочину, що потребують сучасного наукового осмислення та запровадження в практику їх розслідування та розкриття.

Таким чином, для забезпечення швидкого і повного розслідування та досягнення оптимізації процесу протидії вбивств, суб'єктом якого є особа з відхиленням у психіці, необхідна розробка криміналістичного інструментарію та криміналістичних рекомендацій у сучасних умовах, з урахуванням новітніх викликів сьогодення, щодо:

вдосконалення криміналістичної характеристики та основних положень розслідування вбивств вчинених особами з розладами психіки;

запропонування своєрідної криміналістичної методики розслідування вбивств, які вчинені особами з розладами (дефектами) психіки;

тактики слідчих (розшукових) дій, а також питань щодо планування та організації окремих слідчих (розшукових) дій з урахуванням можливих психічних відхилень у злочинця.

Вищенаведені криміналістичні рекомендації допоможуть правоохоронним органам правильно аналізувати ті чи інші слідчі ситуації, які є типовими при злочинах проти життя особи вчинених особами з розладами

(дефектами) у психіці та побудувати вірну конструкцію слідчих версій, здійснити певний комплекс слідчих та оперативно-розшукових дій.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Даньшин М.В.

КОРЕСПОНДУЮЧІ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯНИНА І ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Ільговська Катерина Євгенівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: права, обов'язки, громадяни, працівник поліції, поліцейські правовідношення

Концепція кореспондуючих прав та обов'язків громадянина і працівника поліції є молодим правовим явищем, яке може існувати та розвиватися виключно у правовій державі. Поліцейське право має визначати та закріплювати кореспондуючі права та обов'язків громадянина і працівника поліції.

Поліцейське правовідношення - це врегульоване нормами поліцейського права суспільні відносини, складаються у сфері поліцейської діяльності. Саме поліцейське правовідношення свідчить про перетворення повинності в акт конкретного поведінки. У цьому правовідношенні правила і принципи поліцейського права отримують своє реальне буття в поведінці громадян, де і виявляються кореспондуючі права та обов'язків громадянина і працівника поліції. Поліцейські правовідносини є різновидом адміністративно-правових (управлінських) відносин, що володіють своїми особливостями. Поліцейське правовідношення - це таке ставлення, яке виникає внаслідок впливу норм поліцейського права на поведінку людей. Зобов'язуючи одного і уповноважуючи іншого суб'єкта, норма поліцейського права встановлює між ними зв'язок.

На відміну від інших норм адміністративного права поліцейсько-правові норми, як було сказано вище, мають більшу визначеність, так як їх реалізація зачіпає права і свободи громадян. Тому і поліцейські правовідносини характеризуються більшою визначеністю поведінки самих його учасників. Правовідносини представника поліції і громадянина - це двосторонній зв'язок. Якщо норма поліцейського права надає одному суб'єкту правовідносини певне суб'єктивне право, то на іншого суб'єкта покладає юридичну обов'язок. Цей обов'язок відповідає суб'єктивному праву іншого суб'єкта і, навпаки, кожній юридичного обов'язку кореспондується суб'єктивне право іншого суб'єкта, правам громадянина мають кореспондуватися обов'язки органу поліції та навпаки. У структурі правового статусу поліції першочергове місце має відводитися обов'язкам [1,с. 127-128].

З 07.11.2015 в Україні набув чинності закон «Про Національну поліцію», закон України «Про міліцію» втрачає чинність. У ч. 1ст.1. Закону «Про Національну поліцію» відображена визначення поліції - Національна поліція України (далі - поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. (Стаття 16).Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства ля протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки [2].

Концептуальна різниця між поліцією і міліцією (слово «міліція» означає «озброєний народ», а «поліція» - це професіонали, які від імені держави підтримують порядок і борються зі злочинністю) – перехід від пострадянського до європейського менеджменту та й, сподіваємося, ментальності нових і старих кадрів.

Сьогодні діяльність органів влади орієнтована на громаду. Частина повноважень віддається населенню: моніторинг ситуації в місті, комунікація, тренінги. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб. (Стаття 10).

У поліції вперше з'явився такий пункт, як «репутація», оцінка діяльності працівників. Нові молоді люди зацікавлені, перш за все, повернути довіру громадян до правоохоронних органів. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Бельский К. С. Полицейское право : лекционный курс / К. С. Бельский ; под ред. канд. юрид. наук А. В. Куракина. – М. : Изд-во «Дело и Сервис», 2004. – 816 с.
2. Закон України «Про національну поліцію». Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ.

Іщенко Л.В.

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: maistrencko.luda@yandex.ua

Ключові слова: поліцейське піклування, поліцейський захід

Забезпечення особистої безпеки й відчуття, що життя й порядок захищені діями державних органів управління — одна з основних вимог, що суспільство висуває до держави. Поліція відіграє вирішальну роль у будь-якому суспільстві, адже безпосередньо є чи не найголовнішою частиною системи державного управління. Тому інтеграція України у світову спільноту передбачає активний пошук і впровадження нових підходів у сфері управління органами внутрішніх справ, створення їх якісно нової моделі згідно зі стандартами, принципами і нормами, що ґрунтуються на інтернаціональному досвіді. Наразі активно будується абсолютно нова вертикаль органів внутрішніх справ — *Національна поліція України*.

У процесі реформування у правоохоронну систему нашої держави було впроваджено новий інститут — *інститут поліцейського піклування*.

Варто зазначити, що в обов'язки колишньої міліції теж входили деякі елементи піклування, які можна побачити в ст.10 та 11 Закону України «Про міліцію». Проте, проаналізувавши зміст даних статей можна зробити висновок, що раніше дані заходи виконували *каральну функцію* правоохоронних органів.

У новому Законі України «Про національну поліцію» поліцейському піклуванню присвячено 41 статтю. Так поліцейське піклування належить до превентивних поліцейських заходів. У Законі не міститься окреме визначення поняття «поліцейське піклування», тому можна запропонувати наступне: *поліцейське піклування — це комплекс дій превентивного характеру, які має право здійснювати поліцейський в межах службових повноважень , для захисту прав і свобод людини та підтримання громадського порядку*.

Поліцейське піклування може бути застосоване до неповнолітніх осіб віком до 16 років, якщо вони не знаходяться під наглядом батьків чи осіб, що їх замінюють, також до осіб, які втекли з психіатричного чи іншого лікувального закладу та осіб з вираженими ознаками психічного розладу, а також до осіб у стані алкогольного сп'яніння.

Рішення про застосування заходу піклування поліцейський приймає самостійно, про що складається протокол та повідомляється відповідальному поліцейському в підрозділ поліції.

Поліцейський для здійснення піклування над особою не повинен і не може надавати письмової згоди, оскільки дана дія впливає з його **службових обов'язків**. Також згода особа, над якою встановлюється піклування, законодавчо не передбачена.

Застосування поліцейського піклування припиняється одразу після передання неповнолітньої особи батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування; особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу, відповідному закладу; особи, яка перебуває у стані алкогольного сп'яніння, у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання.

Отже, сьогодні наша держава перебуває в активному процесі демократизації усіх сфер суспільного та державного життя. Однією з найголовніших галузей, що підлягають реформуванню є система силових структур. Наразі починає будуватися національна модель поліції. Загалом, значення поліції виходить за межі її функціональних обов'язків. Суспільство покладає на державну владу проведення змін, а дії поліції будуть як відображати, так і впливати на них.

Раніше вітчизняна система правоохоронних органів, а саме міліція, перебували на службі інтересам держави, а не громадянського суспільства та носила каральний і репресивний характер. Наразі, можна побачити, що права, свободи і законні інтереси простої людини набувають для новоствореної поліції першочергового значення.

Створення **інституту поліцейського піклування** уособлює трансформацію існуючої репресивної моделі міліції в **сервісну службу поліції**, яка у своїй роботі керується принципами верховенства права і неухильного дотримання прав і основоположних свобод людини і суспільства.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верхов. Радою 16.03.2003 р. №435-VI]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page2>
2. Про Національну поліцію[Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верхов. Радою від 02.07.2015 № 580 -VIII]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
3. Про міліцію[Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верхов. Радою від 20.12.1990 № 565 -XII]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/565-12/page>

ПРАВОМІРНІСТЬ ЗАМІНИ СМЕРТНОЇ КАРИ ДОВІЧНИМ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Кабанов О.М.

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Сьогодні практиками, науковцями та законодавцями дуже багато уваги приділяється проблемам, пов'язаним з виконанням і відбуванням довічного позбавлення волі (доктор юридичних наук І. Яковець, керівник «Донецького Меморіалу» А.П. Букалов та інші). Як свідчать нові доповнення у Кримінально-виконавчий кодекс України, поступово змінюється правовий статус довічно позбавлених волі, проводиться співвідношення із смертною карою, обговорюються інші питання. На цьому фоні виникає бажання повернутися у минуле і вияснити, як же з'явився цей вид покарання, які причини спонукали його виникненню. На тлі запеклої дискусії на момент появи довічного позбавлення волі була здійснена подія, яка мала велике значення не тільки для української правової системи, але й мала політичне значення для всього нашого суспільства - скасування смертної кари.

Як же вирішувалося це питання? На це питання й досі ніхто виразно не може відповісти: чому питання про існування смертної кари не було винесене на розгляд Верховної Ради України як вищого органу державної влади, щоб внести зміни до Кримінального кодексу в звичайному порядку, а був використаний інший юридичний механізм – Конституційний Суд, перед яким було поставлено питання: чи відповідає існування смертної кари нормам Конституції України?

Далі події розвивалися наступним чином. Спочатку рішенням Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) № 11-рп/99 від 29.12.1999 р., положення статті 24 Загальної частини та положення санкцій статей Особливої частини КК України, які передбачали смертну кару як вид покарання, було визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними). Конституційний Суд України дійшов висновку, що смертна кара як вид покарання суперечить статті 28 Конституції України, відповідно до якої ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Названа стаття відтворює положення статті 3 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Невідповідність смертної кари цій статті Конвенції підтверджує Європейський суд з прав людини, юрисдикцію якого щодо тлумачення зазначеної Конвенції визнала Україна (пункт перший Закону України від 17 липня 1997 р). Верховна Рада України в Законі України "Про приєднання України до Статуту Ради Європи" підтвердила відданість України "ідеалам та принципам, які є спільним надбанням європейських народів". Після вступу України до Ради Європи Україною послідовно здійснюються кроки, спрямовані на виконання взятих на себе зобов'язань, пов'язаних із членством в цій організації, які містяться у "Висновку Парламентської Асамблеї Ради Європи N 190 (1995) щодо заявки

України на вступ до Ради Європи" (Страсбург, 26 вересня 1995 року). До цих зобов'язань належить і заборона смертної кари як виду покарання. Наведене й дало підстави для висновку, що невід'ємне право кожної людини на життя нерозривно поєднано з її правом на людську гідність. Як основні права людини вони зумовлюють можливість реалізації всіх інших прав і свобод людини і громадянина і не можуть бути ні обмежені, ні скасовані.

Положення КК України про смертну кару, що визнані неконституційними, втратили чинність з дня ухвалення відповідного рішення, тобто, з 29.12.1999 р., про що прямо зазначається у п. 2 рішення. Ось ця дата і є датою «смерті» смертної кари. І так вийшло, що максимальним покаранням на той час, яке передбачалось КК України (1960 р.), стало позбавлення волі строком до 15-ти років.

Таким чином, з моменту прийняття Конституційним Судом України рішення № 11-рп/99 від 29.12.1999 р. санкції статей КК України, що передбачали покарання у виді смертної кари, набули нового вигляду – максимальним покаранням стало позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років. Автоматично мало місце пом'якшення караності діянь, що раніше могли бути покарані смертною карою, а зараз, якщо визначалось судом покарання, найбільш суровим покаранням міг бути тільки термін у 15 років.

Що стосується покарання у виді довічного позбавлення волі, то воно було введено в Україні пізніше, не водночас із скасуванням смертної кари, Законом України від 22 лютого 2000 р. №1483-III «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» (слова «смертна кара» у всіх відмінках були замінені словами «довічне позбавлення волі» у відповідних відмінках). В той же час, що стосується моменту вступу в законну силу цього законодавчого акту, виникли суперечки з боку науковців та практичних працівників судових органів. Не вдаючись в докладний аналіз, думається, буде правильним приєднатися до позиції І. Яковець, яка стверджує, що позбавлення волі строком на п'ятнадцять років було найсуворішим покаранням за КК України (1960 року) у період не з

29.12.1999 р. по 29.03.2000 р., а з 29.12.1999 р. по 04.04.2000 р. Таким чином у період 1999-2000 рр. кримінальний закон змінювався декілька разів: 1) до 29.12.1999 р. – максимальне покарання – смертна кара; 2) з 29.12.1999 р. по 04.04.2000 р. – максимальне покарання – п'ятнадцять років позбавлення волі; 3) з 04.04.2000р. по теперішній час – максимальне покарання – довічне позбавлення волі.

Водночас виникає питання, з яких підстав справи стосовно приведення у відповідність вироків судів щодо засуджених до смертної кари не були призначені до розгляду в місцевих судах протягом понад три місяці дії нової редакції положень КК України (з 29.12.1999 р. по 04.04.2000 р.)?

Незабаром почався процес перегляду справ тих засуджених, кого засудили до розстрілу, але не встигли привести вирок у виконання. І по відношенню до багатьох з них було обрано покарання у виді довічного ув'язнення.

До всіх описаних вище подій максимальним терміном позбавлення волі в нашій країні були п'ятнадцять років, і тільки якщо смертна кара замінювалася позбавленням волі в порядку помилування призначалось двадцять років. Якщо ж суд приходив до переконання, що злочин і сам злочинець представляє виключну небезпеку для суспільства, то звучав вирок до розстрілу.

Після того, як виявилось, що смертна кара не може застосовуватися, оскільки суперечить Конституції, максимальною мірою покарання залишилося позбавлення волі строком на п'ятнадцять років. Двадцятирічне ув'язнення допускалося тільки як заміна смертної кари, а раз вона перестала існувати, то і замінювати нічого, і застосовувати двадцятирічне ув'язнення немає законних підстав. Таке положення проіснувало недовго, всього кілька тижнів, поки не були прийняті зміни до КК, що ввели довічне ув'язнення. І при такій ситуації, з тими, хто вчинить вбивства після того, як почала діяти ця норма, питань не виникне. А ось з уже засудженими і з тими, чиї справи поки не розглянуті судом, але чиї злочини вчинені ще до набрання чинності змін до КК, все набагато складніше.

Справа в тому, що згідно ст. 58 Конституції України, закон не має зворотної сили в часі, за винятком випадків, коли він пом'якшує покарання особи або скасовує його. Це правило (існуюче в правових системах більшості держав) є дуже жорстким. Тобто якщо закон пом'якшує покарання за раніше вчинений злочин, він поширюється на злочинця, а якщо покарання стає більш тяжким не поширюється.

Тепер подивимося, що вийшло з так званими «смертниками».

Коли Конституційний Суд ухвалив рішення про неконституційність смертної кари, ні про яку зворотну силу в такій ситуації говорити взагалі не доводиться. Адже це не рядові зміни до КК, тут зовсім інша правова природа змін: по суті, визнано, що смертна кара з самого початку (у всякому разі, з моменту вступу Конституції України в силу) взагалі не мала права на існування. Що ж маємо? Той ж самий п'ятнадцятирічний термін позбавлення волі. Адже більш суворого, але не пов'язаного зі смертю покарання тодішній закон не передбачав? І навіть якщо б страта була просто скасована законодавцем без внесення альтернативи, то і в цьому випадку такі зміни мали б зворотну силу і поширювалися б щодо раніше засуджених, а також тих, хто вчинив злочин до цих подій, але був засуджений пізніше.

Потім приймаються поправки до КК, що вводять в якості вищої міри покарання довічне ув'язнення. І депутати, голосуючи, напевно, щиро вважали, що вводять його замість смертної кари. Насправді нічого подібного, оскільки, по-перше, смертна кара, як з'ясувалося, взагалі нелегітимна, а по-друге, до часу внесення змін вже декілька тижнів (після рішення Конституційного Суду) не існувала.

Ось і виходить, що довічне ув'язнення було введено не замість смертної кари, а на додаток до існуючих раніше видам кримінального покарання. І, отже, мова ні в якому випадку не може йти про пом'якшення покарання (зі смертної кари), навпаки, має місце його посилення (з колишнього максимуму п'ятнадцяти років ув'язнення).

А тепер повернемося до тих правил дії закону в часі, про які говорили вище. Дія закону, що посилює або встановлює покарання, не поширюється на ті діяння, які були вчинені до його вступу в законну в силу. Зате поширюються на них будь-які зміни, що полегшують долю винного.

Втім, друга частина вже не має особливого значення, тому що після рішення Конституційного Суду виконати вже винесені смертні вироки не можна було. Однак парадокс полягає в тому, що тепер до тих злочинців, які були засуджені до смертної кари, неможливо застосувати і нововведені норми, що передбачають довічне ув'язнення. Саме сурове, можливе для них покарання - це діючі тоді на той час п'ятнадцять років позбавлення волі.

Висновок: І як кажуть в Одесі, що маємо в залишку? Осталось розібратися із процесуальними питаннями.

Вийшло, що значній кількості засуджених неконституційний смертний вирок був замінений на відповідне Конституції покарання, але яке з'явилося в законодавстві пізніше, а значить, у відповідності з тими ж конституційними нормами, що не поширюється на них довічне позбавлення волі. По суті справи, у відношенні цих засуджених відбулося грубе порушення одного з основних правових принципів. Однак у силу тієї обставини, що такою була практика Верховного Суду України, рішення якого оскаржити просто нікуди, змінити ситуацію шляхом звичайного оскарження судових рішень виявилось неможливо. Декілька звернень до Конституційного Суду України з боку засуджених (зокрема, Окунькова і Тимощука) також не мали успіху: Конституційний Суд відмовився розглядати ці справи. Причини цього формальні: для прийняття справи до його виробництва в даному випадку було необхідно довести неоднозначність судової практики. У даному ж випадку такий неоднозначності не було порушення конституційних принципів було однаковим по всіх справах цієї категорії. У результаті явне, причому допущене на вищому рівні судових інстанцій, порушення прав людини виявилось неможливо виправити з формальних міркувань.

У результаті складається ситуація, при якій виникає багато питань. По-перше, як же це вийшло, що, незважаючи на все вищеописане, смертні вироки, які не були виконані, в масовому порядку замінювалися на вироки до довічного ув'язнення? Цього питання не було б, якби в КК просто були б внесені зміни, коли в один день замінили розстріл на довічне позбавлення волі.

І що буде, якщо ці засуджені або їх захист зуміють знайти правові механізми для винесення цього питання на розгляд Європейського суду з прав людини? А рішення цього органу може бути протилежним тому, яке уже було здійснено.

Я розумію, що мова йде про тих, чиє перебування в суспільстві, навіть через багато років, є небезпечним за всіх умов і всі наші людські почуття повстають проти них. Але, в той же час, спосіб, до якого вдалися ініціатори скасування в нашій країні смертної кари, привів до того, що, дотримуючись закону, їх треба випускати на свободу.

Науковий керівник : д.ю.н., проф. Трубников В.М.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО (ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ) У ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Кавун Дмитро Юрійович
здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: кримінальне правопорушення, законодавець, жертва, потерпілий, фізична особа, процесуальний статус, презумпція, законні інтереси, гарантії

Переосмислення місця і ролі жертви кримінального правопорушення у сучасному кримінальному процесі – нагальна вимога часу, що обумовлює необхідність трансформації потерпілого в основного учасника кримінальної процесуальної діяльності з визначенням пріоритетності забезпечення його прав, свобод і законних інтересів, порушених вчиненням щодо нього кримінальним правопорушенням. Виходячи з того, що термін «потерпілий» має матеріально-правову природу, його визначення повинно міститися у Кримінальному кодексі України, який є базовим, фундаментальним для законів кримінального правового напрямку.

Зараз необхідно вилучити з ч. 1 ст. 55 КПК України положення про можливість набуття юридичними особами процесуального статусу потерпілого, бо вони не відносяться до жертв кримінальних правопорушень, їм не можна завдати тілесних ушкоджень, вони не можуть переносити фізичних і моральних страждань, у зв'язку з чим міжнародно-правові акти до потерпілих відносять лише жертв (фізичних осіб) злочинної діяльності. Надати особі, яка представлятиме у кримінальному провадженні інтереси померлого потерпілого, процесуальний статус правонаступника.

У зв'язку з неоднозначним використанням терміну «захист» у кримінальному провадженні (для характеристики не співпадаючих і навіть протилежних за формою і змістом видів кримінальної процесуальної діяльності) пропонуємо терміном «захист» характеризувати лише діяльність підозрюваного, обвинуваченого, його законного представника та захисника-адвоката по спростуванню чи послабленню підозри, обвинувачення, а для характеристики публічної діяльності владних суб'єктів кримінального провадження з забезпечення прав, свобод і законних інтересів потерпілого та інших його учасників використовувати термін «правозахист».

Визначення кримінального процесуального терміну «досудове розслідування», наведене п. 5. ст. 3 КПК України, треба доповнити положенням про те, що «досудове розслідування» кримінальних правопорушень здійснюється владними суб'єктами спеціальних органів виконавчої влади –

органів дізнання і органів досудового слідства специфічними кримінальними процесуальними засобами, встановленими цим кодексом. Ніякі інші органи державного апарату України не мають права здійснювати вказаний вид державно-правової діяльності.

Вважаємо треба вилучити з ч. 2 ст. 55 КПК України посилання про набуття фізичною особою процесуального статусу потерпілого з моменту подачі нею до компетентного органу заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого, бо публічний характер як самої кримінальної процесуальної діяльності в цілому, так і правозахисної діяльності її владних суб'єктів, не вимагає згоди жертви кримінального правопорушення на визнання її потерпілим.

З урахуванням двохсторонності кримінального правопорушення: правопорушник – жертва правопорушення і протилежності їх інтересів, доповнити КПК України положенням про віднесення потерпілого до сторони обвинувачення. Доповнити ч. 3 ст. 22 КПК України положенням про виконання усіма владними суб'єктами кримінального провадження обов'язкової загальнопроцесуальної (основоположної) правозахисної функції. Доповнити главу 2 КПК України «Засади кримінального провадження» презумпцією правоти і пріоритетності прав потерпілого, яка в частин правоти означатиме, що його поведінка до, під час і після вчинення щодо нього кримінального правопорушення вважається правомірною, а всі заперечення щодо цього повинен обґрунтувати той, хто їх висуває. В частині ж пріоритетності прав потерпілого презумпція передбачатиме надання йому більших можливостей для відстоювання своїх прав, ніж підозрюваному, обвинуваченому, а також обов'язкове врахування його позиції при прийнятті слідчим, прокурором, слідчим суддею усіх без винятку основних кримінальних процесуальних рішень по справі. Також вважаємо, що відшкодування шкоди, завданої потерпілому кримінальним правопорушенням, – першочергове завдання держави.

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Даньшин М.В.

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Кагановська Тетяна Євгеніївна

декан юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Сьогодні Україна у процесі поступової інтеграції до правового простору Європейського Союзу наполегливо реформує систему державно-управлінських відносин, а питання влади завжди матиме високий рівень, що зумовлено динамікою розвитку суспільства та суспільних відносин. Політична, економічна та адміністративна реформи в Україні перебувають у перманентному стані, чинна в Україні система державного управління є внутрішньо суперечливою, надмірно централізованою, закритою від суспільства, відірваною від потреб простої людини. Причинами такого стану багато в чому є неефективна організація інституту державної служби й служби в органах місцевого самоврядування та незавершеність розмежування політичного й адміністративного управління [1, с. 3].

Влада є постійною та невід’ємною рисою будь-якого суспільства та необхідною умовою його існування. У суспільстві існують різноманітні види влади – суспільна, духовно-інформаційна, політична, економічна, соціальна, державна, публічна, влада народу, законодавча, виконавча, судова тощо.

Однією з ознак держави є наявність населення, що певним чином організоване та самоорганізоване за допомогою публічних правил поведінки. Цей процес самоорганізації здійснюється через мережу органів публічної влади. Система органів публічної влади в Україні – це сукупність установлених Конституцією України органів державної влади і місцевого самоврядування, що забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів громадян, безпеку

держави й суспільства, вирішують питання соціально-економічного та культурного будівництва.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови «влада» визначається як «право керувати державою, політичне панування» [2, с. 267], а, «публічний» – це такий, який відбувається в присутності публіки, людей, тобто «прилюдний» [2, с. 658].

А. Селіванов акцентує увагу на тому, що термін «публічність» є «юридичною ознакою присутності держави у суспільних відносинах, які врегульовані позитивним правом, коли громадянин, сприймаючи Конституцію як Основний Закон, погоджується із передачею державі окремих природних суб'єктивних прав, які можуть відчужуватися», і таким чином публічна влада за своєю конституційно-правовою характеристикою набуває ознаки правосуб'єктності від суверенітету народу» [3, с. 28–33].

Політична система України надає перевагу головним партійним особам (лідерам), які разом зі своєю партією беруть на себе відповідальність за проведення необхідного народові соціально-економічного курсу, тому публічна влада водночас уособлює правлячу політичну силу [3, с. 29].

Отже, публічна влада – це державна організація політичного життя, що здійснюється за допомогою спеціального ієрархічно та територіально організованого апарату, легітимного використання примусу та права видавати нормативні акти, обов'язкові для всього населення. Крім прямого примусу або заради його використання, держава в реалізації публічної влади спирається на матеріальні та моральні імпульси, які досить помітно впливають на ефективність реалізації владних повноважень [4, с. 19].

Публічна влада спрямована на вирішення суспільних справ, розповсюджується за територіальним принципом, їй підкоряються всі, хто знаходиться на певній «підвладній» території. Вона здійснюється особливим прошарком людей, які професійно займаються управлінням і складають апарат влади. Цей апарат підпорядковує всі шари суспільства, соціальні групи своїй волі, управляє на основі організованого примусу аж до можливості фізичного

наси́льства відносно соціальних груп і окремих людей. Апарат публічної влади існує й функціонує за рахунок податків з населення і призначений для того, щоб діяти у суспільних інтересах. Але апарат, і перш за все його керівництво, відображають інтереси суспільства так, як вони їх розуміють. Точніше, в умовах демократії апарат лише під тиском громадянського суспільства відображає реальні інтереси більшості соціальних груп, а в умовах авторитаризму правителі особисто визначають, у чому полягають інтереси й потреби суспільства.

Публічна влада виступає у двох формах:

- державна влада;
- влада місцевого самоврядування (муніципальна влада).

Для обох форм публічної влади притаманна низка спільних ознак:

- спрямованість на виконання суспільних завдань і функцій;
- інституційний характер, тобто функціонування через відповідні публічні інститути (органи публічної влади);
- легітимність;
- відособленість апарату, що здійснює цю владу, від населення;
- об'єднання підвладних за територіальною ознакою;
- загальність, тобто охоплення владою всіх осіб на відповідній території;
- безперервність функціонування (за наявності окремих тимчасових органів);
- універсальність, тобто спрямованість на вирішення усіх справ суспільного значення;
- обов'язковість владних рішень для всіх суб'єктів на відповідній території;
- функціонування у правових формах (нормотворчій, установчій, правозастосовній, контрольній та інтерпретаційній), тобто діяльність за законодавчо встановленою процедурою і оформлення владних рішень правовими актами;

- можливість використання передбачених законодавством засобів примусу для реалізації своїх рішень;

- право встановлювати і стягувати загальнообов'язкові податки і збори з населення; самостійне формування бюджету [5, с. 59–63].

Водночас, державній владі притаманні певні особливості, у першу чергу, державний суверенітет, загальнодержавний масштаб дії, спрямованість на першочергове виконання загальнонаціональних потреб, постійний правовий зв'язок з населенням через інститут громадянства, субординаційні відносини всередині державного апарату, наявність особливих органів – так званих «силових структур» (армія, суд, поліція, прокуратура, служба безпеки, органи виконання покарань та ін.). Матеріально-фінансовою основою державної влади є загальнонародна та державна власність, а також кошти державного бюджету. Безумовно, найбільш суттєвою ознакою державної влади є її суверенітет. У новітній юридичній літературі державний суверенітет визначається як «властивість держави самостійно і незалежно від влади інших держав здійснювати функції всередині держави і у відносинах з іншими державами» [6, с. 52] або як «верховенство і незалежність від будь-яких інших влад всередині країни або у взаємовідносинах з іншими державами [7 с. 146].

Влада місцевого самоврядування також характеризується деякими особливостями:

- її джерелом є народ, а первинним носієм – територіальна громада;

- вона розповсюджується лише на територію адміністративно-територіальних одиниць (муніципій);

- її органи діють від імені територіальної громади, а не народу чи держави;

- вона стосується тільки питань місцевого значення; її розповсюдження на загальнодержавні питання можливе лише на основі делегування відповідних державних повноважень;

- матеріально-фінансову базу її органів складають комунальна (муніципальна) власність і місцевий (муніципальний) бюджет;
- її органи пов'язані більш тісними зв'язками з населенням;
- в системі її органів відсутня жорстка ієрархія і підпорядкованість [8, с. 46–49].

Публічна влада, як стверджують науковці, виникає за територіальним принципом, тобто їй підпорядковуються всі, хто перебуває на підвладній території, включаючи іноземців. Суб'єктами влади виступають: підвладний народ, населення (публіка), сукупність абстрактних суб'єктів влади (підданих чи громадян). Для публічної влади не важливо, чи мають підвладні кровну спорідненість або національні зв'язки, важливо, щоб вони були причетними до підвладної території. Влада завжди буде вольовими відносинами між індивідуумами, групами, громадянином і державою, керівником і підлеглим.

Отже, публічна влада – це вольові відносини між людьми з приводу організації їхньої сумісної діяльності, вироблення і здійснення спільної для соціального утворення волі (інтересу) [9, с. 115.] Публічна влада характеризується тим, що вона супроводжує всі соціальні процеси в суспільстві, здійснює управління справами суспільства, реалізує свої завдання і мету – служіння Українському народові як єдиному джерелу влади, сприяє формуванню правової, демократичної держави; публічна влада є вторинною (похідною) категорією від суверенітету народу як джерела будь-якої форми владного утворення і інтереси народу повинні знаходити реальне втілення в діяльності всіх суб'єктів публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Петренко О. С. Формування інтегрованого інституту публічної служби в Україні: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.03 – державна служба. – Дніпропетровськ, 2008. – 23 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. І гол.ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь. – Перун, 2001. – 1440 с.
3. Селіванов А. Публічна влада і громадянин в умовах застосування судової адміністративної юрисдикції (проблеми теорії і практики) // Право України. – 2006. – № 9. – С. 28–33.
4. Лісничий В.В. Концептуальні засади політичних наук: теорія та історія / укл. В.В. Лісничий. – Х.: УАДУХФ, 2001. – 36 с.
5. Орзіх М.Ф. Втілення конституційних засад в галузях законодавства щодо функціонування публічної влади в Україні // Юридический вестник. – 1997. – № 4. – С. 59–63.
6. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Вид. 3-тє, виправл.і доп. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
7. Теория государства и права: учебник для вузов / под ред. М.М. Рассолова, В.О. Лучина, Б.С. Ебзеева. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. – С. 146.
8. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник для студ.вищ.навч.закл. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.
9. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навч.посібник. – 3-тє вид., змін.і доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.

КОМПЛЕКСНИЙ ХАРАКТЕР ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Казарян Ксенія Андріївна
аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Інститут шлюбного контракту вперше в Україні було введено до Кодексу про шлюб та сім'ю України 23 червня 1992 року, йому була присвячена єдина норма - стаття 27-1 [1]. Пізніше на виконання даної норми закону було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 16 червня 1993 року «Про порядок укладення шлюбного контракту», яка містила додаток із зразком шлюбного контракту [2].

На сьогодні в Україні інститут шлюбного договору регулюється Сімейним кодексом України (далі – СК України) та Цивільним кодексом України (далі – ЦК України). Особливістю ЦК України як джерела сімейного права є те, що він виступає субсидіарним (додатковим) джерелом сімейного права, поряд із СК України, та застосовується у разі відсутності відповідних правових норм у спеціальному кодифікованому акті - СК України - за умови, що це не буде суперечити сутності сімейних відносин. Критерії відповідності «сутності сімейним відносинам» визначені у загальній частині СК України (ст. 1 – 3, 7 – 11 Кодексу) [3].

Згідно статті 64 СК України подружжя має право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [3]. Найбільш розповсюдженим договором подружжя є шлюбний договір, проте сімейним законодавством України передбачена ціла низка інших договорів, які можуть бути укладені подружжям.

Аналіз чинного СК України дає підстави виділити групи умов шлюбного договору, що визначають:

- а) порядок взаємного утримання подружжя, їхніх дітей та інших родичів;
- б) умови користування майном подружжя;
- в) правовий режим майна подружжя, отриманого при реєстрації шлюбу й у період шлюбу;
- г) інші аспекти подружніх відносин.

Наведений перелік умов шлюбного договору є відкритим, оскільки законодавець надає подружжю широку договірну ініціативу стосовно майнових прав та обов'язків. Саме невизначеність змісту є однією з особливостей шлюбного договору. Законодавець досягає цього, не приписуючи всіх істотних умов договору, а шляхом встановлення загальних рамок, у межах яких формулюється домовленість [4, с. 77].

Шлюбний договір може виступати для подружжя своєрідним зводом правил, що визначають необхідні для подружжя майнові аспекти сімейного життя.

Проте подружжя має право укладати й інші договори, які передбачені сімейним законодавством:

- договір про визначення порядку користування нерухомістю (ч. 2 ст. 66 СК України);
- договір про поділ нерухомого майна та про виділ нерухомого майна дружині, чоловікові зі складу усього майна подружжя (ч. 2 ст. 69 СК України);
- договір подружжя про надання утримання одному з них (ст. 78 СК України);
- договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на нерухомість або одержання одноразової грошової виплати (ст. 89 СК України);
- договір між подружжям про розмір аліментів на дитину (ч. 2 ст. 109 СК України).

Таким чином, законодавець надає подружжю право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, зазначивши деякі з них. Виходячи з тексту СК України, можна припустити, що шлюбний договір та інші договори, які можуть укладатися подружжям, є спеціальними, а родовим для зазначених договорів буде поняття «подружній договір». І. В. Жилінкова пропонує класифікувати дані договори за ознакою правового результату, який настає внаслідок їх укладення. У зв'язку з цим договори подружжя можна

поділити на: а) договори, спрямовані на встановлення правового режиму подружжя; б) договори, спрямовані на зміну існуючого правового режиму подружжя. До першого виду відноситься шлюбний договір, до другого – інші названі види договорів подружжя. Така класифікація обумовлена тим, що предметом усіх перелічених договорів (за виключенням шлюбного договору) є майно подружжя, яке існує в наявності до моменту укладення договору, в той час, як шлюбний договір може укладатись з приводу майна, яке тільки буде придбане подружжям у майбутньому. Момент деякої невизначеності стосується складу, кількості, та й самого факту придбання подружжям майна у майбутньому. Ця особливість шлюбного договору й робить його принципово відмінним від інших видів договорів, що встановлюють договірний режим майна подружжя [5, с. 226]. Проте, до шлюбного договору можуть бути включені й положення стосовно наявного майна подружжя. Так, перша група умов, які можуть бути включені до шлюбного договору, за своїм змістом збігаються з договором подружжя, передбаченого статтями 78, 89 СК України, а друга група – статтею 66 СК України. Отже, змістом шлюбного договору можуть бути охоплені кожний з перелічених вище договорів подружжя.

Таким чином, шлюбний договір відрізняється від інших подружніх договорів можливістю охоплення ним широкого кола майнових питань у різних комбінаціях, що збігаються зі змістом різних подружніх договорів – договорів про визначення порядку користування нерухомістю; про надання утримання одному з подружжя. Це пояснюється тим, що у шлюбному договорі сторони можуть одночасно визначити умови щодо правового режиму належного їм майна, порядку користування житлом, взаємного утримання тощо. Інакше кажучи, подружжю надається можливість поєднати у шлюбному договорі будь-які умови інших договорів подружжя, що свідчить про його унікальну комплексну структуру. Відтак, шлюбний договір може замінити кожен з передбачених сімейним законодавством договорів з приводу майна подружжя.

Основною метою шлюбного договору є надання подружжю широких можливостей для визначення у шлюбі своїх майнових відносин, зміни

законного режиму майна [6, с. 80] та створення спеціальних, відмінних від встановлених законодавцем правил. Тотожну мету переслідує подружжя при укладенні інших передбачених Сімейним Кодексом договори з приводу подружнього майна.

Надаючи подружжю значні можливості самостійно визначити свої взаємні права та обов'язки, законодавець, проте, окреслює рамки свободи подружжя у цій сфері [7, с. 30]. Зокрема, подружжя не може включати положення, які б зменшувати обсяг прав дитини, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище (ст. 93 СК України). Такі межі договірної ініціативи законодавець розташовує у главі, присвяченій шлюбному договору, що свідчить про розповсюдження їх тільки на шлюбний договір. Проте цілком справедливо стверджувати, що зазначені обмеження повинні стосуватися й інших договорів, які можуть укладати подружжя.

У разі виникнення спору між подружжям, що уклали шлюбний договір, замість норм закону суд при вирішенні справи використовуватиме положення відповідного шлюбного договору. Те ж саме стосується й інших сімейно-правових договорів, зокрема, подружніх договорів, положеннями яких буде керуватися суд.

Наведене дає підстави зробити висновок про комплексний характер шлюбного договору. Підтвердженням цього є поглинаючий характер умов шлюбного договору відносно інших договорів, що можуть бути укладені подружжям; тотожність мети та меж свободи договірної ініціативи шлюбного договору та інших подружніх договорів.

Таким чином, пропонуємо розглядати передбачені сімейним законодавством договори, що можуть укладатись подружжям з приводу майна, різними видами шлюбного договору різної спрямованості.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кібенко О.Р.

Список використаних джерел:

1. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20 червня 1969 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2006-07>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1993 року № 457 «Про порядок укладення шлюбного контракту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/457-93-%D0%BF>
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Сосипатрова Н. Е. Брачный договор: правовая природа, содержание, прекращение [Текст] / Н. Е. Сосипатрова // Государство и право. – 1999. – № 3. – С. 76-81
5. Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи [Текст] / И. В. Жилинкова. – Харьков: Ксилон, 2000. – 398 с.
6. Хазова О. А. Брак и развод в буржуазном семейном праве. Сравнительно-правовой анализ [Текст] / О.А. Хазова. – М. : Наука, 1988. – 172 с.
7. Глиняна К. Договірне регулювання майнових правовідносин подружжя [Текст] / К. Глиняна // Юридичний вісник. – 2010. – № 3. – С. 29-36.

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Колесник Ігор Ігорович
здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Подія, наслідками якої стали порушення тих або інших правил безпеки дорожнього руху, у якому обов'язково брав участь автотранспорт або міський електротранспорт і після якого наступили шкідливі наслідки,

іменуються дорожньо-транспортними подіями (ДТП). Однак не всі, а лише ті ДТП, у результаті яких наступили серйозні наслідки – менш тяжкі або тяжкі тілесні ушкодження або смерть потерпілого, іменуються дорожньо-транспортними злочинами, тобто діяннями, що тягнуть кримінальну відповідальність згідно ст.ст. 286, 287, 288 та 291 КК України. Інші випадки ДТП є, як правило, підставою для дисциплінарної, адміністративної й цивільно-правової відповідальності.

У ДТП знаходять свій прояв закони механіки руху, закономірності роботи і взаємодії вузлів, систем і механізмів транспортних засобів, виникнення в них несправностей, психофізіологічні закономірності сприйняття і реагування водія на небезпеку дорожньої ситуації. Таким чином механізм ДТП, представлений у формулі *«водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище»* виступає основою для визначення елементів криміналістичної характеристики злочинів, передбачених статтями 286, 287, 288, 291 КК України. Елементами цього механізму є:

1. Водій транспортного засобу. Водій є першим складовим елементом зазначеної системи чинників ДТП і саме він є головним суб'єктом дорожнього руху, оскільки управляє механічним засобом, який представляє собою джерело підвищеної небезпеки для оточуючих. Саме тому Правилами дорожнього руху на нього покладаються чисельні обов'язки, зокрема: перевіряти і забезпечувати технічно справний стан і комплектність транспортного засобу; стежити за правильністю розміщення та кріплення вантажу; не перевозити пасажирів, не пристебнутих ремнями безпеки; бути уважним, стежити за дорожньою обстановкою, відповідно реагувати на її зміну тощо (п. 2.3.). Окрім того водієві, зокрема забороняється керувати транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння або перебуваючи під впливом наркотичних чи токсичних речовин чи у хворобливому стані, у стані стомлення, а також перебуваючи під впливом лікарських препаратів, що знижують швидкість реакції і увагу (п. 2.9.) [5].

Відтак, враховуючи вищезазначені обов'язки водія транспортного засобу і ту обставину, що за статистикою найчастіше ДТП виникають внаслідок

порушень правил дорожнього руху саме водієм (ст. 286 КК України), елементами криміналістичної характеристики злочинів повинні бути типові відомості щодо:

1) особистості водіїв, які порушують правила дорожнього руху (кваліфікація, досвід роботи, стан здоров'я, термін перебування за кермом тощо);

2) способів вчинення злочинних порушень (перевищення безпечної швидкості; недотримання правил маневрування, перевезення пасажирів і вантажів; проїзду перехресть, безпечної дистанції руху; непокорі сигналам світлофора, дорожнім знакам і покажчикам тощо).

2. Транспортний засіб. Причиною ДТП може стати технічний стан транспортного засобу. Відтак у криміналістичній характеристиці злочинів повинні бути наведені відомості про його типові несправності, які призводять до ДТП (несправні гальмівна система, кермо, двигун, електрообладнання тощо).

Зважаючи на те, що у випадку коли транспортний засіб не є власністю водія, а сам він є найманим працівником, суб'єктом злочину виступає службова особа підприємства (організації, установи), якій належить транспортний засіб (ст. 287 КК України), відповідальна за своїми функціональними обов'язками за технічний стан та експлуатацію транспортних засобів. У такому випадку повинні бути наведені відомості щодо особистості даної категорії службових осіб та способів вчинення ними відповідних правопорушень (не проведення технічних оглядів і регламентних ремонтних робіт, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів тощо).

Потрібно зважати й на те, що незадовільний технічний стан транспортного засобу може бути зумовлений неякісним виготовленням окремих його деталей, вузлів чи механізмів, переобладнанням, ремонтом транспортних засобів. В такому разі до відповідальності притягаються винні службові особи заводу-виробника, станції технічного обслуговування, що

неякісно виконали ремонтні роботи чи обслуговування транспортного засобу, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ст. 291 КК України).

3. Дорога. Суттєвим чинником ДТП виступає стан дороги, якою рухається транспортний засіб. В Правилах дорожнього руху України цей елемент позначається поняттям «дорожні умови». Дорожні умови — це сукупність факторів, що характеризують (з урахуванням пори року, періоду доби, атмосферних явищ, освітленості дороги) видимість у напрямку руху, стан поверхні проїзної частини (чистота, рівність, шорсткість, зчеплення), а також її ширину, величину похилів на спусках і підйомах, віражів і заокруглень, наявності тротуарів або узбіч, засобів організації дорожнього руху та їх стан (п. 1.10) [5].

ДТП можуть бути наслідком злочинних порушень, правил, норм і стандартів особами, відповідальними за будівництво, ремонт або утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особою, яка виконує такі роботи (ст. 288 КК України). Відтак, у криміналістичній характеристиці злочинів даної категорії повинні бути наведені типові недоліки елементів дороги (стану поверхні, ширина, величини похилів на спусках і підйомах, віражів і заокруглень, наявності тротуарів або узбіч, засобів організації дорожнього руху), які можуть слугувати причиною ДТП. З недоліками стану дороги пов'язані і способи вчинення названих правопорушень службовими особами відповідних підприємств чи організацій (невідповідність дороги стандартам, що забезпечують безпечний рух; несвоєчасний та неякісний ремонт дорожнього полотна; відкриті каналізаційні люки на проїзній частині, відсутність огорожі, попереджувальних знаків тощо). Також доцільним є викладення типової характеристики особистостей таких службових осіб.

4. Навколишнє середовище. Навколишнє середовище, в якому відбувається пересування транспортного засобу, також є суттєвим чинником, який впливає на безпеку дорожнього руху. Навколишнє середовище по

відношенню до водія певного транспортного засобу складається з низки факторів, які створюють умови для його пересування. У термінології Правил дорожнього руху України навколишнє середовище позначається терміном «дорожня обстановка». Дорожня обстановка — це сукупність факторів, що характеризуються дорожніми умовами, наявністю перешкод на певній ділянці дороги, інтенсивністю і рівнем організації дорожнього руху (наявність дорожньої розмітки, дорожніх знаків, дорожнього обладнання, світлофорів та їх стан), які повинен урахувати водій під час вибору швидкості, смуги руху та прийомів керування транспортним засобом (п. 1.10) [5].

Таким чином дорожня обстановка включає в себе дорожні умови і представляє собою складну систему факторів як статичного, так і динамічного характеру. До статичних елементів дорожньої обстановки належать: технічна характеристика стану дороги; наявність засобів автоматичного та іншого регулювання дорожнього руху (огорожі, шлагбауми, зупинки міського транспорту, дорожня розмітка і знаки); наявність прилеглих до проїзної частини будівель і споруд, зелених насаджень; наявність освітлення у темний час доби. Динамічними елементами дорожньої обстановки є: інтенсивність, швидкість руху і маневрування транспортних засобів; поведінка пішоходів; поведінка пасажирів; зміни сигналів регулювання руху; зміни у погодних умовах (вітер, дощ, сніг) тощо.

З урахуванням зазначених особливостей навколишнього середовища (дорожньої обстановки) у криміналістичній характеристиці злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту наводяться типові відомості про такі елементи:

- 1) місце, час та обстановка вчинення злочину;
- 2) сліди, як певні зміни в навколишньому середовищі, характерні для певного виду злочинних правопорушень;
- 3) особистість потерпілого (оскільки дії потерпілої особи, якою часто виступають пішоходи і пасажирів, є важливим елементом дорожньої обстановки, то необхідно враховувати їх вік, фізичні і психічні характеристики,

наявність захворювань зору чи слуху, стан алкогольного чи наркотичного сп'яніння тощо).

Таким чином, криміналістична характеристика злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, побудована на основі структурного аналізу системи *«водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище»*, що надає більш ґрунтовне уявлення про механізм ДТП і можливих суб'єктів злочинів зазначеної категорії. Виступаючи інформаційною моделлю цих злочинів, криміналістична характеристика надає необхідні інформаційні підстави для побудови версій кримінально-правової кваліфікації наслідків ДТП, а відтак і для чіткого визначення тактичних завдань розслідування.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Даньшин М.В.

ПРАВООХОРОННІ ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТІВ ПРАВООХОРОННИХ ВІДНОСИН

Колінько Роман Сергійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Органи державної виконавчої влади являють собою складну систему владних інституцій різної компетенції. Разом із тим, характер їх діяльності визначається соціальною спрямованістю Української держави і пріоритетом у захисті прав і свобод громадян України. Виходячи з цього, органи державної виконавчої влади незалежно від специфіки власного статусу безпосередньо чи опосередковано виконують правоохоронну функцію держави і є, таким чином, важливими суб'єктами правоохоронних відносин.

Правоохоронні відносини є складним правовим явищем. Погоджуючись з точкою зору І.А. Сердюка, правоохоронними відносинами назвемо правову

форму соціальної взаємодії право-дієздатних суб'єктів, яка носить владний характер, детермінована фактом вчинення правопорушення і має на меті відновлення порушеного права, притягнення правопорушника до певного виду юридичної відповідальності та уможливорює примусове виконання ним суб'єктивного юридичного обов'язку, передбаченого законом або договором і опосередкованого правозастосовним актом [2, с. 172].

В залежності від цілей і завдань, умовно виокремимо головні правоохоронні функції органів державної влади і факультативні. **Головними функціями** є ті, що безпосередньо пов'язані з боротьбою зі злочинністю та правопорушеннями, тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права. До них відносять функції:

- профілактичну (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права);

- захисну (захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб);

- охоронну (охорона громадського порядку, громадської безпеки і власності);

- ресоціалізаційну (ця функція найбільш характерна для органів і служб у справах неповнолітніх, служб, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі);

- оперативно-розшукову;

- розслідування злочинів;

- судового розгляду справ (проте, як було зазначено раніше, ця функція притаманна виключно судам і ніяким іншим правоохоронним органам, тому суди ми віднесли до особливої категорії державних правоохоронних органів);

- розгляду справ про адміністративні правопорушення;

- розгляду справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (іншими словами, розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами-підприємцями);

— виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і досудового слідства та прокурорів.

Виконання зазначених функцій потребує специфічного правового, організаційного, кадрового, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового, наукового та іншого забезпечення, що, в свою чергу, обумовлює необхідність створення спеціальних правоохоронних органів (Національна поліція, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба). Такі функції як функція боротьби з організованою злочинністю і функція боротьби з корупцією, хоча й передбачені окремими законами України, по суті є лише складовими названих головних правоохоронних функцій, тому окремо вони не виділяються [171, с. 28-29].

До факультативних віднесемо:

- контрольна (наглядова);
- дозвільна (надання дозволів на здійснення певної діяльності, у тому числі підприємницької, або вчинення певних дій);
- аналітична та / або методична;
- інформаційна (інформування інших державних органів, у тому числі правоохоронних);
- нормотворча (з правом видання актів міжвідомчого характеру);
- координаційна.

Ефективне виконання зазначених функцій є запорукою правопорядку в державі і надійної охорони прав і свобод кожного громадянина.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Передерій О.С.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2002. — 576 с.
2. Сердюк І.А. Основи теорії правоохоронних відносин: монографія /Ігор Анатолійович Сердюк. — Дніпропетровськ: ДДУВС; Ліра ЛТД, 2010. — 196 с.

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

Кончич А.Л.

студентка 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: anastasiiako1@gmail.com

Проблема виховної функції держави є одною з найважливіших в юридичній науці. Причиною цього є саме її вплив на громадян та результат цього впливу у вигляді їх правової поведінки, правосвідомості. У загальному розумінні виховна функція держави являє собою напрям діяльності держави, в якому відображаються та конкретизуються її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві [1].

Змістом тієї або іншої функції держави виступає сам процес впливу держави через практичну діяльність її відповідних структур на певні суспільні відносини або на групу однорідних суспільних відносин [2]. Виховна функція держави спрямована на створення умов для задоволення формування високої духовності, моральності та особистості людини формується певна позитивна правова поведінка. Велике значення має правове виховання. Кожен громадянин зобов'язаний знати закони своєї держави та суворо дотримуватись них. Реалізується вона через державне фінансування культурно-освітніх закладів, законодавче встановлення вимог до освітньої підготовки, підтримку розвитку мистецтва тощо [3].

Виховна функція держави має велике значення, адже процес виховання спрямований на формуванні у громадянина належної свідомості, моральності, гуманності, що виражається у її правовій поведінці, яка, безумовно, важлива для будь-якої держави. Держава повинна сприяти зростанню правової культури населення, допомагати знаходити вірні орієнтири у сфері державно-правового життя, виховувати повагу до права, правосуддя, конституції.

Розглядаючи питання про виховну функцію держави, доцільно акцентувати увагу на роль виховної функції держави у формуванні правової

культури. Важливим елементом правової культури є правосвідомість як сукупність ідей, уявлень, поглядів, які формуються у людини в зв'язку зі сприйняттям права. Завдяки цій функції особа усвідомлює які вчинки є протиправними, а які правомірними. Кожна особа змалку знає, що є добре, що погано, а що відповідає критеріям правомірності чи неправомірності. У процесі соціалізації особи та набуттям життєвого досвіду і знань у людини формується правова культура. В правовій культурі особи розрізняють окремі структурні елементи, серед яких виділяють правову свідомість, що формується на ґрунті правової ідеології та правової психології, елементи поведінки та безпосередньо правомірну поведінку, яка є формою зовнішнього прояву правової культури особи [5].

Слід зазначити, що виховна функція держави тісно взаємопов'язана з іншими функціями держави. Так, виховна функція держави пов'язана, наприклад, з охоронною. Саме виховання громадянина безпосередньо пов'язане з її правомірною поведінкою. В свою чергу, правомірна поведінка є запорукою надійної охорони і захисту конституційного ладу, законності та правопорядку, забезпечення громадської безпеки, прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Не менш важливим є і взаємозв'язок виховної функції з гуманітарною. Це виражається у тому, що вихованість особистості завжди включає в себе толерантне ставлення до оточуючих, бажання допомогти у вирішенні гуманітарних проблем життєдіяльності суспільства. Виховна функція держави також пов'язана із соціальною. Річ у тім, що соціальна функція держави не може реалізовуватися повноцінно без виховної. Це проявляється в тому, що особи, які виконують соціальні функції (медичні працівники, спеціалісти органів соціального захисту населення) не можуть ефективно здійснювати свої обов'язки без належного рівня вихованості. В протилежному випадку їх дії будуть носити аморальний характер. Виховна функція дуже тісно пов'язана з культурною функцією держави. Їх можна розглядати інтегровано, адже вони мають схожу мету: організація освіти, виховання, підтримка і розвиток науки, культури, що й формує свідомість

людини, яка виражається в інших функціях. Виховна функція держави пов'язана і з іншими соціально важливими функціями держави.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Передерій О.С.

Список використаних джерел:

1. Кириченко В.М., Куракін О.М. Теорія держави і права: модульний курс / В.М. Кириченко, О.М. Куракін.: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2010 - 264с.
2. Андрусяк Т. Г. Теорія держави і права / Т.Г. Андрусяк - Львів: Право для України, 1997.
3. Шляхтун П.П. Політологія. Теорія та історія політичної науки /П.П. Шляхтун /. К.: Либідь, 2002.- 576 с.
4. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) / С.Д. Гусарев, О.Д. Тихомиров: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – С. 322

МЕДІАЦІЯ УГОД ЯК РІЗНОВИД ПРЕВЕНТИВНОЇ МЕДІАЦІЇ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Куденко Тетяна Юріївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: медіація угод, попередження конфлікту, угода, ведення бізнесу

В сучасному суспільстві, враховуючи темпи розвитку комерційного обороту, виникає гостра необхідність у впровадженні таких механізмів сприяння укладанню угод, які б допомагали більш ефективно досягати взаємопорозуміння між сторонами, гарантували виконання умов угоди та

досягнення сторонами консенсусу у разі зміни умов договору. Наведене зумовлено тим, що виникнення конфліктів при укладанні угод тягне за собою не тільки втрату часу, а також перешкоджає нормальному веденню бізнесу, підриває ділову репутацію учасників спору, і може мати наслідком неукладення угоди взагалі. Саме тому все більшої популярності набуває медіація угод.

В класичному розумінні медіація – це процес, в якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає вирішити конфлікт, сприяючи досягненню консенсусу між конфліктуючими сторонами. Проте медіація виступає не тільки як засіб вирішення спорів, але й як інструмент формування стійких ділових, партнерських зв'язків між сторонами, а також як спосіб попередження виникнення конфліктів в бізнес-середовищі. В даному випадку мова йде про медіацію угод, тобто застосування медіативних технік в процесі укладання угод та їх виконання, а також у разі перегляду (зміни деяких умов) угод і медіативного супроводу різного роду проектів.

Медіація угод (англ. «assisted deal-making» або «deal mediation») – це переговори за участю посередника при укладанні угод, в яких нейтральна третя сторона працює з представниками обох сторін, допомагаючи їм краще налагодити спілкування, визначити можливості для взаємовигідної співпраці, збільшити вартість угоди та досягти максимально вигідної домовленості [3; с. 3].

Характеризуючи стан дослідження обраної нами тематики, слід зауважити, що російський вчений Д. Л. Давиденко вважає, що медіація може бути доцільною та продуктивною і у випадку відсутності конфлікту, якщо потрібно, але не вдається досягти домовленості [4; с. 1]. Ідентичним чином німецький вчений Роберт Вальц, обґрунтовуючи доцільність проведення процедури медіації, зазначає, що ситуація на етапі переговорів може змінитися доволі швидко: співпраця та дружелюбність змінюється боротьбою та ворожнечею. В такому випадку в нагоді стає медіативна техніка врегулювання конфліктів при укладанні угод [5; с. 146]. Загалом, дослідженню медіації угод присвятили праці такі вчені як С. І. Калашнікова, О. І. Носирева, О. В.

Аллахвердова, О. Д. Карпенко та інші. В Україні питання медіації досліджувались Б. Леко, Г. Чуйко, Г. Єрьоменко тощо, проте саме окремі аспекти медіації угод фактично залишаються поза увагою вітчизняних науковців.

Характеризуючи відмінність медіації угод від медіації в цілому, слід зауважити, що медіація угод сприяє обговоренню важливих для сторін аспектів укладення угоди та вирішенню спорів, що виникають на етапі укладення угоди, тоді як медіація конфлікту направлена на вирішення конфлікту, який вже виник. Ці два різновиди медіації схожі тим, що медіатор допомагає сторонам обмінюватися інформацією щодо їх інтересів та потреб і сприяє укладенню угоди. Однак, при медіації угод нейтральна сторона бере участь в переговорах до моменту виникнення конфлікту, коли немає необхідності у вирішенні спорів [3; с. 6].

Медіацію угод рекомендовано використовувати в таких випадках:

1. При укладенні комплексних, багатосторонніх чи масштабних угод, особливо довгострокових. Окремо слід зазначити, що медіація угод особливо доцільна при укладенні складних зовнішньоекономічних угод, тому що існує потреба в досягненні порозуміння між сторонами, які, в силу відмінності законодавчих положень країн, громадянами яких вони є, можуть по різному оцінювати одні й ті ж самі положення договору.
2. При укладенні угод, які не мають аналогів, тобто коли не існує усталеної практики укладення таких угод.
3. У разі, якщо через певні причини відмова від укладання угоди чи її розірвання пов'язані з суттєвими ризиками та втратами, а також можуть потягнути за собою значні збитки.

Що стосується процедури процесу медіації угод, то він складається з таких стадій як початкова, основна і заключна. Особливе значення в процесі медіації угод має початкова стадія, на якій медіатор повинен роз'яснити учасникам сутність та завдання медіації, сприяти виникненню між ним та сторонами довірчих відносин. Медіатор мотивує сторони до активної участі в

переговорах для успішного укладення угоди. На основній стадії роль медіатора полягає в супроводі сторін з метою створення кінцевої редакції угоди для оптимального співвідношення їх інтересів, при цьому медіатор вказує на ті протиріччя інтересів, про які сторони не знали або не могли знати через відсутність досвіду в укладенні таких угод. Заключною є стадія реалізації домовленості, на якій можуть виникнути додаткові проблеми, такі як невиконання стороною взятих на себе обов'язків або відступлення від умов угоди, що також можуть бути вирішені сторонами в ході процесу медіації.

Кваліфікований медіатор угод повинен мати значний досвід в сфері посередництва, але одних навичок розв'язання конфліктів не достатньо. Окрім вказаних навичок, ця особа має розумітися на укладанні угод, мати можливість контролювати процес медіації, адже сторони, як правило, мають власний досвід та впевненість в своїй позиції [3; с.10]. Водночас, зазвичай існують і певні обмеження, наприклад, медіатором не може бути особа, яка фактично є представником однієї зі сторін, чи яка певним чином зацікавлена в укладенні даної угоди.

Функції медіатора при укладенні угод полягають в тому, що він: 1) організовує та управляє переговорним процесом; 2) супроводжує сторони під час обговорення умов угоди; 3) визначає цілі кожної зі сторін; 4) закликає кожную сторону обговорити її справжні потреби в укладенні угоди; 5) допомагає сторонам вийти з «глухого кута»; 6) плідно співпрацює з радниками сторін; 7) пропонує творчі рішення сторонам; 8) допомагає у визначенні вартості угод; 9) усуває позерство серед сторін; 10) дає змогу кожній стороні дослідити можливості довіри та впевненості в партнері; 11) служить як «рупор» сторін, допомагаючи їм більш зрозуміло висловлювати думки та доносити ідеї з метою бути почутим іншою стороною; 12) направляє та стимулює застосування «мозкового штурму»; 13) втручається в неефективні переговори [3; с. 8].

Застосування медіації угод не позбавляє сторін можливості звернутися до класичної медіації. Після успішного проведення процедури медіації угоди сторони можуть використовувати послуги медіатора для вирішення спорів, що

можуть виникнути в процесі реалізації виконання угоди. В цьому випадку медіатор допомагає сторонам своєчасно усунути протиріччя та відмінності у поглядах, і тим самим уникнути конфлікту [2; с. 8].

Застосування медіації угод дозволяє створити умови для конструктивного діалогу між зацікавленими сторонами, насамперед в складних для досягнення домовленості угодах. Наведене зумовлено тим, що договір являється основою правового регулювання бізнес-діяльності. Детально продумана та узгоджена сторонами процедура укладання угод виступає основною умовою їх належного виконання. Формування культури партнерства між сторонами, чітке визначення обов'язків і прав сторін, співпраця у визначенні інтересів сторін, застосування механізму з подолання можливих ризиків та непередбачуваних обставин, покращення комунікативних можливостей сторін стає можливим при застосуванні медіації угод.

На підставі проведеного дослідження ми можемо дійти висновку про те, що в Україні на теперішній час існують всі умови для застосування процедури медіації угод. Але важливою залишається проблема сприйняття даного механізму юристами, які можуть бачити в цьому загрозу усталеному порядку укладання угод. З урахуванням цього, вбачається необхідною популяризація даного виду послуг як серед юристів, так і серед їх потенційних клієнтів, що здійснюють бізнес-діяльність. Крім того, значним кроком при впровадженні даного інституту в Україні буде виступати законодавче закріплення процедури медіації в цілому та медіації угод як її різновиду, а також їх підтримка та сприяння розвитку з боку держави.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Устименко О.А

Список використаних джерел:

- 1) Charles Middleton-Smith, Edward Moore «Assisted deal making». – IBA Legal Practice Division / Mediation committee newsletter. July, 2007.– p. 16–17.

- 2) M. Hager; R. L. Pritchard; «Deal Mediation: How ADR Techniques can help achieve Durable Agreements in the Global Markets». Transnational Dispute Management 1 (2004). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.transnational-dispute-management.com/journal-browse-issues-toc.asp?key=1>.
- 3) Phil Neiman. Guide to deal mediation. July, 2012, p. 21. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.neimanmediation.com.
- 4) Давыденко Д. Л. Нейтральное содействие переговорам по заключению и пересмотру условий сделок как новая профессиональная услуга / Д. Л. Давыденко // Правосудие в Московской области. – № 4. – 2009. – С. 138–158.
- 5) Техника ведения переговоров нотариусами: практ. пособие / отв. ред. Роберт Вальц; [пер. с нем. С.С. Трушниковой]; Центр нотар. исслед. при Федер. нотар. палате России. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 200 с.

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ КАК ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПРАВО В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО МИРА: ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Логвинова Арина Андреевна
судент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н.Каразина

Ключевые слова: процесс глобализации, воздействие на право, универсализация права, унификация права, метаправо.

В отечественной и зарубежной литературе сложилось множество самых различных определений глобализации и регионализации, сводящихся, в конечном счете к тому, что глобализация понимается как всемирный процесс

усиления экономических, социально-политических, культурных и иных взаимосвязей и взаимодействий национальных образований, направленных на формирование единой планетарной системы. Соответственно, регионализация определяется в виде аналогичного процесса, происходящего, однако, не в мировом масштабе, а на уровне отдельных регионов. Это процесс, который воздействует не только на все сферы жизнедеятельности общества, но и на государственную и общественную жизнь, в том числе и право.

Процесс глобализации оказывает очень большое влияние на изменение ряда государственно-правовых институтов, норм права и отношений на мировом и внутригосударственном уровнях, тем самым ускоряя процесс универсализации в области права. Следует отметить, что воздействие на право, имеет определенные особенности. Оно отличается разносторонностью и системностью, а также фундаментальностью, сопряженной с радикальным влиянием не только на право, но и на процесс его развития. Поэтому как справедливо отмечают многие ученые, эту сферу общественных отношений в ближайшее время ждут кардинальные изменения.

В целом, процесс воздействия феномена глобализации на право в общетеоретическом и методологическом плане отличается следующими особенностями и чертами:

а) разносторонность его влияния на право и системность его воздействия, обусловленные самой природой глобализации «как системной интеграции идей, принципов, связей и отношений»;^[1, с.389]

б) фундаментальный и вместе с тем весьма радикальный характер влияния глобализации на право и на процесс развития его теории;

в) большое разнообразие путей и форм воздействия глобализации на право и его теорию, результатом которых является интернационализация права;

г) прямое и косвенное (в основном, через экономику и политику) воздействие процесса глобализации не только на национальное (внутригосударственное), но и на международное право – на его характер, источники, содержание, механизм действия;

д) наличие определенных пределов воздействия процесса глобализации на право, результатом чего, по мнению исследователей, является образование так называемого *метап права*, воспринимаемого как «закономерная и завершающая цикл правового развития фаза эволюции права, раскрывающая на планетарном и космическом уровнях глубинную природу и масштабы права».[2, с. 9]

В каких направлениях глобализация воздействует на право? Отвечая на эти и другие, им подобные вопросы, авторы, занимающиеся исследованием проблем глобализации, выделяют, как минимум, три основных направления ее воздействия на право, а вместе с тем на теорию и методологию его познания.

Первое из этих направлений связывается с воздействием глобализации на характер отношений друг с другом национальных правовых систем, которые в силу их тесной связи и взаимодействия в настоящее время «уже недостаточно исследовать каждую в отдельности, а необходимо рассматривать их в общей системе». Прежние теории, исходящие из «самодостаточности внутригосударственного права» и направленности международного публичного права на регулирование только внешних связей, возникающих между различными государствами, «в настоящее время, по мнению ученых, весьма существенно расходятся с реальной действительностью». [3, с. 10]

Второе направление воздействия глобализации на право и на его теорию ассоциируется, по мнению исследователей – специалистов в области англосаксонского права, преимущественно с изменением главного направления развития данной правовой семьи, которое все больше фокусируется не на проблемах внутреннего, а на проблемах мирового правопорядка.[4, с 7]

Наконец, третье направление связывается с воздействием глобализации не столько на право как явление, сколько на его теорию и соответствующую методологию. При этом авторы не без оснований исходят из того, что под влиянием процесса глобализации с неизбежностью будут видоизменяться старые правовые теории и возникать новые модели, в основу которых будет

заложена новая правовая культура, идеология, а также новая методология познания окружающей человека правовой среды.

Так как тенденции развития права, как известно, весьма многочисленны и разнообразны, их следует классифицировать на основе разных критериев и изучать не в общем, а дифференцированно, в зависимости от их принадлежности к тем или иным группам.

Таковыми критериями могут быть, например, формы и степень проявления тех или иных тенденций (ярко выраженные тенденции, формирующиеся и т.д.), уровни их проявления (глобальный, региональный, национальный), сферы жизни, отрасли или институты права, в пределах которых возникают и развиваются те или иные тенденции, и другие.

Среди тенденций глобального и регионального уровней особо следует выделить тенденцию универсализации и унификации права.

Основой возникновения и развития этой и других, ей подобных тенденций лежит объективный процесс интеграции мировой экономики, финансов, средств массовой информации, который не мог не отразиться как на эволюции права в целом, так и на формах и способах его дальнейшего развития.

Конечно, мнение большинства ученых о том, что универсализация права, которая проявляется в стремлении выработки общего, всеобъемлющего подхода к праву, и его унификация, означающая «введение в правовые системы государств единообразных норм», - явления далеко не новые в государственно-правовой жизни различных стран. «Формирование и развитие права (от его примитивных до современных развитых форм), - писал по этому поводу В. С. Нерсисянц, при учете всех существующих особенностей внутригосударственных систем права по сути своей представляют собой историю его все большей универсализации и унификации, историю движения ко все более глобальному праву, и эти «исторически прогрессирующие свойства и характеристики развивающегося права находят свое выражение, закрепление и осуществление как в отдельных национально-государственных системах права, так и в международном праве».[5, с. 40]

Хотя универсализацию и унификацию права можно проследить почти на всех исторических этапах эволюционного развития государственно-правовой материи, в условиях глобализации они проявляют скорее взрывной, революционный характер. Поэтому многие правоведы характеризуют процесс глобализации как «макромасштабный, многоплановый», хотя и «внутренне противоречивый процесс нарастания общего в элементах мировых экономической, социальной и правовой систем».[6, с. 10]

Наиболее ярко тенденцию универсализации и унификации права можно лицезреть на глобальном и региональном уровнях в сфере торговли, бизнеса, финансов и так далее. Несомненно, степень развитости данной тенденции в разных регионах в силу целого ряда объективных причин не может быть одинаковой. Например, она не может быть таковой хотя бы в силу различного уровня интеграции. Так, в пределах Европейского Союза интеграция на данное время во всех сферах жизни этого сообщества достигла весьма высокого уровня, а к примеру, в СНГ, она находится на весьма незначительном уровне.

Если говорить о глобальном уровне, то, основываясь на мнении большинства ученых-правоведов, считающих, что интеграция является неотъемлемой и важной частью глобализации, можно сделать следующий вывод: каков будет уровень всемирной интеграции, таковым будет и уровень глобализации мира, а вместе с тем - степень развития и проявления тенденции универсализации и унификации права. Без сомнения, при этом нужно исходить не из среднего статистического показателя, а из факта неравномерности развития данных явлений в различных регионах мира.

Также особое внимание следует обратить на тенденцию усиления роли и значения судейства и его источников в виде прецедента и судебной практики.

В научной литературе часто встречается мнение, что по мере развития процесса глобализации право становится все более сложной системой. Отсюда следует, что и предусмотреть все в нем нельзя, поэтому и возрастает роль судебной практики в решении ряда вопросов.

Вследствие этого в западной юридической литературе в последние годы усиленно разрабатывают концепцию формирования единой глобальной юриспруденции, целью которой является, с одной стороны, содействие процессу универсализации и унификации права на глобальном и региональном уровнях, а с другой - стремление к сохранению правовых основ национальной и локальной культуры.

В итоге, переступив порог нового тысячелетия, человечество должно переосмыслить множество фундаментальных ценностей общественного сознания и серьезно заняться поиском гарантий устойчивого развития и правовой регламентации общественного бытия в условиях постепенного исчезновения границ между пространством и временем, между людьми и народами. Понятия «глобализация», «универсализация», «интернационализация права», «международный правопорядок», «международный терроризм и борьба с ним» и многие другие требуют не только гносеологического, но и глубокого юридического и политологического переосмысления, такого сопоставления с основополагающими принципами демократического правового государства, которое помогло бы определить критерии устойчивого и цивилизованного развития, рамки плодотворного международного сотрудничества в условиях новой действительности.

Научный руководитель: к.ю.н., доц. Жук Н.А.

Список использованных источников:

Марченко М.Н. Государство и право в условиях глобализации. – М.: Проспект, 2008. - 400 с.

Марченко М.Н. О влиянии процессов глобализации и регионализации на развитие права и его теории/Марченко М.Н.// Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2015.– 16 с.

Марченко М.Н. О влиянии процессов глобализации и регионализации на развитие права и его теории/Марченко М.Н.// Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2015.– 16 с.

Дерябина Е.М Основные направления и тенденции развития права в условиях глобализации /Право и государство. – 2013. – № 4 (61)– 13 с.

Нерсисянц В.С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире // Государство и право. - 2005. - № 5. - 38-47с.

Лукашев Е.А. Права человека и процессы глобализации современного мира.– М.: Норма, 2007.– 573 с.

ПОНЯТТЯ МОРСЬКОГО АРБИТРАЖУ

Лунгул Олександр Васильович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова роботи: морський арбітраж, торгівельне мореплавство, морські спори, морське право

Води Світового океану з давніх-давен забезпечували найрізноманітніші потреби людства. Протягом тисячоліть їх використовували найрізноманітнішим способом, починаючи з рибальства та видобування корисних копалин, закінчуючи транспортуванням вантажів та людей. Згадаємо хоча б торговий шлях «Із варяг у греки», який зв'язував віддалені куточки Київської Русі і Візантійську імперію із скандинавськими країнами. А найголовніше – він мав велике значення для внутрішньої та зовнішньої торгівлі, сприяв розвитку міжнародних відносин, вздовж нього засновувались багаті міста, які ставали осередками культури та виробництва.

Минали тисячоліття, із плином часу води Світового океану не втратили своєї економічної привабливості. Навіть, навпаки, з розвитком економічних відносин інтерес до комерційного мореплавства тільки зростає, а потреба не

дорогого транспортування великих об'ємів вантажу збільшувала його актуальність.

З розвитком торгового мореплавства виникали нові, не типові відносини, які в свою чергу породжували нові види правових спорів. Найдієвішим, перевіреним часом, способом вирішення таких спорів став морський арбітраж. Тим більше, що під час економічних криз найбільш актуальними є способи швидкого та ефективного вирішення спорів. І у випадку торгового мореплавства це набуває виключного значення. Довгий процес врегулювання спорів може призвести до негативних наслідків, таких як псування вантажу, невчасне поставлення товару, або ж просто, з часом, можуть виникнути обставини, які спричинять неможливість виконання договору.

Саме тому, щоб уникнути таких негативних наслідків, сторони включають в договори арбітражні застереження та укладають арбітражні угоди, щоб мати можливість в арбітражному порядку оперативно та ефективно вирішити спір. В результаті сторони залишаються у вигоді. Тому значення морського комерційного арбітражу, з роками, збільшувалося разом з масштабами проведення морського комерційного мореплавства.

Інститут морського арбітражу, в тому вигляді, в якому він відомий нам, з'являється на початку 18 – 19 століть. Це було спричинено бурхливим розвитком промисловості та торгових відносин. Поштовхом до розвитку морського комерційного арбітражу стала діяльність різноманітних комерційних асоціацій, торгових палат та різного виду бірж (морських, торгових, фондових і тому подібних).

Поняття «торгового мореплавства» наведено в Кодексі торгового мореплавства України, згідно з яким під ним розуміється діяльність, пов'язана з використанням суден для перевезення вантажів, пасажирів, багажу та пошти, рибних та інших морських промислів, розвідки та видобування корисних копалин, виконання буксирних, криголамних і рятувальних операцій, прокладання кабелю, також для інших господарських, наукових і культурних

цілей [1, ст.1]. І від цієї дефініції необхідно відштовхуватися, визначаючи поняття «морський арбітраж».

Сам по собі морський арбітраж являє собою різновид міжнародного комерційного арбітражу. При цьому слід розмежовувати поняття «(внутрішній) морський арбітраж» та «міжнародний морський арбітраж», так як вони мають різну сферу дії, а отже специфіку регламентації.

Наукова література містить декілька визначень поняття «міжнародний морський арбітраж».

На думку Н. А. Брехової, під поняттям «міжнародний комерційний арбітраж» слід розуміти спосіб вирішення спорів між сторонами із різних держав або сторонами з «іноземним елементом», призначуваними ними самими нейтральними арбітрами або арбітром, чиє рішення має обов'язкову силу [6].

В свою чергу Е. Тимофєєва дає таке визначення міжнародному морському арбітражу. Міжнародний комерційний морський арбітраж – це недержавна комерційна арбітражна інституція, спеціально призначена для розгляду комерційних спорів між учасниками торгового мореплавства, сторонами по яким виступають, як правило, особи різної державної належності [5].

Такі науковці як Н. Мірошніченко та В. Лебєдєв відмічають, що морський арбітраж являє собою третейський суд, створений для вирішення спорів, які виникають при проведенні комерційної діяльності у галузі торгового мореплавства[7].

Говорячи про відмінність «міжнародного морського арбітражу» від «морського арбітражу», так би мовити внутрішнього, Берехова Н. А. пояснює, що ця відмінність полягає у тому, що «внутрішній морський арбітраж» розглядає спори між сторонами, які мають своїм походженням одну і ту ж державу, з приводів «внутрішніх угод» [6].

Крім того, морський арбітраж, можна розрізняти на арбітраж «ad hoc» - створений угодою сторін для розгляду однієї конкретної справи, та інституційний – постійно діючий арбітражний суд.

Основною ознакою, яка вирізняє морський арбітраж від інших видів арбітражів, є спеціальна категорія спорів, що йому підсудна. Морському арбітражу підсудні спори, що виникають з відносин торгового мореплавства. Також, як ознаку, можна виділити спеціальний суб'єктний склад – учасників торгового мореплавства.

Міжнародне регулювання проведення міжнародного комерційного та морського арбітражу здійснюється, на міжнародному рівні, за допомогою укладення міжнародних конвенцій та двохсторонніх договорів. Говорячи про здійснення регулювання на внутрішньодержавному рівні, воно здійснюється шляхом прийняття законів, які регулюють міжнародний комерційний арбітраж. До міжнародних актів слід віднести Конвенцію ООН з морського права 1982 р., правила міжнародного арбітражного суду з морського та річкового судноплавства в Гдині (International Handelsschiedsgerichtsbarkeit, Handbuch. Berlin), Європейську конвенцію про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 року. Конвенція ООН з морського права 1982 року - є унікальним документом, який кодифікує в собі морське право, а також визначає базові поняття та правові режими водного простору, окрім того проголошує створення Міжнародного трибуналу з морського права - міжнародної незалежної судової інституції.

До внутрішньодержавних актів, як приклад, слід віднести, ЗУ «Про Міжнародний комерційний арбітраж» та Кодекс торгового мореплавства України.

З урахуванням вище викладеного, а саме визначень, ознак та видів морського арбітражу, можна дати визначення морському арбітражу як третейському суду, спеціально призначеному для вирішення приватноправових спорів між учасниками торгового мореплавства, з приводу проведення комерційної діяльності в галузі торгового мореплавства.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Кодекс торговельного мореплавства України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 23.05.1995 № 176/95-ВР, поточна редакція — Редакція від 11.08.2013. – ст. 1

2. Закон України „Про міжнародний комерційний арбітраж” від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 25.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.12.1982

4. Правила міжнародного арбітражного суду з морського та річкового судноплавства в Гдині.

5. Темофєєва Е. Международный морской коммерческий арбитраж: составление эффективной арбитражной оговорки. – стаття. слияния & поглощения. – с. 6-9

6. <http://www.sea-law.ru/journal/2003-07/brehova.html>

7. http://interlegal.com.ua/ru/publikacii/osobennosti_lmaa/

МІСЦЕ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ У СИСТЕМІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Малазонія Нателла Годердзіївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: правосуддя, альтернативні способи вирішення спорів, форма, медіація.

Свідченням про прагнення України до більшої демократизації та гуманізації кримінально-правового процесу, є впровадження концепції відновного правосуддя. Це новий підхід до розв'язання кримінально-правового конфлікту, який ще потребує усвідомлення та осмислення. Одним із аспектів розуміння концепції відновного правосуддя, є визначення місця альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів у цій системі.

Заслужують уваги праці таких сучасних українських вчених, як: Х.Д. Алікперова, Х. Бесемера, Р. Буша, Л.В. Головка, В.В. Землянської, Х. Зера, Л.М. Карнозової, Г. Мате, Р. Максудова, М. Райта, Ю. Микитин та ін. Дослідження цих авторів мають велике наукове і практичне значення.

Для того, щоб визначитись із тим, яке місце займають альтернативні способи вирішення конфліктів у системі відновного правосуддя, треба зрозуміти, яке місце займає відновне правосуддя у національній системі.

Відновне правосуддя трактують у широкому розумінні й розглядають як новий погляд, іншу, відмінну від традиційної, філософію реакції суспільства на злочин, підхід до розв'язання кримінально-правового конфлікту в межах кримінального процесу. Відновне правосуддя зосереджує свою увагу не тільки і не стільки на судовому розгляді кримінальної справи: воно поширюється на весь процес, починаючи з моменту вчинення злочину і до притягнення до відповідальності за нього[1, С. 54–84].

Юрій Микитин зазначає, що помилково було б розглядати відновне правосуддя як альтернативу правосуддю традиційному. Така позиція далека від істини, оскільки відновне правосуддя може тільки доповнювати традиційний підхід до кримінального судочинства[1, С. 54–84]. Як зазначають Л.М. Корнозова та Р.Р. Максудов, відновне правосуддя акцентує увагу на тих аспектах злочину, які залишаються поза увагою офіційного кримінального процесу [2, с. 32]. Тобто, відновне правосуддя є доповненням, частиною кримінального судочинства.

Важливо відзначити, що Рекомендація ООН «Про розробку і здійснення заходів посередництва та відновного правосуддя у сфері кримінального судочинства» та Резолюція «Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах» визначають підходи до місця відновного правосуддя у кримінальному процесі. Можна виділити такі основні аспекти: 1) відновне правосуддя розглядається як альтернатива традиційним елементам кримінального правосуддя; 2) відновне правосуддя може застосовуватися на будь-якому етапі розгляду справи в межах кримінального

судочинства з урахуванням національного законодавства [3, С 54–62]. Тобто, альтернатива саме елементам кримінального правосуддя а не самому традиційному судочинству, про що свідчить можливість його застосування на будь-якому етапі розгляду справи.

Що стосується безпосередньо способів АВС у кримінально-правових спорах, то праву на застосування альтернатив судовому провадженню, посередництву та примиренню приділено багато уваги у міжнародно-правових актах ООН, що містять загальні норми щодо відновного правосуддя. [3, С. 54–62].

Слід зазначити, що Резолюція Економічної та соціальної ради ООН Про основні принципи застосування програм відновного правосуддя в кримінальному судочинстві» 24 липня 2002 р. виокремлює три основні форми відновного правосуддя: 1) сімейні конференції; 2) кола правосуддя; 3) медіацію [1, С. 54–84]. На наш погляд їх, доречніше називати не формами а способами відновного правосуддя. Сімейна конференція та кола правосуддя не набули значного застосування в світі.

Найпоширенішим способом альтернативного вирішення спору є медіація. Спеціальним європейським правовим актом у сфері відновного правосуддя є Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи «Про медіацію у кримінальних справах» No R(99)19 від 15 вересня 1999р. (далі - Рекомендація). Відповідно до цієї рекомендації Рада Європи розглядає медіацію як гнучкий, всеохоплюючий процес, який є додатковим або альтернативним способом вирішення кримінальних справ у системі традиційного судочинства. Отже, медіація розглядається як: 1) як доповнення до кримінального судочинства; 2) альтернатива традиційному судовому розгляду. Наявність такого подвійного підходу зумовлена багатогранністю, особливостями кримінального процесу різних європейських країн. Тобто, за першим підходом, медіація розглядається як складова частина кримінального процесу. За таких умов медіація здійснюється в межах розгляду справи на певній стадії провадження. За другим - медіація є альтернативою кримінальному провадженню [1, С. 54–84].

Отже, проаналізувавши групу міжнародно-правових актів, можна дійти висновку, що способи АВС у кримінально-правових конфліктах є певними способами відновного правосуддя і можуть розглядатися як альтернатива або доповнення до елементів кримінального судочинства. А саме поняття "відновне правосуддя" охоплює більш широке коло відносин, щодо досягнення відновного результату і включає в себе такі форми відновлення, як: звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Микитин Ю. Філософія відновного підходу Ю. Микитин / Ю. Микитин // Відновне правосуддя в Україні – 2012. – №1–4. – С. 64–84.
2. Организация и проведение программ восстановительного правосудия [метод. пособие под ред. Л.М. Корнозовой и Р.Р. Максудова]. - М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2006. – 244с.
3. Микитин Ю. Закріплення основ відновного правосуддя у міжнародно-правових актах ООН та Європи / Ю. Микитин // Відновне правосуддя в Україні – 2010. – №1–4 – С. 54–62.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Мартем'янова Тетяна Валеріївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: природокористування, Європейський суд з прав людини, охорона оточуючого середовища, екологічні права

Права людини на користування природними ресурсами носять транснаціональний характер, оскільки недостатня увага до сучасної екологічної ситуації не може бути подолана зусиллями лише однієї держави. З огляду на це, все більшого значення набуває міжнародно-правове регулювання в сфері захисту і охорони користування природними ресурсами.

Природокористування - це використання корисних для людини властивостей навколишнього природного середовища - екологічних, економічних, культурних, оздоровчих та інших.

Право природокористування - це система норм, що регулюють відносини з використання природних ресурсів.

У тексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Ради Європи (Європейській конвенції з прав людини), на основі якої діє Європейський Суд з прав людини у Страсбурзі, не містяться положення про екологічні права людини і громадянина. На це звернула увагу і Європейська Комісія з прав людини, вказавши при розгляді однієї зі справ, що права на природокористування як такого немає серед прав і свобод, гарантованих Конвенцією, зокрема її статтями 2, 3 і 53. Разом з тим аналіз практики Європейської комісії та Європейського Суду з прав людини показує, що в останнє десятиліття все більше усвідомлюється взаємозалежність між правом людини і громадянина на природокористування і якістю навколишнього

середовища [2, с.93]. Ця прогалина також розглянута в окремій думці суддів Ж.-П.Коста, Г.Ресса, Р.Тюрмена, Б.Цупанчіча і Е.Штейнер, які дають таке пояснення: «На даний момент проблеми охорони навколишнього середовища стали міжнародно-правовими і підпадають під міжнародну юрисдикцію». Але, останнім часом, права людини з природокористування отримали підтримку і захист з боку Європейського Суду з прав людини, що відображено у його рішеннях і постановах.

Практика Європейського Суду показує, що в разі порушення екологічних прав застосуванню підлягає ст. 8 Конвенції. Ця норма захищає право людини на повагу до її приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції і не допускає втручання з боку публічної влади у здійснення цих прав [1]. Прямий зв'язок даної норми і рішень суду вбачається, по-перше, у зв'язку між станом довкілля та деякими правами людини. Наприклад, вібраційне забруднення може викликати пошкодження або руйнування житла, що знаходиться в зоні забруднення. Вивчення різних видів забруднення, таких як фізичне (шумове, світлове, органічне, вібраційне, механічне та ін.), хімічне, радіоактивне та інших, нашою думкою, що негативний вплив на навколишнє середовище здатний позначатися на нашому здоров'ї, особистому житті, майні та правах на нього. Так, якщо в зоні радіаційного забруднення знаходиться нерухомість громадян (наприклад, земельна ділянка з будинком), то власники надовго позбавляються можливості користуватися нею. По-друге, практика самого Суду показує його намір тлумачити ряд прав і свобод таким чином, що право людини на сприятливе навколишнє середовище в разі його зв'язку з конвенційними правами всебічно отримує захист [4].

В цілому фраза «природокористування » зустрічається в 57 справах, розглянутих Європейським Судом.

У державах-членах ЄС існують різні можливості звернення до суду за захистом прав у сфері природокористування:

- можливість звернення до суду за захистом даних прав будь-якої людини (Голландія, Ірландія);

- можливість звернення до суду за захистом даних прав будь-якої зацікавленої особи (Франція, Великобританія, Іспанія, Швеція, Фінляндія);
- можливість звернення до суду за захистом даних прав тільки за наявності порушень індивідуальних прав позивача у сфері природокористування (Німеччина);
- можливість звернення до суду за захистом даних прав, надана відповідним асоціаціям (Італія, Греція) [3, с.68]

Слід зазначити, що Європейський Суд з прав людини не вирішує справи, пов'язані із природокористуванням, які підвищують екстра-територіальні та транскордонні питання. З цього приводу Суд розробив прецедентне право, а саме принципи екстериторіального та транскордонного природокористування, що ґрунтуються на Європейській конвенції з прав людини. Однак, так як дані правила були розроблені в рамках дуже різних фактичних обставин, лише Суд буде правомочним визначати, як і коли вони можуть бути застосовані до випадків порушення прав з природокористування по кожній конкретній справі. [5, с. 114]

Практика Суду показує, що кількість справ, пов'язаних з порушеннями в сфері природокористування та охорони навколишнього середовища, поступово збільшується. Можна спрогнозувати, що і надалі при відсутності ефективних заходів, що вживаються на національному рівні щодо забезпечення сприятливих умов навколишнього середовища, кількість таких позовів зросте. Цьому також сприяє розгляд Судом держави як суб'єкта, зобов'язаного забезпечувати повагу до особистого, сімейного життя громадян та їхньої оселі. Отже, держава зобов'язана регулювати діяльність осіб і організацій на своїй території таким чином, щоб вони дотримувалися цих прав та вживали необхідні заходи, включаючи встановлення ефективного природоохоронного та іншого законодавства.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пейчев К.П.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Международное экологическое право: Учебник / Отв. ред. Р.М. Валеев. – М.: Статут, 2012. – 639 с.
3. Мировая экологическая политика и мировое экологическое сотрудничество: Учебно-методическое пособие для вузов. / Отв. ред. В.Н. Морозова. – Воронеж.: Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2007. – 126 с.
4. Jacobs, Francis, The Role of the European Court of Justice in the Protection of the Environment (2006). Journal of Environmental Law, Vol. 18, Issue 2, pp. 185-205, 2006.: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=914775>
5. Manual on Human Rights and the Environment: Council of Europe publishing // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DH_DEV_Manual_Environment_Eng.pdf

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Масалітіна К.С.

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: kmasalitina@mail.ru

Ключові слова: неповнолітні, правовий статус, процесуальний статус неповнолітнього, кримінальне судочинство, недієздатність, кримінальна відповідальність, правосуб'єктність

Істотні зміни в законодавстві України, які суттєво впливають на регламентацію правового становища неповнолітніх у державі та стосуються процесуального становища осіб, які не досягли повноліття, повинні сприяти виконанню завдань, що стоять перед кримінальним процесом щодо підвищення рівня правової захищеності неповнолітніх.

Аналіз діючого кримінально-процесуального законодавства, що регламентує правове становище неповнолітнього, який вчинив злочин чи став його жертвою, свідчить, що воно не повною мірою відповідає завданню забезпечення прав і законних інтересів такої особи та міжнародним стандартам ставлення до дитини, особливо тієї, яка опинилася в складних умовах розслідування у кримінального провадження. У науці кримінального процесу недостатньо повно досліджено процесуальний статус неповнолітніх учасників кримінального судочинства, особливо тих, хто порушив закон про кримінальну відповідальність [5, 6, 7, 8].

Окремим аспектам правового становища неповнолітніх взагалі та ряду пов'язаних з ним проблем присвятили свої роботи такі автори, як: О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, В.К. Шкарупа, О.Г. Фролова та інші. У кримінально-процесуальній науці це питання розробляли у своїх роботах такі вчені-процесуалісти, як: А.Я. Ветрова, О.Х. Галімов, Л.М. Голубєва, Ю.М. Грошевой, Л.Л. Канєвський, Г.К. Кожевніков, О.С. Ландо, О.О. Левендаренко, В.В. Леоненко, І.С. Манова, В.І. Маринів, Е.Б. Мельникова, Г.М. Міньковський, Г.М. Омеляненко, Д.П. Письменний, В.А. Рибальська, Н.Ш. Сафін, В.М. Трубніков, В.В. Шимановський, Н.В. Шость. Однак правове становище неповнолітніх досліджувалося в більшості робіт лише з точки зору особливостей процесуальної форми розслідування проваджень про злочини цих осіб, тоді як аналіз їх правового становища як учасників процесу здійснювався без урахування всього комплексу питань, обумовлених специфікою цих суб'єктів кримінального процесу.

Із загального кола неповнолітніх, що залучаються до кримінально-процесуальної діяльності, продовжуючи розпочате нами виділення

(кримінально-процесуальний статус неповнолітньої особи), в межах галузевого (кримінально-процесуального) статусу особи можна виокремити кримінально-процесуальний статус неповнолітніх, які скоїли діяння, передбачене Особливою частиною Кримінального Кодексу України. У цілому і статус цієї групи неповнолітніх може бути підданий більш дрібному поділу на кримінально-процесуальний статус неповнолітніх, які скоїли злочин, та кримінально-процесуальний статус неповнолітніх, які скоїли суспільно небезпечне діяння до досягнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність. Зважаючи на те, що найбільшу питому вагу серед цих двох підгруп неповнолітніх займають саме ті, що входять до першої групи, а дослідження питань щодо кримінально-процесуального статусу неповнолітніх другої підгрупи пов'язано із розв'язанням ряду проблем, що будуть розглянуті нижче, основну увагу буде приділено висвітленню особливостей формування та закріплення у кримінальному процесі України кримінально-процесуального статусу неповнолітніх, які скоїли злочин [1].

Треба зазначити, що кримінально-процесуальний статус неповнолітніх, які скоїли злочин, повністю збігається із статусом дорослої особи (повнолітнього підозрюваного, обвинуваченого, підсудного) і знаходить своє відображення у відповідних статтях КПК України. Але, враховуючи специфіку загального впливу неповноліття, як юридичного факту-стану, неповнолітні у кримінальному процесі взагалі і неповнолітні, що скоїли злочин зокрема, у порівнянні з повнолітніми учасниками кримінально-процесуальної діяльності, як загальне правило, фактично обмежені у своїй правосуб'єктності (право - та дієздатності) [4]. Беручи до уваги ряд попередніх висновків стосовно перспективи розвитку кримінального процесу, відзначимо, що теоретична модель кримінально-процесуального статусу неповнолітніх, що скоїли злочин, повинна врахувати:

– особливості прояву психофізіологічного рівня розвитку неповнолітніх відносно їх участі у кримінально-процесуальній діяльності;

– правові наслідки, з одного боку пов’язані з існуючими правовими обмеженнями, а з другого – зі встановленням додаткових юридичних засобів захисту прав і законних інтересів таких осіб;

– існування зв’язку «загальне – спеціальне» у тому сенсі, що неповнолітні у кримінальному процесі, поряд із загально-процесуальними правами, обов’язками (як суб’єкти кримінального процесу), повинні наділятися і спеціально-процесуальними правами, обов’язками (саме неповнолітніх як суб’єктів кримінального процесу).

Основу будови кримінально-процесуального статусу неповнолітніх, які скоїли злочин, становитиме відповідний кримінально-процесуальний статус особи дорослого підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, виходячи з єдності природи участі у кримінальному процесі (мається на увазі, як галузевий кримінально-процесуальний статус особи взагалі, так і інституціональний кримінально-процесуальний статус), з відповідною його адаптацією до психофізіологічних особливостей неповнолітнього. Тому процесуальний статус неповнолітнього, що скоїв злочин, повинен являти собою змінений кримінально-процесуальний статус звичайного (повнолітнього) підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, який відповідає можливостям його сприйняття, усвідомлення (на інформаційному рівні), реалізації саме неповнолітнім, і відповідно, включати не тільки загально відомі процесуальні права та обов’язки, а й виключно – спеціальні (скажімо так: спеціальні-неповнолітні) [2, с. 193-195].

Правовим статусом наділяється кожна особа у тому числі і неповнолітні, що і дає можливість характеризувати їх як суб’єктів права. Визначення змісту кримінально-процесуального статусу особи здійснюється з урахуванням: зв’язку особи зі злочином, правовою природою участі у справі, характером правовідносин, її особливостями [3]. Можливість виділення статусних угруповань суб’єктів кримінального процесу забезпечує загальний підхід щодо врегулювання їх становища. Увагу потребує взаємна узгодженість статусів учасників процесу.

Неповноліття особи має такі правові наслідки: встановлення правових обмежень щодо неї; запровадження додаткових юридичних засобів захисту її

прав та законних інтересів. Існування цих особливостей передбачає їх обов'язкове законодавче урахування при формуванні правового статусу неповнолітнього у тому сенсі, що неповнолітні у кримінальному процесі, поряд із загально-процесуальними правами, обов'язками (як суб'єкти кримінального процесу), повинні наділятися і спеціально-процесуальними правами, обов'язками (саме неповнолітніх як суб'єктів кримінального процесу). Це стосується не тільки тих з них, хто скоїв злочин, а й взагалі усіх осіб віком до вісімнадцяти років, що залучені до кримінального провадження.

Враховуючи викладене вище та з метою вдосконалення процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного пропонуємо таке: 1) посилити дію принципу змагальності на досудовому розслідуванні; 2) запровадити норми міжнародно-правових актів, що визначають становище особи під час здійснення правосуддя. в повному обсягу; 3) деталізувати та розширити права, якими наділений обвинувачений, а також закріпити нові права, що охоплюють більшу частину законних інтересів обвинуваченого і не мають свого законодавчого закріплення. Також, у 6 розділі, главі 38 КПК, який стосується провадження у справах про злочини неповнолітніх, слід закріпити окремі положення, які б ураховували специфіку визначення процесуального статусу неповнолітніх, що притягаються до кримінальної відповідальності, згідно з їх віковими, розумовими та психологічними особливостями. Такий порядок доцільно застосовувати взагалі при регламентації кримінально-процесуального статусу будь-якого неповнолітнього, залученого до кримінального судочинства.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слінько Д.С.

Список використаних джерел:

1. Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция: Проблемы уголовного права, уголовного процесс и криминологии. – М.: Дело, 2000. – 272 с.
2. Левендаренко О.О. Кримінальне судочинство у справах неповнолітніх: історичний аспект // Закон і підліток: Матеріали обласної

науково-практичної конференції. Донецьк, 27 жовтня 2000 року / Гол. ред. Ю.Л. Титаренко. – Донецьк: ДІВС, 2001. – С. 193–202.

3. Галимов О.Х. Малолетние лица в уголовном судопроизводстве. – СПб: Питер, 2001. – 224 с.

4. Дяченко К.І., Шость Н.В. Процесуальні особливості розслідування справ про злочини неповнолітніх. – Харків: Константа. – 1997. – 56 с.

5. Закон України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 6.- Ст. 35.

6. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 30. - Ст. 142.

7. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 16. - Ст. 167.

8. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно із Законом України від 09.02.2006 р.) /У Офіц. вісн. України. - 2006. - №32. - Ст. 2371.

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В СИСТЕМЕ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Махди Сахиб Салех
аспирант юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина

На современном этапе развития международных отношений проблема обеспечения и защиты прав человека приобретает все большее значение. Процессы глобализации требуют унификации и адаптации национального

законодательства по правам человека с международными стандартами. Украина является участницей большинства универсальных соглашений по правам человека и специальных конвенций по защите прав женщин, активно принимает участие в международном правотворческом процессе в данной сфере.

С учетом активизации евроинтеграционных процессов, вопрос об обеспечении гендерного равенства в сфере публичного управления в Украине приобретает особенно актуальное значение. В связи с этим целесообразным представляется рассмотреть международно-правовые обязательства Украины в части соблюдения равных прав мужчин и женщин как участников отношений в секторе публичного управления.

Украина, являясь участницей Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 18.12.1979 г. (далее – Конвенция) и одобряя Пекинскую платформу действий – Итоговый документ Всемирной конференции по положению женщин (1995 г., Пекин), взяла на себя перед международным сообществом ряд обязательств в части обеспечения равных прав и возможностей мужчины и женщины [1]. Эти обязательства включают в себя разработку и принятие мер, направленных на практическое осуществление политики равных возможностей мужчин и женщин с учетом гендерной проблематики при разработке новых законодательных актов, а также принятии национальных стратегий, планов и программ развития государства.

В частности, исходя из преамбулы Конвенции, Украина подтверждает, что дискриминация женщин нарушает принципы равноправия и уважения человеческого достоинства, препятствует участию женщины наравне с мужчиной в политической, социальной, экономической и культурной жизни своей страны, мешает росту благосостояния общества и семьи и еще больше затрудняет полное раскрытие возможностей женщин на благо своих стран и человечества в целом. Исходя из этого, Украина обязуется перед мировым сообществом принять ряд мер, направленных на недопущение гендерной дискриминации в отношении женщины как потенциального участника

публично-правовых отношений. Анализируя текст Конвенции, можно выделить основные из них.

Во-первых, Украины обязалась включить принцип равноправия мужчин и женщин в национальную конституцию. В 1996 г., когда была принята Конституция Украины, в текст документа была введена норма, согласно которой в Украине действует принцип равенства мужчин и женщин в общественно-политической деятельности (ст. 24) [2];

Во-вторых, Украина брала на себя обязательство на законодательном уровне принять меры, запрещающие дискриминацию в отношении женщин как участников социальных процессов. Это обязательство было выполнено. Согласно Закону Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» от 08.09.2005 г. № 2866-IV мужчинам и женщинам гарантируется равные возможности для участия в принятии общественно-важных решений [3]. Кроме этого, органы власти и местного самоуправления как субъекты публичного управления обязаны содействовать сбалансированному представительству интересов мужчин и женщин в процессе управления и принятия управленческих решений.

Третьим немаловажным обязательством Украины стало установление юридической защиты прав женщин на равной основе с мужчинами и обеспечение с помощью национальных судов и других компетентных государственных институций эффективную защиту женщин против любого акта дискриминации. На сегодня в Украине действует целая институциональная система обеспечения гендерного равенства в виде судов, Президента Украины, Уполномоченного Верховной Рады Украины по правам человека, Национального агентства Украины по вопросам государственной службы, органов исполнительной власти и иных субъектов.

Четвертым обязательством следует считать обеспечение для женщин равных с мужчинами возможностей принимать участие в политической деятельности и реализации права на государственную службу. На сегодня согласно ст. 15 Закона Украины «О государственной службе», который

вступає в дію з 01.01.2016 г., встановлено принцип згідно з яким будь-які обмеження в реалізації права на державну службу в зв'язі з гендерною приналежністю недопустимі [4].

Учитывая изложенное выше, есть основания полагать, что Украина образцово выполняет взятые на себя перед мировым сообществом международно-правовые обязательства по реальному воплощению принципа гендерного равенства в общественной жизни и в системе публичного управления. Вместе с тем на внутригосударственном уровне имеют место отдельные проявления дискриминации в отношении женщин при выполнении ими профессиональных обязанностей в органах государственной власти.

Научный руководитель: д.ю.н., проф. Кагановская Т.Е.

Список использованных источников:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» від 18.12.1979 р. // Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України // Електронний ресурс. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207
2. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р.— № 30. — ст. 141
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. —2005.— № 52. — Ст.561
4. Закон України «Про державну службу» 17.11.2011 р. № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2012.— № 26.— Ст. 273

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Мірошніченко Юлія Олексіївна
студентка групи ЗЮП - 71
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Вихідним, або, кажучи іншими словами, базисним, поняттям для розуміння терміна «адміністративно-правовий статус» є дефініція «правовий статус», на з'ясуванні змісту якої необхідно зупинитися в обов'язковому порядку. Термін «status» з латинської мови перекладається як становище, положення, у зв'язку з чим у правовій літературі за його допомогою визначають місце певного суб'єкта правовідносин серед інших суб'єктів. З огляду на викладене вище, ми не можемо розділити думку тих авторів, які вважають, що правовий статус, правове положення, правове становище є поняттями різного порядку. Так, наприклад, вважається, що правовий статус являє собою лише частину правового положення особистості [7, с. 81], з чого неважко зробити висновок, що правовий статус є складовим елементом правового положення, до змісту якого, крім елементів правового статусу, включаються також громадянство, правосуб'єктність, суб'єктивні права, обов'язки та відповідальність за можливо вчинене правопорушення [3, с. 21]. Ми підтримуємо висловлену в науковій літературі думку, що правовий статус - це опосередковане за допомогою правових норм правове положення, яке займає людина, особистість у державі й суспільстві [2; 157]. Кажучи іншими словами, правовий статус та правове положення - це поняття одного порядку. Подібна ідея простежується також і в законодавстві, у тому числі і в міжнародному, де не вбачається між ними будь-якої різниці. Ці терміни вживаються в одному й тому ж значенні [3, с. 21]. Принагідно відмітимо, що іноді науковці, поряд з вживанням названих вище термінів, користуються ще й поняттям «правовий модус», розглядаючи його як синонім до попередніх [5,

с.24; 27].

Аналіз наукової літератури, присвяченої дослідженню правового статусу [4, с.8; 49; 20], дозволяє зазначити, що правовий статус, незалежно від того, чи то ми ведемо мову про громадянина або державного службовця, являє собою надзвичайно важливу соціально-правову конструкцію, завдяки наявності якої, по-перше, відбувається правове вираження та правове забезпечення становища людини у суспільстві та державі; по-друге, відкривається можливість для отримання фізичними особами широкого спектру всіляких благ та самореалізації; по-третє, надається правова характеристика особи як учасника правовідносин; по-четверте, визначаються межі свободи особистості, взаємні права та обов'язки особи і державних органів. З цього приводу, зокрема, вчені писали, що взаємні права та обов'язки особистості і держави у концентрованому вигляді закріплені у правовому статусі людини. Системі прав громадянина у ньому відповідають обов'язки держави, системі обов'язків громадянина – права держави. Правовий статус є юридичним аспектом свободи особистості, який в узагальненому вигляді втілює можливості людини, її становища у суспільстві [6, с.135-136].

Разом з цим ми не можемо погодитися з Н.О. Армаш, яка вважає, що термін «правовий статус» можливо використовувати лише щодо фізичних осіб, тоді як для визначення правового положення юридичних осіб доцільно використовувати поняття «компетенція» [1, с. 47-48].

На нашу думку, подібний підхід є штучним та невиправданим, оскільки, у разі його прийняття, необхідно було б визнати наявність принципово різних засад, покладених у підґрунтя визначення правового становища різних учасників правовідносин. Крім цього, прийняти подібну точку зору - означало б визнати, що правовий статус юридичних осіб обмежується лише їх правами та обов'язками, оскільки, як стверджує сам автор, саме права й обов'язки найчастіше розглядаються як складові елементи компетенції [1, с. 48].

Отже, ми вважаємо, що правовий статус являє собою комплексну правову категорію, за допомогою якої визначається правове становище у суспільстві та державі будь-яких учасників правовідносин, забезпечується реалізація та захист їх прав, свобод та законних інтересів.

Викладені вище характерні особливості правового статусу фізичної особи однаково стосуються також і державного службовця, у зв'язку з чим ми будемо орієнтуватися на них у процесі нашого подальшого дослідження.

Правовий статус державного службовця, або, кажучи точніше, його елементи, на сьогоднішній день закріплено у значній кількості нормативних актів різної юридичної сили, починаючи від Конституції України та закінчуючи внутрішньовідомчими правовими актами. Так, якщо казати про Основний Закон нашої держави, то ряд його статей (ст. 19, 40, 42, 56, 120, 124 тощо) безпосереднім чином впливають на формування правового статусу державного службовця. Наприклад, у ст. 19 Конституції України визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, або, інакше кажучи, державні службовці, зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що конституційні положення закладають першооснову правового статусу державного службовця, подальша диференціація якого відбувається вже у межах галузевого законодавства. Тобто можна вести мову про наявність конституційного та спеціальних (галузевих) правових статусів державного службовця. При цьому відмітимо, що правомірним є також виділення й індивідуального правового статусу, який, як випливає з його назви, дає уявлення про правове положення конкретного індивіда, у нашому випадку державного службовця, у суспільстві та державі. Зазначені види правових статусів державного службовця, у разі їх об'єднання, становлять загальний правовий статус державного службовця.

Загальний правовий статус державного службовця, будучи визначеним

правовими нормами, є доволі складним правовим утворенням, оскільки він, з одного боку, містить усі ті елементи, які стосуються загального правового статусу громадянина, а з іншого – наповнюється також додатковими елементами, які надають йому певної специфіки. Таке поєднання, за нашим переконанням, є необхідним, оскільки завдяки йому не відбувається «відривання» правового статусу службовця від правового статусу громадянина. Державний службовець є, передусім, громадянином, правовий статус якого має відрізнятися від правового статусу пересічного громадянина настільки, наскільки цього вимагають особливості державної служби.

Найважливіші особливості правового статусу державного службовця зводяться до такого: 1) здійснення від імені держави спеціальних повноважень з метою організації виконання й безпосередньої реалізації її функцій; 2) відправлення обов'язків державної служби через безпосереднє заміщення громадянином, у результаті його обрання або призначення, відповідної посади; 3) підпорядкування кожного державного службовця порядку і правилам діяльності, встановленим державою в особі її компетентних органів влади і управління, особливий характер відповідальності працівника перед державою внаслідок порушення службових обов'язків аж до покарання, передбаченого кримінальним законом; 4) виплата матеріальної винагороди державними службовцями за його працю за рахунок коштів державного бюджету.

Таким чином, загальний правовий статус державного службовця є сукупністю певних елементів, за допомогою яких здійснюється вираження становища державного службовця у сфері державного управління, визначається міра його необхідної і допустимої поведінки у даній сфері.

Загальний правовий статус державного службовця знаходить свою конкретизацію у спеціальному (галузевому) правовому статусі, перш за все адміністративно-правовому. Разом з цим зазначимо, що ми не можемо погодитися з думкою Т.П. Яценко, яка вважає, що правовий статус державних службовців інтегрує в собі лише їх адміністративно-правовий та трудо-

правовий статуси. Ми ж переконані в тому, що загальний правовий статус державного службовця є категорією більш широкою, включаючи в себе, як наслідок, також конституційно-правовий і кримінально-правовий статуси державного службовця.

Повертаючись до нашого питання, зазначимо, що у науковій літературі з адміністративного права можна знайти чимало підходів до визначення адміністративно-правового статусу державних службовців. Розглянемо основні з них. Так, на думку А.М. Костюкова, під адміністративно-правовим статусом посадової особи необхідно розуміти врегульоване нормами адміністративного права положення посадової особи в органі управління, яке характеризує найменування посади та її місце у службовій ієрархії, функції, повноваження, гарантії реалізації повноважень та відповідальність.

М.В. Вітрук вважає, що адміністративно-правовий статус становить сукупність прав, обов'язків та законних інтересів[4, с. 147].

В.І. Новосьолов пропонує виділяти в структурі статусу адміністративну правосуб'єктність, права, обов'язки та право-обов'язки. Майже повністю розділяє точку зору В.І. Новосьолова на зміст адміністративно-правового статусу індивідуального суб'єкта адміністративного права Д.М. Бахрах, який переконаний, що до змісту статусу входять адміністративна правосуб'єктність і її реальні права та обов'язки, набуті відповідно до норм адміністративного права.

Зустрічаються в науковій літературі й дещо інші підходи до формулювання адміністративно-правового статусу. Зокрема Н.О. Армаш пише про адміністративно-правовий статус посади керівника органу виконавчої влади, відмічаючи, що це правове явище завжди виражається в сукупності нормативно визначених прав та обов'язків, характеризується специфічним обов'язком нести відповідальність у зв'язку з виконанням своїх повноважень та становищем посади керівника в системі управління [1, с. 50].

Як бачимо, у даному випадку автор веде мову не про адміністративно-правовий статус службовця, а про статус посади, яку цей службовець обіймає. Подібний підхід, з одного боку, є цілком припустимим, особливо якщо

загадати той факт, що саме за посадою закріплюється певне коло прав, обов'язків тощо. Проте з іншого боку, він призводить до відриву від аналізу державного службовця як безпосереднього учасника адміністративно-правових відносин, як суб'єкта адміністративного права, для визначення правового становища якого у суспільстві, державі, власне, і була введена категорія «правовий статус». Зрозуміло, що посада не може бути визнана таким суб'єктом. Окрім цього, як наголошував свого часу А.М. Костюков, поняття «статус посади» однаково може бути віднесено до службовця канцелярії, керівника органу, директора підприємства, а це дає привід для невірної твердження, що за характером праці, обсягом повноважень зазначені службовці не відрізняються. Таким чином, коли мова йде про правове становище суб'єкта адміністративного права, правильніше застосовувати термін «правовий статус посадової особи».

Підсумовуючи сказане вище щодо тлумачення та розуміння терміну «адміністративно-правовий статус державного службовця» можна зробити наступні висновки:

- по-перше, адміністративно-правовий статус державного службовця визначається нормами адміністративного права, які сконцентровано у нормативних актах різної юридичної сили;
- по-друге, адміністративно-правовий статус визначає становище службовців як представників держави під час виконання ними своїх службових обов'язків;
- по-третє, адміністративно-правовий статус державного службовця складається з певної сукупності елементів, центральними та обов'язковими з яких є права та обов'язки. При цьому необхідно пам'ятати, що службові права та обов'язки державного службовця характеризуються єдністю, своєрідність якої полягає в тому, що його права одночасно є обов'язками, адже вони повинні використовуватися в інтересах служби, а обов'язки – правами, бо інакше обов'язки неможливо буде здійснити;
- по-четверте, адміністративно-правовий статус державного

службовця тісно пов'язаний з посадою, яку він обіймає, а також ієрархією органу державної влади, в якому службовець проходить службу;

- по-п'яте, адміністративно-правовий статус державного службовця є засобом реалізації ним завдань, покладених на відповідний орган, і носить офіційний характер;

- по-шосте, реалізація державним службовцем свого адміністративно-правового статусу обмежена інститутом державної служби, тобто є можливою тільки під час перебування державного службовця на державній службі;

- по-сьоме, адміністративно-правовий статус державного службовця є головним складовим елементом загального правового статусу державного службовця;

- по-восьме, адміністративно-правовий статус характеризується динамізмом, який визначається динамізмом адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

Таким чином, адміністративно-правовий статус державного службовця є частиною його загального правового статусу, визначає місце і призначення державного службовця у системі органів державної влади, надає йому можливість, а також визначає необхідність здійснення державним службовцем державно-владних повноважень, спрямованих на реалізацію функцій відповідних суб'єктів державного управління.

Викладене дає підстави ще раз наголосити на тому факті, що питання адміністративно-правового статусу державного службовця є ще не повністю з'ясованим. На сьогоднішній день щодо зазначеної проблеми висловлюються майже протилежні точки зору, особливо коли йдеться про структурні елементи.

З огляду на це, дослідження адміністративно-правового статусу державного службовця мають продовжуватися, поки науковці не прийдуть до єдності у цьому питанні. Кожен має зробити свій внесок у процес реформування адміністративно-правового статусу державного службовця, з нових позицій подивитися на систему його елементів, використовуючи нові

підходи, довести свою точку зору щодо структури останнього. Усе це є обов'язковим і необхідним, оскільки від результативності наукової діяльності багато у чому буде залежати ефективність державного управління. Цей взаємозв'язок проявляється, зокрема, у тому, що саме державні службовці є тією частиною державного управлінського механізму, через яку реалізується виконавча влада, впроваджуються в життя управлінські рішення. А тому від того, наскільки повно буде визначений адміністративно-правовий статус, наскільки чітко державні службовці будуть уявляти собі його елементи, залежатиме ефективність функціонування практично кожного державного органу і всієї системи державного управління.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Армаш Н.О. Адміністративно-правовий статус керівників органів виконавчої влади: Дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. – 200 с
2. Бережнов А.Г. Права личности: некоторые вопросы теории. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 142 с.
3. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадянина України: Дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. – 213 с.
4. Витрук Н.В. Правовой статус личности в СССР. – М.: Юрид. л-ра, 1985. – 176 с.
5. Воробьев В.А. Советская государственная служба (административно-правовые аспекты). - Изд-во Ростовского университета, 1986. – 128 с.
6. Проблемы теории государства и права: Учебник / Под ред. С.С.Алексеева. – М.: Юрид. л-ра., 1987. – 448 с.
7. Янюк Н.В. Адміністративно-правовий статус посадової особи: Дис. канд. юрид. наук. Львів. – 2002. – 168 с.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Міхур Катерина Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: katyamikhur@gmail.com

Ключові слова: адміністративна відповідальність; інформаційні правопорушення; інформаційний правопорядок, інформація, суб'єкт інформаційного правопорушення

На сьогодні практично сформована основна нормативно-правова база щодо попередження і припинення правопорушень в інформаційній сфері, передбачається як цивільно-правова, дисциплінарна (включаючи матеріальну), адміністративна і кримінальна відповідальність за здійснення правопорушень і злочинів в інформаційній сфері, розроблені і діють численні закони та підзаконні нормативно-правові акти в інформаційній сфері. Але їх практичне застосування досить слабе, відсутні конкретні механізми застосування і дотримання законодавства на практиці, існують труднощі щодо накладення стягнень за його порушення, відсутня систематизація дій правоохоронних органів щодо здійснення своїх обов'язків і прав інформаційній сфері. Основні положення законодавства щодо інформаційної сфери містяться в Конституції України. Так, відповідно до ст. 31 кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Також ст. 32 Конституції України наголошує на тому, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний

громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації тощо .[3]

У Кодексі України про адміністративні правопорушення є окремі статті у ряді глав, що стосується адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. Підставою для виникнення адміністративної відповідальності є здійснене суб'єктом (учасником) інформаційних правовідносин правопорушення в інформаційній сфері. При цьому слід визначити поняття “інформаційне правопорушення” як протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність конкретного суб'єкта, що робить замах на встановлений інформаційний правопорядок і заподіює шкоду інформаційній сфері або створює реальну загрозу такого спричинення і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Для реалізації адміністративної відповідальності важливо встановити причинно-наслідкові зв'язки між негативними наслідками, що настали в результаті правового розпорядження, і діями (бездіяльністю передбачуваного правопорушника. Основною метою застосування адміністративної відповідальності до правопорушників є підтримання належного інформаційного правопорядку, заснованого на дотриманні більшістю суб'єктів інформаційних правовідносин встановлених матеріальних норм інформаційного законодавства, а не тільки покарання винного суб'єкта [1, 4]. Таким чином, адміністративна відповідальність за інформаційні правопорушення –це застосування до винної особи, яка вчинила правопорушення, заходів впливу, передбачених санкцією порушеної норми інформаційного законодавства в певному регламентованому порядку.

Юридичною підставою залучення до відповідальності є наявність в діянні (дії, бездіяльності) правопорушника складу інформаційного правопорушення,

передбаченого нормами. Склад правопорушення, у тому числі й інформаційного, включає чотири обов'язкові елементи (ознаки): об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Суб'єктами інформаційних правопорушень можуть бути фізичні і юридичні особи. Українська правова система передбачає чотири види відповідальності фізичних осіб за правопорушення – дисциплінарну (включаючи матеріальну), адміністративну, цивільно-правову (майнову) і кримінальну. Юридичні особи (підприємства, установи і організації) притягуються лише до адміністративної і цивільно-правової відповідальності. Віднесення правопорушення до того або іншого виду залежить в основному від ступеня заподіяної особі, суспільству або державі шкоди, особи правопорушника, інших обставин справи, що впливають на рівень відповідальності.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачаються пом'якшувальні і обтяжливі обставини, що враховуються при покаранні. Особа, яка вчинила інформаційне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі закону, що діяв під час і на місці вчинення інформаційного правопорушення. Адміністративна відповідальність носить публічний характер, оскільки адміністративне покарання є встановленою державою мірою відповідальності за довершене правопорушення і застосовується з метою попередження вчинення нових правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами. За здійснення інформаційних правопорушень встановлені застосовуються, як правило, такі види адміністративних стягнень: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення [2].

Адміністративна відповідальність будується на провині, що існує у формі наміру і формі необережності. Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх

або свідомо допускала настання цих наслідків. Адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити [2].

Науковий керівник : к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Бачило И.Л. Информационное право : учебник для вузов / И.Л. Бачило, В.Н. Лопатин, М.А. Федотов. – СПб. : Юридический центр Пресс. – 2005. – 725
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.84 р. № 8073-X : із змінами. – Режим доступу : [//www.zakon1.rada.gov.ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua)
3. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Копылов В.А. Информационное право : учебник / В.А. Копылов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 2002. – 512 с.
5. Кормич Б.А. Інформаційне право : підручник – Харків: БУРУН і К., 2011. - 334с.

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ ЯК РІЗНОВИД РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ – ПРОДАЖУ

Москова Олена Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: alena_moskova@mail.ua

Ключові слова: електронна комерція, електронна торгівля, інтернет-магазин, роздрібна купівля-продаж

Одним із якісно нових способів купівлі-продажу в сфері роздрібно́ї торгівлі є здійснення купівлі-продажу товарів через інтернет-магазини, які здійснюють роздрібну реалізацію товарів споживачам із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем, відповідно до отриманих від них замовлень через мережу Інтернет і відповідно до попередньо розповсюджених у цих же мережах комерційних пропозицій.

Цивільний кодекс визначає, що за договором роздрібно́ї купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність з продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов'язується прийняти товар і оплатити його.

Таким чином, продаж товарів в мережі Інтернет, як правило, є роздрібною торгівлею.

Необхідно відмітити, що укладення електронних договорів купівлі-продажу в роздрібній торгівлі має певні особливості порівняно із загальними правилами встановленими цивільним законодавством. Розуміння цих особливостей є вкрай важливим, оскільки від правильного укладення договору купівлі-продажу, визначення сторонами його змісту залежить можливість ефективного захисту споживачами своїх порушених прав.

Незважаючи на стрімкий розвиток електронної комерції в Україні, до прийняття у 2015 році Закону України «Про електронну комерцію» (далі - Закон) укладення цивільно-правових угод в електронній формі було практично нерегульованим, оскільки був відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би системно регулював відносини учасників ринку електронної комерції та відповідав європейським і міжнародним стандартам [1]. Таким чином, ринок електронної комерції до його визнання державою розвивався стихійно, продавати в Інтернеті міг кожен охочий, не докладаючи для цього особливих зусиль, як наслідок, це призвело до появи недобросовісних інтернет-магазинів, які функціонували один день, вели фіктивну діяльність, а потім зникали назавжди,

порушуючи при цьому права покупців. Отже, даний закон розглядається як спроба запровадити електронну форму різноманітних угод, передусім купівлі-продажу.

Законом надано легальне визначення таких термінів, як електронна комерція, електронна торгівля, інтернет-магазин, електронний товар, електронний правочин та інші.

Так, Закон визначає електронну комерцію, як відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру.

У свою чергу, електронна торгівля - це господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Учасниками відносин у сфері електронної комерції є суб'єкти електронної комерції, постачальники послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, органи державної влади та органи місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування.

Суб'єктом електронної комерції є суб'єкт господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізує товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, або особа, яка придбаває, замовляє, використовує зазначені товари, роботи, послуги шляхом вчинення електронного правочину. При цьому, якщо для провадження діяльності з розповсюдження певних товарів чи надання послуг законом передбачено обов'язковість отримання суб'єктом ліцензії або дозвільного документа, суб'єкт електронної комерції може здійснювати реалізацію таких товарів виключно з моменту отримання ліцензії або дозволу на провадження відповідного виду діяльності.

Постачальниками послуг проміжного характеру в інформаційній сфері є оператори (провайдери) телекомунікацій, оператори послуг платіжної інфраструктури, реєстратори (адміністратори), що присвоюють мережеві ідентифікатори, та інші суб'єкти, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

При цьому, важливим є те, що закон розмежовує відповідальність таких учасників, як суб'єкт електронної комерції та постачальник проміжних послуг, а також чітко визначає правовий статус, права та обов'язки продавця та покупця товарів у сфері електронної комерції. Права інтернет-покупців по суті зрівнялися з правами покупців традиційних магазинів, оскільки вони регламентуються Законом України «Про захист прав споживачів» про що є пряма вказівка в законі. Обмеження прав і свобод учасників відносин у сфері електронної комерції можуть встановлюватися виключно законом.

Крім того, в Законі чітко регламентовано перелік інформації про продавця, яка повинна бути надана ним у вільний доступ для інших учасників електронної комерції. Дане положення закону дає можливість ідентифікувати недобросовісного продавця у разі виникнення спірних ситуацій. Крім цього, необхідно звернути увагу, на те, що у разі коли продавець пропонує іншій стороні електронного договору надати йому відомості про платіжні інструменти для оплати вартості товару, він зобов'язаний забезпечити захист такої інформації відповідно до законів України "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" і "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні".

При здійсненні продажу у мережі Інтернет важливо мати на увазі, що договір роздрібної купівлі-продажу є публічним. Публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів кожному, хто до неї звернеться. Підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом.

Пропозиція укласти електронний правочин, в тому числі адресована невизначеному колу осіб, повинна включати всі істотні умови, передбачені чинним законодавством України для відповідного виду договору, у відповідності до законодавства України, а також умови, погоджені сторонами правочину, тобто, істотними умовами електронного договору роздрібної купівлі-продажу будуть умови про предмет і ціну, при цьому вони повинні бути зазначені у публічній пропозиції укласти електронний договір (стаття 699 Цивільного кодексу України). Крім цього, Законом передбачений перелік додаткової інформації, що може бути зазначена в електронному договорі, крім істотних умов. Також є важливим, що Закон встановлює обов'язок продавця під час вчинення електронного правочину забезпечити повну відповідність предмета електронного договору, погодженого сторонами, кількісним та якісним характеристикам.

Найважливіше те, що нарешті Закон визначає порядок укладання електронних договорів. На практиці, укладання електронного договору за допомогою повідомлень повинно відбуватися наступним чином:

Крок 1. Продавець надсилає Покупцю комерційне електронне повідомлення (оферта);

Крок 2. Покупець отримавши таке комерційне електронне повідомлення повинен надати відповідь щодо його прийняття (акцепт), тобто надіслати електронне підписане повідомлення у відповідь [2, с.33].

Підпис у сфері електронної комерції повинен бути зроблений шляхом використання:

- електронного підпису або електронного цифрового підпису згідно з Законом України «Про електронний цифровий підпис», за умови використання засобу електронного цифрового підпису усіма сторонами електронного правочину;

- електронного підпису одноразовим ідентифікатором;

- аналогу власноручного підпису за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Після здійснення Сторонами вищезазначених дій, електронний договір вважається укладеним.

Продавець, отримавши згоду Покупця, повинен надіслати останньому підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, квитанки, талона або іншого документа, який має містити передбачену Законом інформацію, у момент вчинення правочину або у момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар.

Порядок розрахунків в електронній комерції здійснюються будь-яким способом не забороненим законодавством України. Розрахунки з продавцями, постачальниками послуг за товари, в електронній комерції можуть здійснюватися з використанням спеціальних платіжних засобів, електронних грошей, шляхом переказу грошових коштів на користь продавця/постачальника послуг, а також готівкою.

Правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі, якщо інше не передбачено законом. Електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний у порядку, визначеному Законом, вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі.

Таким чином, Закон прирівнює електронну форму правочинів до простої письмової форми. Як відзначила народний депутат О. Белькова, одна з авторів законопроекту, у процесі судового розгляду спору судді не приймали до розгляду електронні документи. Прийнятий Закон передбачає, що електронні договори, укладені шляхом обміну електронними повідомленнями, прирівнюються до договорів, укладених у письмовій формі, і договір не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі. Кожний примірник електронного документа з накладеним на нього підписом є оригіналом такого документа. У свою чергу, придбання товару через Інтернет відтепер прирівнюється до «звичайної» покупки [3].

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Стефанчук Р.О.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII, поточна редакція, Офіційний сайт ВРУ- <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.
2. Кошиль К. Закон "Про електронну комерцію" - новації для українського Інтернет-бізнесу [Текст] / К. Кошиль // Юридична газета. - 2015. - N 40(6 жовтня). - С. 33
3. Тітова Г. Акт тижня: урегульовано діяльність у сфері електронної комерції [Текст] / Г.Тітова // "ЮРИСТ&ЗАКОН" - 2015. - N 34, [Електронний ресурс] - http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EA008363.html.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Мушая Єсенія Лацевна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Під державною політикою слід розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни [1, с. 8]. Уточнимо, що державна політика конструюється для реалізації і зовсім не констатується пост-фактум. Їй притаманний прагматизм, раціоналізм і діагностованість.

Державна політика як вид діяльності може здійснюватися на чотирьох рівнях. Перший (місцевий) включає розв'язання місцевих проблем (житлові умови, середня освіта, громадський транспорт, соціальне забезпечення, організація торгівлі тощо) і передбачає діяльність, пов'язану із реалізацією органами місцевого самоврядування власних самоврядних і делегованих державою повноважень. Другий (регіональний) рівень вимагає втручання

держави і здебільшого стосується економічному розвитку регіонів. Центральне місце в структурі системи державної політики займає третій – національний рівень, який визначається переважно становищем держави як основного інституту організації життя громадян, розподілу та перерозподілу ресурсів, національною політикою. Основними агентами політичної діяльності на четвертому (міжнародному) рівні є універсальні й регіональні міжнародні організації: ООН, ЮНЕСКО, Рада Європи, СНД та ін.

Крім того, державна політика поділяється за напрямками залежно від змісту проблем і питань, що необхідно вирішити органам влади та державного управління у певній сфері або галузі забезпечення суспільного розвитку чи економіки. Основними видами державної політики є: економічна, соціальна, фінансова, паливно-енергетична, аграрна, екологічна, культурна, науково-технічна, інформаційна, адміністративна, зовнішня, національна, військово-промислова, національної безпеки, демографічна та ін.

Особливим різновидом державної політики є правова політика, яка, у свою чергу, є одним із видів політики взагалі як родового інтеграційного поняття. Демократичні перетворення в Україні, зокрема в правовій сфері (визнання прав людини і громадянина, формування правової держави; судово-правова реформа; удосконалення законодавства; усвідомлення нової, гуманістичної ролі права; пошук мирних конституційних шляхів вирішення конфліктів), поставили на порядок денний питання про вироблення єдиної загальнонаціональної довгострокової правової політики держави та визначення її основних пріоритетів.

Правову політику можна визначити як комплекс цілей, заходів, завдань, програм, установок, що реалізуються у сфері дії права і за допомогою права. Мається на увазі сфера відносин, зв'язків та інтересів, які охоплюються поняттям «правовий простір» і об'єктивно потребують регулятивного впорядкування з боку публічної влади. У практичному плані правова політика являє собою різноманітну діяльність суб'єктів, спрямовану на вирішення конкретних завдань, таких як удосконалення юридичної системи, підвищення

ефективності правового регулювання, зміцнення законності і правопорядку; забезпечення прав і свобод громадян, посилення їх гарантій і та ін.

Правова політика – це «стратегія і тактика» правового розвитку країни. Йдеться про вироблення єдиної загальнонаціональної політики держави через установлення правових норм, які передбачають дотримання основних принципів і пріоритетів діяльності держави та напрями проведення демократичних реформ. Правова політика – особлива форма вираження державної політики, засіб юридичної легітимації, закріплення і здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів і владних структур.

Найважливіша властивість правової політики – її державно-вольовий характер, владно-імперативний зміст. Правова політика тому і називається правовою, що вона, по-перше, ґрунтується на праві і пов'язана правом, по-друге, здійснюється правовими методами; по-третє, охоплює переважно правову сферу діяльності; по-четверте, спирається, коли це необхідно, на примус; по-п'яте, є публічною, офіційною; по-шосте, характеризується нормативно-організаційними засадами.

Правова політика поділяється на законотворчу, правозастосовчу, контрольну, кримінально-правову тощо. Правом так чи інакше оформлюються, закріплюються всі види державної політики, але правова політика має свої особливості і свій зміст, вона відображає, визначає правовий розвиток країни.

Під пріоритетами правової політики розуміють першочергові завдання, проблеми, питання, які необхідно негайно вирішувати зараз і в найближчій перспективі. Йдеться про напрями правового розвитку країни, шляхи вдосконалення її юридичної системи.

Основними і найбільш загальними пріоритетами сучасної української правової політики є: побудова правової держави та громадянського суспільства; захист прав людини; розробка стратегії (концепції) законотворчості; вдосконалення правозастосовчої, а в більш широкому плані – правовиконавчої практики, механізму правового регулювання; зміцнення законності та правопорядку; правове забезпечення реформ; виховання законослухняної

особистості, подолання правового нігілізму тощо. Проте пріоритетним напрямком правової політики в нашій державі є, безумовно, політика в галузі прав людини. Це безпосередньо впливає зі змісту статті 3 чинної Конституції України, згідно з якою найвищою соціальною цінністю визнаються людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2].

Визначальними суб'єктами державної правової політики, у т.ч. й у галузі прав людини, є вищі (політичні) органи державної влади: Верховна Рада України та Президент України.

Так, 17 червня 1999 р. Верховна Рада України прийняла постанову «Про засади державної політики України в сфері прав людини» [3], в котрій встановлені конституційні принципи, також визначені основні напрямки державної політики в галузі прав людини.

Згідно з названим документом, державна політика в галузі прав людини ґрунтується на принципах:

- визнання прав і основних свобод людини і громадянина такими, що дані людині від народження і є невід'ємними;
- забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах з державою;
- забезпечення рівності всіх людей перед законом і судом;
- визнання верховенства права, за яким проголошення і реалізація прав і основних свобод людини і громадянина засновано лише на законі;
- недопущення звуження змісту та обсягу проголошених Конституцією України прав і основних свобод людини і громадянина;
- визнання презумпції особистої свободи людини відповідно до принципу, згідно з яким дозволено все, крім того, що прямо забороняється законом.

У свою чергу, серед основних напрямів державної політики в галузі прав людини виокремлено: забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах з державою; створення належних умов, вироблення

механізмів і процедур для повної і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів; приведення законодавства України у відповідність з універсальними стандартами прав людини Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи тощо.

У руслі визначених парламентом засад державної політики в галузі прав людини, Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 затверджено Національну стратегію у сфері прав людини [4]. Стратегія спрямована на об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації. Вона зосереджена на вирішенні основних системних проблем у сфері захисту прав і свобод людини та нових викликах суспільства, але не вичерпує повністю проблематику у зазначеній сфері. Удосконалення системи захисту прав і свобод людини здійснюватиметься з урахуванням як вітчизняного досвіду, так і напрацьованих та апробованих міжнародною спільнотою засад і принципів. У цьому зв'язку буде взято до уваги та активно використовуватиметься досвід Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, правозахисних організацій України, ООН, Ради Європи, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, практика Європейського суду з прав людини.

Метою реалізації Стратегії є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника під час визначення державної політики, прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Результатом її виконання має стати запровадження системного підходу до виконання завдань та забезпечення узгодженості дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, створення в Україні ефективного (доступного, зрозумілого, передбачуваного) механізму реалізації та захисту прав і свобод людини.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Серьогін В.О.

Список використаних джерел:

1. Державна політика: підручник / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова),

К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2014. – 448 с.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Постанова Верховної Ради України «Про Засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р. № 757-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 35. – Ст.303.

4. Указ Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 69. – Стор. 12. – Ст. 2257.

ЩОДО ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ЗАПОБІГАННЯ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Набатова Ірина Олегівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: irina_nabatova@rambler.ru

Ключові слова: підготовка, службовець, управління, служба, кадровий резерв

На сучасному етапі розвитку управлінської діяльності, в умовах реформ нового часу, виникає гостра необхідність забезпечення якісної підготовки управлінських кадрів, орієнтованих на удосконалення державної кадрової політики в напрямку виконання державою соціально-захисної функції.

Мета цієї статті полягає в дослідженні рівня кваліфіційних програм підготовки державних службовців в умовах реформ нового часу.

Державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апарату щодо практичного

виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. [1]

На сьогоднішній час в освітньому просторі України функціонує система підготовки і атестації кадрів вищої кваліфікації з державного управління, що включає вищі навчальні заклади, наукові установи які дають відповідні знання та навички у сфері державного управління.

В Указі Президента України від 10.11.1995 №1035 "Про затвердження Програми кадрового забезпечення державної служби та Програми роботи з керівниками державних підприємств, установ і організацій" зазначається, що успіх радикальних соціально-економічних і політичних перетворень у країні залежить насамперед від ефективної роботи органів виконавчої влади всіх рівнів. А тому комплектування їх висококваліфікованими кадрами, спроможними забезпечити економічний і соціальний розвиток держави, набуло першочергового значення. Для вирішення цього завдання необхідно проводити єдину державну кадрову політику, науково обґрунтувати потреби державних органів та їх апарату у висококваліфікованих спеціалістах, організувати ефективну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. [2]

На думку таких вчених як Бакуменко В.Д., Усаченко Л.М. та Червякова О.В., для правильного формування системи кадрового резерву необхідне формування комплексних і професійних програм підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Вищезазначені програми мають інноваційний підхід, сутність якого полягає – у використанні з зазначеною метою системної, діяльнісної, предметно-орієнтованої парадигми. Такий підхід дозволяє сформулювати заходи комплексних програм та організувати навчальний процес за професійними програмами, спираючись на достовірні, перевірені часом системи знань, що набули характеру парадигми.

Сутність системної парадигми в тому, що за неї будь-які явища, об'єкти та процеси суспільного життя розглядаються як системи та для їх аналізу застосовується системний підхід. [3, с.149]

Так, Указом Президента України від 9 листопада 2000 року №1212 «Про затвердження комплексної програми підготовки державних службовців» передбачено, що формування державного замовлення на навчання державних службовців має здійснюватися з урахуванням прогностичних потреб. Основою стратегічного і поточного планування професійного навчання кадрів органів державної влади та органів місцевого самоврядування є системне визначення кількісних потреб кадрову забезпеченні цих органів. [4]

На думку М.І.Рудакевич, для формування гідного кадрового резерву Державної служби України, в процесі підготовки державних службовців системним елементом комплексним програм, повинна стати система етичної освіти та морально-професійна соціалізація. [5, с.342]

Формування етики державних службовців розглядається як цілеспрямований процес засвоєння знань, умінь і навичок, які зумовлюють розвиток моральної свідомості й самосвідомості, інших суб'єктних якостей особистості, зокрема моральної мотивації службової діяльності, саморегулювання професійної поведінки відповідно до вимог Кодексу професійної етики.

Етика допомагає державному службовцеві усвідомити моральні цілі й засоби різних галузей державного управління, наявні обмеження, обґрунтувати реальні норми їх оцінювання виходячи з основних суспільних цінностей – законності, прав і свобод людини, справедливості, солідарності тощо. Інакше кажучи, етика допомагає встановити рамковий порядок у кожній суспільній сфері крізь призму єдиних цінностей, ураховуючи реалії сьогодення. [5, с.346]

У Положенні про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затвердженого постановою Кабінету міністрів України, зазначено, що мережа системи професійного навчання управлінських кадрів

формується Національним агентством з питань державної служби на конкурсній основі в установленому ним порядку, на підставі ліцензування, атестації навчальних закладів МОН України.

Провідним навчальним закладом загальнонаціональної системи професійного навчання управлінських кадрів є Національна академія державного управління при Президентові України (далі – Національна академія) та її 4 регіональні інститути в містах Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові.)

Національна академія здійснює підготовку державних службовців для роботи на посадах I-IV категорій і входить до системи органів виконавчої влади. До її складу також входить Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів де підвищують кваліфікацію службовці вищих категорій, працівники обласних і районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, міністерств, інших централь- них органів влади України [6, с.467].

На мою думку, сьогодні підготовка державних службовців здійснюється задля підвищення їхньої цінності як людського капіталу та людського ресурсу.

Реалізується це через процес викладання та навчання, в якому учасники навчальних програм набувають нових знань, навичок, вивчають закони, концепції, розглядають та практикують ситуації з правил взаємовідносин, які вдосконалюють їхню діяльність у виконанні управлінських професійних ролей.

Науковий керівник: доц. к.псих.н. Кім К.В.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-ХІІ;
2. Указ Президента України від 10.11.1995 №1035 "Про затвердження Програми кадрового забезпечення державної служби та Програми роботи з керівниками державних підприємств, установ і організацій"

3. Бакуменко В.Д. Теоретичні засади державного управління / Навчальний посібник / Бакуменко В.Д., Усаченко Л.М., Червякова О.В/ Київ 2013– 175 с.
4. Указ Президента України від 9 листопада 2000 року №1212 «Про затвердження комплексної програми підготовки державних службовців».
5. Рудакевич М.І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління / Рудакевич М.І. / Монографія / Тернопіль 2007 - 429 с.
6. Кіацію Іцавпій Державне управління / Кіацію Іцавпій Навчальний посібник / Луцьк 2000 – 541 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Навроцький О.О.

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

На початку 1990-х років ХХ ст. після проголошення державної незалежності, Україна почала формувати власні основи державної молодіжної політики. 15.12.1992 р. Верховна Рада України проголосила Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики» [1]. Документ визначає, що державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється в інтересах молодої людини, суспільства, держави з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Документ визначив, що головними напрямками державної молодіжної політики в Україні є:

— розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки;

— забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства;

— створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та для безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні і розвитку, в охороні та відтворенні навколишнього природного середовища;

— формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України;

— охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України.

Означені напрями значною мірою реалізуються у діяльності спеціального інституту – молодіжних громадських організацій. У відповідності до Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.1998 р. № 281-XIV молодіжні громадські організації - об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів [2]. Як і інші громадські організації, молодіжні громадські організації з метою повноцінного втілення власного призначення наділяються низкою правомочностей, реалізуючи які забезпечується досягнення цілей державної молодіжної політики. Зокрема, це:

— представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських органах;

— брати участь у культурно-масових заходах;

— ідейно, організаційно підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;

— одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;

— вносити пропозиції до органів влади і управління;

— розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі;

— брати участь у розробленні проектів рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді;

— делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів з питань забезпечення прав молоді, що утворюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

— проводити моніторинг з питань забезпечення прав молоді та дітей.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики» від 15.12.1992 р. № N 2859-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993.— № 16. — Ст.166
2. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.1998 р. № 281-XIV // Відомості Верховної ради України. — 1999. — №1. — Ст. 2

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРОКІВ ПРИТЯГНЕННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БАНКИ І БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Надобко С.В.

здобувач кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: адміністративна відповідальність, законодавство про банки і банківську діяльність.

Адміністративна відповідальність будучи специфічною формою реагування уповноважених державою органів чи їх посадових осіб на суб'єктів, що вчинили адміністративні правопорушення, шляхом застосування в адміністративному порядку заходів матеріального чи морального впливу, відображає матеріально-правові та процесуальні аспекти застосування адміністративно-правових норм, об'єднуючи їх у складну, самостійну систему.

В процесі правозастосування адміністративно-правових норм, які закріплюють адміністративну відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність, вчинюваних фізичними особами, діяльність уповноважених державою органів і посадових осіб набуває специфічного характеру щодо виявлення адміністративних правопорушень, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також застосування заходів державного впливу.

В більшості випадків виявлення та фіксація посадовими особами ознак адміністративних порушень банківського законодавства здійснюється шляхом реалізації державного впливу та входить до складу обов'язків посадових осіб Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Державної фіскальної служби України.

Оскільки, переважна більшість адміністративних правопорушень виявляється органами та посадовими особами в процесі здійснення контрольно-наглядових функцій, особливої актуальності набуває проблема визначення строків притягнення до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, якщо справа про адміністративне правопорушення підвідомча суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення.

Вважаємо, що встановлений чинним законодавством двомісячний строк притягнення до адміністративної відповідальності з дня вчинення разових порушень, а не з дня їх виявлення, призводить до неможливості притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб за порушення законодавства про банки і банківську діяльність.

Розглянемо положення чинних нормативно-правових актів, які дозволяють нам зробити висновок про недоцільність застосування процесуальних строків закріплених у ст. 38 КУпАП.

Відповідно до пункту 2 Положення «Про порядок накладення адміністративних штрафів» затвердженого Постановою Правління НБУ від 29.12.2001 року №563 Національний банк України розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 163-14, 166-5, 166-6 (частини третя, четверта), 166-20 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до пункту 2.2 вказаного Положення Національний банк вживає заходів щодо притягнення до адміністративної відповідальності за допущення порушень, передбачених статтями 163-12, 163-14, 166-5, 166-8, 166-9, 166-20 КУпАП.

Відповідно до ст. 71, 72 Закону України «Про банки і банківську діяльність» кожний банк, особи, які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України є об'єктом інспекційної перевірки з метою дотримання законодавства щодо банківської діяльності.

Перевірки здійснюються з метою визначення рівня безпеки і стабільності операцій банку, достовірності звітності банку і дотримання банком законодавства України про банки і банківську діяльність, а також нормативно-правових актів Національного банку України.

Перевірка банків здійснюється відповідно до плану, затвердженого Національним банком України. Планова перевірка здійснюється не частіше одного разу на рік. Про проведення планової перевірки Національний банк України зобов'язаний повідомити банк не пізніше, ніж за 10 днів до його початку.

Таким чином, адміністративні правопорушення передбачені ст. 163-12 (порушення умов видачі векселів), 163-14 (порушення порядку здійснення операцій з електронними грошима), 166-5 (порушення банківського законодавства, законодавства, яке регулює переказ коштів в Україні, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку), 166-8 (порушення порядку зайняття діяльністю з надання фінансових послуг), 166-9 (порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення), 166-20 (порушення законів України та нормативно-правових актів Національного банку України щодо здійснення нагляду (оверсайту) платіжних систем та систем розрахунків) КУпАП можуть бути виявлені Національним банком України, як правило, за результатами проведення планових інспекційних перевірок, які здійснюються не частіше одного разу на рік, тобто навіть у випадку виявлення ознак вказаних адміністративних правопорушень за результатами перевірок, органи та посадові особи Національного банку в силу ст. 38 КУпАП, мають змогу притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності лише в тому випадку, якщо вказані ознаки було виявлено на протязі двох місяців з дня вчинення правопорушення, звідси випливає, що переважна більшість правопорушень залишаються без відповідальності.

Іншим недоліком є те, що на сьогодні жодним нормативно-правовим актом не визначено поняття «триваючого» та «разового правопорушення», що у свою чергу викликає труднощі при розгляді справ про притягнення до адміністративної відповідальності, оскільки в науці адміністративного права існує неоднозначний підхід щодо класифікації вказаних правопорушень.

З урахуванням викладеного, вважаємо за доцільне рекомендувати внести зміни до статті 38 КУпАП щодо встановлення строку накладення адміністративного стягнення за порушення законодавства про банки і банківську

діяльність: не пізніше ніж через два місяці з дня виявлення правопорушення, але не пізніше ніж через один рік з дня вчинення правопорушення.

Науковий керівник: д.ю.н, проф. Лук'янець Д.М.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науменко В.Є.

студент магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Зміни у суспільстві, нові орієнтири розвитку економіки, політики, соціокультурної сфери, інформатизація, більша динамічність суспільства змінили вимоги до освіти, створили необхідність збільшення внеску освіти у модернізацію суспільства. Вони змінили освіту етапів навчання (середня освіта, неповна вища освіта, повна вища освіта) на освіту впродовж життя, що вимагає інноваційного мислення. Рисом його є розуміння необхідності створення єдиного освітянського простору і співпраці у розвитку науки, яка стає дедалі більше наднаціональною. Різні національні культури стають все ближчими одна до одної. Взаємозв'язок і взаємопроникнення національних культур сприяє моральному прогресу людства у масштабі всієї Європи і навіть планети. Створення Зони європейської вищої освіти вимагає наявності дидактичних концепцій побудови її, визнання загальних універсальних цінностей. Сьогодні ми можемо виходити з того, що вища школа має підготувати випускників до роботи у будь-якій країні. Входження України у зону Європейської системи освіти відкриває перед її суспільством нові горизонти і ставить водночас нові завдання. Розвиток співпраці дасть змогу поєднати інтелектуальні можливості наших студентів і молодих науковців з можливостями, які є наявними у розвинених країнах Європи. Іншою стороною таких можливостей є необхідність підготувати молодь до сприйняття їх для набуття потенціалу для розвитку України [1].

Із погляду студентів і викладачів, участь у європейському єдиному освітньому просторі дасть їм нові можливості і розширить обрії, зокрема за рахунок передбаченого в рамках Болонської угоди міжвузівського та міждержавного обміну. До речі, без такого масового обміну студентами і викладачами Україні буде важко вирішити найгострішу проблему дуже слабкого знання нашими спеціалістами іноземних мов. Крім того, особиста присутність допоможе українцям налагодити ділові зв'язки і зрозуміти ситуацію на європейському ринку. Це особливо явно видно на прикладі економічної та юридичної освіти... З огляду на стан української системи вищої освіти, головним напрямом Болонського процесу для нас стане лібералізація вищої школи, навчання студентів принципів свободи й одночасно відповідальності за свій вибір. Адже лише внутрішньо вільна людина, котра опанувала мистецтво прийняття рішень і відповідальності за них, може бути по-справжньому свідомим громадянином, а також конкурентоспроможним, мобільним професіоналом. Західна практика показує: студент, який обрав курс на основі особистого інтересу, і навчається зовсім інакше [2].

Адже тільки в такий спосіб можна інтегруватися в світовий освітній простір і повноправно користуватися здобутками на ниві освіти й науки. Для України Європейська інтеграція в галузі освіти є стратегічним завданням державної політики, що вже офіційно визначила українська влада з кінця 1990-х років. У сучасному світі освітня діяльність є стимулом новітніх інтеграційних тенденцій.

Можливість одержати освіту в іншій країні є складовою частиною інтернаціоналізації відносин між країнами та людьми. Здобуття освіти в інших регіонах і країнах стало своєрідною відповіддю молодих людей на розуміння ними глобальних питань, проявом їхньої зацікавленості в підготовці себе до життя та роботи у взаємозалежному світі [3].

Отже, у сфері освітянської співпраці існують такі основні стратегічні напрямки: посилення міжнародної позиції освітянських та наукових закладів України; орієнтування українських установ на пошук партнерів країн ЄС, СНД,

США; підтримка створення міцних партнерських стосунків з найкращими закладами зарубіжних країн, надання переваги інтегрованим співпраці (освіта/дослідження); підтримка та заохочування наукових проектів співпраці в традиційно сильних українських галузях за участю молодих науковців. Проводиться робота, пов'язана зі встановленням еквівалентності атестатів і дипломів, із міжнародним визнанням навчальних курсів, кваліфікацій, вчених ступенів і звань. З цією метою прийнято Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року № 1556-VII, згідно зі ст. 3.п.2.4. якого Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах: міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи [4].

Таким чином, міжнародна співпраця у сфері освітньої діяльності сприяє розвитку тих радикальних змін, які відбуваються в міжнародному співтоваристві за останні десятиріччя: глобалізації професійних знань, інтернаціоналізації процесів освіти, демократизації і підвищенню автономії навчальних закладів, диверсифікації навчальних програм, технологізації процесів освіти [3].

Науковий керівник: д.ю.н, доц. Стародубцев А.А.

Список використаної літератури:

1. Гусєва П.Т. Болонська декларація: завдання і реалізація основних принципів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/5960/2/Болонська%20декларація.pdf.pdf>.
2. Сененко С., Степанюк О. Болонська угода: кому це потрібно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/bolonska_ugoda_komu_tse_potribno.html.
3. Шаповал Р. В. Адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності в Україні : автореф.дис.на здобуття наук.ступеня докт.юрид.наук : спец. 12.00.07

– адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Р.В. Шаповал. – Харків, 33 с.

4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ОРЕНДРИХ ПРАВОВІДНОСИН

Нестеренко А.А.

студент-магістр заочної форми навчання
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: земельна ділянка, договір оренди землі, землекористування, оренда, спосіб захисту.

Конституції України регламентує, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість. Вона також закріплює рівність перед законом усіх без винятку суб'єктів права власності. Право власності на землю гарантується відповідно до ст. 14 Конституції України. Визначальне значення ці положення мають, зокрема, і для суб'єктів земельних правовідносин [1, ст.13 КУ].

Відповідно до ч. 2 ст. 158 Земельного Кодексу України виключно судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей [2].

Норми Цивільного процесуального кодексу, Господарського процесуального кодексу чи Кодексу про адміністративні правопорушення регулюють та вирішують земельні спори в судах та є складовою частиною земельного процесу

Вирішення спорів в судовому порядку гарантує захист прав суб'єктів відносин з приводу оренди.

Земельний кодекс України гарантує та забезпечує фізичним і юридичним особам рівні умови і способи захисту права власності і права користування на конкретні земельні ділянки. В ст. 152 Земельного кодексу України наведений перелік способів захисту земельних прав, який не є вичерпним [1].

Згідно зі ст. 36 Закону України "Про оренду землі" у разі невиконання зобов'язань за договором оренди земельної ділянки, у тому числі за зміну або розірвання договору в односторонньому порядку, сторони несуть відповідальність згідно з законом та договором[3].

Науковець Шульга М. В. зазначає, що способи захисту - це дії державних органів у межах їх компетенції, які безпосередньо спрямовані на захист земельних прав громадян (наприклад, визнання права на землю судом, розгляд земельних спорів радою, опротестування прокуратурою акта органу державної влади, що порушує земельні права тощо)[4,С.236].

Правовий інститут захисту земельних прав довгий час регулюються в основному цивільно-правовими нормами. Оновлення системи законодавства і розширення кола і змісту суб'єктивних земельних фізичних та юридичних осіб призвело до широкого визначення захисту прав замість охорони її традиційними засобами. Тому гл. 23 ЗК України акцентує увагу саме на захисті прав на землю. Це свідчить, як стверджується в літературі, про формування земелею правового інституту захисту суб'єктивних земельних прав[5].

Захист суб'єктивного земельного права являє собою захист правомочностей (окремих або взятих разом) та інтересів власника земельної

ділянки чи землекористувача. Право на захист - це надана уповноваженій особі можливість застосування заходів правоохоронного характеру для відновлення її порушеного, невизнаного або оспорюванні права. Воно має конституційну основу та існує у межах відносин держави і суб'єкта.

Способи захисту прав на землю за своїм змістом та умовами застосування є досить неоднорідними. Одні з них безпосередньо спрямовані на

захист права власності на земельну ділянку чи права землекористування, інші - опосередковано. В земельному законодавстві способи захисту прав на землю класифікують на окремі відносно самостійні групи. Зокрема виділяють речово-правові, спеціальні та зобов'язально-правові способи захисту земельних прав[2].

Речово-правові способи захисту прав на землю безпосередньо спрямовані на захист суб'єктивного права власності на землю чи права землекористування осіб, які на момент порушення права не перебувають у зобов'язальних відносинах з порушником.

До цих способів захисту земельних прав належать:

- визнання прав на земельну ділянку;
- відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав;
- витребування земельної ділянки з чужого незаконного володіння;
- вимога власника земельної ділянки або землекористувача усунути порушення у здійсненні їхніх прав, які не пов'язані з позбавленням володіння земельною ділянкою, та ін.

Зобов'язально-правові способи захисту мають на меті захист прав суб'єкта як учасника зобов'язальних відносин:

- відшкодування збитків, заподіяних невиконанням або неналежним виконанням умов договорів (відчуження, придбання, оренди (суборенди) земельної ділянки та ін.);
- доходи, які орендар міг би реально отримати в разі належного виконання орендодавцем умов договору.

Спеціальні способи захисту земельних прав стосуються особливих випадків порушення прав власників земельних ділянок і землекористувачів. Вони зумовлені особливим колом уповноважених чи зобов'язаних осіб та надзвичайними обставинами:

- визнання угоди щодо земельної ділянки недійсною;

- визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, які порушують права власників земельних ділянок і землекористувачів, тощо[6].

Захист прав орендаря та орендодавця на орендовану земельну ділянку визначається статтею 27 ЗУ «Про оренду землі», в ній сказано, що орендареві забезпечується захист його права на орендовану земельну ділянку на рівні із захистом права власності на земельну ділянку відповідно до закону. Орендар в установленому законом порядку має право витребувати орендовану земельну ділянку з будь-якого незаконного володіння та користування, на усунення перешкод у користуванні нею, відшкодування шкоди, заподіяної земельній ділянці громадянами і юридичними особами України, іноземцями, особами без громадянства, іноземними юридичними особами, у тому числі міжнародними об'єднаннями та організаціями[3].

У разі дій орендаря, не передбачених договором оренди, що призвели до зміни стану земельної ділянки, витрати на їх здійснення орендодавцем не відшкодовуються. У разі здійснення орендарем за письмовою згодою орендодавця поліпшення орендованої земельної ділянки за власний рахунок орендодавець зобов'язаний компенсувати витрати на її поліпшення, якщо інше не передбачено договором оренди.

Здійснені орендарем без згоди орендодавця витрати на поліпшення орендованої земельної ділянки, які неможливо відокремити без заподіяння шкоди цій ділянці, не підлягають відшкодуванню[7,С.83].

Орендар вправі залишити за собою здійснені ним за власний рахунок вигоди від поліпшення орендованої земельної ділянки, якщо ці поліпшення можуть бути відокремлені без заподіяння шкоди земельній ділянці.

Земельним законом передбачено можливість застосування цивільно-правових способів захисту прав на землю, ними можуть виступати:

- захист права спільної (спільної часткової чи спільної сумісної) власності на землю;

- захист інтересів власників землі і землекористувачів у надзвичайних ситуаціях;

- захист права власності чи користування землею осіб, оголошених безвісно відсутніми або померлими, тощо.

Отже, як в цивільному так і земельному праві закріплені норми які регулюють захист прав орендаря та орендодавця, необхідним залишається лише правильний вибір способу захисту своїх прав, щодо проблем розгляду конфліктів в даній сфері то на якість їх розгляду впливає рівень нормативно-правової бази, яка є досить складною через свою мінливість та суперечливість.

Науковий керівник : к.ю.н, доц. Пейчев КП.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Земельний Кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page>

3. Закон України " Про оренду землі". Верховна Рада України; Закон від 06.10.1998 № 161-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/161-14/para0230#o230>

4. Земельне право : підручник / М. В. Шульга, Н.О. Багай, В. І. Гордеев та ін. ; за ред. М. В. Шульги. Х. : Право, 2013 - 520 с.

5. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Укріине [Текст] : науч.-практ. пособие / И. И. Каркаш. - К. : Истина, 2004. - С. 191

6. Варшамян Т. Г. Деякі питання захисту прав на землю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/zhurnal-men/?jmen=№351-червень-2010>

7. Корнєєв Ю. В., Мацелик М. О. Земельне право: Навч. пос./ Ю. В. Корнєєв, М. О. Мацелик – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 240 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ

Олійник Д.А.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

У ст. 121 Конституції України чітко визначається одна з основних конституційних функцій прокуратури - підтримання державного обвинувачення в суді. Цю функцію закріплено і в ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» [5]. Вимоги цих законодавчих актів визначають, що прокурор зобов'язаний підтримувати державне обвинувачення в суді в усіх кримінальних справах, які надійшли до нього з обвинувальним актом і які він направив до суду. Державне обвинувачення, як визначено у ст. 3 КПК України, - це процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Слід зазначити, що участь прокурора у кримінальному провадженні завжди була одним із напрямків його діяльності, але закріплення функції підтримання державного обвинувачення на конституційному рівні – це новизна у прокурорській діяльності, яка полягає в тому, що правове становище прокурора у кримінальному провадженні визначається в його конституційному статусі як суб'єкта держави в суді. Держава, закріпивши на конституційному рівні за прокурором функцію підтримання державного обвинувачення, визначила його важливу роль у захисті прав і свобод людини та громадянина.

Кримінально-процесуальна діяльність завжди характеризується взаємозалежністю трьох основних кримінально-процесуальних функцій:

обвинувачення, захисту та вирішення справи. По кожному кримінальному провадженню, у якому проводиться розслідування, на певному етапі починає реалізовуватися кримінально-процесуальна функція обвинувачення з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у випадках: 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів; 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 276 КПК України). Отже, з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення всі учасники процесу поділяються на дві сторони, які виконують на підставі змагальності функції обвинувачення і захисту.

Сутність обвинувальної функції під час досудового слідства залежить від дій слідчого та прокурора, тому що на реалізацію висновків, яких дійшов слідчий, впливає і прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ст. 36 КПК України). Рішення прокурора по справі з обвинувальним актом, коли він з ним погоджується, а справу направляє до суду, має особливе значення. Воно означає, що прокурор, погодившись із висновками слідчого, бере на себе обов'язок підтримати їх у суді, куди він направляє справу для розгляду по суті. Реалізація висновків, яких дійшов слідчий і з якими погодився прокурор, що затвердив обвинувальний акт, буде здійснюватись прокурором у суді при підтриманні обвинувачення. Дія прокурора з відстоювання перед судом акту про винуватість особи прийнято називати «державним обвинуваченням».

Кримінальний процес в Україні має такий характер, що забезпечує сторонам кримінального провадження рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК України (ст. 22 КПК). Такі обов'язки прокурора відповідають і вимогам Рекомендації R (2000) 19 Комітету

міністрів Ради Європи «Про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя», прийнятої 6 жовтня 2000 р [1; с. 55].

Прокурор виступає гарантом прав і свобод обвинуваченого, а також інших громадян, які беруть участь у кримінальному провадженні. Таке розуміння функцій прокурора в суді як представника держави відповідає конституційним вимогам про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України). Прокурор як представник держави зобов'язаний виконувати цю функцію [3].

На стадії судового розгляду кримінальних справ обов'язковою є участь обвинуваченого, а також прокурора як державного обвинувача в усіх справах публічного та приватнопублічного обвинувачення. Це загальні умови реалізації принципу змагальності кримінального провадження. Така конструкція кримінального провадження сприяє, з одного боку, активному дослідженню обставин справи, під час якого сторони мають можливість висловлювати своє ставлення до обвинувачення, доказів, які є його основою, а з другого – звільняє суд від участі в протистоянні сторін, забезпечує його об'єктивність, чим створюються необхідні умови для постановлення законного та справедливого судового рішення.

Отже, за законом прокурор у стадії судового розгляду, керуючись вимогами закону і своїм внутрішнім переконанням, підтримує перед судом державне обвинувачення. Разом із тим прокурором може відмовитись від підтримання державного обвинувачення, змінити його або висунути додаткове обвинувачення, якщо в результаті судового розгляду він переконається, що не підтверджується пред'явлене обвинувачення, а також може звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності (пп. 14, 15 ч. 2 ст. 36 КПК України).

Підтримання державного обвинувачення є одним із пріоритетних напрямів діяльності прокурора, який бере участь у суді як державний

обвинувач і який зобов'язаний керуватися Законом України «Про прокуратуру» та КПК України. Суть вимог цих норм до державного обвинувача полягає в такому:

- 1) суворе додержання Конституції і законів України;
- 2) бути гарантом додержання конституційних та процесуальних прав громадян, залучених до провадження у кримінальному провадженні (потерпілий, обвинувачений та інші);
- 3) проявляти активність у дослідженні доказів, сприяти всебічному дослідженню обставин справи;
- 4) забезпечувати об'єктивність при здійсненні функції державного обвинувачення, підтримувати обвинувачення тільки в міру його доведеності і таким чином сприяти прийняттю законного та справедливого судового рішення по кримінальній справі;
- 5) реагувати на виявлені в суді грубі помилки та порушення законності під час досудового розслідування;
- 6) ставити перед судом питання про винесення окремої ухвали (постанови) у зв'язку зі встановленими по справі фактами порушення закону, причинами та умовами, що сприяли вчиненню злочину [2; с.19].

У контрольних судових інстанціях – апеляційній та касаційній, а також при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинам прокурор не підтримує обвинувачення. В апеляційній та касаційній інстанціях він висловлює свої доводи в судових дебатах (ст. 405, 434 КПК України). Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами розглядається судом тієї інстанції, який перший допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин (ст. 463 КПК України), де прокурор також висловлює свою позицію в судових дебатах [4].

Можна зробити висновок, що здійснення прокурором в суді процесуальної функції обвинувачення – це практична реалізація тих висновків, яких він дійшов у результаті нагляду і процесуального керівництва за досудовим слідством. Державне обвинувачення ґрунтується на діяльності

органів розслідування, зусиллями яких підозрюваний, викритий у вчиненні злочину, і повинен стати перед судом. Надійшовши до суду, обвинувачення, яке сформульоване в обвинувальному акті, втілюється в життя за допомогою інших факторів на стадії досудового слідства. Отже, сукупність форм і методів реалізації в суді обвинувальної функції створює поняття «підтримання державного обвинувачення».

Науковий керівник : д.ю.н, проф. Руденко М.В.

Список використаних джерел:

1. Каркач П.М. Правові основи прокурорської діяльності в Україні: науково-практичний посібник / П.М. Каркач, А.В. Лапкін.) – Х.: Право, 2011. – 264 с.
2. Каркач П.М. Прокурор у судовому провадженні (процесуальні та криміналістичні аспекти): навч. посіб. / П.М. Каркач. – Х.: Право, 2014. – 184 с.
3. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Про прокуратуру. Верховна Рада України; Закон, Перелік від 14.10.2014 № 1697-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА, ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ У СФЕРІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Опанасенко Наталія Олегівна
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

Ключові слова: шахрайство, допит свідків, житлове будівництво, організована злочинна група

У сучасних умовах ринкової економіки в Україні все більш широке поширення набуває залучення громадянами коштів у будівництво житла. Так, будівельні компанії пропонують довірителям придбати квартиру ще на етапі будівництва житлового будинку. Дана пропозиція від фірм-забудовників є більш привабливою у порівнянні з придбанням житла в будинку-новобудові, будівництво якого вже завершено, оскільки включає в себе ряд деяких привілеїв: по-перше, знижену вартість житла; по-друге, можливість вносити певні пропозиції та зауваження по плануванню квартири в споруджуваному будинку. Проте, за останні роки у сфері житлового будівництва відмічається тенденція збільшення кількості випадків шахрайства. Підвищена суспільна небезпека таких злочинних діянь проявляється, коли шахрайство у сфері житлового будівництва вчиняється організованою злочинною групою. Таким чином, актуальним залишається питання розслідування та розкриття зазначеного злочину.

Найпоширенішою слідчою дією під час розслідування шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва є допит, у тому числі допит свідків.

Допит – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є одержання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваного кримінального правопорушення. Допит можна охарактеризувати як процес

передачі інформації про розслідуване кримінальне правопорушення, пов'язані з ним обставини і людей. Ця інформація надходить до допитуваного в момент сприйняття ним тих або інших явищ або предметів, запам'ятовується і потім при допиті відтворюється і передається слідчому [5, с.352].

Свідком є особа, щодо якої у органів, які ведуть кримінальний процес, є дані, що вона володіє інформацією про обставини, котрі підлягають встановленню або перевірці у кримінальній справі. До предмета показань свідка належать також відомості про факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного та взаємовідносини свідка з ними і з потерпілим [4, 298].

Слід погодитися з точкою зору Х.М. Михайлової, яка зазначає, що при розслідуванні шахрайства, учиненого групою осіб у сфері інвестування будівництва істотне значення для встановлення винних осіб, а також інших обставин, що мають значення по справі, можуть мати показання свідків. Часто тільки шляхом допиту свідків вдається встановити, хто підготовлював, надавав і підписував договір (договори) будівельного підряду, хто керував будівельними роботами, хто видавав будівельні матеріали й заробітну плату, хто підготовлював і надавав проектно-кошторисну й бухгалтерську документацію, хто конкретно вносив ті чи інші зміни в зазначені документи, хто був ініціатором цих змін, хто знав про них. Х.М. Михайлова відмічає, що важливим моментом при розслідуванні шахрайства, учиненого групою осіб у сфері інвестування будівництва, є своєчасне визначення слідчим кола свідків, які можуть дати правдиві показання з питань, що входять до предмета доведення, і встановлення послідовності їх допиту [6, с.195].

Проаналізовані нами шахрайські злочинні посягання у судовій практиці, дозволяють встановити коло свідків по розглянутій категорії справ. Так, найчастіше свідками при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва виступають:

- 1) особи, які безпосередньо виявили злочинне посягання;

2) особи, які можуть дати показання щодо обставин злочину. До такої категорії свідків відносяться: керівник будівельних об'єктів, головний будівельник, завідувач підсобним виробництвом, бухгалтерські працівники, інженери з технічного нагляду, постачальники будівельних матеріалів, водії та інші.

3) особи, що перебувають у родинних відносинах з членами організованих груп шахраїв.

Як правильно зазначає Р.С. Белкін та Є.М. Ліфшиц, для того щоб успішно здійснити допит, слідчий повинен чітко уявляти собі, яку інформацію і за допомогою яких прийомів та засобів він має намір отримати від допитуваного. Коло тих обставин, які слідчий має намір з'ясувати шляхом допиту, називається предметом допиту. До їх числа належать обставини, пов'язані із самою подією злочину (його способом, місцем вчинення, часом, наслідками та ін.); обставини, які встановлюють або спростовують винність у його скоєнні певних осіб і мотиви їхніх дій, що впливають на ступінь і характер відповідальності обвинуваченого, а також відносяться до характеру та розміру шкоди, заподіяної злочином. Також, у предмет допиту можуть входити обставини, що сприяли вчиненню злочину [2, с.97-98].

Так, при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва до предмета допиту свідків можна віднести: а) відомості про спосіб вчинення шахрайства; б) дані про документи, що уклалися між довірителями та будівельними компаніями; в) інформацію про порядок діяльності фірми-забудовника; г) відомості, що дозволяють встановити факт вчинення шахрайства організованою злочинною групою д) дані про розподіл ролей та обов'язків між членами групи; є) відомості про прикмети підозрюваних та ін.

Слід зазначити, що ефективність проведення допиту свідків при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва залежить від підготовки слідчого до зазначеної слідчої дії. Підготовка до допиту включає: 1) збирання вихідних даних; 2) тактичне

забезпечення; 3) вибір моменту і місця, визначення способу виклику на допит; 4) технічне забезпечення [1, с.600].

Аналіз протоколів допиту вивчених нами кримінальних справ свідчить про те, що слідчі не завжди володіють спеціальними знаннями, які регламентуються сферою житлового будівництва. Так, на нашу думку, для найбільш успішного проведення допиту свідків під час розслідування шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва, слідчому необхідно вивчити: а) законодавство, що регулює житлові правовідносини; б) способи придбання громадянами житла на первинному ринку нерухомості; в) порядок і умови залучення коштів довірителів у житлове будівництво; г) особливості ведення фінансово-звітної документації фірмою-забудовником тощо.

Представляється вірною думка про те, що для найбільш результативного проведення допиту свідків слідчому необхідно застосовувати тактичні прийоми. Так, при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва доцільно використовувати такий тактичний прийом як пред'явлення доказів. Для зазначеної категорії справ до таких доказів можна віднести наступні документи: Акт на земельну ділянку з цільовим призначенням «під забудову», Дозвіл на будівництво об'єкту, акти передачі об'єкта від підрядника замовнику, проектно-кошторисну документацію, договір про пайову участь у будівництві, договір купівлі-продажу майнових прав, інвестиційний договір тощо.

На нашу думку, для ефективного проведення допиту свідків слідчому необхідно враховувати невербальні особливості спілкування. До засобів невербальної комунікації відносяться: жести, міміка, інтонація голосу, погляд тощо. Так, психологами встановлено, що в процесі взаємодії людей від 60 до 80% комунікацій здійснюється за рахунок невербальних засобів вираження і лише 20-40% інформації передається за допомогою вербальних [3, с.120]. Таким чином, спостерігаючи за допитуваним, слідчий може скласти думку про

риси характеру свідка, манеру поведінки, його емоційний стан і, враховуючи ці особливості, обрати найбільш ефективні тактичні прийоми допиту.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок про те, що допит є найбільш поширеною слідчою дією в категорії справ про шахрайство, вчинене організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва, що проводиться компетентними органами під час досудового розслідування з метою збирання, дослідження і оцінки доказів по конкретній кримінальній справі, а також має важливе значення у процесі доказування вини у вчиненні злочину.

Правильно обрана тактична лінія поведінки при проведенні допиту свідків допомагає слідчому перевірити вже існуючі та висунути нові найбільш ймовірні слідчі версії, вибрати оптимальний напрямок розслідування, а отже забезпечити своєчасне розкриття вказаного злочину.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Корж В.П.

Список використаних джерел:

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика: Учебник для вузов / Под ред. заслуженного деятеля науки Российской Федерации, профессора Р.С. Белкина. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – 990 с.
2. Белкин Р.С., Лифшиц Е.М. Тактика следственных действий. - М.: Новый Юрист, 1997. - 176 с.
3. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учебное пособие. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 224 с.
4. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
5. Криміналістика [текст] : підручник. / В.В. Пяковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. – К.:«Центр учбової літератури», 2015.– 544 с.

6. Михайлова, Х.М. Особливості проведення слідчих дій на наступному етапі розслідування шахрайства, учиненого групою осіб у сфері інвестування будівництва // Південноукраїнський правничий часопис. - 2008. - № 4. - С.195-198.

СУЩНОСТЬ И ПРИЗНАКИ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ

Осипова Каролина

студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н.Каразина

В ст. 63 Уголовного кодекса Украины (ст. 50 УК Грузии) предусмотрено такое наказание как лишение свободы на определенный срок, которое заключается в физической изоляции осужденного от общества и помещении его в уголовно-исполнительное учреждение. Этот вид наказания является одним из наиболее суровых уголовных наказаний, находится между ограничением свободы и пожизненным лишением свободы и может быть назначено за большинство преступлений, предусмотренных Уголовным кодексом Украины на срок от одного до пятнадцати лет, а по совокупности приговоров даже до двадцати пяти лет. В Грузии лишение свободы на определенный срок назначается на срок от шести месяцев до двадцати лет.

Существуют различные виды и формы лишения свободы. Что касается УК Украины в широком смысле лишение свободы, а точнее физическая изоляция лица от общества представлена пятью видами наказания: арестом, ограничением свободы, содержанием в дисциплинарном батальоне военнослужащих, лишением свободы на определенный срок, пожизненным лишением свободы. По содержанию все они характеризуются физической изоляцией осужденного от общества, одинаковым ограничении свободы

передвижения и выбора места жительства, а также свободы выбора профессии, места и характера работы, бытовых условий и др. Различаются же между собой по таким признакам как режим отбывания наказания и его срокам.

Лишение свободы на определенный срок исполняется и отбывается в уголовно-исполнительном учреждении закрытого типа (в специальном воспитательном учреждении (воспитательной колонии), следственном изоляторе, исправительной колонии минимального уровня безопасности с улучшенными условиями содержания, исправительной колонии минимального уровня безопасности с общими условиями содержания, исправительной колонии среднего уровня безопасности, исправительной колонии максимального уровня безопасности.

Во время отбывания наказания осужденный привлекается к обязательному труду, подвергается карательно-воспитательному воздействию, ему предоставляется возможность общеобразовательного и профессионально-технического обучения. Вопросы отбывания и исполнения этого наказания регулируются Уголовно-исполнительным кодексом Украины.

Как отмечается в литературе, наказание в виде лишения свободы содержит в себе следующие наиболее существенные противоречия:

1) государство, причиняя определенные лишения и страдания, стремится добиться от осужденного законопослушного поведения, но в то же время вызывает у него отрицательные эмоции;

2) определяя цель наказания - исправление и ресоциализацию осужденного, он помещается в такие условия, когда фактически ослабляются и разрываются общественно полезные связи.

В связи с широким применением лишения свободы в судебной практике и в научной литературе обсуждается и проблема эффективности лишения свободы.

Эффективность деятельности учреждений и органов, исполняющих уголовные наказания, определяется успешностью этой деятельности в достижении целей наказания. Поскольку целями наказания являются кара,

исправление и ресоциализация осужденных, специальное и общее предупреждение преступлений, то основными критериями эффективности достижения указанных целей служат: 1) уровень преступности среди осужденных в период отбывания наказания; 2) достижение законопослушного поведения освобожденных от отбывания наказания.

Вспомогательными показателями, характеризующими деятельность УИН по достижению целей наказания, показателями процесса карательно-воспитательного воздействия являются данные: 1) о производственной деятельности; 2) о дисциплине и показателях общеобразовательного и профессионально-технического обучения; 3) о характере и качестве проводимых карательно-воспитательных мероприятий и др.

Уровень преступности среди осужденных в период отбывания наказания определяется отношением количества осужденных за определенный период (год, полугодие, квартал, месяц и др.) к среднему количеству осужденных, отбывающих наказание за этот период.

Практика исполнения наказания показывает, что, с одной стороны, ужесточение уголовного законодательства (увеличение сроков за отдельные составы преступлений, в частности) не отражается на снижении рецидивной преступности. Малоэффективность суровых наказаний обусловлена еще и изменениями в условиях и стандартах жизни людей, оказывающих влияние на восприятие наказаний. С другой стороны, приближение условий содержания в местах лишения свободы к обычным условиям (как это, например, имело место в ФРГ и США), использование значительных средств для реконструкции действующих и строительства современных уголовно-исполнительных учреждений, как это не удивительно, не влияет существенным образом на уровень рецидивной преступности.

Поэтому более правильна позиция тех криминологов и пенологов, которые считают, что учреждения исполнения наказаний могут содействовать сокращению преступности лишь в той мере, в какой они обеспечивают изоляцию осужденных от общества, отвергая различные фантазии по поводу перевоспитания,

«перековки» личности. Колонии предназначены, прежде всего, для пресечения преступной деятельности, ограждения общества от преступных посягательств.

Основными показателями деятельности учреждений исполнения наказания следует рассматривать не уровень рецидива преступлений среди отбывающих наказание либо среди освобожденных от наказания, а эффективную изоляцию осужденных, поддержание порядка и условий отбывания наказания, развитие у осужденных чувства ответственности за свои поступки, выработку законопослушного поведения.

Идея защиты общества от преступлений выражена и в ст. 58 Минимальных стандартных правил обращения с заключенными, принятых ООН: «Целью и обоснованием приговора к тюремному заключению или вообще к лишению свободы являются в конечном счете защита общества и предотвращение угрожающих обществу преступлений».

Таким образом, постановка задачи защиты общества от преступных посягательств позволяет дать объективную оценку эффективности деятельности учреждений исполнения наказания, определить четкие ориентиры для уголовно-исполнительного законодательства.

Научный руководитель : д.ю.н., проф. Трубников В.М.

ПОНЯТТЯ ПОМИЛКИ В ОСНОВНИХ ГАЛУЗЯХ ПРАВА

Павленко Анна Володимирівна
здобувач кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Відголоски формалізації проблеми помилки доходять з часів афінської юриспруденції, де були введені в оборот право користування та розпорядження речами, розподіл на рухомість та нерухомість. Так, виникали відносини між людьми з приводу речей та спостерігалися сумнівні ситуації з цього приводу [6, с. 230-231].

Помилка є об'єктивною реальністю будь-якої діяльності людини. У зв'язку з тим, що помилка у юридичній діяльності, як правило, має певні юридичні наслідки, проблема з'ясування юридичного значення помилки і розробка її родового поняття є одним із актуальних завдань сучасної юриспруденції.

Аналіз різних підходів до визначення сутності помилки у правознавстві, дає підстави відмітити, що деякі вчені-правознавці пов'язують юридичне значення помилки зі свідомо-вольовою діяльністю суб'єкта правового відношення чи професійної діяльності [3, с. 31].

В юридичній літературі знайти єдине розуміння помилки важко, хоча й за останній період склалась думка, що помилка – це невірне розуміння ситуації, яке призводить до небажаного результату, особливо відносно правозастосовчої помилки.

Помилка відображає погрішність, неточність при оцінюванні змісту та закономірностей предмету, що вивчається статистикою [7, с. 124-140]. Проте, оцінювати статистичні дані державних органів і визнавати їх на сто відсотків об'єктивними – це не зовсім правильно. Завжди існує похибка, яка, наприклад, заключається в латентності правозастосовних помилок [9, с. 84]. Помилка може бути визначена, як невідповідність суб'єктивного образу об'єктивної дійсності, неправильне відображення навколишньої реальності у свідомості індивіда. Таке розуміння помилки є найбільш поширеним і застосовується також і в юриспруденції.

У кримінально-правовій літературі є різноманітні визначення помилки. Одні вчені розуміють під помилкою хибне уявлення особи стосовно фактичних та юридичних ознак вчиненого [5, с. 105-106], інші трактують її як неправильне уявлення особи про фактичні та юридичні ознаки та властивості вчиненого діяння та його наслідків [8, с. 233], треті визначають її як неправильну оцінку особою своєї власної поведінки, на думку четвертих помилка це «омана особи щодо об'єктивних і суб'єктивних ознак суспільно-небезпечного діяння, які характеризують це діяння як злочин» [1, с. 20].

Помилка при вчиненні злочину є помилкою не науково-практичного характеру у процесі первинного пізнання дійсності, а помилка психологічного характеру у процесі вторинного пізнання, відображення цієї дійсності. З урахуванням викладеного, можна констатувати, що під помилкою у кримінальному праві слід розуміти помилку особи стосовно характеру та ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння і його кримінальної протиправності [11].

Для сучасного цивільного права характерною є тенденція збільшення уваги до дослідження недійсності правочинів, їх правових наслідків, що обумовлено необхідністю забезпечити захист прав учасників цивільного обігу. Підставами, які найчастіше зустрічаються при визнанні правочину недійсним, є помилка та обман. В цьому контексті привертає увагу така підстава визнання правочину недійсним, як помилка.

Під помилкою в римському приватному праві розуміли невідповідність між волею та її вираженням. Помилка призводить до відсутності одного з реквізитів правочину, але вада волевиявлення викликана не незнанням права, а незнанням фактів [2, с. 36].

В цивільному праві помилка, в переважній більшості розглядається як специфічна форма обману при укладенні угоди. Тому правова помилка може стати підставою для визнання угоди недійсною.

На думку ж О. Ф. Скаун: «помилка в праві можлива у випадках, коли правотворчий орган: 1) помилково вважає якісь відносини такими, що не підлягають правовому регулюванню, 2) помилково покладається на конкретизацію права в ході його застосування, 3) помилково передає питання на розсуд того, хто застосовує право, 4) видає норму, яка непотрібна, 5) помилково вирішує питання в установленій нормі. У перших трьох випадках «помилка в праві» домислює наявність прогалини» [10, с. 400-401].

Схожим за кінцевим результатом та, деякою мірою, за своїм змістовним наповненням є питання про юридичні помилки, зміст яких розкривається через характеристику помилок в праві і не наділяє їх притаманними лише їм

особливостями. Юридичні помилки в такому світлі прирівнюються до правозастосовчих. Проте, поняття «юридичні» – це і є основною їхньою ознакою, так як носять більш локальний характер і притаманні нормам законодавства [9, с. 82-83].

Огляд загальнотеоретичної наукової літератури свідчить про те, що у сфері загальної теорії держави і права неодноразово робилась спроба систематизувати фактичний матеріал і сформулювати родові поняття помилки у правознавстві. В.М. Карташов пропонує теоретичну концепцію помилки в професійній юридичній діяльності. Його поняття помилки охоплює найбільш важливі правові сфери – законодавчу, правозастосовну, інтерпретаційну. Важливою складовою такого підходу є вольовий і «діяльнісний» аспект професійної юридичної діяльності, який і визначає сутність помилки. Він полягає і у тому, що помилка стоїть на заваді ефективному здійсненню професійної діяльності [4, с. 50-51].

Таким чином, помилкою в праві можна вважати юридично-значущий негативний результат, який стоїть на заваді виконання суб'єктами права офіційно-проголошених цілей, прав та свобод, законних інтересів і який підлягає виправленню правовими засобами [3, с. 33].

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

Список використаних джерел:

1. Гилязев Ф.П. Особенности вины и значение ошибки в уголовном праве./ Ф.П. Гилязев. Уфа, 1993 г. – 110 с.
2. Давидова І.В. Категорія помилки в цивільному праві та законодавстві / І. В. Давидова // Актуальні проблеми держави і права . – 2012 . – Вип.66 . – С. 36-42.
Каленіченко Л.І. Помилка як категорія правознавства / Л. І. Каленіченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. - 2014. - № 1106, вип. 17. - С. 31-33.
3. Карташов В.Н. Профессиональная юридическая деятельность/ В.Н. Карташов. – Ярославль: Изд-во Ярославского ун-та, 1992. – 235 с.

4. Коптякова Л.И. Понятие ошибок в советском уголовном праве и их классификация. – В кн: Проблемы права, социалистической государственности и социалистического управления. / Л.И. Коптякова. Свердловск: Изд-во Урал. Ун-та, 1978 г. – 350 с.
5. Куманецкий К. С. История культуры Древней Греции и Рима / К. С. Куманецкий. – М., 1990. – С. 230-231.
6. Лунёв В. В. Юридическая статистика: учебник / Лунёв В. В. – М., 1999. – С. 124-140.
7. Наумов А.В. Уголовное право. Общая часть. Курс лекцій./ А.В. Наумов. М.:Изд- во БЕК.1996 г.- 560 с.
8. Прус Е. У. Помилка при застосуванні права. Поняття та характеристика / Е. У. Прус // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / НУ "ОЮА" ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. – Одеса, 2014. – Вип. 51. – С. 79-86.
9. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учебник / О. Ф. Скакун. – Х.: Эспада, 2007.
10. Електронний ресурс: http://pjuv.at.ua/vypusk1/Visnyk_2011_1/Kuchera.pdf

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Передерій Олександр Сергійович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

У відповідності до Закону України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 р. поліцейські органи широкою компетенцією правоохоронного характеру [1]. Всебічне пізнання змісту компетенції поліції

передбачає з'ясування деяких особливостей. *Першою особливістю* є те, що законодавством деталізовано визначено групи повноважень поліції у відповідності до спеціальних предметів відання підрозділів. Зокрема, у ст. 23 Закону визначено загальні повноваження поліції. Їх спектр є широким і комплексно спрямований на повноцінне забезпечення стану громадського безпеки: від здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень і контролю за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у зоні радіоактивного забруднення та реалізації заходів правового режиму воєнного стану. *Другою особливістю* є те, що на законодавчому рівні встановлено можливість надання Національній поліції додаткових повноважень у відповідності з законом. Передусім, це повноважень поліції у сфері інформаційно-аналітичної діяльності та використання інформаційних ресурсів. *Третя особливість* виражається у закріпленні такої новації для правової системи України як категорія «поліцейський захід» (ст. 29). Так, поліцейським заходом визначається дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Перелік превентивних дій у відповідності до ст. 31 включає:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

Враховуючи те, що правова конструкція превентивних заходів передбачає можливість порушення прав і свобод людини у процесі їх застосування, кожен превентивний захід розтлумачений у законі та визначено процесуальний спосіб їх застосування поліцейськими. На наш погляд, детальна регламентація процедури застосування превентивних заходів є однією з важливих гарантій законності у діяльності працівника поліції та дозволяє повноцінно виконувати функціональні обов'язки.

Аналогічно регламентується і застосування поліцією заходів примусу. У відповідності до ст. 42 Закону поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Слід зазначити, що застосування заходів примусу зазнало детальної регламентації (ст. 43). Доцільно вказати, що законодавець чітко визначив типові підстави за наявності яких поліцейському забороняється застосовувати спеціальні засоби. Особливо зауважимо, що закон передбачає кілька правових режимів застосування поліцейським табельної вогнепальної зброї. Перший режим – застосування вогнепальної зброї стосовно людини у виняткових випадках із обов'язковим попереднім попередженням про можливість її застосування, другий – застосування вогнепальної зброї стосовно людини без попередження, третій – застосування вогнепальної зброї для подання сигналу тривоги. Піддаючи аналізу законодавство України за весь період державної незалежності, є підстави констатувати, що Закон є наразі єдиним актом в системі національного законодавства, який настільки детально регламентує застосування поліцією примусу. Це цілком відповідає світовій і європейській практиці, коли зі всіх

аспектів функціонування поліції розвинених держав світу найбільш детально регламентується правом процес застосування поліцією примусових заходів. Це обумовлено тим, що чим чіткіше і повніше регламентована процедура застосування державного примусу, тим надійніші правові гарантії прав і свобод громадян і менше можливостей для зловживання владою з боку посадових осіб [2, с. 78].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 р. // Офіційний вісник України. — 2015. — № 63. — Ст. 2075
2. Балтаг Д. Общая теория права в вопросах и ответах: учебн. пособ. / Балтаг Д. — Кишинев: Издательство Академии полиции «Штефан чел маре», 2001. — 137 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ, В СФЕРІ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Пилаєва Вікторія Миколаївна
аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Принцип транспарентності діяльності публічної адміністрації є одним з основоположних принципів державного управління, який має давню історію становлення та закріплення в міжнародно-правових нормах. Саме поняття «транспарентність» має іноземне походження та утворилося від латинських «trans» – прозорий та «pareo» – бути очевидним. Дослівний переклад на українську мову англійського терміну «transparency» означає «прозорість». Важливо також зазначити, що принцип транспарентності є багатогранною категорією, яка покликана забезпечувати право доступу до публічної

інформації, прозорість, відкритість, гласність, зрозумілість та підзвітність дій (рішень) посадових осіб публічної адміністрації.

Поштовхом для впровадження інституту транспарентності на міжнародному рівні стало проголошення у 1946 році Резолюцією 59(1) першої сесії Генеральної Асамблеї ООН свободи інформації, як основного права особи і критерію всіх видів свобод, на захисті яких стоять Об'єднані Нації. В Резолюції визначено, що свобода інформації передбачає право скрізь і безперешкодно збирати, передавати та опубліковувати інформаційні дані; основним принципом свободи інформації виступає моральний обов'язок намагатися виявляти об'єктивні факти та розповсюджувати інформацію без злісних намірів [2].

Центральне місце в питанні закріплення принципу транспарентності надано Загальній декларації прав людини (1948 р.), яка вперше змістовно закріпила принципи прозорості, відкритості, підзвітності та доступ до публічної інформації. Стаття 19 Декларації визначає, що кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів [3]. Частини 1, 2 статті 20 закріплюють принцип відкритості: кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників; кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні [3]. Відповідно до ч. 3 ст. 20, воля народу повинна бути основою влади уряду, таким чином проголошується принцип підзвітності [3].

Наступним міжнародним актом, який закріпив засади транспарентності публічної адміністрації була Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), прийнята в 1998 році Генеральною Асамблеєю ООН. Конвенція декларує принципи прозорості, відкритості, гласності, підзвітності та право доступу до публічної інформації.

Стаття 1 визначає, що з метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна зі Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, відповідно до положень цієї Конвенції [4]. Принцип прозорості також визначається в тому, що кожна зі Сторін забезпечує, щоб у межах національного законодавства процедури надання громадськості екологічної інформації були прозорими, а екологічна інформація була легкодоступною та розробляє механізми для забезпечення громадськості достатньою інформацією [4]. Стаття 6 Орхуської Конвенції закріплює принципи гласності та підзвітності: «п.2 зацікавлена громадськість адекватно, своєчасно та ефективно одержує інформацію залежно від обставин шляхом публічного повідомлення або в індивідуальному порядку на початковому етапі процедури прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища; п. 3 процедури участі громадськості передбачають помірковані терміни для різних етапів, що забезпечують достатній час для інформування громадськості відповідно до пункту 2 і підготовки та ефективної участі громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища» [4].

Необхідно також відмітити Рекомендацію Ради Європи № R (81) 19 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів», прийняту Комітетом Міністрів у 1981 році, якій передувало проведення Радою Європи у 1976 році колоквиуму на тему «Свобода інформації та обов'язок державних органів надавати інформацію», висновком якого було створення Комітету експертів з державної влади та доступу до інформації. В свою чергу, Комітет експертів розробив вісім загальних принципів щодо доступу до інформації, що знаходиться в розпорядженні державних органів, якими урядам держав-членів рекомендується керуватися у своєму законодавстві та практиці, які містяться у додатку до Рекомендацію Ради Європи № R (81) 19 [5].

Наступним актом, в сфері забезпечення принципу транспарентності публічної адміністрації на міжнародному рівні є Віденська декларація та Програма дій, прийнята на Всесвітній конференції по правам людини у 1993 році, яка декларує, що демократія ґрунтується на вільно висловленій волі народу визначати свої власні політичну, економічну, соціальну та культурну системи і на його повній участі в усіх аспектах свого життя[6].

Крім вище зазначених актів, відмічаємо також Декларацію принципів ООН «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», якою закріплено засади відкритого для всіх інформаційного суспільства, для побудови якого потрібні нові форми солідарності, партнерства та співробітництва між органами державного управління та іншими зацікавленими сторонами, тобто приватним сектором, громадянським суспільством і міжнародними організаціями. Пункт 20 Декларації визначає, що органам державного управління, слід відіграти важливу роль у розвитку інформаційного суспільства, взяти на себе за це відповідальність і в належних випадках брати участь у процесах прийняття рішень. Побудова інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, є спільною справою, що вимагає співробітництва та партнерських відносин між усіма зацікавленими сторонами. В свою чергу, визначається, що забезпечення кожному можливості мати доступ до інформації, ідей і знань і вносити в ці області свій внесок є необхідним елементом відкритого для всіх інформаційного суспільства [7].

Крім вищезгаданих міжнародних актів, важливе значення в сфері регулювання відносин транспарентності публічної адміністрації мають акти, прийняті на рівні Європейського Союзу, серед яких необхідно відмітити Маастрихтський договір 1992 р., Міжінституційну декларацію про демократію, транспарентність та делегування повноважень, прийняту в 1993 р., Зелену книгу з Громадського сектору інформації в інформаційному суспільстві від 1999 р., прийняту Європейською Комісією у 2001 р. Білу книгу з Європейського врядування, Європейську ініціативу транспарентності від 2005 р., Білу книгу з Європейської комунікаційної політики від 2006 р. та інші.

Необхідно відмітити, що принцип транспарентності публічної адміністрації визначається, як один з загальних принципів в нормах міжнародного законодавства, та забезпечується, як на рівні Генеральної Асамблеї ООН, так і на рівні представників Європейської Спільноти. В свою чергу, відповідно до статті 19 ЗУ «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства [1].

Основними міжнародними актами, що на даний момент ратифіковані Верховною Радою України, в сфері закріплення засад транспарентності державної влади є: Загальна декларація прав людини, прийнята та проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральною Асамблеєю ООН від 10.12.1948 р., Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), прийнята 25.06.1998 р., Віденська декларація і Програма дій, прийнята на Всесвітній конференції по правам людини 25.06.1993 р., Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» прийнята 12.12.2003 р.

В свою чергу, зазначені вище норми міжнародних актів, отримали своє подальше закріплення в нормах вітчизняного законодавства. Сьогодні принцип транспарентності публічної адміністрації в певній мірі забезпечується Конституцією України, ЗУ «Про інформацію», ЗУ «Про доступ до публічної інформації», ЗУ «Про звернення громадян» та інші. В свою чергу, законодавче регулювання принципу транспарентності має поверхневий характер. По-перше, нормативно врегульовано лише відносини в сфері забезпечення принципів відкритості, прозорості, гласності, підзвітності та доступу до публічної інформації, поряд з цим, в жодному акті не закріплено легальне визначення даних принципів. По-друге, говорячи про принцип транспарентності, необхідно розуміти, що дана дефініція взагалі не закріплена нормами вітчизняного законодавства.

Отже, основним завданням на сучасному етапі розвитку вітчизняної нормативної бази, постає необхідність приведення його норм до положень та стандартів міжнародного права та права Європейського Союзу, та закріплення на рівні закону принципу транспарентності державної адміністрації, що, в свою чергу, надасть можливість сформулювати єдине розуміння принципів «прозорості», «відкритості», «гласності», «підзвітності» та «права доступу до публічної інформації».

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про міжнародні договори України» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
2. Созыв международной конференции по вопросу о свободе информации: Резолюция 59 (1) первой сессии Генерал. Ассамблеи ООН от 14 дек. 1946 г. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://daccessdds.ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/035/16/IMG/NR003516.pdf?OpenElement>
3. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015
5. Рекомендація Ради Європи № R (81) 19 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://medialaw.org.ua/library/rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/>
6. Віденська декларація і Програма дій [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_504

7. Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c57

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ В ЄВРОПІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ

Подчернін Д.А.
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Однією з важливих історичних підвалин демократії в Європі є університетська автономія. Плюралізм і життєздатність європейської системи освіти значною мірою завдячують тому, що однією з її базових складових є автономні університети. Реформа вітчизняної науки та освіти повинна відповідати сучасним потребам розвитку суспільства. А саме – забезпечувати модернізацію національної системи освіти шляхом підвищення якості і сприянню конкурентоспроможності вітчизняних освітніх послуг на європейському ринку [1].

Тема автономії широко дискутується в Європі і, в зв'язку зі створенням спільного простору європейської вищої освіти (Болонським процесом), набула особливого значення. З одного боку, є намагання створити певні стандарти, спільні для всіх університетів з усіх країн, а, з іншого, необхідно зберегти і навіть підсилити в багатьох країнах статус автономії університетів. Надзвичайно важливим є те, щоб незалежність та автономія університетів забезпечували постійну адаптацію систем вищої освіти і наукових досліджень відповідно до нових потреб, вимог суспільства та розвитку наукових знань [2].

У міжнародній практиці автономія університету ґрунтується на принципі дотримання академічних свобод. Академічні свободи – це самостійність суб'єктів навчального процесу в максимально припустимих межах, прояв паритетності у стосунках викладачів і студентів, максимально демократична процедура навчання, право студента вибирати навчальні курси поза певним обсягом обов'язкових, а також викладача, право кафедри і викладача формувати зміст навчальної дисципліни, право викладачів вибирати керівників факультету, закладу, а також самостійність ВНЗ в організації навчального процесу тощо. Рівень і характер академічних свобод є показником, котрий характеризує реформи у вищій освіті будь-якої країни.

Для європейських університетів автономія є підсумком еволюційного розвитку громадянського суспільства. Розвиток європейського університету як незалежної від держави корпорації з виробництва освітніх, наукових і консультаційних послуг супроводжується лібералізацією стосунків між державою та ВНЗ в управлінській сфері, при одночасному посиленні суспільного контролю за ефективністю фінансової діяльності ВНЗ і якістю освіти. Наша стартова позиція – вихід із ситуації майже повної відсутності автономії. Порівняно із західними університетами, де автономія набувалася століттями, – це і складність, бо ми не маємо досвіду, натомість маємо величезні перешкоди, в тому числі у власній психології [3].

Університетська автономія сприятиме:

- реалізації курсу України на європейську інтеграцію,
- підвищенню якості підготовки фахівців, їхньої конкурентоспроможності та відповідальності перед суспільством,
- підвищенню стандартів інтелектуальної творчості,
- реальному зв'язку академічної та університетської науки.

Автономія є одним із трьох основоположних принципів діяльності європейських університетів, що закріплено Великою Хартією Університетів, яку підписали вже майже 400 ректорів вищих навчальних закладів, 14 із яких – українські [4].

При цьому розуміння самого поняття автономії, її широти, способів діяльності в умовах автономії є різним залежно від країни, історичних передумов, традицій і культури в самих університетах, форм власності, загальної ситуації в країні.

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Стародубцев А.А.

Список використаних джерел:

1. Trends V: Universities sharing the European Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.startaid.com/review/4680054/Trends_V_universities_shaping_the_european_higher_education_area-pdf.
2. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» від 19.06.1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_525.
3. Карпенко М. Проблеми і перспективи автономізації українських ВНЗ в контексті європейського досвіду університетської автономії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/7.htm>.
4. Болонський університет. Велика хартія університетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.magna-charta.org/home.html>.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї

Романаускас Володимир
студент групи ЗЮП-71
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Проблема запобігання насильству у сім'ї не втрачає своєї актуальності, бо складні соціальні, економічні та політичні процеси, які постійно

змінюються, мають прямий вплив на інститут сім'ї, і, на жаль, ці зміни не завжди мають позитивний характер.

За даними соціологічного дослідження, близько 44% українців зазнали насильства в сім'ї, 30% - у віці до 18 років, 29% - після 18 років [1]. З числа жертв домінуючими виявились такі категорії: малолітні діти (29,8%, пенсіонери (20,2%, та учні школи/інтернату (16,3%) [2, с. 118], отожд жертвами виступають діти та люди похилого віку – найменш захищені соціальні групи, які через свій вік не завжди мають змогу звернутися по допомогу чи повідомити про вчинене правоохоронним органам. Це дозволяє стверджувати, що статистичні дані не враховують рівень латентності цього злочину і не відображають повною мірою стан розповсюдженості насильства в сім'ї.

Психологами, що приймали участь в дослідженні феномену насильства в сім'ї, були відмічені сталі тенденції, що притаманні майже всім жертвам сімейного насильства. До них відносяться: надмірна чутливість до впливів оточення, висока тривожність та емоційна нестабільність. Найбільше жертв відносилися до одного з двох психологічних типів – надчутливого (сензитивно-інтравертного) або тривожно-лабільного (екстравертного)[3, с. 37-38].

Отже, слід наголосити, що найбільш розповсюдженою причиною вчинення насильства в сім'ї є саме нестабільний психологічний стан свідомості потерпілих, яким досить часто важко пристосуватися до характерів членів своєї родини (на мікрорівні) чи то певні реакції індивіда на процеси суспільного буття в економічній, політичній, соціальній та інших сферах(на макрорівні). Тому особливу увагу слід приділяти саме запобіганню проявам сімейного насильства.

На протязі багатьох років державна політика у сфері запобігання злочинності була зосереджена на злочині та злочинцеві, і майже не приділяла уваги жертві злочину. Наразі актуальним питанням постає саме віктимологічний напрямок запобігання насильству в сім'ї, бо в механізмі цього виду злочину велику роль відіграє саме поведінка жертви насильства в сім'ї.

Віктимологічне запобігання злочинності здійснюється за тими самими напрямками, що і запобігання злочинності взагалі, а саме: загальносоціальне, спеціально-віктимологічне, а також індивідуальне віктимологічні запобігання.

Загальносоціальне віктимологічне запобігання насильству в сім'ї полягає у вирішенні соціально-економічних й культурно-виховних завдань, таких як формування відповідального ставлення до батьківства та сім'ї, «нульової терпимості» до насильства в сім'ї, у тому числі і до насильства як способу виховання дітей, а також подолання жорстоких гендерних настанов щодо статевих ролей, згідно з якими жінка повинна підкорюватися чоловіку тощо.

Спеціально-віктимологічне запобігання насильству в сім'ї в нашій країні реалізується досить активно, в першу чергу, шляхом проведення спеціальних інформаційних кампаній, таких як «Стоп насильству!», «Скажемо НІ домашньому насильству». Головними завданнями є спостереження та виявлення осіб, які можуть стати жертвами насильства в сім'ї, з подальшим запобіганням вчинення цього злочину. Велике значення у цьому має постійний контакт дільничного інспектора, працівника соціальної служби, поліклініки, листоноші, сусідів тощо, і які, найчастіше, одними з перших дізнаються про наявність передумов для вчинення сімейного насильства або ж безпосередньо вже про сам факт вчинення насильства за прямими чи непрямими ознаками.

Важливо наголосити, що реалізація цього напрямку запобігання є дуже складною і надзвичайно тонкою справою. Очевидно, що правоохоронні органи, соціальні служби та інші суб'єкти певною мірою вторгаються в сферу приватного життя сімей. Але здійснення такого роду запобігання повинно застосовуватися навіть без наявності згоди, письмової заяви чи підпису, бо найчастіше, за статистикою, жертвами насильства в сім'ї є діти та люди похилого віку, які в силу віку чи стану здоров'я мають обмежені можливості щодо самозахисту.

За своєю направленістю цей вид запобігання є масовим, залишаючись при цьому індивідуальним у відношенні конкретної людини, та спрямоване на своєчасне виявлення таких осіб і надання їм захисту, підтримки і допомоги.

Актуальним питанням віктимологічної політики завжди залишається ефективне запобігання насильству в сім'ї, що особливо потребує активізації впливу на жертву, що допоможе знизити віктимність і віктимізацію населення від насильства в сім'ї.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Давиденко М.Л.

Список використаних джерел:

1. Розповсюдженість насильства в українських сім'ях дослідження на замовлення "Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_5843415_JAN_violence_prez_fin_UKR.pdf
2. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання): монографія / А.Б. Блага. – Х.:ФО-П Макаренко, 2014. – 360 с.
3. Пантюк И.В. Социально-психологические особенности жертв, подвергшихся насилию в семье / И.В. Пантюк, Т.Ю. Юрцевич // Медицинские новости. – 2009. - №10. – С. 35-38.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Роскошний Ілля Валерійович
студент- юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: uari@ukr.net

Ключові слова: автор, творча діяльність, об'єкти авторського права, суб'єкти авторського права.

Сьогодні, культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, добробут суспільства, соціально-економічний прогрес в цілому залежать від рівня й ефективності творчої діяльності людини, яка є однією з основних рушійних сил розвитку країн.

Творча діяльність або просто творчість – це цілеспрямована діяльність людського мозку внаслідок якої створюється щось якісно нове, що вирізняється оригінальністю, неповторністю та суспільно-історичною унікальністю [1, с. 8].

Творча діяльність лежить в основі авторських правовідносин, що виникають внаслідок створення і використання творів літератури, науки та мистецтва. Авторське право поширюється на всі ці витвори незалежно від засобу або форми їх вираження. Самі ідеї, закладені у витворі не обов'язково мають бути новими, проте форма їх вираження, літературна або художня, обов'язково має бути оригінальною та неповторною. Проблема охорони авторського права, сьогодні, є вкрай важливою й тому необхідно визначити чим же все це врегульовано.

Основою законодавства України в сфері інтелектуальної власності, є Конституція України. Першою частиною статті 54 Конституції України передбачено, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Друга частина закріплює за громадянами право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2].

Цивільний кодекс України (далі - ЦК України), до об'єктів авторського права відносить літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового

мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; комп'ютерні програми.

Згідно ч.2 ст.433 ЦК України твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження [3].

Стаття 434 визначає які твори, не є об'єктами авторського права:

- 1) акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади;
- 2) державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади;
- 3) повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації [3].

Відповідно до ст. 435 ЦК України та ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та інші фізичні та юридичні особи, які набули авторських прав відповідно до договору або закону [3].

Авторське право і суміжні права в законодавстві України представлено в Законі України «Про авторське право і суміжні права». Закон ґрунтований на міжнародних нормах використання творів, враховує сучасні тенденції правового регулювання як традиційних, так і нових об'єктів авторського права — наприклад, комп'ютерних програм, баз даних. До мінімуму зведено випадки без договірної використання творів. Уперше передбачено охорону суміжних прав. Йдеться про охорону прав тих, хто доносить створене авторами до

публіки: виконавців, виробників фонограм і відеограм, організацій телерадіомовлення [4, с.3]

Закон України «Про авторське і суміжні права» визначає хто є автором. Відповідно до ст. 1 цього закону автор це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. У тексті Закону крім слова «автор» вживаються терміни «перекладач», «режисер-постановник», «художник-постановник» всі ці особи охоплюються поняттям «автор». Отже, автором твору може бути лише людина, яка як учасник цивільно-правових відносин є фізичною особою.

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, не може бути автором твору, а виступає суб'єктом, який може набути права на підставі договору.

На розвиток законодавства України про авторське право та суміжні права, виконання міжнародних зобов'язань України щодо захисту інтересів осіб, які мають ці права, захист прав та інтересів осіб, які займаються розповсюдженням примірників об'єктів авторського права і суміжних прав, та споживачів спрямований Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних».

Закону України «Про телебачення і радіомовлення» регулює відносини, що виникають у сфері телевізійного та радіомовлення на території України.

Дотримання норм авторського права, є обов'язком для видавців відповідно до Закону України «Про видавничу справу». Цей Закон сприяє створенню можливостей для самовиявлення громадян як авторів незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Відповідно до Закону України «Про професійних творчих працівників і творчі спілки» держава гарантує професійний і соціальний захист членам творчих спілок, захист їхніх авторських прав. Відносини, що виникають у процесі виробництва і використання фільму як об'єкта авторського права, регулює Закон

України «Про кінематографію». Авторському праву на твори архітектури присвячено розділ VI Закону України «Про архітектурну діяльність».

Закон України «Про вищу освіту» статтею 69 встановлює для вищих навчальних закладів обов'язок, захищати права інтелектуальної власності та боротися з плагіатом.

Важливе значення у системі нормативно-правових документів займають акти Президента України, зокрема, Указ Президента України від 27 квітня 2001 року № 285/2001 «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» та Указ Президента України від 30 січня 2002 року № 85/2002 «Про невідкладні заходи щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування».

Підзаконними актами в сфері авторського права, є також постанови Кабінету Міністрів України, зокрема, «Про затвердження правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм» від 4 листопада 1997 року № 1209, «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27 грудня 2001 року № 1756, «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» від 18 січня 2003 року № 72, «Про затвердження розміру винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм та порядку її виплати» від 18 січня 2003 року № 71, «Про розмір відрахувань виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах» від 27 червня 2003 року № 992.

Серед актів центральних органів виконавчої влади важливе значення мають накази Міністерства освіти і науки України, які спрямовані на забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності.

Для вірного тлумачення і правильного застосування законодавства з інтелектуальної власності про захист авторських прав дуже велике значення має судова практика з розгляду справ, що виникають у разі порушення авторських прав. Верховний Суд України часто узагальнює й аналізує таку практику, робить відповідні висновки, про які повідомляє суди. В якості приклада ми можемо розглядати постанову Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди».

На сьогоднішній день Україна приєдналась до більшості основних універсальних багатосторонніх міжнародних договорів, ряду регіональних та двосторонніх міжнародних договорів щодо охорони авторського права . Україна є учасницею таких договорів, а саме: Бернська конвенції про охорону літературних і художніх творів, Всесвітньої конвенції про авторське право, Міжнародної конвенції про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми.

На регіональному рівні Україна є учасницею Угоди про співробітництво в галузі охорони авторського права 1993 року та Угоди про співробітництво про припиненню правопорушень у сфері інтелектуальної власності 1998 року, укладених в рамках Співдружності Незалежних Держав. В 1994 році Україна уклала Угоду про Партнерство та Співробітництво з Європейським Союзом, окрема стаття якої присвячена питанням співробітництва у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського права та суміжних прав.

Україною укладено ряд договорів на двосторонньому рівні зокрема, Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво у сфері охорони авторського права та суміжних прав.

Відповідно до цих міжнародних договорів Україна бере активну участь у роботі міжнародних організацій, які відповідають за співробітництво. Так Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), яка була утворена в 1970 році відповідно до Конвенції про заснування ВОІВ, прийнятої у 1967 році. Норми вищезазначених спеціальних міжнародних договорів, які встановлюють мінімальні рівні охорони авторського права та суміжних включено до національного законодавства України, тому рівень охорони цих прав в Україні узгоджується з тим рівнем, який надається у більшості розвинутих держав світу[1, с.238].

Таким чином проаналізувавши законодавчу базу України можна зазначити, що правове регулювання авторського права складається з нормативно-правових актів, які регулюють відносини, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва, становлять систему законодавства України про авторське право і суміжні права. Складовими частинами цієї системи є: Конституція України; Цивільний Кодекс України; Закони України; акти Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; акти центральних органів виконавчої влади; судова практика з розгляду справ, що виникають у разі порушення авторських прав. Особливу групу джерел сучасного авторського права становлять універсальні, регіональні й двосторонні міжнародні договори, учасницею яких є Україна.

В цілому правове регулювання авторського права в Україні відбувається на належному рівні, але все ж таки воно потребує вдосконалення.

Науковий керівник : к.ю.н., доц. Єпіфанова Ю.С.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К.: Ін-тінтел. власн. і права, 2011. – 288 с.
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Вінаєва К. Авторські та суміжні права: аспекти цивільно-правового захисту //Юридична газета №17 (101) 26 квітня 2009 року
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс] //Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
6. Липинский В.В. Основы интеллектуальной собственности. Курс лекций. – Донецк: Норд Пресс, 2009. – 188 с.
7. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеогам, комп'ютерних програм, баз даних» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>
8. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
9. Закон України «Про видавничу справу» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/318/97-80>
10. Закон України «Про кінематографію»[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/9/98-80>
11. Закон України «Про архітектурну діяльність» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/687-14/page2>

КОНСТИТУЦІЯ ЯК ПРАВОВА ТА СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ

Рудень Дмитро Станіславович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: dimonruden@mail.ru

Ключові слова: цінність, Конституція України, людина, життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність, безпека

Як зазначає Ю.М. Оборотов, правові цінності – це різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які забезпечуються правом.

Правовими є цінності, значущі з точки зору правових відносин. У межах життєдіяльності суспільства вони виступають загальнообов'язковими ціннісними орієнтирами і покладені в основу юридично оформленої системи права. Як зазначає С. В. Михайлов: «правові цінності являють собою найважливіші і глибинні принципи, що визначають ставлення особистості і суспільства до права, і основною формою існування правових цінностей є правові ідеали, тобто вироблені правовою свідомістю і присутні в ньому узагальнені уявлення про досконалість у різних сферах правової дійсності» [3].

З зв'язку з цим вважаємо, що вищою соціальною та правовою цінністю нашого суспільства та держави можна розглядати Конституцію України.

Конституція, будучи багатоаспектним соціальним явищем, має різні властивості. Однією з найважливіших властивостей сучасної конституції є те, що вона виступає як важлива соціальна цінність. Загалом учення про цінності (аксіологія) в умовах сучасного розвитку наукової думки набуло великої популярності та актуальності. У зв'язку з цим воно не має права оминати конституцію своєю увагою, бо конституція є тим документом, який, з одного боку, закріплює найголовніші соціальні цінності (життя людини, її безпеку, гідність тощо) і тим самим сприяє їх шануванню та захисту, а з іншого – сама виступає як велика соціальна цінність з огляду на її властивості. Таким чином, конституція відображає основні цінності як сучасної цивілізації, так і конкретного суспільства зокрема.

Тож конституція, аби виконувати своє соціальне призначення, повинна відображати ті цінності, що сприймаються в конкретному суспільстві та є актуальним. Разом із тим, це не звільняє конституцію від виконання завдання щодо спрямування суспільства до усвідомлення всяких, передусім гуманних, демократичних цінностей [4, с.85].

Особлива соціальна цінність Конституції України також в тому, що вона є актом установчої влади Українського народу. Наша держава є республікою, а тому влада в ній належить народові, який реалізує свою установчу владу, передусім ухвалює Конституцію [4, с.86].

Проте реалізація Конституції України як вищої соціальної та правової цінності у гарантуванні прав та свобод людини є далеко не безпроблемною. До цього часу без достатніх підстав не прийнято ряд передбачених Конституцією законів про порядок діяльності уряду, інших центральних органів виконавчої влади або не приведено у відповідність до Конституції у повному обсязі окремі закони, вельми проблематичною є реалізація соціальних, культурних та інших прав і свобод людини і громадянина в Україні [5].

Так, Основний Закон України — Конституція, містить норми, які гарантують та захищають право людей на життя, а саме ст. 3 Конституції України гласить: «Людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпека визнається в Україні найвищою соціальною цінністю» та ст. 27 Конституції України: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [1]. Невід'ємне право людини на життя визначено також міжнародними документами, серед яких Конвенція Ради Європи «Про захист прав людини і основоположних свобод».

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Коментована стаття – перша зі статей Основного Закону, присвячених людині. З неї розпочинається виклад офіційно проголошеної Українською державою та закладеної у Конституцію філософії прав людини. Ця стаття, можна сказати, «задає тон» державі щодо спрямування державної політики у сфері прав людини. Одним словом, це базисна стаття, яка характеризує самі підвалини конституційного й ладу сучасної держави. Вона є нормативно-юридичним фундаментом гуманістичного спрямування розвитку суспільного і державного життя в Україні.

Отже, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Наведене положення стисло відтворює зміст концептуальних засад преамбули Загальної декларації прав людини, чим власне і має обумовлюватись відповідність приписів Конституції України міжнародним стандартам прав людини. Серед цих засад слід відзначити, зокрема, «віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості», а також «визнання гідності, притаманної всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних їхніх прав». Наведені постулати відтворені й у преамбулах Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

Принципово важливим є визнання у Конституції людини соціальною цінністю: адже це означає, що людина є цінністю не тільки для самої себе, а й для всього суспільства, для соціуму. Причому оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може поціновуватись суспільством вище, аніж людина, не може, так би мовити, перевершити її цінність. Усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані цінності людини.

Не випадковим є те, що, крім самої людини, у коментованому приписі згадано також такі її властивості, як життя і здоров'я, недоторканність і безпека. Адже саме вони є первинною, вихідною передумовою життєдіяльності кожного з нас. Включаючи й їх до найвищих соціальних цінностей, Конституція у такий спосіб начебто ієрархізує потреби людини, а тим самим і її права та свободи, які цими потребами зумовлюються та покликані забезпечувати їх задоволення. Тому, навіть погоджуючись із широко визнаним нині положенням про те, що всі основні права людини є взаємозалежними, взаємопов'язаними і неподільними, не можна заперечувати того, що в першу чергу має бути забезпечено право на життя і здоров'я, недоторканність і безпеку, тобто саме фізичне існування, котре є матеріальною основою та передумовою здійснення будь-яких інших прав. Це відображено й у одній із запропонованих у вітчизняній літературі класифікацій прав людини, згідно з якою в окремий,

причому в перший, вид людських прав вирізняє так звані фізичні (життєві, вітальні) права [2].

Таким, чином Конституція фіксує та гарантує різноманітні соціальні цінності сама виступає як важлива правова та соціальна цінність.

Науковий керівник: к.ю.н. доц. Григоренко Є.І.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141);
2. О.В.Петришин Науково-практичний коментар Конституції України 2003р. [<http://yport.inf.ua/stattya-lyudina-jiji-jittya-zdorovya-chest-47953.html>];
3. Правові цінності в системі ціннісних орієнтацій особистості [http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=article&id=3907:2014-08-27-08-31-18&catid=290:2014-04-24-12-35-20&Itemid=1];
4. Держава у правовому вимірі Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій ; за ред. Т. Є. Кагановської Харків 2013 р. [с. 586];
5. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Відп. ред. В.Ф. Погорілко: Монографія Київ А.С.К. 2003р. [http://kul.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=702&Itemid=99999999].

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Савченко Кирило Ігорович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: Savchenko_Kir@mail.ua

Ключові слова: Служба Безпеки України, діяльність СБУ, принципи діяльності, державний правоохоронний орган зі спеціальним статусом.

У зв'язку з глобальними геополітичними змінами у світі, загрозами, які постали перед внутрішньою безпекою нашої держави, зокрема, у зв'язку із проведенням антитерористичної операції, особливо важливого значення набуває дослідження специфіки діяльності органів Служби безпеки України, як спеціального державного правоохоронного органу, що здійснює заходи, пов'язані з гарантуванням державної безпеки.

Зважаючи на те, що саме на органи СБУ покладається обов'язок щодо виконання значної кількості завдань у сфері забезпечення державної безпеки, підтримуємо позицію С.П. Понамарьова, який визнає, що в контексті реформування правоохоронних органів України надзвичайно актуальним є питання удосконалення діяльності СБУ, перетворення її на службу нового зразка, яка відповідає вимогам сучасності, орієнтована, у першу чергу, на захист прав і свобод людини і громадян, законних інтересів держави і суспільства [1. с. 6]. Якісне реформування органів СБУ шляхом перетворення їх на сучасну службу, орієнтовану на протидію реальним та потенційним загрозам державної безпеки, а також надання сервісних послуг населенню, а саме надання інформації якщо це можливо, для захисту своїх конституційних прав згідно з ЗУ «Про звернення громадян», неможливо без чіткого визначенням засад діяльності, мети та пріоритетів такого формування. [13]

Необхідно звернути увагу, що в юридичній літературі дослідженню організаційно правових аспектів органів СБУ в цілому присвятили свої праці такі вітчизняні вчені як О.М. Бандурка, В.О. Верхогляд, М.В. Грек, О.О.Котелянець, М.М. Мікуліна, О.М. Полковніченко, С.П. Понамарьов, І.Г. Фурман, М.М. Карпенко та ін. Проте у працях зазначених науковців відсутній єдиний уніфікований підхід до визнання основоположних принципів функціонування СБУ.

Діяльність СБУ відрізняється від діяльності інших правоохоронних органів характером виконання завдань, їх різноманітністю та обсягами. В контексті дослідження, під діяльністю органів СБУ слід розуміти врегульовану

нормами адміністративного права специфічну, виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність уповноважених органів, на які покладається обов'язок щодо організації та здійснення захисту законних інтересів держави, прав громадян, забезпечення державної безпеки, охорони державної таємниці, попередження правопорушень, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. Мета діяльності СБУ є системо утворюючим чинником, який здійснює вплив на формування системи принципів та завдань діяльності СБУ [2 с. 284].

Специфіка діяльності органів СБУ обумовлена не тільки її спеціальним призначенням, а й принципами, що виступають підґрунтям для реалізації її діяльності. Практичне значення принципів полягає в тому, що вони наче інтелектуальні, ідеологічні, «прожектори, освітлюють загальний напрямок практичної діяльності, ніби задають її тон, підпорядковують її здійсненню поставлених завдань» [3].

На думку Ю.С. Шемшученка, принципи – це основоположні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальнозначущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії [4 с.110]. Як зазначає В.М. Плишкін, принципи формуються людьми на основі пізнання закономірностей та досвіду практичної діяльності [4 с.105]. Також, варто зазначити, що аналіз принципів діяльності органів державної влади був би не зовсім повним, якби не було приділено особливу увагу принципам управління, які також здійснюють безпосередній вплив на діяльність зазначених органів, спрямовують її та координують. Переважно в юридичній науці принципи управління розглядаються як основоположні начала, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється й організовуються управління. [5 с.130]. Окремі науковці, зокрема О.М.Бандурка [6 с.50], С.В. Ківалов та Л.Г Біла [7 с.30], М.В. Ковалів [8 с.15], С.В. Петков та О.С. Юнін [9 с.29], розглядають принципи управління як вихідні, основні правила, керівні постанови, норми діяльності для впровадження системи управління загальними процесами. Так, принципи управління органами СБУ є однією із складових

принципів діяльності органів СБУ. Така позиція зумовлена тим, що на відповідні органи, які входять до структури СБУ, покладається обов'язок щодо здійснення управлінського впливу на всі структурні підрозділи СБУ з метою забезпечення якісного виконання покладених на них завдань у сфері забезпечення державної безпеки.

Важливого значення набуває необхідність нормативно-правового закріплення принципів діяльності органів СБУ оскільки це дозволить створити необхідні умови для забезпечення конкретності і незмінності базових засад і їх діяльності, налагодження ефективних управлінських відносин та гарантування їх неухильного дотримання. Закріплення на рівні відповідних нормативно-правових актів основних засад, вихідних правил діяльності органів СБУ сприятиме підвищенню ефективності цієї діяльності, удосконаленню якості управління всередині цих органів, приведенню їх діяльності у відповідність до існуючих стандартів функціонуванню сектора безпеки.

У результаті аналізу наведених точок зору хотілося б звернути увагу, що занадто ускладнена класифікація принципів діяльності органів СБУ може призвести до плутанини та важкості їх практичного застосування і засвоєння. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільним виокремити:

- загальні принципи, яких повинні дотримуватися в своїх діяльності всі органи державної влади, у тому числі і СБУ.
- галузеві (спеціальні) принципи організації та діяльності органів СБУ, їх взаємодії з іншими правоохоронними органами.

Слід зазначити, що загальні принципи діяльності СБУ мають безпосереднє відношення до діяльності всіх інших органів державної влади, у зв'язку з чим поширюють свій вплив на всі сфери державного управління. Проте, кожній сфері державного управління притаманні свої особливості, які обумовлені специфікою її функціонування і призначенням органів, які функціонують в її рамках. Не є виключенням і діяльність у сфері забезпечення державної безпеки, яку здійснюють органи СБУ.

До загальних принципів діяльності органів СБУ можна віднести такі: служіння народу України, демократизму і законності, гуманізму і соціальної справедливості, професіоналізму, політичної неупередженості, прозорості діяльності, персональної відповідальності державного службовця. [10]

Безумовно, основоположним принципом є принцип верховенства права ст.8 Конституції України передбачає формування субординаційної правової системи держави відповідно до юридичної сили нормативно-правових актів. [13]

Галузевий аспект принципу гласності проявляється в процесі виконання функцій органами СБУ за допомогою широкого спектру способів і прийомів. Ззовні він виражається в тому, що органи СБУ ознайомлюються широкі кола громадськості з різними аспектами своєї діяльності. Для цих цілей використовують засоби масової інформації, зустрічі і бесіди з керівниками та оперативними співробітниками.

Серед галузових (спеціальних) принципів організації діяльності органів СБУ можна ще виділити принципи комплексного використання сил і засобів з урахуванням їх призначення та можливостей. Сутність цього принципу полягає у комплексному використанні СБУ усіх наявних сил і засобів у своїй діяльності.

Відповідно до чинного законодавства України, Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення. Мета його діяльності – забезпечення державної безпеки України.[11]

Таким чином, на підставі проаналізованих визначень пропонуємо під принципами діяльності СБУ розуміти закріплені на законодавчому рівні універсальні ключові правила та базові постанови, які містять загальні вимоги до організації та діяльності СБУ, як спеціального державного правоохоронного органу, встановлюють основні напрямки реалізації зазначеними органами наданої їм компетенції, формують базові вимоги до процесу прийняття управлінських рішень, які повинні відповідати цілям практичної діяльності у сфері забезпечення державної безпеки.

Науковий керівник: д.ю.н. проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Понамарьов С.П. Управління органами Служби безпеки України: адмін-правові аспекти: дис... канд. Юрид. наук: 12.00.07 // Понамарьов С.П. – Харків, 2012 – 222с.
2. Великий тлумачний словник сучасної укр. Мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – Київ; Ірпінь: Перук, 2003 – 1440 с.
3. Стародубцев А. Сутність законності та її сучасне розуміння в правовій науці / Стародубцев // Юридичний вісник – 2014 - №1 – с.11-15.
4. Слюсарев В.О. Адмін-правові засади роботи з персоналом в органах прикордонної служби Укр: Автореф. Дис... канд. юрид. наук.: 12.00.07 / Слюсарев Вадим Олексійович – Харків, 2011 – 20 с.
5. Адмін. Право Укр: словник – довідник / уклад. В.К. Шкаруна, Ю.А. Верерніков, В.П. Підчибій – Дніпропетровськ Юрид. икад. МВС Укр., 2001 – 196 с.
6. Основи управління в органах внутрішніх справ: навч. посіб. / [О.М. Бандурка, В.М. Бєвзенко, В.М. Василенко та ін.]; МВС України, Харків нау. ун-т. внутр. справ, - Харків: ХНУВС, 2011 – 591 с.
7. Ківалов С.В. Організація державної служби в Україні: навч. – метод. Посіб. / С.В. Ківалов, А.В. Біла – Вид. 2-ге, перероб, і допов – Одеса: Юрид. літ., 2002 – 312 с.
8. Ковалів М.В. Основи управління в органах внутр.. справ України: навч. – практ. посіб. / М.В.Ковалів. – Львів, держ. ун-т. внутр.. справ 2010 – 340 с.
9. Петков С.В. Основи управління в органах внутр. справ: курс. лекцій / С.В. Петков, О.С. Юнін. – Кіровоград: Кыровоград. юрид. ін.-т. ХНУВС, 2007 – 134 с.
10. Про державну службу України: закон Укр. від від 16 грудня 1993 №3723 [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>

11. Про Службу безпеки України: закон Укр. від 25.03.1992 №2229-ХІІ
[Електронний ресурс] – Режим доступу
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

12. Про Звернення громадян: закон Укр. від 02.10.96 № 394/96-ВР
[Електронний ресурс] – Режим доступу
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

13. Конституція України від від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний
ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

ЗАСОБИ, ПРАВИЛА ТА ПРИЙОМИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Сапелкін Максим Володимирович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Практика побудови правової держави в Україні має ґрунтуватися на принципі відповідності змісту нормативно-правових актів конституційним засадам і міжнародним стандартам захисту прав людини, потребі створення максимально несутеречливої системи законодавства, яка не містила б прогалин і складалася з досконалих за своєю формою нормативних правових актів. В аспекті цих положень набуває важливості дослідження питань, пов'язаних з практикою й теорією нормотворення, зокрема, формуванням системи знань про юридичну техніку.

Юридична техніка розвивалася протягом усієї історії існування права. Вона виявлялася зовні у вигляді навичок, прийомів практичної діяльності у правовій сфері, а пізніше – як рекомендації щодо найдоцільнішого способу реалізації цієї діяльності. Зміст цих рекомендацій збагачувався і змінювався з розвитком права як явища суспільного життя й науки як форми пізнання закономірностей його розвитку й існування. Звідси можна стверджувати, що

зміст юридичної техніки як явища практичної юриспруденції органічно пов'язаний з ознаками, сутнісними характеристиками самого права, оскільки вона виникає у зв'язку з буттям, функціонуванням останнього.

Юридична техніка — це система науково обґрунтованих і практично підтверджених засобів, правил і прийомів підготовки і впорядкування правових актів, яка використовується з метою забезпечення їх досконалості і підвищення ефективності [1, с. 495.].

Основним об'єктом юридичної техніки є текст правових актів, що містить інформацію про правові приписи. При їх ухваленні важливо враховувати, щоб зміст таких приписів (дух) і форма (буква) відповідали один одному, щоб не було нечіткості, двозначності.

Юридична техніка покликана структурувати правовий матеріал, удосконалювати мову правових актів, робити її зрозумілішою, точнішою і грамотною. Багато в чому саме рівень юридичної техніки символізує рівень правової культури конкретного суспільства. Юридична техніка як різновид юридичної діяльності найбільш повно відображається у засобах, правилах та прийомах.

На думку М. Л. Давидової засоби юридичної техніки поділяють на такі групи [2, с. 105-109]:

- *загальносоціальні засоби*, а саме — мова права та юридична термінологія. Під юридичними термінами розуміють словесний вираз понять, використовуваних у правових актах;

- *доктринальні засоби*, або *юридичні конструкції* — типові моделі побудови нормативного матеріалу, що включають низку однопорядкових правових понять;

- *нормативні засоби*, серед яких — нормативно-правові приписи, правові припущення (правові аксіоми, правові фікції, правові презумпції), правові символи (умовні, зрозумілі для людей знаки, які використовуються для виразу певного юридичного змісту).

Правила юридичної техніки стосуються наступного[1, с. 496; 3, с. 513]:

- ясність і чіткість, простота і доступність мови правових актів. В юридичних текстах слід уникати використання іноземних слів, якщо є їх національні аналоги;

- поєднання лаконічності з необхідною повнотою, конкретності та абстрактності виразу відповідних правових приписів. Юридичні приписи повинні охоплювати всі ознаки регульованої ситуації, при цьому не будучи громіздкими і складними для розуміння;

- директивність та офіційність. Правові приписи мають бути владними і недвозначними. Такий характер носять тексти більшості законів і підзаконних актів України;

- стиль правового акта має бути діловим, тобто рівним, спокійним, стриманим, а не художнім. В законі, підзаконному акті, рішенні суду, адміністративного органу художні засоби (метафори, алегорії, порівняння) недопустимі;

- послідовність викладу, узгодженість і внутрішня єдність правового матеріалу.

Основними прийомами юридичної техніки слід вважати [1, с. 496-497]:

- назва органу-видавника, дата і місце його ухвалення/видання, підписи посадовців тощо);

- структурна організація правового акта (преамбула, частини, книги, глави, розділи, статті, пункти, їх нумерація тощо);

- лінгвістично-технічні правила, а саме: уніфікація, одноманітність форми і структури акта; використання, у разі необхідності, різних стилів викладу матеріалу; використання приміток, скорочень, додатків та переліків; прямий, бланкетний, відсильний спосіб викладення правових норм; використання посилань.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Слинько Д.В.

Список використаних джерел:

1.Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права. Підручник.

Практикум. Тести : підручник / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — 584 с.

2. Давыдова М. Л. Юридическая техника: проблемы теории и методологии : монография / М. Л. Давыдова. — Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2009. — 318 с.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.

ШАРІАТ ЯК ФУНДАМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ МУСУЛЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Сергієнко Ірина Олександрівна
студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Дослідження шариату як правової основи мусульманського права є досить актуальним для української науки з декількох причин. По-перше, в Україні спостерігається нестача знань про інші правові системи, у тому числі про мусульманське право. Водночас іслам є релігією, яка найбільш динамічно розвивається в сучасному світі. По-друге, сприйняття правового досвіду інших систем є необхідною умовою динамічного та стабільного розвитку будь-якої правової системи. По-третє, значні зміни в сучасному світі, які характеризуються як глобалізація, призводять до конвергенції різних соціальних систем. Відсутність об'єктивних знань про інші правові системи призводить до викривлення правосвідомості та правової культури як юристів, так і пересічних громадян, які сприймають власну правову систему як єдиний важливий варіант та апріорі не сприймають будь-яких інших поглядів.

Дослідженню питань мусульманського права займалися такі вчені, як М. Баглай, Г. Берман, Х.Бехруз, М. Жданов, А. Ліпранді, М. Крашеннікова, І. Мозолін, Е. Онен, А. Саїдов, Л. Сюкіяйнен та ін.

В статті виявлено специфіку основних джерел шаріату як підґрунтя становлення та розвитку мусульманського права.

Жодна правова сім'я світу не схожа на мусульманську. В одному з досліджень наголошується, що мусульманське право – божественне право за своїми джерелами й основними нормами, воно черпає силу не в державній владі, а у волі Аллаха. Особливість мусульманського права полягає в тому, що й сьогодні релігійні норми є основним регулятором суспільного життя, як і в період становлення правової системи мусульманських держав. Шаріат – певна квінтесенція ісламу. Він складається з двох частин: теології, або принципів віри (акіда), і права (фікх) [5, с. 297]. Важливим у цьому зв'язку є з'ясування питання про співвідношення понять мусульманського права та шаріату, які не можна ототожнювати. Шаріат є релігійним, а не правовим явищем, що виконує роль світоглядної основи для мусульманського права, як відносно самостійного феномена, який пов'язується з релігією через ісламську правосвідомість [6, с. 14]. Таким чином, мусульманське право – не синонім шаріату, а шаріат – це своєрідний, неоднозначний феном, у якому поєднуються релігія, мораль і право. Водночас, до мусульманського права відносять не всі приписи Корану і суні, а лише ті, які розроблені або розтлумачені мусульманською доктриною і відповідають вимогам права [2, с. 373-376].

Шаріат містить чотири групи приписів:

1) норми, які фіксують релігійну догматику ісламу, тобто те, у що зобов'язаний вірити мусульманин; 2) норми, які закріплюють основи мусульманської моралі й етики; 3) норми, які регламентують відносини віруючих з Аллахом – порядок виконання основних релігійних обов'язків; 4) правила поведінки між мусульманами. Із часом з'явилося поняття «фікх», що в перекладі з арабської означає глибоке розуміння, знання.

Фікх, у свою чергу, поділяється на дві частини: перша вказує мусульманину лінію поведінки стосовно собі подібних (муамалат), друга – визначає зобов'язання стосовно Аллаха (ібадат) [5, с. 295]. Основна функція

фікху полягає в збереженні зв'язків між законодавством мусульманської держави та первинними джерелами мусульманського права [6, с. 25].

У невизначеності змісту й форми мусульманського права ісламські правознавці вбачають одну з його головних цінностей. Вони стверджують, що, ґрунтуючись на загальних принципах шаріату й використовуючи ті чи інші джерела та їх комбінації, завжди можна підібрати норму, яка стосується конкретного випадку. У цьому виявляється універсальність і гнучкість шаріату [4, с. 45].

Класична мусульмансько-правова доктрина про питання щодо джерел права ґрунтується на вченні ісламського богослога Аль-Шафії про «чотири коріння шаріату». Розроблена наприкінці VIII ст. як відповідь на загрозу розколу в мусульманському праві, вона стала з тих пір панівною в усіх релігійно-правових школах (мазхабах). Отже, відповідно до доктрини «чотирьох корінь» виділяється такі чотири джерела мусульманського права: Коран, Суна, іджма та кияс [6, с.30].

Першим і головним джерелом мусульманського права є Коран. Це головна священна книга мусульман, в якій зібрані різноманітні проповіді, обрядові та юридичні настанови, молитви, заклинання, усякого роду повчальні розповіді та притчі, які були проголошені Магометом у Мецці і Медині. Коран складається головним чином із положень, що стосуються моральності і мають занадто загальний характер, щоб бути точними і цілеспрямованими. Поряд з положеннями суто релігійного і філософського характеру, Коран містить положення й суто юридичні.

Своєрідним підсумком тлумачення Корану є Суна. Суна (сона, сјуна) – арабське слово, яке означає «звичай», звичай, що склався в мусульманській спільноті стосовно якого-небудь релігійного чи юридичного моменту [6, с. 38]. В ісламському законодавстві під Суною розуміють висловлювання і дії Магомета, тобто його життєвий шлях з того часу, як він став пророком, зібрані у так звані хадіси. Друге значення Суни – це дії, вчинення яких є бажаним, але

не обов'язковим; обов'язки, які, за переказом, виконував пророк Магомет (меїб). Суна складається з двох частин: а) правила, які слід виконувати постійно і які пропускаються лише в крайніх випадках; б) правила, які виконуються не постійно.

Іджма – третє джерело мусульманського права, за допомогою якого шукалися відповіді на питання, не вирішені Кораном і Суною. Іджма являє собою узгоджений висновок стародавніх правників (муджтихідів) як знавців ісламу про обов'язки правовірного, наданий на підставі тлумачення Корану і Суні. Стверджувалося, що право встановлюється не більшістю або усіма віруючими, а тільки єдністю думок компетентних, офіційно уповноважених на це осіб [6, с.41].

Кіяс – це четверте за значенням джерело мусульманського права, яке надавало можливість продовжувати виводити рішення нових судових справ із практики застосування раніше опрацьованих принципів і правил мусульманського права. Загальною згодою було визнано законний характер висновків за аналогією – кіяс. Являючи собою просту форму умовиводів, він був зведений мусульманським суспільством у ранг джерела права [3, с. 392].

Як пише А. Саїдов, із чотирьох коренів-джерел мусульманського права найважливіше значення має узгоджений висновок правознавців-факихів, оскільки врешті-решт саме воно визначає з використанням аналогії і без неї, яке справедливе правило закону можна здобути з Корана чи Суні [6, с. 302].

Для правових систем сучасних ісламських держав характерний дуалізм, який полягає в одночасному співіснуванні правових норм, різних за змістом та специфікою, — норм класичного ісламського права і норм, запозичених з інших правових систем, що дозволяє пристосувати правові системи сучасних ісламських держав до мінливого економічного і соціально-політичного середовища [1, с. 123]. Роль і вплив класичного ісламського права на функціонування правових систем сучасних ісламських держав, як і раніше,

незаперечні. Це підтверджується, передусім, наявністю в конституціях ісламських держав низки відповідних положень.

Очевидним є факт, що правові системи ісламських держав зазнають нині всебічної трансформації, яка відбуватиметься з урахуванням специфіки функціонування кожної національної правової системи. Проте їх об'єднує загальна тенденція до посилення впливу класичного ісламського права на національні правові системи цих держав. Загалом ці тенденції можна охарактеризувати як процес ісламізації правових систем ісламських держав.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що під шаріатом розуміють ті накази, які звернені до людей, які були результатом божественного об'явлення. Юридична норма в шаріаті має другорядне значення, а ефективність її реалізації у юридичній роботі залежить від узгодженості з нормами моралі, релігії, звичаїв або традицій.

Науковий керівник: к. ю. н., доц. Жук Н.А.

Список використаних джерел:

1. Бехруз Х. Релігійні та світські норми в правових системах ісламських держав / Х.Бехруз // Порівняльне правознавство. – 2012. - № 3-4. – С. 120-129
2. Гусарєв С.Д., Тихомиров Д.О. та ін. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності // Правові системи сучасності: навч. посіб. Для магістрів права / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: Юрид. думка, 2012. – С. 350-381.
3. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В.А. Туманова. – М.: Прогресс, 1996. – 399 с.
4. Лубська М.В. Відмінність шаріату від канонічного мусульманського права / М.В. Лубська // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – № 1. – С. 30–35.
5. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): [учебник] / А.Х. Саидов ; под ред. В.А. Туманова. – М.: Юрист, 2003. – 448 с

6. Сюкияйнен Л.Р. Шариат и мусульманско-правовая культура. – М.: Ин-т гос. и права РАН, 1997. – 45 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ АРБІТРАЖНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Сердюк Каріна Олександрівна
студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: визнання рішень, міжнародний арбітражний суд, Нью-Йоркська конвенція 1958 р., міжнародний комерційний арбітраж

Зміни у політичному та економічному житті України призвели до формування зовнішньоекономічних зв'язків країни з іноземними державами. Внаслідок цього усі суб'єкти підприємницької діяльності отримали можливість самостійно брати участь у торгівельних відносинах, відповідно до цього зростає кількість спорів, що виникають з зовнішньоекономічних договорів. Більшість таких спорів розглядаються в міжнародних арбітражних установах. У зв'язку з цим питання щодо визнання та виконання арбітражних рішень в Україні є актуальним та потребує пильної уваги.

Наразі, основу міжнародно-правового регулювання визнання й виконання арбітражних рішень в Україні становить Нью-Йоркська конвенція про визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень (1958р.), відповідно до якої арбітражне рішення незалежно від того, в якій країні воно винесене, визнається обов'язковим та приводиться до виконання відповідно до процесуальних норм тієї території, де вимагається визнання та приведення цього рішення до виконання [1].

В Україні загальні принципи визнання й виконання арбітражних рішень, а також підстави для відмови у визнанні й виконанні арбітражного рішення

містяться у статтях 35 і 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», які повністю відповідають положенням Нью-Йоркської конвенції.

Зокрема, у ст. 35 цього Закону на національному рівні закріплюється основний принцип Нью-Йоркської конвенції, згідно з яким арбітражне рішення, незалежно від того, у якій країні воно було винесене, визнається обов'язковим і при поданні письмового клопотання до компетентного суду виконується [2].

Крім того, остаточність арбітражного рішення, як одна із його характерних ознак, гарантує неможливість перегляду національними судами спору по суті.

Визнання іноземного судового рішення є необхідною передумовою його примусового виконання, яке можливе лише внаслідок відповідного розпорядження компетентного суду тієї держави, де запитується визнання й виконання цих рішень.

Згідно з п. 1 ст. VII Нью-Йоркської конвенції, вона не зачіпає чинності багатосторонніх чи двосторонніх угод щодо визнання й виконання арбітражних рішень, укладених державами, які беруть у них участь, і не позбавляє жодну зацікавлену сторону права скористатися будь-яким арбітражним рішенням у тому порядку і в тих межах, які допускаються законом або міжнародними договорами країни, де просять визнання й виконання арбітражного рішення. Отже, Конвенція схвалює як міжнародні договори, так і національне законодавство, що містять додаткові гарантії виконання арбітражних рішень, порівняно з тими гарантіями, які включені до Нью-Йоркської конвенції [3, с. 179].

Україна як учасниця Нью-Йоркської конвенції взяла на себе зобов'язання визнавати арбітражні рішення як обов'язкові й виконувати їх відповідно до своїх національних норм, які не повинні суперечити цій конвенції. В Україні дані рішення визнаються та виконуються місцевими загальними судами відповідно до правил передбачених у Цивільному процесуальному кодексі України.

На практиці досить часто виникають проблеми при розгляді національними судами клопотань про визнання та виконання арбітражних

рішень. Суди часто розглядають не дотримання формальних вимог, які висуваються до рішень арбітражів, а окремі обставини у справі по суті. Але, відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24. 12. 1999 р. № 12 суди мають розглядати клопотання при визнання й виконання рішень арбітражів лише у визначених ними межах і не можуть обговорювати правильність цих рішень по суті, вносити до них будь-які зміни [4].

В Україні звернення до суду про визнання рішення міжнародного арбітражу відбувається у формі клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення. В результаті розгляду клопотання суд виносить ухвалу про надання дозволу на примусове виконання в Україні рішення міжнародного арбітражу або про відмову у визнанні.

Ситуація, що склалася в Україні навколо визнання та приведення до виконання арбітражних рішень, на нашу думку, потребує внесення змін до чинного процесуального законодавства України, адже через прогалини національного законодавства та відсутність чіткої регламентації порядку і процедури визнання та виконання арбітражних рішень виникають проблеми. Зміни повинні стосуватися Цивільного процесуального кодекса, що регулював би умови визнання та виконання рішень, строки пред'явлення рішення до виконання та Господарського процесуального кодекса України, а також ЗУ "Про міжнародний комерційний арбітраж" в частині визнання та виконання арбітражних рішень українськими судами, конкретизації судів, що розглядають справи про визнання та виконання міжнародного комерційного арбітражу.

Зміни дозволять збільшити кількість звернень до міжнародного комерційного арбітражу як альтернативного органу вирішення суперечок, тобто зробить привабливішим для сторін.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Венедіктова І.В.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року // Офіційний вісник України. – 2004. – № 45. – Ст. 3004.
2. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України 24 лютого 1994 року №4002-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – Ст.198.
3. Міжнародний комерційний арбітраж/ Білоусов Ю. В., Конащук В., Коссак В. М. та ін. ; за ред. В. М. Коссака. — Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2015. — 204 с
4. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 р. № 12 [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_070

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ МЕДІАЦІЇ У КРАЇНАХ ЄС ТА В УКРАЇНІ

Симоненко О.С.

студентка 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: медіація, впровадження, стадія кримінального процесу, альтернатива кримінальній справі, додатковий засіб.

Світовим співтовариством за останні роки напрацьований значний досвід застосування медіації в кримінальних провадженнях як засобу врегулювання конфліктів, запобігання рецидиву, спрощення розгляду окремих

категорій кримінальних справ. Україна не залишилась осторонь від сучасних світових тенденцій. Здійснена низка кроків з метою впровадження медіації у вітчизняну правову систему [1, с.97]. Наразі надзвичайно актуальним є вивчення досвіду країн ЄС щодо запровадження медіації, а також дослідження особливостей впровадження даного інституту в Україні. Розробкою зазначеної проблеми займалися М. Гроєнхейзен, О. Соловйова-Полудніцина, О. Белінська, Л. Каірбаєва, В. Козирева, А. Гаврилішкіна, В. Мельников та ін.

Варто звернути увагу, що медіація у країнах ЄС набуває різних форм. Так, наприклад у Німеччині та Бельгії медіація застосовується як стадія кримінального процесу: медіатору на певному етапі розгляду кримінальної справи надсилається пакет документів для проведення медіації з метою урегулювання певного моменту справи – це перша форма репрезентації медіації. Друга форма полягає в тому, що медіація є альтернативною кримінальній справі, і застосовується у досудових стадіях кримінального провадження. Третя форма – медіація як додатковий засіб у кримінальній справі [1, с.102].

У Англії медіативне провадження великою мірою представлене у дослідженнях професора Н. Єндрюса. Учений розглядає медіацію як ефективний елемент правової системи в Англії. У цей же час Л. Головко, аналізуючи альтернативи кримінальному переслідуванню в Англії, наголошує на тому, що медіація в Англії не врегульована жодними правовими актами, та є ініціативною виключно юристів-теоретиків, правозастосовників та громадськості. У зв'язку з цим існує багато варіантів медіації, що залежать від місцевих особливостей [2, с. 103-105]. Відповідно до цього, медіація може становити будь-який етап або стадію кримінального процесу, а згідно з цим, залежно від сфери її втілення, набуває функціональної специфіки: судова медіація (Конвентрі, Лідс – захід Англії) та поліцейська медіація (північний захід країни) [1, с. 99].

У Фінляндії справа з поліції може бути висунута на розгляд медіаторів, тобто відправлена до служби медіації. У Бельгії також започатковано тісний

проект співпраці медіації та поліції. Медіація стосується тільки нетяжких майнових злочинів із чітко окресленою матеріальною шкодою. Бельгійська медіація впроваджена у програму відновлення, що призначена для більш серйозних злочинів. Медіацію проводить незалежний медіатор або посередник, і коли угоду укладено, вона може бути додана до офіційної справи правопорушника й розглядатися як частина процесу винесення вироку. У Німеччині кримінальне законодавство дозволяє прокурору припинити розгляд справи у випадку незначних злочинів та застосувати певні компенсації.

У деяких країнах медіація впроваджена як додаток до кримінального судочинства, а не як альтернатива покарання. Медіація у такому випадку проводиться не як етап досудового розслідування, а паралельно з кримінальним переслідуванням. Паралельно з кримінальним переслідуванням медіація проводиться у Бельгії за програмою «Медіація для відшкодування шкоди», згідно з якою процес медіації відбувається окремо від судової системи, але за співпраці з прокурором. Матеріали медіації долучаються до справи. В окремих випадках у Великобританії, Нідерландах медіація почала застосовуватися вже після процесу ув'язнення [1, с. 100].

В Україні точаться дискусії щодо впровадження медіації як методу примирення злочинця та жертви у кримінальному процесі. Л. Каїрбаєва, вважає доцільним застосування медіації як елементу кримінального процесу зважаючи на те, що медіація створює умови для вираження почуттів, переживань жертви та демонстрації їх злочинцю, який в свою чергу може поставити питання, вибачитися тощо. В. Мельников зважає на небезпечному характері медіації у кримінальному процесі, підкреслюючи, що під час медіації можуть нівелюватися, ігноруватися деякі правила, які забезпечують права людини. До того ж медіація як форма урегулювання відносин після скоєння злочину підвищеного ступеня тяжкості становить велику складність [1, с. 104].

При цьому існує ряд проблем щодо впровадження медіації в Україні. В Україні законодавчо не закріплена процедура медіації, не один із існуючих проектів Закону «Про медіацію» так і не був прийнятий Верховною Радою

України. Проте, питанню примирних процедур присвячена ціла низка рекомендацій і рішень Ради Європи, зокрема, Рекомендації "Про медіацію в кримінальних справах" від 15 вересня 1999 року, яка є одним з основних документів Ради Європи щодо реалізації програм відновного правосуддя та Основоположного рішення Ради Європейського союзу від 15 березня 2001 року "Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві", які наголошують на необхідності розвитку та впровадження програм відновного правосуддя в національні системи права [3; 4].

До того ж наявні чимала кількість наукових розробок та усталена практика її проведення. В Україні існують та успішно діють Асоціація Груп Медіації України, що складається з Регіональних груп медіації, Український Центр Порозуміння, Український центр медіації, які спрямовують свою діяльність на розповсюдження використання медіації в кримінальних справах та забезпечують правильність процесу її застосування. Але при цьому всьому об'єктивно бракує професійних медіаторів, які б могли надавати послуги клієнту на якісному рівні, до того ж про медіацію мало знають клієнти. Ще однією перешкодою для медіації є консервативність. Велика кількість юристів не зацікавлена в розповсюдженні альтернативних методів вирішення спорів, оскільки їх цілком влаштовує усталена практика роботи в судах [1, с. 107 - 108].

Таким чином, на сьогодні питання впровадження медіації в кримінальному процесі України вимагає ретельного подальшого вивчення з боку дослідників. Необхідне прийняття заходів по впровадженню медіативного підходу як технологічно відпрацьованого, ефективного способу задоволення потреб як потерпілих від злочинів, так і ресоціалізації правопорушників. Необхідне доопрацювання та прийняття проектів «Закону про медіацію» для впровадження процесуальних можливостей застосування програм примирення (або відновного правосуддя), та ресоціалізації відповідно до світових стандартів. Особливої актуальності набуває проблема підготовки кадрів, здатних реалізовувати новітні медитативні технології у практичній діяльності юристів, правоохоронців, соціальних працівників.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Янович Ю. П.

Список використаних джерел:

1. Криминология и медиация: Криминологические исследования: Выпуск 8 / Луганский гуманитарный центр; [Гл. ред. канд. филос. наук В. И. Поклад]. – Луганск: ЛГЦ, 2014.– 316 с.
2. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном английском праве/ Л. В. Головки // Правоведение. – 1998. – №3. – С. 103 – 112.
3. Рекомендація № R (99) 19 (від 15. 09. 1999 р.) Комітету міністрів Ради Європи «Про медіацію в кримінальних справах» // Відновне правосуддя в Україні: Щоквартальний бюлетень. – 2005. – № 1–2. – С. 50–53.
4. Основоположне рішення Ради Європейського союзу від 15 березня 2001 року «Про місце жертв у кримінальному судочинстві» // Відновне правосуддя в Україні: Щоквартальний бюлетень. – 2005. - №3. – С. 25-29.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА НАСИЛЬНИЦЬКУ ЗМІНУ ЧИ ПОВАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ АБО НА ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Слінько Дмитро Сергійович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: dimalaw@mail.ru

Проблема забезпечення кримінально-правової відповідальності за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади є досить актуальною, а на сучасному етапі

кількість таких діянь зросла, які раніше були однією із форм державної зради. З огляду на підвищену суспільну небезпеку цього злочину, його попередження являється одним із найважливіших напрямів діяльності правоохоронних органів [3]. Застосування кримінального законодавства, що встановлює кримінальну відповідальність за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, у даному випадку має важливе політичне та попереджуваче значення.

У різні роки проблему дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади у кримінальному праві досліджували такі сучасні українські вчені, як Антипенко В.Ф., Бажанов М.І., Бантишев О.Ф., Борисов В.І., Гавриш С.Б., Глушков В.О., Голіна В.В., Горбачевський В. Я., Ємельянов В.П., Ліпкан В.А., Мельник М.І., Навроцький В.О., Савченко А.В., Тацій В.Я., Усатий Г.О., Філонов В.П., Хавронюк М.І. Ці роботи, як правило, досліджують проблеми злочинів проти основ національної безпеки України в цілому або суміжні склади злочинів.

Відповідно до проголошеного керівництвом України геополітичного курсу на євроінтеграцію виникла необхідність розглянути по-новому як саму проблему забезпечення національної безпеки в цілому, так і окремі її складові елементи, одним із яких є кримінально-правовий захист держави від дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, що потребують удосконалення.

Предмет злочину є факультативною ознакою в системі цього складу злочинів. Проблемні питання виникають коли предмет стає обов'язковою ознакою кваліфікації за ч. 2 ст. 109 КК, а саме питання в матеріалах із закликами до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади. Це питання розглянемо трохи пізніше.

Характер небезпечності відповідних злочинів завдається, переважним чином, шляхом вказівки на мету злочинів. Це означає, що об'єктивну сторону злочинів, передбачених за допомогою ст. 109 КК, можуть утворювати не лише такі дії, як захоплення будівель органів державної влади, мостів, вузлів

комунікацій, транспортних засобів, сховищ, насильство по відношенню до представників влади, але й будь-які інші, які самі по собі і не здатні привести до захоплення державної влади чи повалення конституційного ладу та не мають самостійної кваліфікації за однорідними статтями. Наприклад, це може бути участь у мітингу чи демонстрації на підтримку насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади. У той же час, поширення листівок з відповідними закликами охоплюється ч. 2 ст. 109 КК і кваліфікуватися за ч. 1 не може [1, с. 214].

Змова про вчинення таких дій передбачає умисну угоду двох або більше осіб про спільні насильницькі дії, спрямовані на зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади.

Для кваліфікації цього злочину має значення спосіб публічних закликів та розповсюдження матеріалів. Публічні заклики можуть мати місце на мітингу, зібранні тощо, а розповсюдження матеріалів – здійснюватися шляхом підкидання листівок до поштових скриньок, розклеювання їх на дошках для оголошень, розсилання листів певним групам адресатів тощо і лише у цьому разі кваліфікуються за ч. 2 ст. 109 КК. Публічні заклики і розповсюдження матеріалів з використанням засобів масової інформації тягнуть відповідальність за ч. 3 ст. 109 КК [2, с. 18].

Матеріали – письмові чи зафіксовані на іншому носіїві інформації (дискеті, аудіо- чи відеокасеті) звернення, листівки, плакати, газети, журнали тощо – тут виступають засобами вчинення злочину. Адже вони є речами, які знаходяться у динамічному (а не в статичному, на відміну від предмета злочину) стані і за допомогою них суб'єкт впливає на об'єкт цього злочину. Оскільки законодавець використовує цей термін у множині, розповсюдження одного примірника відповідного матеріалу не містить складу злочину [4, с. 26].

Розповсюдження матеріалів є закінченим злочином з моменту, коли хоча б частка вказаних підготовлених матеріалів потрапила до адресатів. Виготовлення, зберігання, носіння таких матеріалів з метою їх розповсюдження кваліфікується як готування до вчинення злочину за ст. 14 і ч. 2 ст. 109 КК.

На практиці виникають питання, які стосуються певних проблем пов'язаних з кваліфікацією за ч. 2 ст. 109 КК, а саме матеріалів із закликами до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади. Питання в тому, що відноситься до цих закликів та зміст якого характеру вони можуть носити?

Для того щоб відповісти на це питання, потрібно виходити зі змісту матеріалів які можуть аналізуватися, але звісно, що матеріали повинні носити агітаційний характер, та дійсно закликати до певної активної поведінки.

Зміст слова агітація (лат. *agitatio* - приведення в рух, спонукання) - найважливіший засіб впливу на свідомість і настрої широких мас, з метою спонукати їх до політичної чи іншої активності. Агітація провадиться шляхом поширення певних ідей і лозунгів за допомогою різноманітних засобів: через пресу (газети, журнали, брошури, листівки, заклики тощо), усні виступи (доповіді, бесіди, читання газет та ін.), радіо, телебачення, кіно, театр, образотворче мистецтво (плакати, діаграми, карикатури тощо), політичну і художню літературу.

Деякі агітаційні матеріали можуть носити лише образливий характер, направлений на завдання образи тим особам, які зазначені на цих листівках і звісно, що це можуть бути видатні політичні діячі, але самі матеріали можуть і не відноситися до публічних закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади (ч. 2 ст. 109 КК України). Їх скоріш за все можна віднести до поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, відповідальність за це передбачена ст. 173-1 КАП України.

Також можуть бути матеріали які мають у собі певні зображення, наприклад такі як герб та прапор невизнаної Харківської народної республіки, також агітаційні матеріали з зображенням суспільно політичного руху «Русский Восток», який пропагує сепаратистські настрої, але поки що не є забороненим рухом.

Потрібно розкрити значення слова сепаратизм (від лат. *separatus* - окремий) - прагнення до відокремлення, відособлення. У багатонаціональних державах - прагнення національних меншин до відокремлення, створення самостійної держави.

Зміст саме цих матеріалів вміщує у собі ті знаки (герб та прапор невизнаної Харківської народної республіки та зображенням суспільно політичного руху «Русский Восток»), які символізують сепаратистські погляди, але вони не можуть розглядатися як агітаційні листівки, що направлені на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади. Ці матеріали лише містить у собі певні символи, які можуть зацікавити людину до більш ретельного знайомства з їх змістом, та вже потім людина сама може дійти до якихось умовиводів. Форми впливу на свідомість, волю і поведінку людей, коли шляхом безпосереднього звернення до них формуються спонукання до певного виду діяльності не має в них. В даному випадку матеріали з закликами, що аналізуються мають не конкретну мету, яка повинна бути присутня для кваліфікації за ч. 2 ст. 109 КК України, а саме об'єднати людей і направити їх поведінку в русло прямого насильницького захоплення, утримання або зміни конституційного ладу.

Також треба відмітити те, що вони не усім можуть бути зрозумілі, і прямого заклику до зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади ці матеріали не містять у собі. В їхньому вмісті вбачається не правдива, викривлена та образлива інформація, яка направлена скоріш за все на введення в оману людей та завдання образи тим особам які зазначені на цих матеріалах, а аж ні як не заклики до зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади.

Також хотілося б додати, що для правильної кваліфікації за ч. 2 ст. 109 КК стосовно розповсюдження матеріалів із закликами до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади бажано робити ще і філологічний аналіз матеріалів, а саме конкретних закликів та

промов, які в них містяться, за результатами якого можна зробити остаточні висновки та дійти до істини у кримінальному провадженні.

Підходячи до висновку, треба відмітити те, що проблемні питання які виникають на практиці, та стосуються кваліфікації за ч. 2 ст. 109 КК, а саме що відноситься до матеріалів щодо закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, зміст якого характеру вони можуть носити. Відповідаючи на ці питання, потрібно виходити зі змісту матеріалів які можуть аналізуватися, але звісно, що матеріали повинні носити агітаційний характер, та дійсно закликати до певної активної поведінки. Для притягнення до кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 109 КК агітаційні матеріали можуть містити у собі певні сепаратистські символи, які по-перше: повинні усім бути зрозумілі; по-друге: в їх змісті повинна вбачається конкретна мета, яка повинна бути присутня для кваліфікації, а саме об'єднати людей і направити їх поведінку в русло прямого насильницького захоплення, утримання або зміни конституційного ладу; по-третє: містити прямий заклик до зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади. Також агітаційний характер не повинен бути направлений на введення людей в оману та завдання образи тим особам які зображуються на цих матеріалах, а повинні бути прямі публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади.

Список використаних джерел:

1) Лантінов Я. О. Щодо сутності категорія «нація» як частини когнітивного конструкта «національна безпека України як об'єкт кримінально-правової охорони» / Лантінов Я. О. // Держава і право : проблеми становлення і стратегія розвитку : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 20-й річниці незалежності України та 20-й річниці заснування інституту президентства в Україні (м. Суми, 21 - 22 травня 2011 року) / Сумська філія ХНУВС. – Суми : Університетська книга, 2011. – 727 с. – С. 214 - 216.

2) Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / [В.М. Трубников, В.І. Борисов, Я.О. Лантінов та ін.] за заг. ред. д.ю.н., проф. В.М. Трубникова. – Х. : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013

3) Діордіца І. В. Поняття злочину проти основ національної безпеки України / І. В. Діордіца // Підприємництво, господарство і право. – К., 2006. – № 8. – С. 145–148.

4) Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України // Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Юридична думка, 2004. — С. 25—36.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗАОЧНОЇ (ДИСТАНЦІЙНОЇ) ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Смульська Алла Василівна

к.пед.наук, доцент, доцент
кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

У наш час якість підготовки майбутніх фахівців дедалі більше обумовлена вміннями й навичками застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для отримання необхідних знань та їх вдосконалення впродовж життя. Тому однією з нових, сучасних і перспективних технологій є дистанційне навчання (далі – ДН), що має дати можливість абітурієнту із будь-якої точки світу ознайомитись із відкритими (рекламними) матеріалами, записатися на одержання потрібного освітньо-кваліфікаційного рівня за обраною спеціальністю (напрямом), і після оформлення договірних документів, бути зарахованим до ВНЗ, одержати доступ до всіх необхідних матеріалів для реалізації навчального процесу.

ДН є оптимальним способом реалізації навчального процесу, де студент не прив'язаний до місця й часу навчання, має постійний доступ до навчальних матеріалів та можливість спілкування із викладачами не тільки очно, а й on-line і of-line за допомогою Internet. Таким чином, дистанційна форма навчання може забезпечити принципово новий рівень доступності освіти та підвищити конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг ВНЗ. З огляду на це провідні університети країни вважають за необхідне розвивати в себе дистанційну форму навчання як одну з актуальних і перспективних інформаційних технологій у сучасній освіті [1].

У статті 49 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII зазначено, що навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: 1) очна (денна, вечірня); 2) заочна (дистанційна). Форми навчання можуть бути поєднані [2].

Дистанційна освіта – поширене явище у багатьох країнах світу, і з кожним роком її популярність зростає. Єдиного визначення для дистанційного навчання немає, але існує безліч підходів до розуміння цього терміна. Слід також зазначити, що поряд з терміном «дистанційне навчання» вживаються і такі терміни як заочне навчання, домашня освіта, самостійне вивчення, відкрите навчання, незалежне навчання, екстернат, навчання на відстані тощо.

Згідно з Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України від 20.12.2000 р.) [3] дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання.

Відповідно до п. 1.2 Наказу МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 р. № 466 (зі змінами) під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі

сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень (п. 1.6.).

Згідно з Наказом МОН України «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями» від 30.10.2013 р. № 1518 визначено мінімальні вимоги до організаційного, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного, програмного та інформаційного забезпечення вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ (далі – заклади освіти), необхідні для надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання [5].

Модельний закон про дистанційне навчання в державах-учасниках СНД від 16.05.2011 р. встановлює правові основи для розробки та реалізації загальнодержавної політики в галузі дистанційного навчання і покликаний сприяти створенню в державах-учасниках СНД національних систем дистанційного навчання, що відповідають завданням формування загального освітнього простору Співдружності Незалежних Держав [6].

Рішенням про Концепцію розвитку дистанційного навчання у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав від 22.11.2007 р. затверджено Концепцію розвитку дистанційного навчання в державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав (далі – Концепція), розроблену відповідно до Рішенням про Міждержавну програму реалізації Концепції формування єдиного (загального) освітнього простору Співдружності Незалежних Держав від 29 листопада 2001 року, на основі Угоди про співробітництво з формування

єдиного (загального) освітнього простору Співдружності Незалежних Держав (997_187) від 17 січня 1997 року [7].

Головною причиною посилення уваги до дистанційного навчання з боку навчальних закладів у країнах світу є вплив на освітню галузь останньої інформаційної революції, що засновується на комп'ютерній техніці та телекомунікаційних мережах. Завдяки їх впровадженню, по-перше, стало можливим створити наукові і навчальні джерела, які в рази перевищують можливості інформаційних джерел на паперових носіях та стали доступними по суті необмеженій студентській аудиторії. По-друге, дистанційне навчання, засноване на комп'ютерній техніці та телекомунікаційних мережах, відкрило якісно нові умови зручного та майже необмеженого спілкування у синхронному та асинхронному режимах учасників навчального процесу. Завдяки цьому воно перетворюється із переважно самотійного навчання у переважно дистанційно-діалогове. По-третє, дистанційні технології навчання як ніколи раніше дозволяють зробити цей процес прозорим і забезпечити вивчення студентами всіх завдань навчальних планів фахової підготовки. По-четверте, ці засоби дозволяють передовим університетам світу здійснювати експансію на освітні ринки будь-яких країн. На шляху цієї освітньої глобалізації поки що стоїть «мовна проблема», але й вона поступово долається забезпеченням навчального процесу мовами інтернаціонального спілкування та окремих націй і залученням до навчального процесу викладачів-тьюторів, які володіють іноземними мовами. Саме тому, однією з 10-ти найважливіших тенденцій розвитку дистанційного навчання у країнах світу є вирішення мовної проблеми. Іншим завданням його розвитку є підвищення рівня стандартизації дистанційного навчання починаючи від програмних засад та завершуючи розробкою логістики навчального процесу. Очевидно, що в цьому контексті однією із найважливіших проблем розвитку дистанційного навчання в Україні стане проблема конкуренції і боротьби з глобалізацією досить рентабельного, а тому принадного сегменту вітчизняної економіки – ринку освітніх послуг. Найбільшу захисну роль у цьому процесі може відіграти лише розвиток

національних центрів дистанційного навчання, успіх яких, крім підтримки навчальних закладів, залежить від державної політики у галузі інформатизації, нормативного і, головне, фактичного визнання цієї форми навчання з боку органів управління освітою [8].

Список використаних джерел:

1. Технология создания виртуального лабораторного практикума в информационно-образовательной среде / Путилов Г.П., Тарасов И.А., Тумковский С.Р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://learning.itsoft.ru/docs/ptt.html>.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України від 20.12.2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

4. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 р. № 466 (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

5. Наказ МОН України «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями» від 30.10.2013 р. № 1518 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>.

6. Модельний закон про дистанційне навчання в державах-учасниках СНД від 16.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_o02.

7. Рішення про Концепцію розвитку дистанційного навчання у державах-учасниках Співдружності Незалежних Держав від 22.11.2007 р.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_h71.

8. Нестуля О. Дистанційне навчання – новітня форма інтелектуальної та професійної соціалізації людини // Дистанційне навчання (досвід проведення педагогічного експерименту у Полтавському університеті економіки і торгівлі)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/book_el.pdf

ПРОЕКТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Стародубцев Андрей Андрійович

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри
державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Важливим аспектом регламентації правового статусу державного службовця є питання його професійної етики. Адже законодавчо мають бути закріплені не лише конкретні правові норми, пов'язані зі службовою діяльністю, а й визначено моральні межі, які державний службовець не може порушувати, моральні орієнтири його службової поведінки.

Діяльність з виконання своїх службових повноважень та загалом поведінка державних службовців повинні відповідати закону і вимогам моральних принципів суспільства. Вони безпосередньо пов'язані з реалізацією владних повноважень, а тому мають здійснюватися у межах законності, неприпустимості порушення меж компетенції при виконанні своїх службових обов'язків.

Разом з тим поведінка державних службовців і поза межами службової діяльності, в побуті має свідчити про їх високу особисту культуру, яка включає

рівень знань і професіоналізм, особисті переконання, навички і вміння, здібності, здатність до самовиховання і самовдосконалення, світогляд тощо.

Проблеми етичності у державній службі сьогодні є досить актуальними. Це пов'язано, передусім, з необхідністю покращення іміджу державної служби, з потребами гармонізації відносин державних службовців і громадян та взаємодії державних службовців усередині своєї соціально-професійної групи. Тому Україна як держава, що прагне інтегруватися у європейське співтовариство, повинна вдосконалити своє законодавство у частині, що регулює етичну поведінку держслужбовців, яке б встановило певні вимоги доброчесності, а також передбачало санкції за невиконання цих вимог.

Сьогодні стосовно сучасного законодавчого регулювання етики поведінки держслужбовців можна говорити лише про окремі аспекти, зафіксовані в Конституції України, законах «Про державну службу», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», «Про запобігання корупції», у наказі Голодержслужби України «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» від 04.08.2010 № 214 тощо.

Однак необхідно зазначити, що було б доцільніше як з наукової точки зору, так і з точки зору практичного використання закріпити вимоги до поведінки державних службовців не в багатьох, а в одному законодавчому акті. Йдеться про Кодекс правил поведінки державного службовця.

Спроба створити такий узагальнюючий акт проводилася в 2000 році, коли були затверджені Загальні правила поведінки державного службовця. Згідно з цими правилами поведінки державний службовець має відповідати очікуванням громадськості й забезпечувати довіру суспільства та громадян до державної служби, сприяти реалізації прав і свобод людини і громадянина, визначених Конституцією і законами України. Поведінка державного службовця повинна відповідати принципам, на яких ґрунтується державна служба: служіння народу України; демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості;

пріоритету прав людини і громадянина; професіоналізму, компетентності, ініціативності та ін [1].

Проте прийняття цього документа не вирішило завдання щодо узагальнення етичних вимог до державних службовців. Визначення етичних стандартів поведінки державних службовців шляхом їх затвердження лише наказом центрального органу виконавчої влади не дає можливості в повній мірі забезпечити належну юридичну силу й соціальне значення.

Про необхідність прийняття кодексу поведінки державного службовця свідчить й кількість розроблених проектів законів щодо встановлення етичних стандартів поведінки держслужбовців. Серед них можна виділити такі законопроекти: «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування» (zareєстровано 10.04.2008, відхилено 20.03.2009), «Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців» (zareєстровано 29.04.2009, відхилено 11.05.2010), «Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів» (zareєстровано 14.05.2009), проект Постанови Верховної Ради України «Про Кодекс доброчесної поведінки народних депутатів України» (zareєстровано 15.07.2009, відхилено 14.10.2009) та інші.

Така кількість проектів нормативних актів ще раз підтверджує необхідність створення єдиного кодифікованого акту, який би встановлював принципи та морально-етичні стандарти професійної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

Щодо вимог, які повинні міститися в Кодексі правил поведінки державних службовців, то вони мають загальний характер і стосуються всіх, хто перебуває на державній службі. До них, зокрема, відносять: відданість народові України, пріоритет інтересів держави, прав і свобод людини і громадянина перед особистими, професіоналізм, добросовісність, коректність, ввічливість, культура спілкування, високі моральні якості тощо [2].

Це був приклад загальних вимог до поведінки державних службовців. Проте за сферою і характером виконуваної діяльності до державного службовця

можуть ставитися додаткові вимоги щодо його поведінки. Так, наприклад, для державних службовців, які працюють в апараті органів прокуратури, судів, дипломатичної, митної, фіскальної служб, Національного банку України, служби безпеки, внутрішніх справ, управління Збройних Сил та інших військових формувань, відповідними органами можуть затверджуватися правила поведінки з урахуванням особливостей роботи в цих органах.

Доцільно зауважити, що і після припинення державної служби у державного службовця, в певних випадках, залишаються правовідносини з органом, в якому службовець працював. Це, зокрема, стосується «вищого» корпусу державних службовців. У чинному законодавстві про етичний бік відносин з органом, в якому службовець працював, після закінчення служби нічого не сказано, хоча у деяких випадках колишній службовець має дотримуватися правил поведінки на державній службі і правил моралі [3, с. 26].

Зокрема, мається на увазі дотримання таємниці державної і приватної інформації, відносини з колишніми колегами по роботі, зайняття діяльністю, яка може привести до конфлікту або створити конфліктну ситуацію з органом, в якому службовець працював, використання інформації, яка була отримана під час перебування на службі, але не стала відомою громадськості, консультування відносно міністерства чи іншого центрального органу влади стосовно питань, які входили до повноважень службовця та ін.

У спеціальній літературі зазначається про доцільність законодавчого визначення терміну, протягом якого колишні службовці не в праві здійснювати певні дії, та про потребу визначення відповідальності за їх вчинення [4, с. 39].

Доречно зауважити, що етику державного службовця та юридичну відповідальність повинні розглядати як дві нерозривні категорії. Це пояснюється тим, що сьогодні порушення державним службовцем етичних правил, які втілені у правових нормах, відразу викликає реакцію громадськості, адже державні службовці виконують свої обов'язки від імені держави, через їх дії та рішення вирішуються потреби інших людей тощо.

Таким чином, у висновку необхідно відзначити деяку неповноту сучасної нормативно-правової бази, що регламентує етику держслужбовців. Було б доцільно прийняти єдиний кодифікований акт, який би в повній мірі врегульовував питання щодо морально-етичної поведінки держслужбовців, враховуючи при цьому їх особливий правовий статус та специфіку їх діяльності.

Список використаної літератури:

1. Загальні правила поведінки державних службовців: Наказ Головного управління державної служби № 58 від 23.10.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>.
2. Максим'як В., Нинюк М. Професійна етика державних службовців // Вісник Голов. управл. держ. Служби. 2003. – №2.
3. Етичні засади діяльності органів виконавчої влади(державних службовців) / Битяк Ю.П. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/kf6/txts/13wrdoic.htm>.
4. Невмержицький Є. Деякі проблеми реформування державної служби в Україні // Вісник Академії прокуратури України. – 2006. – №1.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Сьомак Руслан Сергійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: iphone6.net@mail.ru

Ключові слова: посадова інструкція, дисциплінарна відповідальність, статус державного службовця

Організація і діяльність державних органів здійснюється державними службовцями, а це передбачає необхідність з'ясування питань про розуміння державної служби. В Україні склалася і зміцнюється єдина державна служба. Її єдність характеризується єдиними організаційними, правовими, кадровими та інформаційними засадами. Отже, державну службу необхідно розглядати як систему організаційно-правових, кадрових та інформаційних суспільних зв'язків і відносин, а не як суму службовців і державних установ. В основі такої системи лежить потреба визначити загальні засади, мету та функції державної служби, а також правове положення державного службовця. Загальні положення діяльності і статус державного службовця передбачені Законом України "Про державну службу" від 16 грудня 1993 р.

На сам перед хотілось би пізнати що саме означає правовий статус державного службовця. Отже правовий статус - це сукупність прав, обов'язків, свобод, обмежень, відповідальності, що встановлені законами і гарантовані авторитетом держави.

Виходячи з поняття дамо характеристику адміністративно-правовому статусу державного службовця:

- права та обов'язки встановлюються, як правило, у межах компетенції органів, у яких вони перебувають на державній службі;
- діяльність державних службовців підпорядкована виконанню завдань, покладених на відповідний орган, і має офіційний характер;
- службові права та обов'язки характеризуються єдністю, тобто права одночасно є обов'язками, оскільки вони повинні використовуватися в інтересах служби, а обов'язки – правами, адже інакше обов'язки неможливо буде виконати;
- законні приписи і вимоги державних службовців повинні виконуватися всіма, кому вони адресовані;
- здійснення службовцями своїх прав та обов'язків гарантується законодавством;

- передбачено обмеження їхніх загальногромадянських прав з метою ефективності службової діяльності;

- для них передбачені певні пільги, а також підвищена відповідальність за здійснення правопорушень.

Характеризуючи цей закон і зробивши висновок що основними обов'язками державних службовців є:

- дотримання Конституції України та інших актів законодавства України;

- забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції;

- недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина;

- безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників;

- збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню;

- постійне вдосконалення організації своєї роботи та підвищення професійної кваліфікації;

У разі отримання доручення, яке суперечить чинному законодавству, державний службовець зобов'язаний невідкладно в письмовій формі доповісти про це посадовій особі, яка дала доручення, а у разі наполягання на його виконанні повідомити вищу за посадою особу.

Крім обов'язків, кожен державний службовець має наступні права:

- користуватися правами і свободами, які гарантують громадянам України Конституція і закони України;

- одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій, органів місцевого та регіонального самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції;

- вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця;
- безперешкодно ознайомлюватися з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення;
- на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян;
- на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи;
- вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри;
- на здорові, безпечні та належні для високопродуктивної роботи умови праці;
- на соціальний і правовий захист відповідно до його статусу;
- захищати свої законні права та інтереси у вищих державних органах та у судовому порядку.

У процесі проходження державної служби державний службовець не має права:

- займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо або через посередників, крім випадків, передбачених чинним законодавством, або бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, де він працює;
- виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);
- сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності з метою одержання за це винагороди у грошовому чи іншому вигляді;
- самотійно або через представника входити до складу керівних органів підприємства, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

– приймати подарунки чи послуги від фізичних або юридичних осіб у зв'язку зі своєю службовою діяльністю;

– брати участь у страйках чи вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню державного органу.

Інші обмеження, пов'язані з проходженням державної служби окремими категоріями державних службовців, встановлюються виключно законодавчими актами України. Конкретні обов'язки та права державних службовців визначаються на основі типових кваліфікаційних характеристик і відображаються у посадових положеннях та інструкціях, що затверджуються керівниками відповідних державних органів у межах закону та їх компетенції.

Не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, які:

- визнані у встановленому порядку недієздатними;
- мають судимість, що є несумісною із зайняттям посади;
- у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є їх близькими родичами чи свояками;
- в інших випадках, встановлених законодавством.

Регламентування прав та обов'язків державного службовця здійснюють за допомогою:

- типового довідника професійно-кваліфікаційних характеристик;
- посадових інструкцій;
- положень про організаційний підрозділ;
- контрактів;
- спеціальних правил поведінки і трудового розпорядку;
- планів (графіків виконання робіт);
- разових термінових завдань керівників.

Основним документом, який використовується у практичній діяльності для регламентації повноважень державних службовців, є посадова інструкція.

Посадова інструкція – це документ, що визначає підпорядкованість державного службовця, його конкретні завдання та обов’язки, права та відповідальність.

Посадові інструкції розробляються, як правило, на посади заступників керівників підрозділів і спеціалістів, передбачених штатним розкладом відповідного органу виконавчої влади. Затверджуються посадові інструкції керівником органу виконавчої влади або, за його дорученням, його заступниками. У цьому документі мають бути чітко окреслені місце та роль державного службовця в діяльності підрозділу, межі його повноважень і відповідальності за такою структурою: загальна частина, завдання та обов’язки, права, відповідальність.

Стаття 38 Закону України “Про державну службу” визначила засади юридичної відповідальності державних службовців, встановивши, що особи, винні в порушенні законодавства про державну службу, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

До державних службовців застосовуються такі види юридичної відповідальності:

- матеріальна (статті 130, 133 Кодексу законів про працю України);
- дисциплінарна (ст. 14 Закону України “Про державну службу”);
- адміністративна і кримінальна (ст. 16 Закону “Про державну службу”, Закон “Про боротьбу з корупцією”), а також про звільнення з державної служби за порушення Присяги державного службовця (п. 6 ст. 30 Закону “Про державну службу”).

Дисциплінарна відповідальність настає при порушенні державним службовцем обов’язків додержання дисципліни праці, правил внутрішнього розпорядку органу державної влади, за невиконання або недостатнє виконання службових обов’язків.

Дисциплінарні стягнення відповідно до статті 14 Закону “Про державну службу” застосовуються до державного службовця за невиконання чи

неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, порушення обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби, а також за вчинок, який ганьбить його як державного службовця або дискредитує державний орган, у якому він працює. Крім цього, підставою для дисциплінарної відповідальності є правопорушення (дисциплінарний проступок), тобто вчинення державним службовцем провини по службі – порушення (невиконання) службових обов'язків, правил внутрішнього розпорядку органу державної влади, наказів посадових осіб, вимог законодавчих актів, якщо це не передбачено кримінальним законодавством як злочин і не тягне за собою відповідальності в кримінальному порядку.

Дисциплінарна відповідальність державних службовців реалізується через:

- дисциплінарні стягнення, що передбачені чинним законодавством про працю України;
- попередження про неповну службову відповідність;
- затримку до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду.

Виходячи з закону можна дати два види дисциплінарної відповідальності:

1. Загальну, яку несуть працівники за невиконання або за неналежне виконання своїх посадових обов'язків, передбачених трудовим договором і правилами внутрішнього трудового розпорядку (порядок притягнення державного службовця до загальної дисциплінарної відповідальності регламентується Кодексом законів про працю, ст. 147-152).

2. Спеціальну, яка відрізняється колом посадових осіб, до яких дисциплінарна відповідальність застосовується, і порядком оскарження. Дисциплінарна відповідальність військовослужбовців, осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ, прокурорів, суддів, працівників митної служби настає згідно зі спеціальними статутами.

Адміністративна відповідальність настає за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків, тобто за здійснення адміністративного правопорушення. Це вид юридичної відповідальності, що реалізується у формі адміністративного стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, яке може реалізовуватися через: попередження; штраф; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, отриманих внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; виправні роботи; адміністративний арешт.

Адміністративна відповідальність настає:

- за порушення встановлених загальнообов'язкових правил власними діями державних службовців, у тому числі неправомірними вказівками, виконуючи які, підпорядковані їм працівники порушують встановлені правила;
- за невжиття заходів щодо забезпечення виконання правил іншими особами, якщо забезпечення їх дотримання входить до кола обов'язків державного службовця.

Порушення державним службовцем вимог декларування доходів тягне за собою відповідальність згідно зі статтею 9 Закону “Про боротьбу з корупцією”. Зокрема, неподання або подання неповних чи неправдивих відомостей про доходи й зобов'язання фінансового характеру тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподаткованих мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання державних функцій, а також є підставою для відмови у призначенні на посаду та позбавлення права балотуватися у депутати або на виборні посади в державні органи. Неподання або невчасне подання державним службовцем повідомлення про відкриття валютного рахунку в іноземному банку тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподаткованих мінімумів доходів

громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання державних функцій.

Кримінальна відповідальність державних службовців настає за так звані службові злочини, які за характером та проявом порушень поділяються на три види:

- порушення повноважень: невиконання (неналежне виконання) повноважень (недбалість, бездіяльність);

- перевищення повноважень: вчинення службовою особою акту, на який вона не мала законної влади, вихід за межі такої або недотримання відомих форм, процедур (одноосібне вирішення справи, яка повинна вирішуватися колегіально, або вчинення дій, які ніхто не має права здійснювати чи дозволяти тощо);

- вчинення акту, що входить до повноважень, але з метою, яку не передбачає закон (зловживання владою або службовим становищем, хабарництво, посадова підробка документів тощо).

Кримінальна відповідальність згідно зі ст. 3 Кримінального кодексу визначає офіційно поведінку як злочин, а людину, яка його скоїла – злочинцем. За частиною 1 Конституції України особа вважається невинною у скоєнні злочину і не може бути піддана покаранню, доки її вину не буде доведено в законодавчому порядку і встановлено обвинувачувальним вироком суду.

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Стародубцев А.А.

ПОНЯТТЯ ПЕРЕГОВОРІВ ТА ЕТАПИ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Угнєва О.В.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: альтернативні способи вирішення правових спорів, переговори, переговорний процес, етапи проведення переговорів

Важко уявити собі будь-які ділові відносини, які б не вимагали проведення переговорів. Переговори є найбільш доступним та ефективним способом вирішення спору з позиції інтересів сторін, що не вимагає фінансових витрат і не становить для них ніякого ризику.

Переговори - це добровільна процедура врегулювання правового спору, в якій учасники (партнери, фірма і клієнт тощо) намагаються дійти згоди по існуючим між ними розбіжностям. Сутність процедури полягає в тому, що під час її проведення здійснюється пошук шляхів впливу на рішення, прийняте партнером, в умовах, коли частина інтересів сторін збігається, а частина - розходиться.

Переговори являють собою човниковий, двосторонній взаємозв'язок, призначений для того, щоб за допомогою взаємного обміну думками (у формі різних пропозицій стосовно рішення спору, проблеми), "уторгувати" угоду, що відповідає інтересам обох сторін, і досягти результатів, які б влаштовували всіх учасників переговорів.

Багато протиріч легше, дешевше і швидше вирішувати не через судові інстанції, а шляхом переговорів. Наприклад, у США такі ситуації становлять 90 - 95% усіх цивільних позовів.

Крім врегулювання вже існуючих спірних правовідносин, переговори відіграють значну роль у запобіганні виникнення конфліктних ситуацій. На реалізацію саме превентивної функції спрямована така форма переговорів, як консультації.

Переговори допустимі тоді, коли односторонні дії неможливі або не вигідні, коли відсутні суворі законодавчо врегульовані процедури [2; с.165].

Прикладами ведення переговорів в повсякденній юридичній діяльності може бути:

- вирішення спору з клієнтом у разі його виникнення;
- узгодження інтересів при невиконанні одним з партнерів клієнта умов цивільно-правового договору тощо.

На нашу думку, переговори є виключно добровільною та приватною ініціативою фізичних або юридичних осіб, держави, а тому, якщо і потребують правового регулювання, то тільки в обмеженому колі питань.

Слід також зазначити, що переговори можуть бути як самостійним засобом вирішення спору, так і складовою іншого способу альтернативного вирішення спору, першим кроком щодо його врегулювання. Відмінність полягає в тому, що в першому випадку переговори ведуться безпосередньо сторонами (їх представниками), у другому – обов'язково за участі третьої незалежної особи.

Для того, щоб переговори пройшли для сторін результативно та з найменшими витратами, необхідно розуміти процедуру їх проведення. Переговорний процес – досить тривалий і включає в себе певні етапи, що відображають його динаміку.

Завдяки знанням щодо процедури ведення переговорів сторона може виробити ефективні в даному випадку стратегію і тактику, обрати стиль ведення переговорів тощо. Для успішного завершення переговорів та вирішення правового спору необхідно враховувати специфіку кожного етапу, його мету і завдання.

В науковій літературі немає єдиної точки зору щодо кількості етапів переговорного процесу. Найрозповсюдженішими варіантами є виокремлення трьох, п'яти або восьми етапів ведення переговорів [3; с.45]. Для більш детального аналізу даного процесу ми будемо розглядати вісім етапів переговорів.

1-й етап. Підготовка до переговорів.

По суті, цей етап перебуває ніби за рамками переговорів, тому його нерідко визначають як нульовий. Підготовка до переговорів включає вирішення ряду питань:

- визначення місця і часу проведення переговорів (на цьому етапі необхідно переконатися в тому, що сторони однаково розуміють, де і в який час пройдуть майбутні переговори);

- визначення того, з ким будуть проводитись переговори, а також можливостей і повноважень цієї особи;

- формулювання своїх інтересів і визначення бажаних результатів майбутніх переговорів;
- розробка порядку переговорів, визначення пріоритетів;
- визначення стратегії і тактики переговорів (необхідно чітко знати, як і в якій послідовності буде йти обговорення; слід систематизувати свої аргументи на обґрунтування позиції тощо) [4; с.85];
- прогнозування можливих цілей та інтересів другої сторони в майбутніх переговорах (вироблення альтернативних варіантів ходу переговорного процесу: з чим друга сторона погодиться відразу, що може викликати її незадоволення, на що не погодиться ніколи і чому);
- оцінка своїх сильних і слабких сторін;
- виявлення зовнішніх умов, які можуть вплинути на переговори.

Не слід нехтувати стадією підготовки до переговорів, оскільки вона є найбільш трудомісткою і в багатьох випадках є запорукою успіху в результаті.

2-й етап. Виклад позицій сторін.

Кожна зі сторін виступає з заявою, в якій викладає свою позицію і вказує прийнятні для неї шляхи вирішення спірних питань. Найголовніше на цьому етапі - вміння слухати один одного і не поспішати давати оцінку сказаному.

3-й етап. Аргументація позицій та пояснення інтересів сторін.

Необхідно чітко сформулювати і донести до другої сторони ті чи інші факти, які обґрунтовують викладену вами позицію. При цьому сторонами можуть використовуватись різні тактичні прийоми [5; с.21].

4-й етап. Формулювання спільного списку обговорюваних питань.

Сторони складають перелік питань, щодо яких їм необхідно дійти згоди в результаті переговорів.

5-й етап. Висування та обговорення пропозицій.

6-й етап. Досягнення домовленостей та формулювання угоди (договору).

На цьому етапі, в залежності від обраної сторонами стратегії ведення переговорів, приймається остаточне рішення (компроміс), або ж переговори заходять у глухий кут і спір залишається невирішеним.

При виборі рішення, яке є прийнятним для кожної із сторін, слід враховувати реальність його виконання. У випадку укладення угоди, яка не буде «працювати», з'являється можливість виникнення постконфлікту з негативними наслідками для сторін.

Як правило, угода між сторонами укладається у письмовій формі, задля забезпечення захисту сторін у разі її порушення. Крім того, угода повинна бути зрозумілою та однозначно сприйматися (тлумачитися) обома сторонами.

Форми угоди можуть бути різні: договір із взаємними правами та обов'язками; документ про відмову від права або передачі права іншій особі; гарантійний лист про оплату; лист про наміри; письмове вибачення тощо.

7-й етап. Завершення переговорів.

На цьому етапі необхідно подякувати партнеру за спільну роботу, за прагнення до співпраці. Також сторони обговорюють перші кроки щодо виконання досягнутої угоди.

8-й етап. «Постконфлікт» - завершення протиборства сторін, відновлення взаємовідносин. Проте не всі переговори завершуються вирішенням спору та укладенням угоди. Можливі й варіанти загострення відносин між сторонами внаслідок даних переговорів або взагалі відсутність будь-яких результатів. Якщо питання і проблеми, що лежать в основі спору між сторонами, не були вирішені, це може призвести до виникнення нового спору.

Переговори, які відбулися, корисно проаналізувати. Це дозволить отримати певний досвід та запобігти вчиненню помилок у майбутньому [1; с.23].

Переговори – це своєрідне мистецтво, яке вимагає вміння володіти винахідливістю для прийняття правильних рішень у разі виникнення непередбачуваних ситуацій, здатності знаходити компроміс та проявляти гнучкість. Саме тому, для досягнення мети – вирішення правового спору, слід ретельно готуватися до майбутніх переговорів.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Селіванов М.В.

Список використаних джерел:

1. Вергилес Э.В. Ведение деловых переговоров:./Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. - М., 2003. - 26 с.
2. Ерохина Е.В. Переговоры как один из способов разрешения гражданско-правовых споров. Вестник Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. 2014. № 4 (25). – С. 165-170.
3. Кеннеди Г. Переговоры: Полный курс / Гэвин Кеннеди ; Пер. с англ. — 2-е изд. — М.: Альпина Паблишер, 2012. — 388 с.
4. Мастенбрук В. Переговоры. Перевод с английского: Е. Дементьева. Научный редактор: доктор философских наук А. Зайцев. — Калуга: Калужский Институт социологии, 1993. — 175 с.
5. Шеретов С.Г. Ведение переговоров: Учебное пособие.- Алматы: Издательство «Юрист», 2008. - 92 с.

ПОЗОВ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ТВАРИНУ

Устименко Олена Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: захист, право власності, тварина, позов, визнання права

Право на захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання або оспорювання відповідно до положень ч. 1 ст. 15 Цивільного кодексу України має кожна особа. У разі невизнання суб'єктивного права власності на тварину її власник вправі здійснювати захист цього права. Д. М. Чечот справедливо визначив, що захист суб'єктивного права в тій чи

іншій формі є об'єктивною необхідністю. Видаючи норму права і тим самим передбачаючи можливість виникнення на її основі суб'єктивних прав та інтересів, держава зобов'язана передбачити і відповідну форму їх захисту [1, с. 53]. В цілому захист права власності на тварину можна визначити як сукупність заходів, спрямованих на усунення перешкод в реалізації цього права. Такий захист може здійснюватись в порядку позовного провадження, тобто шляхом подання зацікавленою особою позову.

Позови про визнання права власності є позовами про судове підтвердження наявності чи відсутності цивільних правовідносин. Ця категорія позовів являє собою позов, предмет якого характеризується такими способами захисту, які пов'язані з констатацією наявності або відсутності спірних прав або законних інтересів, тобто спірних матеріальних правовідносин. В юридичній літературі означені позови поділяються на два види: позитивні позови про визнання та негативні позови про визнання. Позитивний позов про визнання спрямований на встановлення факту існування спірних прав і юридичних обов'язків, тобто правовідносин, що пов'язують сторони спору. Негативний позов про визнання спрямований на встановлення факту відсутності правовідносин між сторонам спору, тобто відсутності взаємних прав та обов'язків. Підставою для позовів про визнання служать фактичні обставини: у позитивних позовах про визнання – правовстановлювальні факти; у негативних позовах про визнання – правоприпинювальні факти [2, с. 121–123].

О. Гупаловська визначає наступні вимоги, які конкретизують цей позов як окремий вид способів захисту права власності:

1. Наявність об'єкта, на який заявляється вимога про визнання права власності. Відсутність такого об'єкта тягне неможливість визнання права власності, оскільки немає речі, отже, немає й права власності.

2. Невизначеність статусу речі, із приводу якої відбувається суперечка про власність. Така невизначеність може бути як з погляду невизначеної кількості осіб, що не мають безпосереднього стосунку до спірної речі, а також з

погляду певних суб'єктів, що претендують на спірну річ, або які мають певний інтерес у зв'язку із правовідносинами з приводу спірної речі. Крім того, зацікавлена особа може заявити позов про визнання права власності на річ, що не має певного юридичного статусу навіть у тому випадку, якщо ніхто безпосередньо не пред'являє своїх прав на неї.

3. Наявність у позивача правового зв'язку з річчю, із приводу якої заявляється позов про визнання права власності. Юридичний статус речі невизначений, але заявник є зацікавленою особою, і ця зацікавленість виявляється у тому, що він ініціює процес становлення відносин із приводу цієї речі. Відсутність формальних доказів права власності на майно позбавляє власника можливості реальні права, право розпорядження майном. У разі досягнення формальної визначеності в праві власності на майно зникає проблема юридичного статусу речі.

4. Наявність суб'єкта права власності. За загальним правилом, позов про захист своїх інтересів, у цьому випадку – про визнання права власності, заявляє сам власник, або його представник, повноваження якого оформлені у визначеному законом порядку. Винятки бувають у випадках, коли захищаються державні або суспільні інтереси, тоді позов заявляють державні органи, органи місцевого самоврядування й інші органи.

5. Наявність доказів, що підтверджують наявність права власності. Цивільний кодекс України чітко не перелічує підстави набуття права власності, тільки зазначає, що право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів, та вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлено судом [3, с. 162–163].

Характеризуючи позови про визнання права власності на тварину, спираючись на узагальнення судової практики, резюмуємо, що враховуючи потреби тварин, у тому числі таких, що були приручені або знаходились у напіввільних умовах, суд може ухвалювати рішення про передання тварини у

власність особи, що її утримувала, а не власника, керуючись при цьому засадою верховенства права, якщо інше може загрожувати загибеллю тварини. Законність набуття у приватну власність об'єктів, занесених до Червоної книги України, яка повинна бути підтверджена відповідними документами, також не буде наріжним каменем. Якщо слід застосувати засаду верховенства права заради забезпечення життя тварини, що неналежним чином утримується або може загинути у стані природної волі, вона має застосовуватися з урахуванням засади справедливості, добросовісності та розумності, передбачених цивільним законодавством України.

Список використаних джерел:

1. Субъективное право и формы его защиты / Чечот Д. М. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. – 72 с.
2. Охорона і захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільних правовідносинах / За загальною редакцією академіка НАПрН України Я. М. Шевченко. – Х. : Харків юридичний, 2011. – 528 с.
3. Гупаловська О. Позов про визнання власності як речово-правовий засіб захисту права власності / О. Гупаловська // Вісник Львівського університету. Серія юрид. – 2010. – Вип. 50. – С. 161–165.

ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ

Устінченко Анастасія Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail : sone4ko-94@rambler.ru

Ключові слова: право на охорону здоров'я, медичні послуги, юридичний конфлікт, дефект надання медичної допомоги, юридична відповідальність

Право на охорону здоров'я є одним з провідних у нашому житті. Стаття 49 Конституції України закріплює, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1]. Відповідно до статті 8 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», держава визнає право кожного громадянина України на охорону здоров'я і забезпечує його захист [2]. Права й законні інтереси пацієнтів можуть бути порушені як у разі невідповідності результату лікування очікуванням пацієнта, так і при дефектах надання медичної допомоги [3, с. 418].

Підставою для захисту прав людини у сфері охорони здоров'я є виникнення юридичного конфлікту в рамках надання медичної допомоги.

Юридичний конфлікт є різновидом соціального конфлікту. Основою цього конфлікту є протилежність поглядів у сторін, неспроможність вирішити спірні питання, виникнення протиріч та інше.

Під конфліктом, пов'язаним з наданням медичної послуги, варто розуміти усвідомлене або неусвідомлене порушення стороною (сторонами), внаслідок дії або бездіяльності, соціальних й/або економічних прав й інтересів суб'єктів правовідносин, передбачених й охоронюваних відповідним законодавством, пов'язаних з наданням медичних послуг. Юридичний конфлікт, пов'язаний з наданням медичних послуг, у сфері цивільно-правових відносин виникає у випадку, коли в ході надання медичної послуги відбувається усвідомлене або неусвідомлене порушення стороною або сторонами майнових й особистих немайнових прав контрагента. Відповідно, під юридичним конфліктом варто розуміти конфліктне відношення (розбіжності або суперечки), пов'язані з наданням медичної послуги й виражені в юридично значимих діях, у бездіяльності і їхніх наслідках й/або станах [5]. Також існує думка, що під юридичним конфліктом у сфері медичної діяльності слід розуміти відкрите протистояння суб'єктів правових відносин у сфері медичної діяльності, пов'язане з реалізацією ними інтересів взаємовиключного характеру [6, с. 177-178].

Як було сказано раніше, юридичний конфлікт може виникнути внаслідок дефектів надання медичної допомоги. І це найрозповсюджені випадки виникнення конфліктів між пацієнтами і лікарями.

Дефект надання медичної допомоги — це неналежне здійснення діагностики, лікування хворого, організації медичної допомоги, яке призвело або могло призвести до несприятливого результату медичного втручання. Причини несприятливих результатів у медицині можуть бути найрізноманітніші — починаючи від невчасного звертання хворого до лікаря з приводу свого захворювання, включаючи атиповий перебіг хвороби і закінчуючи невиліковністю даної патології сьогоdnішнім арсеналом засобів медицини. Така різноманітність причинних чинників пояснює значні труднощі, які виникають при визначенні та юридичній оцінці несприятливого результату. Дійсно, украй важко визначити міру відповідальності лікаря за несприятливий результат, що наступив.

Як показує практика, найбільш істотними причинами дефектів надання медичної допомоги є недостатня кваліфікація медичних працівників, неповноцінне обстеження і неуважне відношення до хворого, недоліки в організації лікувального процесу тощо.

В основу класифікації дефектів надання медичної допомоги покладені такі критерії:

- причини несприятливих результатів;
- аспекти відповідальності медичних працівників.

Враховуючи необхідність медико-правового осмислення дефектів надання медичної допомоги, зважаючи на підходи, що існують у правовій науці, оптимальним є такий варіант правової класифікації дефектної роботи медиків. Відповідно до нього розрізняють такі види дефектів надання медичної допомоги:

1. лікарські помилки;
2. нещасні випадки;
3. професійні злочини [6, с. 451-452].

Професійний злочин ще називають професійним правопорушенням, що є ширшим та містить у собі як проступки, так і злочини [4].

Внаслідок неналежного виконання своїх обов'язків медичні працівники несуть юридичну відповідальність. Як зазначено у статті 80 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством [2].

Щодо кримінальної відповідальності, то медичні працівники притягаються до неї внаслідок вчинення суспільно-небезпечного винного діяння, яке передбачене Кримінальним Кодексом України.

Цивільно-правова відповідальність у сфері медичної діяльності — це варіант юридичної відповідальності, який виникає внаслідок порушення у галузі майнових або особистих немайнових благ громадян у сфері охорони здоров'я і який полягає переважно в необхідності відшкодування шкоди. До особистих немайнових благ громадян, які безпосередньо пов'язані з медичною діяльністю, належать перш за все життя і здоров'я. З цієї причини можна стверджувати, що цивільно-правова відповідальність — це своєрідний засіб забезпечення захисту особистих немайнових прав (життя і здоров'я) пацієнтів при наданні медичної допомоги [6, с. 267].

Адміністративна відповідальність медичного працівника — це різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до медичних працівників, які вчинили адміністративні проступки, особливих санкцій — адміністративних стягнень.

Дисциплінарна відповідальність медичного працівника — це окремий варіант юридичної відповідальності, яка настає у випадку порушення трудових обов'язків. Слід особливо підкреслити, що мова йде саме про порушення трудових обов'язків медичного працівника [6, с. 277].

На підставі вище викладеного можна зробити наступні висновки, що:

- якщо ж кожному гарантується право на охорону свого здоров'я та кваліфіковану медичну допомогу, то необхідно це безпосередньо застосовувати на практиці;

— при порушенні прав на якісну медичну допомогу, виникає конфлікт між пацієнтом та медичними працівниками і його необхідно вирішувати для попередження нових;

— і якщо ж вже виник юридичний конфлікт між пацієнтом та лікарем, то більш доречним би було його вирішення за допомогою неюрисдикційних форм захисту, для економії часу, сил та більш ймовірного розв'язання спору.

Науковий керівник: к.ю.н, доц. Розгон О.В.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [Текст] [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Берн І., Езер Т., Коен Дж., Оверал Дж., Сенюта І. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник/ За наук. ред. І. Сенюти. — Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012. — 552 с.
4. Галай В. О. Реалізація прав людини та громадянина в контексті захисту прав пацієнта: теоретико-правовий аспект [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / В. О. Галай. — К., 2010. — 20 с.
5. Михайлова Х. Л. Международные и национальные стандарты при урегулировании споров в сфере предоставления медицинских услуг [Текст] / Х. Л. Михайлова // Автореф. дис. канд. юр. наук. — Москва, — 2009. — 157 с.
6. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — 507 с.

СПЕЦИФІКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ЯВИЩА ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ

Фішер Лев Олександрович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

В адміністративному законодавстві поняття адміністративної відповідальності стало поширеним ще у середині 60-х років XX століття. З того часу і до сьогодні вивчення інституту адміністративної відповідальності стає одним з головних напрямків значної кількості наукових досліджень адміністративно-правового напрямку. Зусилля вчених згодом втілювалися у значну роботу з розробки проблеми адміністративної відповідальності та підготовки теоретичної бази для розробки Основ законодавства Союзу РСР про адміністративні правопорушення (1980 р.) і відповідних кодексів союзних республік (1984-1985 рр.). Однак специфіка такого явища правової дійсності як адміністративна відповідальність полягає у тому, що ні загальносоюзні основи, ні кодекси, в тому числі Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), не закріпили поняття адміністративної відповідальності у вигляді визначення (дефініції). Ситуація не змінилася і до сьогодні: законодавець закріплює адміністративну відповідальність узявши за основу дві ключові ознаки: адміністративне правопорушення та адміністративне стягнення.

Враховуючи наведене вище, логічним є те, що у юридичній науці існує значна кількість різноманітних визначень категорії «адміністративна відповідальність». В узагальненому вигляді адміністративна відповідальність у більшості випадків як різновид юридичної відповідальності, що настає за вчинення адміністративного правопорушення і тягне за собою адміністративного стягнення до особи, яка його скоїла. Подібного трактування адміністративної відповідальності притримуються в своїх працях такі вчені, як Д.М. Бахрах, А.А. Горницький та інші [2, с. 129]. Разом із тим, відсутність на

законодавчому рівні легальної дефініції адміністративної відповідальності обумовлює необхідність глибинного дослідження цього явища юридичної дійсності. З цією метою визначимо специфіку адміністративної відповідальності.

Перша особливість полягає у тому, що адміністративна відповідальність відрізняється від інших схожих явищ правової дійсності (кримінальної відповідальності, цивільної) підставою – адміністративним правопорушенням (проступком), під яким згідно ст. 9 КУпАП [1] визнається протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на державний чи громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яке законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

Друга специфічна риса виявляється у тому, що адміністративній відповідальності притаманно низка публічно-правових ознак. Зокрема, це публічний державно-обов'язковий характер, зосередження права накладення стягнень в органах державної виконавчої влади (наявність органів адміністративної юрисдикції), репресивний характер, особливий порядок притягнення до відповідальності, встановлення виключного переліку діянь, за які накладаються стягнення, та відповідальності за них перед законом.

Третя позиція зводиться до того, що адміністративна відповідальність є формою реагування компетентних державних органів на адміністративне правопорушення, що знаходить свій вираз в засудженні протиправного діяння, застосуванні до правопорушника відповідних каральних адміністративних санкцій, впливу на його свідомість [3, с.75].

Четверта специфічна риса адміністративної відповідальності полягає у тому, що адміністративна відповідальність проявляє себе у межах особливих деліктних правовідносин. В свою чергу, у цих відносинах спостерігається відсутність службової підпорядкованості між правопорушником та органом (посадовою особою), що застосовує ту чи іншу санкцію, що характерно, наприклад, також і для кримінальної та цивільно-правової відповідальності. Це,

а також значна кількість адміністративних санкцій породжують чисельність органів, які виступають в якості сторони зазначених правовідносин.

У якості п'ятої особливості ми виокремимо ту обставину, що адміністративна відповідальність може наступати, якщо скоєні правопорушення за своїм характером не тягнуть за собою, відповідно до чинного законодавства, кримінальної відповідальності. Мова йде про відсутність у діянні конкретної особи суспільної небезпеки, яка представлена у «спрощеній» формі суспільної шкідливості. Відповідно, для настання адміністративної відповідальності, крім суспільної шкідливості, необхідна наявність також інших обов'язкових ознак, без яких скоєне діяння не може вважатися адміністративним правопорушенням. Перш за все, це протиправність, тобто необхідно, щоб діяння порушувало встановлені державою правила поведінки. При цьому дія являє собою активне порушення встановлених правил, а бездіяльність – невиконання правових норм.

Так чи інакше, але інститут адміністративної відповідальності був і залишається суспільно важливою формою державного реагування на протиправні вчинки суб'єктів суспільного життя. Враховуючи недосконалість його законодавчої регламентації, адміністративна відповідальність як явище правової дійсності потребує подальшого наукового дослідження і всебічного розгляду задля вироблення рекомендацій по удосконаленню.

Науковий керівник: к.ю.н. Сімонян Н.А.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Горницкий А.А. Государственная дисциплина /А.А. Горницкий.— К.: Политиздат Украины, 1989. – 191 с.
3. Утевский Б.С. Вина в советском уголовном праве /Б.С. Утевский – М.: Госюриздат, 1950. – 319 с.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Хабарова Тетяна Володимирівна

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Проголошений чинною владою курс на модернізацію держави має на меті, крім іншого, викорінення корумпованих відносин з усіх сфер нормального, звичного спілкування між людьми, зупинення перетворення цієї аномалії на норму поведінки. Пріоритетними заходами з втілення в життя цих перетворень стали розробка та впровадження нових антикорупційних законів, а також ряду інших актів законодавства антикорупційного спрямування, адже саме правове забезпечення охорони суспільства від негативних явищ такого роду має визначати базові практичні методи їх подолання [1, с. 15].

Корумпування суспільних відносин обумовлює необхідність здійснення антикорупційної діяльності, спрямованої на запобігання цьому процесу. При цьому, перш ніж характеризувати змістовну частину цієї діяльності, слід зупинитися на її термінологічному аспекті. Річ у тому, що серед теоретиків права і практиків немає єдності у термінологічному позначенні соціальної діяльності, спрямованої проти корупції.

На думку Мельника М.І. антикорупційна діяльність є похідною системи «корупція - протидія їй», напрями і зміст якої визначаються антикорупційною політикою держави [4, с. 374]. Вона є закономірною реакцією суспільства на корупцію та її соціальні наслідки. За своїм функціональним призначенням антикорупційна діяльність являє собою певну форму захисту суспільства від корозії влади, розкладу суспільства [4, с. 236]. Відповідно, антикорупційну діяльність визначають як систему заходів політичного, правового, організаційно-управлінського, ідеологічного,

соціально-психологічного та іншого характеру, спрямованих на недопущення, зменшення обсягів корупції, зміну характеру корупційних проявів, обмеження взаємовпливу корупції та соціальних процесів, збільшення ризику для осіб, які вчиняють корупційні правопорушення, нейтралізацію дії та усунення чинників корупції, виявлення, припинення та розслідування проявів корупції, притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень осіб до юридичної відповідальності, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь. Проте, у вказаному контексті застосовуються й інші терміни, зокрема, такі як «боротьба з корупцією», «контроль над корупцією», «протидія корупції», «наступ на корупцію», «запобіганням (попередженням) корупції» тощо. При цьому зміст зазначених понять визначається по-різному. В одних випадках змістом того чи іншого терміна пропонують охоплювати всі аспекти цієї діяльності, в інших - лише їх частину. Так, досить часто терміном «боротьба з корупцією» не охоплюються профілактичні заходи антикорупційного характеру. У свою чергу, термін «контроль над корупцією» вживається як синонім терміна «запобігання корупції». Інколи, досліджуючи проблему корупції, автори взагалі не надають значення цьому питанню, вживаючи як синоніми терміни «боротьба з корупцією», «протидія корупції», «контроль над корупцією» тощо [4, с. 213].

Не надаючи цьому питанню визначальної ролі у розв'язанні проблеми корупції, все ж вважаємо, що його правильне вирішення є важливим як для розуміння змісту антикорупційної діяльності, так і для визначення її мети, конкретних заходів тощо. При цьому, на наш погляд, головним у вирішенні цього питання є не стільки те, який саме термін буде обраний для визначення змісту антикорупційної діяльності (наприклад, боротьба чи запобігання), а те, що його застосування з однаковим змістом буде здійснюватися всіма науковцями, практиками та іншими суб'єктами [4, с. 214].

На наш погляд, щодо відображення змісту антикорупційної діяльності, термін «запобігання» є більш доречним порівняно з іншими термінами, у тому числі і з терміном «боротьба». Це пов'язано із тим, що, як вже зазначалося,

антикорупційна діяльність визначається антикорупційною політикою держави, а в умовах, що склалися в Україні найбільш дієвим, звичайно, може стати лише запобігання корупції та її проявам, адже попередження (звпобігання) корупції свідчать про її недопущення, а терміни «боротьба», «контроль над корупцією» апріорі констатують факт її існування, її допущення, а відтак і недієвість обраної політики. Крім того, сам термін «запобігання» корупції складає основу комплексу заходів впливу на корупцію, включаючи вплив на соціальні передумови корупції, причини та умови корупційних діянь, притягнення винних у вчиненні їх осіб до відповідальності. Термін «боротьба» асоціюється переважно з моментом активного наступу на корупцію, із застосуванням репресивних заходів кримінально-правового та іншого характеру, із протиборством з конкретними проявами корупції і особами, які їх вчинили. Він зазвичай не ототожнюється з антикорупційними заходами профілактичного характеру [4, с. 214-215].

Про необхідність боротьби з корупцією профілактичними заходами веде мову більшість науковців як України, так близького й далекого зарубіжжя. Як стверджують О.Кальман та В.Зеленецький, боротьба з корупцією має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів. При цьому пріоритетна роль має надаватися профілактичним заходам загальносоціального і спеціально-кримінологічного характеру. В.Н. Лопатін зазначає, що пріоритетним напрямом антикорупційної діяльності є попередження корупції. Досягнення цієї цілі пов'язане з необхідністю встановлення сфер правового регулювання, найбільш схильних до корупції, а також антикорупційних стандартів (гарантій, обмежень чи заборон), які будуть забезпечувати попередження чи зменшення корупції [5, с. 165].

Так, з метою протидії корупції, забезпечення дієвої антикорупційної політики держави та як результат - зменшення рівня корупції, 14 жовтня 2014 року був прийнятий Закон України «Про запобігання корупції». Відтак, можна вважати, що однією із важливих складових правової політики держави стала реформа законодавства з питань запобігання корупції, що була зумовлена, насамперед,

відсутністю належного правового регулювання у цій сфері, а також невпинним поширенням корупції [3, с. 14]. Головна мета прийнятого Закону – забезпечення формування у громадян довіри до влади шляхом зниження рівня корупції. Зазначений Закон містить низку новел, впровадження яких дозволить побудувати ефективну систему запобігання та протидії корупції, [3, с. 15] сприятиме створенню такої системи соціальних зв'язків, за якої істотно зменшується імовірність виникнення ситуацій корумпування службовців [4, с. 242].

Як свідчать назва та зміст Закону, пріоритетним став саме превентивний підхід до подолання корупції, що є істотною відмінністю від превалюючого раніше репресивного характеру законодавства, за якого основна увага приділялась питанням відповідальності за корупційні правопорушення зокрема в Законі України «Про боротьбу з корупцією» та від 05.10.1995 року та Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 року [3, с. 15]. Відповідно, основними завданнями антикорупційної реформи має стати: посилення доброчесності та підзвітності в публічному секторі; забезпечення прозорості партійних фінансів і політичної діяльності, обмеження впливу приватного капіталу на політику; руйнування державної монополії на інформацію та гарантування доступу до суспільно важливої інформації; зменшення корупційних ризиків у державних закупівлях через забезпечення їх прозорості і конкурентності; посилення можливості для виявлення та кримінального переслідування корупційних діянь [2].

Таким чином, визначаючи зміст антикорупційної діяльності в Україні треба пам'ятати, що пошук ефективних шляхів подолання цього явища треба здійснювати на основі удосконалення законодавства та державного регулювання всіх сфер суспільного життя, що буде спрямоване на профілактику корупційних діянь з урахуванням вимог сьогодення та прогнозів на найближчу перспективу, усунення причин корупції в Україні, а також притягнення до відповідальності корупціонерів.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М. Протидія корупції в Україні: стан, тенденції та завдання на сучасному етапі модернізації держави. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні : матеріали науково-практичної конференції (19 квітня 2013 року, м. Харків) / МВС України, Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2013. – 322 с. С. 14-17.
2. Бардачов Ю.М. Антикорупційна реформа в Україні як вагомий чинник забезпечення національної безпеки // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування 2014 № 2 [Електронний реурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ttpdu_2014_2_3.pdf
3. Кухарук А. В. Запобігання і протидія корупції в Україні: нові акценти та роль Міністерства юстиції України / А. В. Кухарук // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 14-23. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmju_2011_1_4.pdf
4. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Монографія.- К.: Юридична думка, 2004.- 400 с., С. 214-215.
5. Ткаченко О.В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Ткаченко ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. — К., 2008. — 208 с.

ЗНАЧЕННЯ ЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА

Халявка Тетяна Миколаївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
e-mail: kaketo4ka11@mail.ru

Ключові слова: трудове законодавство, функції трудового права, захисна функція трудового права.

Основним призначенням права є регулювання суспільних відносин. При цьому сама сутність права, його призначення проявляються у функціях права. Термін «функція» має багато визначень, однак при розгляді даного терміну через призму правового явища, можна зазначити, що найбільш доречним буде визначення функції права як призначення, ролі.

Трудове право є окремою галуззю, метою якої є регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері праці, а також забезпечення гарантій прав та захист інтересів учасників трудових відносин.

Важливо відзначити, що в силу історичних особливостей розвитку нашої країни, трудове право України носить ознаки трудового права Радянського Союзу, і спрямоване більше на захист працівників, встановлюючи для них максимальні гарантії захисту прав. При цьому роботодавець, апріорі, вважається стороною, яка потребує менше захисту з боку держави. Однак, наразі в Україні відбувається багато змін, наша держава взяла курс на наближення до Європейського Союзу, що означає, в першу чергу, приведення українського законодавства у відповідність до європейського. Такий крок є необхідним, адже він дозволяє не тільки більше співпрацювати з країнами ЄС, але і може виправдати сподівання українського народу. Етапами правової адаптації є імплементація Угоди про партнерство і співпрацю, укладення галузевих колективних угод, приведення чинного законодавства України у відповідність зі стандартами ЄС, створення механізму приведення проектів законодавчих актів України у відповідність з нормами ЄС. Мова йде про регіональні акти про права людини (акти Ради Європи, Європейського Союзу), в тому числі про акти в галузі праці, які спрямовані на створення ринкової економіки.

Зміни у трудовому законодавстві не стали виключенням у процесі трансформації української системи права. Наразі гостро стоїть проблема реформування трудового законодавства в Україні. Багато вчених вказують на

те, що норми трудового законодавства є давно застарілими, адже в Україні досі діє Кодекс законів про працю (далі за текстом – КЗпП) 1971 року.

Важливим є те, що 5 листопада 2015 року проект нового Трудового кодексу був прийнятий Верховною Радою України у першому читанні. Наразі проект готується до другого читання і, скоріш за все, новий Трудовий кодекс набуде чинності. Він, за своєю суттю, є більш ліберальним, однак запроваджує не так багато гарантій захисту прав працівників, як КЗпП 1971 року.

Захисна функція трудового права знаходить своє відображення як у КЗпП 1971 року, так і в проекті Трудового кодексу України 2015 року. Дана функція є однією з основних в трудовому праві і реалізується як у закріпленні гарантій прав і законних інтересів працівників, так і в існуванні юрисдикційних форм їх захисту. Для того, щоб забезпечити справедливий підхід до регулювання праці, необхідний її правовий захист. Тому посилюється роль захисної функції трудового права.

Ця функція полягає у захисті прав, законних інтересів індивідуальних і колективних суб'єктів трудового права у соціально-трудої сфері. Йдеться про захист прав у разі їхнього порушення. Оскільки останніми роками значно зросла кількість порушень трудових прав працівників, проблема забезпечення їхнього надійного захисту загострюється.

Захист трудових прав найманих працівників не може бути повною мірою забезпечений без належного втручання з боку держави. У правових актах встановлено засоби, за допомогою яких здійснюється захист трудових прав та інтересів; заходи щодо попередження, запобігання й усунення причин, що породжують порушення законності; види юридичної відповідальності для роботодавців і посадових осіб за порушення трудових прав і невиконання юридичних обов'язків; міри примусового відновлення порушених трудових прав.

Законодавство про працю містить багато положень, спрямованих на утвердження прав і законних інтересів суб'єктів трудового правовідношення. Вони характерні фактично для всіх інститутів трудового права [1, с. 112].

В Україні уже здійснився перехід до ринкових відносин. Зокрема, існує необхідне підґрунтя для розвитку тристороннього співробітництва; є профспілкові організації, що представляють і захищають інтереси працівників; виділилися прошарок підприємців; держава заявила про свою готовність виступити посередником у відносинах між найманими працівниками та роботодавцями.

Проте процеси, які відбуваються в Україні у цьому напрямку істотно відрізняються від тих, які декларуються. Так, за умови відсутності дієвих об'єднань роботодавців, слабкості профспілок, єдиним реально ефективним суб'єктом залишається держава. В Україні ще не сформувалися остаточно організації, що представляють та послідовно відстоюють інтереси окремих соціальних груп. Профспілки не навчилися ще чітко формулювати свої вимоги. Дуже низькою є культура громадянського самоусвідомлення.

Мають місце пасивність працівників щодо захисту своїх прав та недовіра до профспілок тощо [2, с. 177].

Деякі вчені в Україні кажуть про те, що профспілки є неефективними інструментами, що діяли ще за часів Радянського Союзу і наразі втратили свою актуальність. Така думка заслуговує уваги при сучасному ставленні до профспілок і їх зачасту суто формальній ролі на підприємствах та організаціях. Деякі українські вчені, навпаки, наголошують на тому, що профспілки мають стати дієвим інструментом забезпечення та захисті прав найманих працівників. Ставлення європейських країн до профспілок також дуже неоднозначне. Наприклад, у скандинавських країнах роль профспілок є дуже великою, саме профспілки розробляють колективні договори, які відіграють не лише формальну роль у діяльності працівників, а встановлюють практично усі права та гарантії для працівників. В той же час як у країнах Центральної та Західної Європи роль профспілок не є настільки важливою і національне законодавство не наділяє цей орган великими повноваженнями.

І. Я. Кисельов зазначав, що: «Захисна функція не повинна зводитися лише до охорони праці. На сьогоднішній час виявляється ще одна грань цієї

функції – турбота про найбільш повне закріплення і послідовний розвиток прав людини в галузі праці. Трудове право повинно бути гарантом здійснення цілого комплексу соціально-економічних прав і свобод, якими наділена людина – учасник процесу праці. Ці права і свободи, разом з політичними, громадянськими й іншими визнані світовим співтовариством основою цивілізованості будь-якої держави» [3, с. 22]. Ми погоджуємося з цією думкою, адже виходячи із конституційного положення про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, необхідно широко розуміти захисну функцію трудового права. Вона не повинна обмежуватися лише захистом трудових прав працівників. Завданням трудового законодавства повинно бути гарантування широкого комплексу соціально-економічних прав і свобод, яким наділена людина-учасник праці. У розвинених країнах спостерігається зміщення акцентів на права людини, на захист невідчужуваних прав працівника, які повинні бути недоторканими і тоді, коли особа стає працівником.

На думку С. В. Глинської, можна виділити наступні спеціально-юридичні функції трудового права, в яких реалізується соціальне призначення трудового законодавства:

- захист прав та інтересів працівників, створення сприятливих умов праці;
- захист прав та інтересів роботодавців;
- оптимальне поєднання інтересів сторін трудових відносин та держави [4, с. 184].

Видається, що функція захисту прав та інтересів працівника полягає не лише у проголошенні прав, але і в можливості їх реалізації, а також у встановленні правових умов для захисту порушеного права. При цьому необхідно зауважити, що держава повинна за допомогою правових засобів не тільки встановлювати трудові права і захищати їх. Очевидно, правовими засобами держава повинна стимулювати працівників для того, щоб вони могли самостійно реалізовувати свої права, наприклад, шляхом договірного

регулювання, а також і самостійно їх захищати у випадку порушення з боку як роботодавця, так і з боку інших суб'єктів трудових правовідносин.

На сьогодні ми спостерігаємо розширення захисної функції трудового права.

Це здійснюється наступними шляхами. Передусім, розширенням сфери договірного регулювання трудових відносин, як колективних, так і індивідуальних, а також створенням можливостей для працівників самостійно встановлювати умови праці зі збереженням мінімуму трудових прав, визначених централізованим законодавством. Захисна функція трудового права розширюється також за рахунок поширення його норм на відносини, які раніше ним не регулювалися. Також до сфери захисної функції включають нові елементи: заборона дискримінації; заборона втручання в особисте життя працівника; захист працівників від посягань з боку роботодавця тощо. Крім того, вчені відмічають тенденцію поширення захисних положень трудового права на категорії трудящих, що не належать до найманого персоналу, на так званих автономних працівників (ремісників, дрібних торговців, осіб вільних професій, а також членів виробничих кооперативів, сімейних підприємств, на державних службовців, поліцейських і військовослужбовців [5, с. 52].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що сфера захисної функції трудового права значно розширюється з метою охорони особи, її прав та законних інтересів, охорони особистого життя та інших нематеріальних благ працівників.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулачок-Тітова Л.В.

Список використаних джерел:

1. Трудове право: [підручник] / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. - Х. : Право, 2012. - 496 с.
2. О.В. Стасів. Соціальна сутність сучасного трудового права та її конституційні витоки // Університетські наукові записки, 2009, № 1 (29), - с. 176-179.

3. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право: [учебник]. М.: НОРМА-ИНФРА М, 1998. – 265 с.
4. С. В. Глінська. Реалізація захисної функції трудового законодавства в сучасних умовах // Вісник Львівського університету, 2009, № 48, - с. 183 – 188.
5. В. В. Жернаков. Правове регулювання праці: співвідношення трудового і цивільного права // Право України. – 2000, № 7. – с. 49–52.

УНІВЕРСАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ІНСТИТУЦІЙНИМ МЕХАНІЗМОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Хоменко Д.А.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

На сучасному етапі розвитку державності, стратегічною метою України є набуття членства в Європейському Союзі (далі – ЄС) як одному з самих економічно розвинених міждержавних утворень у світі. Як потенційний кандидат на вступ до ЄС, Україна стала на шлях впровадження у вітчизняну практику функціонування системи забезпечення правопорядку нових ідейних стандартів. В основі цих стандартів лежать загальні цінності держав-членів ЄС, які є обов’язковими для збереження і примноження кожною державою-членом. За своїм змістом вони є універсальними началами реалізації правоохоронної функції інституційним механізмом взагалі та державами-членами ЄС зокрема. В цьому контексті актуальним завданням сучасної юридичної науки є всебічне дослідження і опрацювання їх змісту задля наближення стандартів діяльності українських правоохоронних органів до еталонів розвинених європейських держав.

Правоохоронна функція є втіленням одного з напрямів офіційної державної політики сутність якої полягає в цілеспрямованій діяльності владних структур та органів управління різних рівнів, спрямовану на забезпечення правопорядку, як об’єктивної потреби розвитку держави й суспільства, на запобігання і припинення протиправних діянь [1].

У функціональному вимірі діяльності інституційного механізму ЄС, правоохоронна політика альянсу спрямована на:

- принцип захисту та охорони визначених законодавством ЄС і внутрішнім законодавством держав-членів публічних цінностей;
- принцип забезпечення верховенства права та закону;
- принцип захисту встановлених на міждержавному рівні країнами-членами ЄС основ суспільного ладу, територіальної цілісності поваги до прав і свобод кожної конкретної особи;
- принцип захисту прав і свобод людини, охорону правового порядку, відновлення порушеного права, протидія загрозам сучасності.

У ЄС основні засади правоохоронної політики визначаються на міждержавному рівні в установчих документах, а тому мають юридично офіційну форму, є загальнообов'язковими для всіх країн-членів. Так, виходячи з положень ст. 2 Розділу I Договору про Європейський Союз (Маастрихтського договору) від 07.02.1992 р. базовими цінностями існування всього ЄС є кілька найбільш важливих засад сучасного європейського політико-правового простору. Саме їх слід вважати ідейно-правовими засадами здійснення правоохоронної політики. Мова йде, передусім, про людську гідність, свободу, демократію, рівенство, правову державу, права людини, в тому числі права осіб, що належать до національних, релігійних і інших меншин [2].

Перелічені засади є базовими цінностями для держав-членів ЄС в межах співтовариства і характеризуються плюралізмом, недопустимістю дискримінації, терпимістю, справедливістю, солідарністю, а також рівенством жінок і чоловіків. Всі держави-члени ЄС своїми діями зобов'язуються сприяти збереженню і примноженню цих цінностей заради інтересів народів об'єднаної Європи. Слід відзначити, що серйозне порушення вказаних засад ЄС певною державою-членом є законною підставою для застосування стосовно цієї держави санкцій у вигляді припинення окремих прав, пов'язаних з членством в ЄС.

Слід зазначити, що інституційний механізм ЄС містить у своїй структурі наддержавні інституції реалізації і координації правоохоронної політики на

території об'єднаної Європи (Європейська комісія, Європейський парламент, Рада міністрів ЄС, Європол та ін.). При розробці і реалізації політики вони зобов'язані дотримуватись наведених вище постулатів. Практичне слідування зазначеним ідейно-політичним засадам правоохоронної політики інституційного механізму ЄС виступає основним законним засобом попередження і розв'язання складних політичних, етнокультурних, освітніх, мовних проблем поліетнічних суспільств об'єднаної Європи. Очевидним є те, що держави-кандидати на вступ до ЄС зобов'язані дотримання вказаних принципів в практичній діяльності всіх державних інституцій (в тому числі й правоохоронних) є головним критерієм перспективного вступу держави до лав Європейського Союзу. Для України, в світлі активізації процесів європейської інтеграції та впровадження безвізового режиму з ЄС зазначене набуває значення чинника успішного подальшого розвитку.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Гетьманчук М.П. Політологія: навч. посібник /М.П. Гетьманчук // Електронний ресурс. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/politologiya/politologiya_-_getmanchuk_mp
2. Договор о Европейском Союзе от 07 февраля 1992 г. // Кашкин С.Ю. Европейский Союз: Основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / Кашкин С. Ю., Кутафин О. Е., Четвериков А. О.; пер. с англ. А. О. Четвериков; под ред. С. Ю. Кашкина. — М.: ИНФРА – М, 2008. — С. 166 - 210

НЕПОЙМЕНОВАНІ ДОГОВОРИ З НАДАННЯ ПОСЛУГ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Целковська Анастасія Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
ХНУ імені В.Н. Каразіна
e-mail: atselkovskaya@mail.ru

Ключові слова: непойменований договір, свобода договору, надання послуг

Основним фундаментальним принципом приватного права є такий юридичний порядок, відповідно до якого окрема приватна особа має право самотійно, автономно, за своєю волею, незалежно від розсуду державної влади визначати юридично значущі умови своєї поведінки. звідси випливають і всі інші принципи, характерні для приватного права – принцип свободи договору. Цивільний кодекс України у ст. 3 проголошує свободу договору однією з головних засад цивільного законодавства [1, с. 132]. Сучасні цивільні кодекси, як правило, не вживають терміну “непойменовані договори”. Цивільне законодавство України для забезпечення реалізації принципу свободи договору передбачає укладання нових видів договорів, закріплюючи в ЦК України відповідні диспозитивні норми. Укладаючи непойменовані договори, сторони можуть враховувати власні інтереси та відповідним чином врегульовувати непередбачені чинним законодавством цивільні відносини.

Одним цивільно-правовим договором, який має велику кількість непойменованих договорів і не врегульований законодавством є договори з надання послуг.

Я вважаю було б доцільно визначити поняття непойменованого договору з надання послуг, дослідити питання регулювання цих договорів та здійснити їх класифікацію.

Аналізуючи юридичну природу послуги, як предмету договору про надання послуг, можна визначити такі ознаки як: 1) відсутність матеріально-речового характеру діяльності, не пов'язаної зі зміною й перетворенням форм матерії та сил природи; 2) невіддільність процесів виробництва і споживання послуг; 3) неможливість накопичення, зберігання й транспортування більшості з них (досвід, знання, навички творчої діяльності). В окремих випадках можна наголошувати на необхідності виокремлення і ще однієї, четвертої ознаки – особистісності.

Л.В. Мигалюк зазначає, що предметом непойменованого договору – це єдина встановлена законодавством істотна умова не поймаєного договору, без якої договір не може вважатись укладеним, визначена метою договору і відображена в діях або об'єкті, що виникають з нового виду діяльності та відносин, не врегульованих нормативно-правовими актами [2, с.13]. Як на мене до непойменованого договору з надання послуг окрім предмету як істотної умови потрібно ще зазначати строк виконання, тому що для замовника важливо протягом якого проміжку часу буде надана послуга і ціну, якщо договір буде відплатний.

Якщо говорити про класифікацію непойменованих договорів з надання послуг, то можна навести саме таку: договори про надання послуг, що спрямовані на тіло людини (охорона здоров'я, косметичні, спортивні); договори про надання послуг, що спрямовані на товари й інші фізичні об'єкти (обслуговування устаткування, ветеринарні, охорона матеріальних об'єктів); договори про надання послуг, що спрямовані на свідомість людини (освітні, інформаційні, радіо і телебачення); договори про надання послуг з фінансовими активами (банківські, операції з цінними паперами) [3, с. 7].

Одним з важливих питань непойменованих договорів з надання послуг є відповідальність сторін за порушення договору. Особливість відповідальності за не поймаєнованими договорами полягає в тому, що законом не передбачено застосування особливих та обов'язкових форм відповідальності. Л.В. Мигалюк встановлює, що передбачення видів забезпечення виконання договірних

зобов'язань(неустойка, відшкодування збитків, гарантія, порука, завдаток, страхування тощо) у непойменованому договорі є гарантією уникнення конфліктів під час виконання умов договору та, у разі необхідності, можливістю відшкодування понесених збитків [2, с.14]. Тому я вважаю, що було б доцільно встановити способи забезпечення виконання непойменованих договорів з надання послуг як важливими умовами задля запобігання неправомірних дій порушення норм цивільного законодавства та уникнення інших колізій.

До відносин сторін у не поймаєнованих договорах з надання послуг треба застосовувати загальні положення про зобов'язання, загальні положення про договори, а також окремі види договорів, а саме послуги.

Непойменований договір з надання послуг – це домовленість сторін, заснована на принципі свободи договору та вільному волевиявленні сторін, де одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Мічурін Є.О.

Список використаних джерел:

- 1.ТіхоноваМ.А. Щодо необхідності дослідження системи непоіменованих договорів / М. А. Тіхонова // Європейські перспективи. - 2013. - № 1. - С. 131-133.
2. Мигалюк Л. В. Непойменовані договори в цивільному праві України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. В. Мигалюк; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака. - К., 2013. - 20 с.
3. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. А. Телестакова; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - К., 2008. - 16 с.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Чуприна Юлія Юріївна

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Інформатизація та стрімкі процеси глобалізації в українському суспільстві зумовлюють необхідність реформування системи державно-управлінських відносин, а отже, і встановлення нових вимог до формування апарату державних службовців. Важливими складовими реформи державної служби в Україні є зміна принципів та підходів щодо правового статусу державного службовця. Стратегія реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року окреслила низку проблем, які потребують розв'язання, серед яких важливими є положення щодо правового статусу посадової особи державної служби.

Важлива роль у забезпеченні реалізації завдань та функцій державної служби належить посадовим особам. Вони, будучи частиною управлінських кадрів, безпосередньо беруть участь у їхньому формуванні. Посадова особа є професійним виконавцем управлінських функцій. Вона має особливий правовий статус, який надає їй змогу активно впливати на виконання завдань відповідної організаційної структури.

Посадова особа наділена всіма правовими засобами для забезпечення ефективного функціонування відповідної організації. О.В.Петришин наголошує, що специфіка діяльності і правового статусу цієї категорії службовців полягає у “здійсненні внутріорганізаційного на основі прямого підпорядкування управління відповідним колективом” [1, с.32]. Посадова особа є носієм владних повноважень, у зв'язку з чим виконує організаційно-

розпорядчі функції та в межах посади правомочна застосовувати заходи примусу. Крім повноважень, передбачених посадою, ця категорія службовців наділена правом предстварляти інтереси тої чи іншої організаційної структури, або організації в цілому, у відносинах з іншими суб'єктами. А відтак вона є спеціальним суб'єктом управлінського процесу, що відображено через її правовий статус.

Поняття “правового статусу” можна сформулювати як певну систему можливостей особи, які визначають її правове становище в державі. Розрізняють загальний і спеціальний правовий статус. Загальний правовий статус закріплений Конституцією та законодавством України і визначає основи правового становища особи в державі. Він є загальним, узагальненим й однаковим для всіх незалежно від національності, релігійних переконань, соціального стану; характеризується стабільністю й визначеністю; передбачає рівність прав та обов'язків громадян, рівність усіх перед законом; є базовим для інших різновидів правового статусу; слугує основою для набуття конкретних суб'єктивних прав й обов'язків та реалізації відповідальності. Інколи спеціальний правовий статус доповнює загальний або ж впливає на нього, змінює чи обмежує. Змістом загального правового статусу П.М.Рабінович називає “комплекс прав та юридичних обов'язків особи” [2, с.74].

Визначаючи особливості адміністративно-правового статусу посадової особи, зауважує О.В.Петришин, потрібно виходити з положення про те, що “правовий статус даних суб'єктів є спеціальним відносно до правового статусу громадян і не може розглядатися поза зв'язком зі змістом і обсягом основних (конституційних) прав, свобод, обов'язків і відповідальності особи” [1, с.32]. Такий підхід є правомірним, оскільки адміністративно-правовий статус – це сукупність прав і обов'язків у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності. Але якщо ми розглядаємо посадових осіб, як спеціальний суб'єкт управління, то головну увагу треба зосереджувати на службово-правовому статусі, який є частиною адміністративно-правового статусу службовців і його виникнення зумовлено заміщенням особою відповідної посади.

Ю.М.Старілов, аналізуючи основи правового становища службовців в управлінському процесі, визначив, що їх правовий статус є “змістом (суттю) державно-службових відносин і розкривається через встановлення їх прав, обов’язків, відповідальності” [3, с.318]. Продовжуючи цю думку, Д.М.Овсянко наголошує, що права і обов’язки є “особливим видом встановлених і гарантованих державою заходів необхідної і можливої їх поведінки в сфері державно-службових відносин” [4, с.84]. Йдеться саме про службові обов’язки та права, які є частиною компетенції відповідної організаційної структури і окреслені конкретною посадою.

Характеризуючи посадову особу як суб’єкта адміністративно-правових відносин, Д. М. Бахрах зазначає, що кожен громадянин виступає як індивідуальний суб’єкт правовідносин, проте коли він набуває статусу службовця, який “виконує певну посаду, сукупність прав і обов’язків, пов’язаних з відповідною соціальною роллю”, терміном “громадянин” не охоплюється [5, с.42]. Така позиція знайшла підтримку в працях А. М. Костюкова [6, с.20].

Ю. Н. Старілов визначає статус службовців як “диференційовану і комплексну систему, яка має вертикальну і горизонтальну структуру” [3, с.318]. Таке тлумачення дає змогу охарактеризувати також місце посадової особи в службовій ієрархії. Якщо вертикальний поділ залежить від категорії посади, яку займає службовець, то горизонтальний рівень зумовлений завданнями окремого виду служби. Посадова особа наділена спеціальним колом службових повноважень, які спрямовані на забезпечення управління відповідною структурою і колективом. Так, на думку Ю. Н. Старілова: “Правовий статус державного службовця включає такі складові: способи заміщення державних посад; нормування і організацію праці; вимоги, що висуваються до державних службовців; права і обов’язки, обмеження і заборони за посадою; проходження державної служби (атестація, підвищення по службі, присвоєння кваліфікаційного розряду, рангу, спеціального звання та ін.); засоби стимулювання і відповідальності”

Визначаючи особливості статусу посадової особи, В. М. Манохін називає її “носієм повноважень двоякої природи” [7, с.102]. За словами автора, якщо виконавчо-розпорядчі повноваження належать органу управління, то, реалізуючи їх посадова особа безпосередньо виступає від імені цього органу і крім процедурних прав своїх власних не виконує. Такої ж думки дотримуються Д. М. Бахрах і А. І. Щербак [8, с.16; 9, с.64].

Характеризуючи адміністративно-правовий статус посадової особи, водночас не слід забувати про правовий статус посади, оскільки саме посада визначає “подвійну” природу повноважень посадової особи. Посада зумовлює виникнення службово-правового статусу службовця, в тому числі і посадової особи. Щоб розкрити його зміст потрібно виділити його елементи. З цього приводу висловлюють різні думки. Так окремі науковці відносять до елементів статусу “обов’язки, які особа повинна здійснити для забезпечення цілей і завдань органу і системи управління” [10, с.12]. Інші автори виділяють службові повноваження [11, с.123]. У цьому випадку можна погодитися з Ю.О.Петровим, який визначає службові повноваження, як “обов’язки і права, що встановлюють межі здійснюваних посадовими особами управлінських функцій” [12, с.11].

Отже, службові повноваження – це комплекс службових обов’язків і відповідних прав, які забезпечують виконання посадовою особою встановлених посадою функцій. Ці функції можна об’єднати у три основні групи: організаційні, виконавчо-розпорядчі, представницькі. Вони характерні для всіх посадових осіб незалежно від виду служби. Особливістю посадових осіб, які перебувають на державних посадах, є державно-владний характер впливу на інших осіб.

Загалом зміст службових повноважень є однаковим для всіх посадових осіб, але деякі спеціальні вимоги законодавством встановлені для посадових осіб, які перебувають на державній службі. До таких вимог належить система обмежень та заборон, зумовлених характером виконуваних ними державних функцій і спрямованих на створення належних умов реалізації завдань

державної служби. Такі обмеження закріплені в ст.32, 36, 37, 42 Конституції України [13], в ст.12 і 16 Закону України “Про державну службу” [14], а також інших спеціальних законодавчих актах. У ч.3 ст.5 Закону України “Про запобігання корупції” [15] визначено спеціальні обмеження, встановлені для державних службовців, які є посадовими особами. Передусім, обмеження пов’язані з неправомірним використанням посадового становища та незаконного одержання доходів, зайняттям підприємницькою діяльністю, з обмеженням політичної діяльності. Правообмеження є невід’ємним елементом правового статусу посадових осіб.

Іншим елементом адміністративно-парвового статусу посадової особи є юридична відповідальність, яка перебуває у прямій залежності від особливостей службових обов’язків і прав. Враховуючи подвійність природи правового статусу посадової особи, вони несуть відповідальність як за власну неправомірну поведінку, так і за поведінку підлеглих їй службовців. Так А.І.Щербак зазначає, що посадова особа “наділена засобами для забезпечення виконання своїх розпоряджень, спрямовує діяльність інших працівників і несе відповідальність за роботу своїх підлеглих” [16, с.83].

На підставі ст.14 Кодексу України про адміністративні правопорушення [17] посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов’язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного та громадського порядку, природи, здоров’я населення та інших правил, забезпечення яких входить до їх службових обов’язків. А згідно з ч.2 ст.15 Кодексу України про адміністративні правопорушення за вчинення адміністративних правопорушень посадові особи можуть нести відповідальність за дисциплінарними статутами та спеціальними положеннями про дисципліну, якщо цими актами прямо передбачено такий порядок відповідальності.

Адміністративні стягнення, які застосовуються до посадових осіб, є значно суворішими, порівняно з відповідними стягненнями, які накладаються на громадян. Наприклад, ст.591 КпАП “Порушення вимог щодо охорони

територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення” визначає, що суб’єктом правопорушення є лише посадові особи. За це правопорушення передбачено адміністративний штраф у межах 70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Це один з найбільших розмірів штрафу, які передбачені в Кодексі України про адміністративні правопорушення.

На підставі викладеного можна виділити такі основні елементи адміністративно-правового статусу: обов’язки, права, відповідальність.

Таким чином, статус державного службовця передбачає: 1) безпосередню належність за родом професійної діяльності до підготовки, прийняття та впровадження рішень у сфері державного управління, причому ці дії, як правило, мають економічні та соціальні наслідки для всього суспільства або його певної частини; 2) наявність у державного службовця повноважень виступати від імені органу державної влади (тим самим від імені держави), відстоюючи загальнодержавний інтерес; 3) законодавче та нормативно-правове визначення компетентності, повноважень, прав, обов’язків, обмежень і відповідальності згідно зі своєю посадою; 4) належність до особливої професійно-статусної групи, яка складається з професійно підготовлених до державної служби осіб. Ще однією важливою особливістю правового статусу державних службовців, що відрізняє його від правового статусу приватної особи та на яку слід звернути особливу увагу, є первинність обов’язків та похідне спрямування прав. Тобто завдання та функції державної служби за своєю природою зумовлюють необхідність закріплювати спочатку службові обов’язки й лише потім — службові права. Обов’язки державного службовця визначають сутність його службової діяльності, окреслюють коло поставлених завдань, визначають межі необхідної службової поведінки. Права ж спрямовані на забезпечення належних умов здійснення службової діяльності, створення реальних можливостей для здійснення службових завдань.

Аналізуючи наявні точки зору, можна зазначити, що поняття “правовий статус посадової особи” є багатограним та різноаспектним явищем. Правовий

статус посадової особи публічного службовця похідний від інституту публічної служби, оскільки акумулює в собі основні завдання, функції, принципи, форми її організації та функціонування. Особливістю правового статусу публічного службовця є те, що він одночасно характеризується як сталістю й постійністю, так змінністю та динамічністю, що у свою чергу впливає на державну службу.

Отже, загальний та спеціальний правовий статус посадової особи державної служби не існують відокремлено один від одного, вони перебувають у постійній взаємодії, є неподільними. Загальний правовий статус у всіх громадян – один, спеціальних статусів – багато. Як наслідок, правовий стан конкретної фізичної особи може розглядатись як сума загального та спеціального правового статусів.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кагановська Т.Є.

Список використаних джерел:

1. Петришин О.В. Статус службової особи: природа, структура, спеціалізація. – К.: НМКВО, 1990.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави. – Навч. посібник, – 3-тє вид., змінене і доп. – К., 1995.
3. Старилов Ю.Н. Служебное право. – М.: БЕК, 1996.
4. Овсянко Д.М. Государственная служба Российской Федерации. – М.: Юристъ, 1996.
5. Бахрах Д.Н. Система субъектов административного права // Советское государство и право. – 1986. – №2.
6. Костюков А.Н. Система субъектов административного права // Правоведение. – 1987. – №2.
7. Манохин В.М. Конституционные основы советского административного права. – Саратов.: Изд-во Саратов. ун-та, 1983.
8. Бахрах Д.Н. Индивидуальные субъекты административного права // Государство и право. – 1994. – №3.

9. Щербак А.И. Социальный механизм юридической ответственности должностных лиц. – К.: Наук. думка, 1986.
10. Бачило И.Л., Катрич С.В. Обязанности, права и ответственность руководителя. – М.: Московский рабочий, 1978.
11. Манохин В.М. Советская государственная служба. – М., 1966.
12. Петров Ю.А. Гражданин и должностное лицо в советском государстве: Автореферат дис. канд. юрид. наук. – Ленинград, 1978.
13. Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
14. Закон України “Про державну службу” від 16 грудня 1993. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №52. – Ст.490.
15. Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49, ст.2056.

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЯТРОГЕННИХ ЗЛОЧИНІВ:
КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕНАЛЕЖНОГО
ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ’ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ АБО
ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОВ**

Шайтуро Ольга Павлівна
кандидат юридичних наук, ст. викладач кафедри
кримінально–правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: ятрогенні злочини, криміналістична характеристика, спосіб вчинення злочину, спосіб приховування неналежного виконання професійних обов’язків, медичний працівник, фармацевтичний працівник, місце вчинення злочину, суб’єкт злочину, обстановка вчинення неналежного виконання професійних обов’язків медичним або фармацевтичним працівником

Інтенсивність розвитку сучасних науки і техніки вражає та приносить значну суспільну користь. Медицина і фармакологія активно вбирають у себе такі досягнення, трансформуючи їх на служіння людині. Однак, привнесені нові блага можуть приховувати у собі велику небезпеку, особливо при недбалому ставленні до них. Неналежне виконання своїх професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником призводить до помилок у цих сферах діяльності, що є досить поширеним явищем навіть у розвинених країнах світу.

Наприклад, у Великобританії помилки в роботі персоналу медичних закладів щороку стають причиною смерті близько 70 тисяч пацієнтів. У США жертвами медичних помилок щорічно стають понад 100 тисяч американців, а самі медичні помилки займають п'яте місце серед причин смертності в країні. У Німеччині – майже 100 тисяч пацієнтів.

За підрахунками експертів зі Всесвітньої організації охорони здоров'я, через лікарську недбалість в Україні щодня помирає 6 – 7 хворих і втричі більше стають інвалідами. Однак, якщо в країнах Європи, США та інших проводяться не лише громадські, а й державні підрахунки, то в Україні офіційна статистика з цих питань практично не ведеться.

За даними офіційної статистики МВС України у 2006 році було порушено 119 кримінальних справ за статтею «Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником», у 2007 році – 153, у 2008 році – 129, у 2009 році – 126, у 2010 році – 143, у 2011 році – 174, у 2012 році – 197. Таким чином, в період з 2006 по 2012 роки кількість злочинів, що досліджується зросла на 88,6% і лише в середньому 12% такої категорії кримінальних справ було направлено до суду.

Криміналістична характеристика – це загальна категорія методики розслідування окремих видів злочинів, перший елемент її структури і тому має велике значення. Хоча окремі вчені висловлювали думки про те, що криміналістична характеристика є досить абстрактною категорією, проте, така позиція є досить спірною, оскільки її елементи, їх взаємозв'язок дають

достатньо чітку картину злочину, що дозволяє правильно висунути слідчі версії, окреслити комплекс слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, які забезпечать розслідування.

Аналіз матеріалів кримінальних справ та методики розслідування досліджуваних злочинів дозволяє зробити висновок, що криміналістична характеристика неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником включає наступні значущі елементи: спосіб, місце, час, обстановку, знаряддя і засоби вчинення злочину, особу потерпілого, особу злочинця та типові сліди.

Способи неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником представляють собою сукупність окремих актів, дій (бездіяльності), прийомів чи операцій, які порушують медичні та фармацевтичні стандарти, протоколи, правила, звичаї та інші нормативно-правові акти щодо надання медичної допомоги.

До найбільш поширених способів приховування злочинів, пов'язаних з неналежним виконанням професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником належать: обман або замовчування про настання ятрогенії чи причин, які її викликали; проведення нового лікування для усунення наслідків або симптомів ятрогенії; переміщення пацієнта (потерпілого) з одного медичного закладу в інший; заздалегідь підготовлене неправдиве алібі; створення видимості нібито побічних ефектів використання фармацевтичної продукції; вчинення іншого злочину тощо.

Місця вчинення злочину, пов'язані з неналежним виконанням професійних обов'язків медичним працівником поділяються на:

I. Місце неналежного виконання професійних обов'язків;

II. Місце настання тяжких наслідків для хворого – місця неналежного виконання професійних обов'язків, інша лікувально-профілактична установа, проживання, роботи тощо;

III. Місце виявлення тяжких наслідків для хворого – той самий чи інший лікувально-профілактичний заклад, місця неналежного виконання професійних обов'язків або настання тяжких наслідків.

Місця неналежного виконання своїх професійних обов'язків фармацевтичним працівником поділяються на:

- 1) місця виробництва (виготовлення) фармацевтичної продукції;
- 2) місця зберігання фармацевтичної продукції;
- 3) місця відпуску фармацевтичної продукції;
- 4) місця утилізації та знищення фармацевтичної продукції.

До обстановки неналежного виконання своїх професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником відносяться: умови надання медичної допомоги, виробництва, зберігання, транспортування, відпуску, утилізації та знищення фармацевтичної продукції; стан науково-практичного потенціалу медицини та фармакології; матеріально-технічне забезпечення; організація надання медичної та фармацевтичної допомоги; кадрове забезпечення; терміновість надання медичної або фармацевтичної допомоги та наявні можливості; медичний ризик, крайня необхідність, дія непереборних сил або інші обставини, що виключають злочинність діяння тощо.

До знарядь і засобів вчинення злочинів, пов'язаних з неналежним виконанням своїх професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником відносяться: вироби медичного призначення; медична техніка; медичний інструментарій; комплектувальні вироби; спеціальні матеріали; фармацевтична продукція; обладнання, інструменти та інші предмети, речовини, що використовуються для виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування, відпуску, утилізації та знищення фармацевтичної продукції.

Потерпілою від злочину є будь-яка фізична особа (пацієнт), якій надавалася медична або фармацевтична допомога відповідними уповноваженими працівниками. У більшості випадків вона є активним учасником процесу надання медичної або фармацевтичної допомоги і володіє наступними ознаками:

- 1) загальні: вік, стать, професія, соціальна адаптація тощо.
- 2) особливі: фізичний стан на моменти надходження до лікувально-профілактичної установи та надання допомоги; ступінь ураження організму хворобою або травмою; наявність хронічних захворювань, в тому числі професійних, і їх прояви; фізіологічні (вагітність, пологи), генетичні та індивідуальні особливості; поведінка хворого до, під час і після лікування (виконання розпоряджень, дотримання встановленого режиму, дієти, умов реабілітації тощо); ступінь поінформованості про медичні засоби і лікарські препарати; зайняття самолікуванням; одночасне звернення до інших лікарів або знахарів; якість прийнятих пацієнтом фармацевтичних препаратів; наявність при вагітності та пологах фізіологічних, генетичних, патологічних та інших особливостей потерпілої; наявність шкідливих звичок; підвладність шкідливим впливам екологічних, кліматичних та інших явищ; відношення пацієнта до заподіяної йому шкоди, лікаря, об'єму і якості наданої медичної допомоги, до процесу лікування тощо.

Суб'єктами злочину можуть бути:

- 1) медичні працівники:
 - а) лікарських спеціальностей;
 - б) середнього медичного персоналу.
- 2) фармацевтичні працівники.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Шустова К. О.

студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: вирішення трудових спорів, ретроспективний погляд, трудові відносини, історія України, трудове законодавство

З огляду на теперішній стан трудових відносин в Україні, на які впливає застаріле трудове законодавство, розвиток технологій і спад виробництва, нестабільна економічна ситуація, рівень безробіття, правосвідомість населення та безліч інших соціальних факторів, постає актуальною проблема регулювання інституту вирішення трудових спорів. У сучасному світі все більше уваги приділяється альтернативним способам вирішення спорів, і Україна, в свою чергу, не може ігнорувати цю тенденцію. Але розуміння проблем у реаліях сьогодення неможливе без досконалого аналізу історичних процесів, пов'язаних з розв'язанням трудових спорів. Саме тому необхідно розглянути даний інститут з ретроспективного погляду.

Дану проблему у свій час вивчали такі вчені як Н.В. Дараганова, А.М. Лушников, М.В. Лушникова, І.С. Войтинський, К.М. Варшавський, В.І. Смолярчук.

Виникнення трудових спорів взагалі пов'язують зі зміною засобів виробництва внаслідок переходу від феодального та рабовласницького ладу до капіталістичного, що відзначилось відміною кріпацтва та іншими наслідками визнання у світі основних прав і свобод людини. І якщо раніше виробництвом товарів займалися майстри-ремісники, то з переходом до нового суспільного ладу з'явилися колективні способи праці: спочатку мануфактура, пізніше, з розвитком механічних технологій — фабрики і заводи. Такі зміни важко сприймалися ремісниками, які повально втрачали роботу. У 1811 році в Англії навіть спалахнув так званий “бунт проти машин”, коли безробітні майстри почали масово знищувати фабричні машини. Тим не менш, між власниками фабрик і робітниками вже почали формуватися трудові відносини, які потребували законодавчого регулювання вирішення спорів.

На початку XIX століття в Європі були зроблені перші спроби створити окремі спеціалізовані органи, які займалися вирішенням трудових спорів. Так у 1806 році в місті Ліон у Франції була запроваджена “Рада обізнаних людей”, що складалася з представників робітників та роботодавців на рівноправних засадах.

В Англії ж активно розвивався інститут примирного посередництва. У 40-х роках XIX століття для вирішення трудових спорів там створювалися примирні камери. Їх рішення мали силу джентельменської угоди і виконувалися завдяки високому рівню внутрішньої дисципліни.

В Європі поширювалося примирно-третейські процедури врегулювання спорів. Наприклад, у Франції законодавчо закріплена була можливість розглядати спори про інтерес в третейських судах. Німецький Закон «Про порядок на виробництві» 1869 року визнавав право профсоюзів брати участь у трудових спорах.

В Англії держава вирішувала трудові спори за допомогою добровільного примирення та добровільного арбітражу. Рішення, ухвалене за результатами проведення цих процедур не були обов'язковими.

В США функціонували добровільні примирні органи, що розв'язували трудові спори. В деяких інших країнах був поширений такий спосіб, як примусове примирення.

В Україні до середини XIX століття суспільне виробництво базувалося передусім на примусовій праці кріпаків.[1,с.75] Сільське господарство переважало над слабо розвиненим промисловим виробництвом. Скасування кріпацтва призвело до появи нової соціальної групи — робітників. В Україні до того часу закінчився промисловий переворот, що значно вплинуло на кількість підприємств, а отже і розвиток трудових відносин та виникнення трудових спорів.

В кінці XIX століття в царській Росії законодавчо закріплено було поняття “стачка”, тобто страйк, які у цей період мали масовий характер. Але примирних норм для врегулювання колективних трудових спорів ще не було.

В той же час, частина власників підприємств розуміла необхідність появи таких норм. Наприклад, у 1834 році Московський відділ мануфактурної ради розглядав проект створення «мануфактурной розправи», тобто своєрідного суду, який розглядав би взаємні скарги підприємців і працівників. Але проект був відхилений. З того часу був розроблений не один проект положення про примирно-третейську процедуру вирішення трудових спорів, але жоден з них не

був прийнятий на законодавчому рівні.

У серпні 1917 року Тимчасовий уряд затвердив «Положення про примирні камери і третейські суди». Примирні камери формувалися на паритетних засадах із робітників та підприємців. Якщо примирна камера не могла вирішити спір, то справу передавали до третейського суду, який також функціонував на паритетних засадах.[4]

На початку радянського етапу трудовим спорам приділялося багато уваги як зі сторони законодавця, так і зі сторони вчених. Це пов'язано з часами впровадження НЕПу - нової економічної політики, що привела до швидкого розвитку економіки. У 1918 році діяло близько 9 різних органів, що відповідали за розв'язання трудових спорів. Діяв, наприклад, «відділ боротьби праці з капіталом».[7, с.44]

У 1922 році був прийнятий Кодекс законів про працю, що закріплював дві групи органів, уповноважених вирішувати трудові спори: примирливі органи (розрахунково-конфліктні комісії, примирливі камери і третейські суди) і судові (трудові сесії судів).

З посиленням авторитарного режиму в Радянському Союзі послаблюється захист трудових інтересів робітників. У 1928 році у «Правилах про примирно-третейські суди і судовий розгляд трудових спорів» була введена новела: поруч із примирно-третейським і судовим способом вирішення трудових спорів був закріплений адміністративний, тобто в порядку підлеглості. Втрачають своє значення примирні камери і третейські суди. Відсутні норми, що регулювали би проведення страйку.

Тоді як держава поступово стала єдиним роботодавцем, трудові спори стали означати конфлікт працівника з державою, а це суперечило адміністративній системі.

У 1957 році було прийнято Положення про порядок розгляду трудових спорів. Це Положення встановлювало порядок вирішення індивідуальних трудових спорів: а) комісіями по трудовим спорам; б) фабричними, заводськими, місцевими комітетами професійних спілок; в) народними судами;

г) вищими в порядку підлеглості органами.

Кодекс законів про працю УРСР від 1971 року передбачав процедуру вирішення індивідуальних трудових спорів у комісіях з трудових спорів та в районних (міських) народних судах.[2,с.375] Процедура вирішення колективних трудових спорів була відсутня.

У 80-х роках Верховна Рада СРСР прийняла Закон «Про порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів)» , але в наявних економічних умовах цей документ не був здатний урегульовувати колективні трудові спори.

Зараз в Україні діє Кодекс законів про працю 1971 року. Навіть зі змінами, що вносилися протягом цих десятиліть, він не відповідає сучасним реаліям. У кодексі способи вирішення спорів законодавчо закріплені для індивідуальних спорів у вигляді комісій по трудових спорах та у судовому порядку. Для колективних спорів такими способами є примирна комісія та трудовий арбітраж — їх визначає окремий для колективних трудових спорів закон “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)”.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулачок–Тітова Л. В.

Список використаних джерел:

1. Дараганова Н.В. Історико-правовий аналіз виникнення трудових спорів в Україні // Юридична наука № 3. – 2011. – с. 72 – 78.
2. Кодекс законів про працю УРСР № 322-VIII (322а-08) від 10.12.71. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – Додаток до № 50.
3. Лушников А.М., Лушникова М.В. Курс трудового права: Учебник: В 2 т. Т. 2. Коллективное трудовое право. Индивидуальное трудовое право. Процессуальное трудовое право. – М.: Статут. – 2009. – 1151 с.
4. Мусієнко Б.О. Історія правового регулювання трудової юстиції в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2709/>
5. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон

України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – N 34, ст. 227.

6. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. – Х.: Фірма «Консум». – 1998. – 480 с.

7. Смолярчук В.И. Законодательство о трудовых спорах. – М.: – 1966. – 226 с.

ДОГОВІРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Ященко А.О.

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: договірне право, право Європейського Союзу, тенденції, уніфікація, гармонізація, адаптація

На шляху до успішної інтеграції України до Європейського Співтовариства важливим елементом є досягнення певного рівня узгодженості внутрішнього законодавства, яке, зокрема, регулює договірне право, а також його гармонізація із правом Європейського Союзу. Натомість сучасний стан договірного права України характеризується розбіжністю й суперечливістю, які існують у положеннях Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України й інших актах законодавства в регулюванні договірних відносин, що у свою чергу, негативно позначаються на практиці його застосування.

Розробкою зазначеної проблемою займалися Ю. Батурин, М. Брагінський, В. Вітрянський, Є. Суханов, І. Зенін, О. Іоффе, Л. Щеннінкова, В. Почуйкин, З. Халфіна, К. Цвайгерт, Х. Кетц, К. Шмітгофф, Ю. Орловський та інші вітчизняні та зарубіжні науковці.

Договірне право України, попри певні, часом істотні, відмінності із правом Європейського Союзу, має подібні тенденції розвитку, а також багато в

чому ідентичні проблеми, що виникають при регулюванні економічного обороту (товарообміну).

По-перше, тенденція до підвищення ролі договору, яка характерна для всього сучасного цивільного права, стала виявлятися останніми роками у зростаючому обсязі й у сучасній Україні.

Визнання в Цивільному кодексі України збільшеної значимості договорів знайшло своє формальне визначення в тому, що тільки в другій його частині із загальної кількості 656 статей, що регулюють окремі види зобов'язань, близько 600 присвячені окремим видам договорів[2, с. 111]. Саме в цьому зв'язку у вітчизняній літературі справедливо підкреслюється, що практично весь текст Цивільного кодексу України вирішує завдання регулювання договорів [1, С. 132].

По-друге, загальною тенденцією є також прагнення до уніфікації договірних прав, що реалізується у формі створення уніфікованих загальних інститутів, які одноманітно регулюють товарообмін незалежно від національної належності його учасників [1, С. 132]. Важливим напрямом розвитку договірних законодавств в Україні є його адаптація до стандартів ЄС. Основу законодавства ЄС про договори становлять чинні резолюції Європейської Комісії з договірних прав, Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, Принципи Європейського контрактного права, Правила Інкотермс та інші акти. Європарламент ухвалив 26 травня 1989р. Резолюцію про заходи щодо гармонізації приватного права держав-членів ЄС і рекомендував розпочати роботу з підготовки Загальноєвропейського кодексу приватного права. Було зазначено, що уніфікація приватного права є особливо необхідною в тих галузях права, які є найбільш важливими для розвитку єдиного ринку, та особливо для однакового регулювання відносин у сфері європейського договірних прав [2, С.32].

Аналіз останніх тенденцій реформування торговельного та цивільного законодавства країн ЄС свідчить про те, що Принципи європейського контрактного права використовуються як «модель» для вдосконалення

внутрішнього законодавства європейських держав, що підтверджує тенденцію випереджаючого розвитку торгового права всередині приватного та його впливу на вдосконалення цивільного законодавства. Принципи європейського контрактного права містять положення, що суттєво від різняться від національного законодавства України, а тому на сучасному етапі у зв'язку з тим, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Союзах, виникає потреба в розширенні сфери правового регулювання і поглиблення основних концептуальних засад договірного права з урахуванням саме цих принципів.

Слід зазначити, що головне призначення Принципів європейського контрактного права є не правотворчість, а уніфікація та гармонізація, забезпечення максимальної гнучкості закостенілих норм внутрішньодержавного і міждержавного контрактного права та прискорення вдосконалення договірного права ЄС. Принципи європейського контрактного права є результатом роботи професорів і практикуючих юристів різних країн ЄС, вони являють собою синтез найкращих рішень конкретних правових завдань («best practices»), узятих із різних правових систем. При цьому цей документ не випробував на собі впливу політичних інтересів окремої країни, але був підготовлений щодо потреб торговельного обороту як такого [3, С.119 – 121].

Значення уніфікації права полягає в полегшенні міжнародно-правового співробітництва, оскільки адаптоване до Європейського права законодавство роблять зайвим уживання норм міжнародного приватного права, а також застосування іноземного матеріального права. Тим самим уніфіковане право зменшує специфічні "правові ризики", створює передумови для більшої передбачуваності й більш високого ступеня стабільності правового простору.

По-третє, останнім часом простежується тенденція розвитку і ускладнення самого економічного обороту (товарообміну) та диференціації зобов'язань на комерційні й споживчі. Розвиток відносин обміну підсилює різноманіття й ускладнює систему цивільно-правових договірних зобов'язань,

тягне її все більш ретельну внутрішню диференціацію (складається на основі традиційних, класичних типів і видів договорів), появу комплексних (змішаних) і нетипових договірних взаємозв'язків.[1, С.132].

Таким чином, у законотворчій діяльності з уніфікації договірного права в Україні повинен бути врахований досвід та напрями розвитку приватного права країн ЄС. Позначивши коло основних проблем українського договірного права та сферу можливого запозичення позитивного досвіду уніфікації та гармонізації регулювання цивільно-правових договорів у ЄС, необхідно підкреслити, що значення цього досвіду в наших складних умовах переходу до нормальної ринкової економіки важко переоцінити. Не випадково він багато в чому вже став актуальним для нашого сучасного законодавства. Звичайно, при цьому не варто абсолютизувати його роль, оскільки, по-перше, українське право завжди зберігає і продовжує зберігати традиції української самобутності, по-друге, система приватного права ЄС на сьогодні тільки знаходиться в процесі свого формування та становлення: поряд зі створенням досить прогресивного сучасного регулювання деяких інститутів договірного права існує й чимало проблем, колізій, ще не розроблених інститутів.

Науковий керівник: д.ю.н, проф. Бервено С.М.

Список використаних джерел:

1. Форманюк В. Значення досвіду уніфікації та гармонізації регулювання цивільно-правових договорів у Європейському Союзі для договірного права України / В. Форманюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – №14(том 2). – С.132 - 135.

2. Луць В. Інститут договору в цивільному праві України / В. Луць // Право України – 2014. – №5. – С. 25 – 33.

3. Акіменко Ю. Принципи Європейського контрактного права - новий напрям реформування цивільного права України / Ю. Акіменко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6 -1 (Том 1). – С. 119 – 121.

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

Бервено С.М.	професор кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Венедіктова І.В.	завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Григоренко Є.І.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук
Гришина Н.В.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Давиденко М.Л.	доцент кафедри кримінально – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Даньшин М.В.	заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна з наукової роботи, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Єпіфанова Ю.С.	доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Жук Н.А.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету

Кагановська Т.Є.	імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Кібенко О.Р.	декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України професор кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Кім К.В.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент
Корж В.П. Кулачок-Тітова Л.В.	доктор юридичних наук, професор заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з навчальної роботи, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Лук'янець Д.М.	професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна доктор юридичних наук, професор
Мічурін Є.О.	професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Пейчев К.П.	доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Передерій О.С.	заступник декана юридичного факультету по роботі з іноземними студентами, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського

Процевський О.І. Розгон О.В.	національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент доктор юридичних наук, професор доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Руденко М.В.	завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України
Селіванов М.В.	доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Серьогін В.О.	професор кафедри конституційного, муніципального і міжнародного права, доктор юридичних наук, професор
Сімонян Н.А.	викладач кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Слинько Д.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Слінько Д.С.	доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Стародубцев А.А.	професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук
Стефанчук Р.О.	професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету

Устименко О.А.

імені В.Н. Каразіна, член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук

Трубников В.М.

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Янович Ю. П.

доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

Агапітов В.Е. <i>«Медіація в правових системах закордонних країн»</i>	3
Бабич А.В. <i>«Переговори та медіація як види альтернативних способів вирішення трудових спорів»</i>	7
Берлізева Ю.В. <i>«Історичний розвиток сімейних відносин і правових режимів майна подружжя»</i>	15
Білошенко А.Ю. <i>«Правові механізми захисту інвестиційних активів»</i>	20
Виноградов В.В. <i>«Земельна ділянка як об'єкт речових прав у сучасній цивілізаційній науці»</i>	23
Воронятніков С. <i>«Суспільно корисна праця засуджених до позбавлення волі»</i>	28
Гамова Д.О. <i>«Альтернативні способи вирішення спорів: форми та законодавче закріплення в Україні»</i>	30
Горбатова Д.І. <i>«Завдання початкового етапу розслідування вбивства на замовлення»</i>	34
Григорян М.Р. <i>«Щодо соціального забезпечення державних службовців у Франції»</i>	39
Гудименко Ю.О. <i>«Проблеми відшкодування моральної шкоди: на матеріалах практики Європейського суду з прав людини»</i>	44
Гурбанов А.И. <i>«Уголовно-правовые меры противодействия контрабанде»</i>	49
Даньшина К.Є. <i>«Правове регулювання трудових відносин у фермерських господарствах України: сучасні виклики та тенденції»</i>	54
Дьомін В.О. <i>«Конституційна реформа в Україні (2004-2015): результати, уроки, перспективи»</i>	57
Дядечко В.В. <i>«Проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків»</i>	62
Дядечко О.В. <i>«Нагляд прокурора за дотриманням законів органами, які здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів»</i>	68
Зубаха Д.В. <i>«Актуальні питання розслідування вбивств вчинених особами з розладами психіки»</i>	72

Ільговська К.Є. <i>«Кореспондуючі прав та обов'язки громадянина і працівника національної поліції України»</i>	76
Іщенко Л.В. <i>«Поліцейське піклування: поняття та зміст»</i>	78
Кабанов О.М. <i>«Правомірність заміни смертної кари довічним позбавленням волі»</i>	81
Кавун Д.Ю. <i>«Вдосконалення теоретичних положень забезпечення прав потерпілого (фізичної особи) у досудового розслідування»</i>	87
Кагановська Т.Є. <i>«До питання функціонування публічної влади в Україні»</i>	90
Казарян К.А. <i>«Комплексний характер шлюбного договору»</i>	95
Колесник І.І. <i>«Значення криміналістичної характеристики злочинів при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту»</i>	100
Колінько Р.С. <i>«Правоохоронні функції органів державної виконавчої влади як суб'єктів правоохоронних відносин»</i>	105
Кончич А.Л. <i>«Виховна функція держави»</i>	108
Куденко Т.Ю. <i>«Медіація угод як різновид превентивної медіації в бізнес-середовищі»</i>	110
Логвинова А.А. <i>«Глобализация как важнейший фактор воздействия на право в условиях современного мира: общетеоретические аспекты»</i>	115
Лунгул О.В. <i>«Поняття морського арбітражу»</i>	121
Малазонія Н.Г. <i>«Місце альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів у системі відновного правосуддя»</i>	125
Мартем'янова Т.В. <i>«Екологічні права людини у практиці Європейського суду з прав людини»</i>	129
Масалітіна К.С. <i>«Деякі особливості процесуального статусу неповнолітніх у кримінальному провадженні України»</i>	132
Махди Сахиб Салех <i>«Международно-правовые обязательства украины по обеспечению гендерного равенства в системе публичного управления»</i>	137
Мірошніченко Ю.О. <i>«Поняття адміністративно-правового статусу державного службовця»</i>	141
Міхур К.М.	

<i>«Адміністративна відповідальність за інформаційні правопорушення»</i>	149
Москова О.М. <i>«Електронна торгівля як різновид роздрібної купівлі – продажу»</i>	152
Мушая Є.Л. <i>«Державна політика в галузі прав людини як пріоритетний напрямок правової політики»</i>	158
Набатова І.О. <i>«Щодо теоретичних засад запобігання підготовки державних службовців»</i>	163
Навроцький О.О. <i>«Діяльність молодіжних громадських організацій в контексті державної молодіжної політики»</i>	167
Надобко С.В. <i>«Щодо визначення строків притягнення фізичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про банки і банківську діяльність»</i>	169
Науменко В.Є. <i>«Особливості організації міжнародної співпраці у сфері освітньої діяльності»</i>	173
Нестеренко А.А. <i>«Судовий захист прав суб'єктів орендних правовідносин»</i>	176
Олійник Д.А. <i>«Сутність та значення державного обвинувачення»</i>	181
Опанасенко Н.О. <i>«Особливості проведення допиту свідків при розслідуванні шахрайства, вчиненого організованою злочинною групою у сфері житлового будівництва»</i>	186
Осипова К. <i>«Сущность и признаки наказания в виде лишения свободы»</i>	191
Павленко А.В. <i>«Поняття помилки в основних галузях права»</i>	194
Передерій О.С. <i>«Особливості компетенції національної поліції України»</i>	198
Пилаєва В.М. <i>«Міжнародно-правові акти, в сфері закріплення принципу транспарентності діяльності публічної адміністрації»</i>	201
Подчернін Д.А. <i>«До питання правових засад університетської автономії в Європі та її значення для українських ВНЗ»</i>	207
Романускас В. <i>«Щодо актуальності віктимологічного запобігання насильству в сім'ї»</i>	209
Роскошний І.В. <i>«До питання правового регулювання авторського права в Україні»</i>	212
Рудень Д.С. <i>«Конституція як правова та соціальна цінність»</i>	219
Савченко К.І. <i>«Принципи організаційної діяльності органів Служби Безпеки України»</i>	223

Сапєлкін М.В. «Засоби, правила та прийоми юридичної техніки»	229
Сергієнко І.О. «Шаріат як фундамент правової системи мусульманської держави»	232
Сердюк К.О. «Правове регулювання визнання рішень міжнародних арбітражних судів в Україні»	237
Симоненко О.С. «Щодо особливостей впровадження інституту кримінально-правової медіації у країнах ЄС та в Україні»	240
Слінько Д.С. «Проблеми забезпечення кримінально-правової відповідальності за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»	244
Смутьська А.В. «Нормативно-правова база заочної (дистанційної) форми навчання у вищих навчальних закладах»	250
Стародубцев А.А. «Проектне законодавство щодо регламентації правового статусу державного службовця»	255
Сьомак Р.С. «Дисциплінарна відповідальність співробітників органів охорони правопорядку»	259
Угнєва О.В. «Поняття переговорів та етапи їх проведення»	267
Устименко О.А. «Позов про визнання права власності як засіб захисту права власності на тварину»	272
Устінченко А.М. «Юридичний конфлікт як підстава для захисту прав пацієнтів»	275
Фішер Л.О. «Специфіка адміністративної відповідальності як явища правової дійсності»	280
Хабарова Т.В. «Щодо проблеми визначення змісту антикорупційної діяльності в Україні»	283
Халявка Т.М. «Значення захисної функції трудового права»	287
Хоменко Д.А. «Універсальні принципи здійснення правоохоронної функції інституційним механізмом Європейського Союзу»	293
Целковська А.О. «Непойменовані договори з надання послуг у цивільному праві»	296
Чуприна Ю.Ю. «Щодо проблеми співвідношення загального та спеціального статусу посадової особи державної служби»	299

Шайгуро О.П. «Сучасні проблеми ятрогенних злочинів: криміналістична характеристика неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівників»	306
Шустова К. О. «Історія становлення правового інституту вирішення трудових спорів»	310
Ященко А.О. «Договірне право України: сучасний стан та тенденції розвитку»	315
ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ	319